

Жорж Санд

Индиана

Първа част

I

През една прохладна и дъждовна есенна вечер трима души седяха замислени в малък замък в Бри, загледани в разпилените главни на камината, в бавно отмерващата часовете стрелка на стенния часовник. Двамата сякаш мълчаливо се подчиняваха на скуката и пустотата, тегнещи над тях: но третият явно се дразнеше: въртеше се на стола, едва сподавяше отегчените си прозявки, разбъркваше с машата жаравата, сякаш се бореше срещу някакъв общ враг.

Този човек, много по-възрастен от другите двама, беше господарят на къщата – полковник Делмар, стар храбър воин в оставка, бивш красавец, сега натежал, с оплешивяло чело, с посивели мустаци и застрашителен поглед; господар в пълния смисъл на думата, пред когото трепереше всичко живо – жена, прислуга, коне и кучета.

Най-сетне той не издържа и стана от стола си – омръзнало му беше да се чуди как да наруши мълчанието; Закрачи тежко из всекидневната със стегната стойка на бивш военен, изпъчен; отиваше донякъде, после се обръщаше изведнъж кръгом, с онова особено самодоволство, типично за човек, който обича да се показва – чудесен образец на офицер.

Но минали бяха дните на славата, когато лейтенант Делмар се опитваше от победите по бойните полета; висш офицер в оставка, забравен сега от неблагоприятното отечество, той трябваше да понася брачните несгоди. Беше женен за млада, красива жена, притежаваше хубав замък с всичките му пристройки, освен това работите му във фабриката вървяха добре; обаче беше винаги в лошо настроение, а тази вечер повече от когато и да било; защото времето беше влажно, а полковникът страдаше от ревматизъм.

Той обхождаше важно своя стар салон, мебелиран в стил Луи XV, като от време на време се спираше ту пред една врата с фрески, над която голи амури обкичваха с гирлянди от цветя кротки кошутки и миролюбиви глигани, ту пред едно пиано, претоварено с бездарни и нескопосани изображения, чиито криволици и безкрайни плетеници уморяваха очите. Но това моментално отвличане на вниманието не пречеше на полковника при всяка обиколка да хвърля дълбок и прозорлив поглед към останалите двама мълчаливи мъж и жена; той следеше внимателно

ту единия, ту другия; така вече цели три години бдеше над своето крехко и скъпо съкровище – жена си.

Защото тя беше деветнадесетгодишна и ако можехте да я зърнете до тази огромна бяла мраморна камина, украсена с позлатени инкрустации, ако можехте да я зърнете тъй тъничка, бледа, тъжна, опряла лакът на коляното си, сред този стар дом, до този стар мъж, подобна на зимно цвете, разцъфнало в старинна ваза, вие бихте съжалили жената на полковник Делмар, а може би самия полковник повече и от жена му.

Третият обитател на този уединен дом седеше от другата страна на пламтящата камина. Той беше мъж в силата и разцвета на младостта, с блестящ тен, с буйна руса коса и гъсти бакембарди – пълна противоположност на посивелите коси, на повехналото и сурово лице на господаря на къщата; но дори човек с не кой знае колко голям художествен усет би предпочел суровото и строго изражение на господин Делмар пред правилните, неизразителни черти на младия мъж. Подпухналото лице, открояващо се върху чугунената плоча на камината, втренченият в пламтящите дърва поглед бяха по-оцветени от руменото лице на светлосия млад човек. Впрочем със стройното си и силно тяло, с чистата линия на тъмните вежди, с гладката белота на челото, със спокойните ясни очи, с красивите си ръце и дори със строгата елегантност на ловджийския си костюм той би минал за красавец в очите на всяка жена, придържаща се към тъй наречените *философски* вкусове на миналия век. Но младата и стеснителна жена на господин Делмар може би никога не беше поглеждала по такъв начин мъж; може би между тази крехка и болнава жена и този мъж, който обичаше да си попива и да си похапва, нямаше нищо общо. Напразно домашният аргус се мъчеше да улови някой поглед, въздишка или трепетно влечение между тези две толкова различни същества. След като не намери повод за ревност, той стана още по-мрачен и с рязко движение пхна ръцете си дълбоко в джобовете.

Единственото щастливо гальовно същество в тази компания беше едно красиво ловджийско куче от породата грифони, отпуснало глава върху коленете на седналия мъж. То имаше дълго тяло, огромни мъхести лапи, заострена като на лисица муцуна и умно изражение, а сред разрошената козина две големи златисти очи блестяха като топази. Очите на ловджийското куче, кръвясали и страшни в разгара на лова, сега бяха изпълнени със спокойствие и безкрайна нежност. И когато господарят, предмет на тази инстинктивна любов, понякога много по-силна от разумните човешки чувства, прокарваше пръсти в сребрилата копринена козина на красивото куче, очите на животното искряха от удоволствие,

то размахваше дългата си опашка и докосваше камината, разпръсквайки пепел по паркета.

Може би тази домашна сцена, полуосветена от пламъците на камината, би могла да послужи за сюжет на картина от Рембранд. Бяла светлина за миг озаряваше стаята и лицата, а после преливаше в червените отблясъци на жаравата и гаснеше; тогава потъваше в мрак и обширната всекидневна. Всеки път, когато минаваше пред огъня, господин Делмар изникваше като сянка, а после внезапно изчезваше в тайнствения здрач на салона. Върху овалните рамки, украсени с цветчета, върху медальоните и панделките на резбите, върху абаносовите мебели с медни инкрустации, върху корнизите над дървената ламперия тук-таме играеха златни ивици светлина. Когато една главня угаснеше в камината и отстъпеше блясъка си на друга, още неразпалена, доскоро осветените предмети потъваха в сянка и нови очертания се открояваха в мрака. Така се разкриваха постепенно всички подробности на картината – конзолата, поддържана от три големи позлатени тритона, рисуваният таван, изобразяващ небе с облаци и звезди, тежките драперии от тъмночервена дамаска с дълги ресни, в различни оттенъци, и широките дипли, които сякаш се раздвижаваха, когато ги докоснеше колебливата светлина.

Човек би помислил, загледан в открояващите се на фона на камината неподвижни мъж и жена, че те се страхуват да не нарушат спокойствието на тази сцена; застинали и вкаменени като герои от приказка, те сякаш се бояха, че при най-малката дума, при най-малкото движение над тях ще се срутят стените на фантастичен град; а господарят на дома, сбърчил чело, единствен нарушаваше с равномерната си крачка тъмнината и мълчанието, подобно на вълшебник, който ги държи омагьосани.

Най-сетне кучето, улавяйки един благосклонен поглед на господаря си, отстъпи пред магнетичната власт, която имат очите на човека над умните животни. То излая нежно и плахо и постави с неподражаема гъвкавост и изящество двете си лапи върху раменете на своя обичан господар.

– Долу, Офелия! Долу!

И младият човек се скара строго на английски на послушното животно, което, засрамено и разкайващо се, се помъкна към госпожа Делмар, сякаш да я помоли за закрила. Госпожа Делмар обаче остана все така замечтана и позволи на Офелия да облегне глава върху белите й, скръстени на коленете ръце, без дори да я погали.

– Това куче вече се настани като у дома си в салона! – каза полковникът, тайно доволен, че най-после е намерил причина за разправия,

колкото да мине време. – Марш в колибата, Офелия! Вън, глупаво куче!

Ако някой можеше да види сега госпожа Делмар, той би отгатнал в тази незначителна и дребна случка от всекидневието печалната тайна на целия ѝ живот. Незабележима тръпка пробягна по тялото ѝ, а ръцете ѝ, с които, без да съзнава, поддържаше главата на любимото куче, се обвиха бързо около косматия му врат, сякаш за да задържат животното и да го предпазят. Господин Делмар измъкна ловджийския камшик от джоба на куртката си и се отправи заканително към нещастната Офелия, която легна в краката му, затвори очи и предварително изскимтя болезнено и страхливо. Госпожа Делмар пребледня още повече; гърдите ѝ се повдигаха конвулсивно, тя вдигна към мъжа си големите си сини очи, изпълнени с безкраен ужас, и помоли:

– Милост, господине, не я убивайте!

При тези думи полковникът трепна. Огорчение замени пристъпа на гняв.

– Ясно ми е за какво намекувате – каза той. – От деня, когато от яд убих вашето ловджийско куче, вие непрестанно ме укорявате. Да не е кой знае колко голяма загуба? Куче, което никога не спазваше правилата на лова и все се хвърляше върху дивеча. За какво ни беше? Освен това вие го обикнахте едва след смъртта му: докато беше живо, не му обръщайте толкова внимание; сега обаче, когато него го няма, това ви дава повод да ме упрекувате...

– Нима някога съм ви упрекувала? – запита госпожа Делмар с тази кротост, която снизходително проявяваме към хората, които обичаме, или от уважение към себе си, ако имаме работа с хора, които не обичаме.

– Не исках да кажа това – възрази полковникът с полубащински, полусъпружески тон, – но в сълзите на някои жени се таят много жестокости укори, отколкото във всички проклетия на други. Дявол да го вземе, госпожо, знаете, че не обичам да плачат около мене...

– Мисля, че никога не сте ме виждали да плача.

– Ах, а да не би да не виждам постоянно зачервените ви очи! Боже мой, та това дори е по-лошо.

Докато траеше тази семейна разпра, младият човек стана и спокойно отпрати Офелия; после се върна, запали една свещ, постави я над камината и седна срещу госпожа Делмар.

Това всъщност незначително обстоятелство оказа неочаквано въздействие върху настроението на господин Делмар. Когато равната светлина на свещта замени трептящия блясък на огъня в камината, той

изведнъж забеляза колко страдалчески и изнемощял вид има жена му тази вечер, видя уморената ѝ поза, дългите ѝ черни коси, падащи върху отслабналите ѝ бузи, тъмните сенки под помръкналите ѝ зачервени очи. Обиколи няколко пъти стаята, после се върна при жена си и рязко промени разговора.

– Как се чувствувате днес, Индиана? – запита той с непохватността на човек, чието сърце и характер рядко действуват съгласувано.

– Както обикновено, благодаря – отговори тя, без да проявява нито изненада, нито обида.

– Както обикновено не е отговор или по-скоро е чисто женски отговор, уклончив, който не означава нито „да“, нито „не“, нито добре, нито зле.

– Точно така, нито съм добре, нито съм зле.

– Нищо подобно – грубо възрази полковникът, – вие лъжете! Знам, че не се чувствувате добре. Казали сте го на тук присъстващия сър Ралф. Да не би аз да лъжа? Кажете, господин Ралф, спомена ли ви тя такова нещо или не?

– Спомена ми – отговори флегматично сър Ралф, без да обръща внимание на укорителния поглед, който му хвърли Индиана.

В този миг в стаята влезе четвърто лице – домакинът на къщата, бивш сержант от полка на господин Делмар.

Той обясни с няколко думи на господин Делмар, че според него крадците на въглища са се промъкнали предишните нощи точно в този час в парка, ето защо му била необходима пушка, за да обиколи навсякъде, преди да затвори вратите. Господин Делмар, който съзря в това произшествие някакво войнствено приключение, взе веднага ловната си пушка, даде една и на Льолиевр и се нареди да излезе.

– Как? – ужасено извика госпожа Делмар. – Нима се готвите да убиете някой беден селянин за няколко торби въглища?

– Ще убия като куче – отговори Делмар, разгневен, че му възразяват – всеки, който броди нощем в имението ми. Ако познавате закона, госпожо, щяхте да знаете, че той ми дава тази власт.

– Отвратителен закон – отговори разпалено Индиана.

После се овладя и добави по-спокойно:

– А ревматизмът ви? Забравяте, че вали и ако излезете тази вечер, утре ще легнете болен.

– Изглежда, много ви е страх, че ще бъдете задължена да се грижите за стария си мъж – отговори Делмар и рязко блъсна вратата.

После излезе, като продължаваше да мърмори срещу възрастта си и

срещу жена си.

II

Двете лица, които назовахме Индиана Делмар и сър Ралф, или ако предпочитате господин Родолф Браун, продължиха да седят един срещу друг така спокойни и студени, сякаш съпругът беше при тях. Англичанинът дори не помисли да се оправдава, а госпожа Делмар чувствуваше, че няма сериозна причина да го упрекне; той се бе намесил в разговора с добро намерение. Все пак накрая тя се насили да прекъсне мълчанието и се реши да го посъмври.

– Не беше красиво от ваша страна, драги Ралф – каза тя. – Нали ви бях забранила да повтаряте думите, изплъзнали ми се в момент на болка, а господин Делмар е последният човек, когото бих желала да осведомя за болестите си.

– Не ви разбирам, скъпа – отговори сър Ралф. – Вие сте болна, а не желаете да се лекувате. Наложил ми се да избирам между двете възможности: да ви загубя или да предупредя мъжа ви.

– Да – усмихна се тъжно госпожа Делмар, – и, разбира се предпочехте да *предупредите върховната власт!*

– Грешите, наистина грешите, повярвайте ми, като се гневите така срещу полковника; Той е честен, достоен човек.

– Кой е казал обратното, сър Ралф?...

– Как кой? Вие самата, без да искате, Вашата тъга, болезненото ви състояние и, както сам той отбеляза, зачервените ви очи говорят на всички всеки миг, че не сте щастлива...

– Мълчете, сър Ралф! Отивате твърде далеч. Не съм ви разрешила да си позволявате толкова много.

– Виждам, че ви ядосвам, но какво да правя! Не умея. Не зная тънкостите на вашия език и освен това имам нещо много общо с мъжа ви, нямам представа, както и той, какво трябва да кажа на жените нито на английски, нито на френски, за да ги утеша. Друг някой би ви дал възможност да разберете без много приказки мисълта, която аз изразявам тъй непохватно, би намерил начин да спечели доверието ви, което се затваря пред мен. Не за пръв път откривам, във Франция особено, че придават по-голямо значение на думите, отколкото на мислите. А жените предпочитат...

– О, вие страшно презирате жените, драги Ралф. Аз съм тук сама

срещу двама; трябва да се примиря с мисълта, че никога няма да бъде права.

– Дай ни доказателство, че ние грешим, братовчедке, бъди като преди здрава, весела, свежа, жизнерадостна; припомни си остров Бурбон и нашето прелестно кътче Берника, и нашата дружба, на толкова години, на колкото си ти...

– Спомням си също и баща си... – подчерта тъжно Индиана, като подаде ръка на Ралф.

Двамата потънаха в дълбоко мълчание.

– Индиана – обади се след малко Ралф, – щастието винаги зависи от нас. Често трябва само да протегнем ръка, за да го уловим. Какво ти липсва? Имаш добро положение, което може би е за предпочитане пред богатството, чудесен съпруг, който те обича от цялото си сърце и, осмелявам се да добавя, искрен и предан приятел...

Госпожа Делмар леко стисна ръката на сър Ралф, но не промени позата си; остана със сведена глава, втренчила овлажнелите си очи във възлешбната игра на жаравата.

– Вашата тъга, скъпа приятелко – продължи сър Ралф, – се дължи на болезненото ви състояние; кой от нас може да избегне тъгата, сплина? Огледайте се, ще видите, че мнозина ви завиждат и с право. Човекът е така устроен, винаги да се стреми към онова, което му липсва...

Ще спестя на читателя множеството банални умозаклучения, които добрият сър Ралф изреди с еднообразен и дотеглив като мислите му тон. И то не защото беше глупак, а защото не беше вещь по тези въпроси. Не му липсваха нито здрав разум, нито опит; но да утешава жена, беше, както сам той признаваше, извън възможностите му. Освен това той така малко разбираше мъката на другите, че дори при най-добро желание да намери лек, всъщност само подлютяваше раната. Чувствуваше добре колко е непохватен, затова рядко показваше, че забелязва огорченията на приятелите си; и в този случай трябваше да направи неимоверни усилия, за да изпълни това, което смяташе за най-мъчителния дълг на дружбата.

Като забеляза, че госпожа Делмар едва го слуша, той млъкна и сега в стаята се носеха хилядите гласчета, шепнещи в разгорилите се дърва, жалната песен на разпалената, запламтяла цепеница, пращането на кората, която се сгърчва, преди да разцъфне, и леките фосфоресциращи избухвания на дървесината, разпръскващи синкав пламък. От време на време кучешки вой се смесваше със слабото свистене на вятъра, промъкващ се през процепите на вратата, и с шума на дъжда, който шибаше

стъклата. Може би това беше една от най-тъжните вечери на госпожа Делмар в малкия ѝ замък в Бри.

Пък и някакво смътно очакване тегнеше над тази впечатлителна душа, над тази жена, цяла изтъкана от нерви. Слабите същества живеят вечно обзети от страхове и предчувствия. Госпожа Делмар като всички креолки беше болезнено нервна, преследвана от суеверия; нощните съзвучия, промените в лунната светлина ѝ предвещаваха разни събития, предвещаваха близки нещастия, а нощта, изпълнена с тайни призраци, шепнеше на тази мечтателна и тъжна жена с глас, който само тя умееше да разбира и да тълкува според своите страхове и страдания.

– Може би ще ме помислите за луда – каза тя, като издърпа ръката си, която сър Ралф още държеше, – но чувствавам, че ни заплашва беда. Опасност е надвиснала над някого... сигурно над мене... разберете ме, Ралф, аз се вълнувам, струва ми се, че ще настъпи голяма промяна в съдбата ми... Страх ме е – потръпна тя, – лошо ми е.

Устните ѝ побеляха, както и бузите. Сър Ралф, уплашен не от предчувствията ѝ, на които гледаше като на признаци на голяма физическа слабост, а от смъртната ѝ бледост, дръпна бързо звънеца, за да извика някого на помощ. Никой не се отзова, а Индиана все повече отпаднаше; Ралф, изплашен, я премести по-далече от огъня, положи я върху един лежач стол и се засуети, завика слугите, потърси вода, благовонни соли; не намери нищо, щеше да скъса звънците, загуби се из лабиринта на тъмните стаи, кършейки ръце от нетърпение и яд към самия себе си.

Най-сетне се сети да отвори остъклената врата към парка и да извика Льолиевр и креолката Нун, камериерката на госпожа Делмар.

Нун дотича скоро от една от най-тъмните алеи на парка и бързо запита дали госпожа Делмар се чувствава по-зле от обикновено.

– Много зле – отговори сър Браун.

Двамата влязоха в салона и се помъчиха да свестят припадналата госпожа Делмар – той, суетейки се неловко и непохватно, тя, със сръчността и умението на предана жена.

Нун беше млечна сестра на госпожа Делмар; двете бяха израснали заедно и нежно се обичаха. Нун, висока и силна, прашяща от здраве, жизнена, подвижна, креолка с буйна, пламтяща кръв, затъмняваше с цъфтящата си хубост бледата, крехка красота на госпожа Делмар; но добротата и силната им привързаност една към друга унищожаваха помежду им всяка женска завист.

Първото нещо, което видя госпожа Делмар, когато дойде на себе си, бяха опънатите черти на камериерката, разбърканите ѝ влажни коси

и тревогата ѝ.

– Успокой се, горкичката ми – каза ѝ тя с глас, изпълнен с доброта. – Моята болест ти се отразява по-лошо, отколкото на мене самата. Хайде, Нун, помисли за себе си: ти слабееш и плачеш, а трябва да живееш, миличка Нун, животът е пред тебе, тъй весел и красив!

Нун притисна пламенно ръката на госпожа Делмар до устните си и като обезумяла се огледа ужасено.

– Боже мой! – каза тя. – Госпожо, знаете ли защо е в парка господин Делмар?

– Защо? – повтори Индиана и слабата руменина, появила се по бузите ѝ, изчезна. – Чакай, не се сещам вече... Ти ме плашиш! Какво се е случило?

– Господин Делмар – обясни Нун, заеквайки – разправя, че имало крадци в парка. Той обикаля с Льолиевр и двамата са с пушки...

– И какво от това? – запита Индиана, която сякаш беше очаквала да чуе някаква ужасна новина.

– Как какво, госпожо? – закръши ръце като обезумяла Нун. – Не е ли ужасно да си помислиш само, че ще убият човек?...

– Да убият човек! – извика госпожа Делмар и стана ужасена като разтревожено дете, доверчиво заслушано в приказките на бавачката си.

– Ах, да, те ще го убият! – като съдържаше риданията си, изплака Нун.

„Тези две жени са луди – помисли сър Ралф, който гледеше удивен странната сцена. – Впрочем – добави той на себе си – всички жени са луди.“

– Нун, какво приказваш? – поде госпожа Делмар. – Нима и ти вярваш, че има крадци?

– О, да бяха крадци! А то сигурно е някой беден селянин, дошъл да открадне наръч дърва за семейството си.

– Наистина би било ужасно! Но е малко вероятно. Толкова лесно е във Фонтенбло, в началото на гората да се откраднат дърва, че никой няма да се спусне да краде в парк, ограден със стени... Точно така! Господин Делмар няма да намери никого в парка. Успокой се...

Нун обаче не слушаше; тя сновеше от прозореца на салона до лежащия стол на господарката си, дебнеше и най-малкия шум, сякаш се чудеше дали да изтича след господин Делмар, или да остане при болната.

Безпокойството ѝ се стори така странно и неуместно на господин Браун, че той излезе от обичайното си спокойствие и като стисна силно ръката ѝ, каза:

– Да не сте си загубили ума? Не виждат ли, че плашите господарката си и вашите глупави страхове страшно я тревожат.

Нун не го чуваше; тя гледаше господарката си, която трепереше, сякаш беше засегната от електрически ток. Почти в същия миг пушечен изстрел разтърси стъклата на салона и Нун падна на колене.

– Що за глупави женски страхове! – възкликна отегчено сър Ралф. – Сигурно ей сега ще ви донесат победоносно някой убит из засада заек и тогава самите вие ще се надсмеете на себе си.

– Не, Ралф – каза госпожа Делмар, като се отправи с решителна крачка към вратата. – Убедена съм, че е пролята човешка кръв.

Нун нададе пронизителен писък и се строполи на пода. Тогава чуха гласа на Льолиевр, който викаше откъм парка:

– Улучен! Улучен! Добро попадение, господин полковник! Злосторникът е повален!

Сър Ралф започна да се безпокои. Той последва госпожа Делмар. Няколко мига по-късно донесоха под колонадата на къщата окървавен човек, който не даваше признаци на живот.

– Без много шум! Без викове! – заповяда със сурова радост полковникът на слугите си, които се суетяха изплашени около ранения. – Това е шега, пушката ми беше заредена със сачми. Мисля дори, че не го улучих; падна от страх.

– А тази кръв, господине? – запита госпожа Делмар и в гласа ѝ звучеше дълбок упрек. – От страх ли тече?

– Защо сте тук, госпожо? – извика господин Делмар. – Какво правите тук?

– Дойдох, за да поправа, както ми повелява дългът, злото, което вие сте причинили, господине – отговори тя студено.

И пристъпвайки към ранения със смелост, каквато никой от присъстващите не се бе решил да прояви, тя доближи до лицето му запалена свещ.

Тогава вместо очаквания бедняк в жалки дрипи всички видяха млад човек с благородно лице, грижливо облечен, в ловджийски костюм. Ръката му беше леко ранена; разкъсаните дрехи обаче и припадъкът му показваха, че е паднал лошо.

– Точно така! – каза Льолиевр. – Падна от двадесет фута височина. Прекрчаваше стената, когато полковникът го улучи и няколко сачми или може би малко сол в дясната ръка му попречиха да се задържи. Видях го, като се строполи, и дори не се опита да избяга, горкият.

– Просто да не повярваш – забеляза една от прислужниците, – че

човек може да се забавлява с кражби, след като е толкова хубаво издокаран!

– И джобовете му са пълни със злато! – добави друг прислужник, който беше разкопчал жилетката на мнимия крадец.

– Странно – учуди се и полковникът, който гледаше не без вълнение човека, проснат пред него. – Ако е мъртъв, не е моя грешката; прегледайте ръката му, госпожо, и ако намерите дори една сачма...

– Бих искала да ви вярвам, господине – отговори госпожа Делмар, която проверяваше внимателно, хладнокръвно, запазила присъствие на духа, за каквото никой не би я сметнал за способна, пулса и туптенето на шийните артерии. – Наистина – добави тя – той не е мъртъв и му е необходима бърза помощ. Този човек не прилича на крадец и заслужава може би грижи; а дори да не ги заслужава, нашият дълг на жени ни поелява да му ги окажем.

След това госпожа Делмар нареди да пренесат ранения в билиардната зала, която беше най-близо. Съединиха няколко пейки, постлаха върху тях дюшек и Индиана, подпомогната от своите прислужници, превърза болната ръка, докато сър Ралф, който разбираше от хирургия, му пусна кръв.

През това време полковникът, смутен, защото не знаеше как да се държи, се беше озовал в положението на човек, който се е показал лош, отколкото е имал намерение. Той чувствуваше нужда да се оправдае пред очите на другите или по-скоро да накара другите да го видят през неговите собствени очи. Остана под колонадата сред прислужниците си и взе участие в дългите разпалени, многословни и ненужни коментари, каквито обикновено се правят в такива случаи. Льолиевр за двадесети път разказваше с най-големи подробности как е протекло всичко: изстрелът, падането и последиците; а полковникът, станал отново добродушен сред своите хора, както обикновено след като е излял яда си, приписваше грозни намерения на човека, който се беше промъкнал в частна собственост през нощта, прескачайки стените. Всички бяха на мнението на господаря, когато градинарят го дръпна настрана и му каза, че крадецът приличал *като две капки вода* на младия собственик, който току-що се бил настанил в съседство и когото той видял преди три дни да разговаря с госпожица Нун на селския празник в Рубел.

Тези обяснения дадоха нова насока на мислите на господин Делмар. По широкото му лъскаво и плешиво чело изпъкна голяма вена, чиято поява при него беше предвестник на буря.

„Дявол да го вземе! – каза си той, като стисна юмруци. – Госпожа

Делмар проявява твърде голямо внимание към този франт, който прескача стените, за да дойде у дома.“

И той влезе в билиардната блед и треперещ от гняв.

III

– Успокойте се, господине – посрещна го Индиана, човекът, срещу когото сте стреляли, ще се съвземе след няколко дни, поне така се надяваме, макар че още не е дошъл на себе си...

– Работата не е в това, госпожо – отговори полковникът със сподавен глас, – но много бих желал да ми кажете името на този интересен пациент и защо е бил толкова разсеян, та е прескочил оградата на моя парк, за да тръгне по алеята към къщи.

– Нямам никаква представа как се казва – отговори госпожа Делмар така студено и гордо, че ядосаният ѝ съпруг за миг се обърка.

Но скоро, обзет отново от своите ревниви подозрения, той процеди полугласно:

– Ще го узная, госпожо, бъдете сигурна, че ще го узная.

Понеже госпожа Делмар се преструваше, че не забелязва гнева му, и продължи да се грижи за ранения, той излезе, за да не избухне пред прислужниците, и извика на градинаря:

– Как се казва онзи съсед, който приличал, както разправяш на нашия крадец?

– Господин дьо Рамиер. Той купи малката английска къща на господин дьо Серси.

– Що за човек е той? Благородник, конте, красавец?

– Много хубав господин, благородник, мисля.

– Сигурно е така – съгласи се надменно полковникът. – Господин дьо Рамиер! Кажете ми, Луи – добави той тихо, – никога ли не си го виждал да броди насам?

– Господине... миналата нощ... – смутено заекна Луи – видях наистина... може и да не е било това конте, не знам вече, но истината е, че беше мъж.

– Ти лично ли го видя?

– Както виждам вас, стоеше под прозорците на оранжерията.

– И ти не му удари един с дръжката на лопатата?

– Канех се да го сторя, господине, но изведнъж видях една жена в бяло, която излезе от оранжерията и се отправи към него. Тогава си

казах: „Може би на господина и госпожата е хрумнало да се поразходят, преди да се зазори“, и се прибрах да спя. Тази сутрин обаче, като чух Льолиевр да приказва за някакъв крадец, чиито следи открил в парка, си казах: „Тук се крие нещо нечисто.“

– Защо не ме предупреди веднага, тъпак такъв?

– Боже мой, господине, в живота има такива *деликатни положения*...

– Ти като че ли си позволяваш да изказваш подозрения! Що за глупак; ако още веднъж през ума ти мине такава безсрамна мисъл, ще ти откъсна ушите. Знам много добре кой е тоя мошеник и какво е търсил в градината ми. Зададох ти всички тези въпроси, за да разбере колко пазиш оранжерията. Помни, че там цъфтят редки растения, на които госпожата много държи, и че има наистина луди любители, готови да окрадат топлиците на съседите си; мене си видял миналата нощ при госпожа Делмар.

И нещастният полковник се отдалечи по-обезпокоен и по-раздразнен от преди, оставяйки своя градинар, не съвсем убеден, че съществуват такива запалени цветари, готови да се изложат на пушечни изстрели само и само да се сдобият с някой рядък разсад.

Господин Делмар влезе в билиардната зала и без да обръща внимание на ранения, който започваше да се свестява, започна да претърсва джобовете на дрехата му, захвърлена на стола; човекът протегна ръка и му каза със слаб глас:

– Вие желаете да узнаете кой съм, господине; не се мъчете да откриете. Ще ви кажа, когато останем насаме. А дотогава моля да ме избавите от неудобството да ви обяснявам кой съм, след като съм изпаднал в такова смешно и глупаво положение.

– Жалко наистина – отговори язвително полковникът, – но признавам ви, че това мен не ме засяга. Надявам се все пак да се срещнем двамата, така че ще отложам дотогава нашето запознанство. А сега бихте ли ми казали къде да ви пренесем?

– В кръчмата на най-близкото село, ако обичате.

– Но господинът е в такова състояние, че не бива да бъде пренасян – бързо се намеси госпожа Делмар, – не е ли така, Ралф?

– Състоянието на господина твърде много ви вълнува, госпожо – забеляза полковникът. – Вие излезте – нареди той на прислужниците. – Господинът се чувствава по-добре и сега ще има сили да ми обясни как така се е озовал в дома ми.

– Да, господине – отговори раненият, – и моля всички, които имаха

добрината да се погрижат за мене, да изслушат признанието ми. Чувствувам колко важно е поведението ми да не бъде изтълкувано лошо, а и за мене е много важно да не се покажа такъв, какъвто всъщност не съм. Ето какво е провинението ми, ето как се озовах у вас. Вие, господине, сте построили с много прости средства, известни само на вас, фабрика, чиято работа и производство далеч надминават производството на всички подобни фабрики в този край. Брат ми притежава в Южна Франция подобно предприятие, чието поддържане поглъща огромни средства. Работите вървят все по-зле, а аз узнах за вашите успехи; ето защо си наумих да ви поискам съвет – великодушна услуга, която не би могла да навреди на вашите интереси, тъй като брат ми произвежда съвсем други продукти. Но вратата на вашата английска градина ми беше грубо затворена; и когато пожелах да се обърна към вас, казаха ми, че вие в никакъв случай няма да ми разрешите да посетя предприятието ви. Обезкуражен от този нелюбезен отказ, реших с риск на живота и на честта си да спася живота и честта на моя брат; промъкнах се у вас през нощта, прескачайки стените, и се опитах да проникна във фабриката ви, за да разгледам машинариите. Бях решил да се скрия в някой ъгъл, да подкупя работниците, да открадна вашата тайна, с една дума, да помогна на един честен човек, без да ви навредя. Такава е вината ми. А сега, господине, ако желаете и друго удовлетворение, ще го получите веднага щом бъда в състояние да ви го дам и може би дори сам ще ви го поискам.

– Мисля, че всичко е наред, господине – отговори полковникът, полуспокоен от една голяма тревога. – Всички вие сте свидетели на обяснението на господина. Аз съм предостатъчно отмъстен, дори да предположим, че има за какво да се отмъщава. Излезте сега и ни оставете да поговорим за моето печелешо предприятие.

Слугите излязоха, но това помирение заблуди само тях. Раненият, изгубил сили от дългата реч, не беше способен да прецени тона, с който бяха произнесени последните думи на полковника. Той падна в ръцете на госпожа Делмар и изгуби съзнание за втори път. Наведена над него, тя не обръщаше никакво внимание на разгневения си мъж, а господин Делмар и господин Браун, единият с бледо и сгърчено от недоверие лице, други ят, спокоен и невъзмутим както обикновено, се гледаха мълчаливо и въпросително.

Господин Делмар нямаше защо да казва каквото и да било, за да бъде разбран. Все пак той дръпна Ралф настрана и му каза, като стисна до болка пръстите му:

– Приятелю, това е великолепно заплетена интрига. Аз съм

доволен, извънредно доволен от хладнокръвието, с което този млад човек можа да запази честта ми пред хората. Но дявол да го вземе, той скъпо ще ми плати обидата, която нарани сърцето ми. А как се грижи тя за него и как се преструва, че не го познава! Ах, тези жени, хитростта наистина им е вродена!

Сър Ралф, поразен, обиколи три пъти, без да ускорява крачка, зала-та. При първата обиколка направи следното заключение: „Невероятно!“ При втората: „Невъзможно!“ При третата: „Доказано!“ После се върна при полковника с невъзмутимо лице и му посочи Нун, която стоеше права зад ранения, кършейки ръце, с блуждаещи очи, бледи бузи, застинала в отчаяние, ужас и уплаха.

Истината притежава такава сила и така бързо убеждава, че енергичният жест на сър Ралф направи много по-силно впечатление на полковника от каквито и да било красноречиви думи. Господин Браун без съмнение имаше и други доказателства, за да смята, че е на прав път. Той си припомни, че Нун беше дошла от парка, когато я потърси, косите ѝ бяха влажни, обувките ѝ мокри и кални, което издаваше някакво странно хрумване да се разхожда на дъжда – незначителни подробности, и той не им бе обърнал особено внимание по време на припадъка на госпожа Делмар, но сега те отново изплуваха в паметта му. Както и неразбираемият ѝ страх, и нервното треперене, и викът, изтръгнал се от устата ѝ, когато бе чула изстрела.

Господин Делмар всъщност не би трябвало да знае всичките тези подробности; достатъчно беше да прояви по-голяма прозорливост, защото нещата се отнасяха до него, за да прецени поведението на девойката и да установи, че е виновна. И все пак грижите, които жена му полагаше за героя на този галантен подвиг, започнаха да го дразнят все повече и повече.

– Индиана – каза той, – идете в стаята си. Вече е късно и вие не сте добре. Нун ще остане да бди над господина тази нощ, а утре, ако той се почувствува по-добре, ще се погрижим да го пренесат у дома му.

Нямаше, какво да се възрази срещу подобно неочаквано предложение. Госпожа Делмар, която умееше така добре да устоява на гнева на мъжа си, отстъпваше винаги, когато той се държеше любезно. Тя помоли сър Ралф да остане още малко при ранения и се оттегли в стаята си.

Полковникът уреди така нещата не без умисъл. Един час по-късно, когато всички си легнаха и къщата утихна, той тихо се промъкна в стаята, където лежеше господин дьо Рамиер и скрит зад една завеса, се убеди по държането на младия човек с камериерката, че са влюбени един в

друг. Рядката красота на младата креолка правеше впечатление по всички селски празненства в околността. Ухажвах я мнозина, дори големци. Не един красив офицер-улан от гарнизона в Мьољон се беше опитвал да ѝ се понрави. Нун обаче беше влюбена за пръв път и едно-единствено внимание я беше поласкало – вниманието на господин дьо Рамиер.

Полковник Делмар не изпитваше никакво желание да проследи докъде е стигнала връзката им; той се оттегли, щом се увери, че жена му не се интересува никак от този местен Алмавива. Все пак чу достатъчно, за да разбере колко голяма е разликата между любовта на клетата Нун, която влагаше в нея цялото си пламенно сърце, и на младежа от добро семейство, отдаден на преходното увлечение, който не губи разсъдъка си и мисли за утрешния ден.

Когато госпожа Делмар се събуди, видя до леглото си смутената и тъжна Нун. Индиана обаче простодушно беше повярвала на обясненията на господин дьо Рамиер, още повече че не един търговец се мъчеше да узнае с хитрост или измама тайната на фабриката Делмар. Така че тя отдаде смущението на девойката на вълнението и умората от нощта, а Нун се успокои, като видя, че полковникът влезе в добро настроение в стаята на жена си и заговори за вечерната случка като за нещо съвсем естествено.

Още сутринта сър Ралф беше проверил какво е състоянието на болния. Макар че беше паднал лошо, нямаше нищо сериозно; раната на ръката се беше затворила; господин дьо Рамиер пожела веднага да го отнесат в Мьољон и раздаде всичките си пари на прислужниците, за да не говорят по тази случка – страхувал се, че майка му, която живеела на няколко левги, ще се разтревожи, ако научи. Така че приказките за тази случка се разнесоха много по-късно, и то в различни варианти. Сведенията за английската фабрика на господин дьо Рамиер, брата на тукашния, потвърдиха обясненията му, които така навреме му бяха хрумнали. Полковникът и сър Браун проявиха деликатност и запазиха тайната на Нун, така че дори тя не разбра нищо и семейство Делмар скоро изобщо престана да се занимава с това произшествие.

IV

Мнозина от вас може би трудно ще повярват, че господин Реймон дьо Рамиер, блестящ и остроумен млад човек, надарен с различни таланти и големи качества, привикнал със светски успехи и галантни

приключения, би могъл да изпита продължително чувство към една камериерка. Освен това господин дьо Рамиер не беше самодоволно конте, нито развратник. Вече казахме, че беше умен, тоест, че преценяваше какви са предимствата на благородния произход. Имаше известни принципи, когато размишляваше сериозно, но необузданите страсти го отвлечаха често твърде далеч от тези негови принципи. Тогава той губеше способността си да разсъждава или по-право, избягваше да се представя пред съда на съвестта си; вършеше грешките си, като че ли без да иска, и човекът от вечерта се мъчеше да излъже човека от утрото. За нещастие, в него не надделяваха принципите – съвсем подобни на принципите на мнозина философи с бели ръкавици – и те го предпазваха от безразсъдните постъпки толкова, колкото и другите. Но принципите не задущаваха страстите му и това го правеше да се отличава в обществото, в което е толкова мъчно да бъдеш оригинален, без да станеш смешен. Реймон притежаваше дарбата дори когато е виновен, да не предизвиква омраза, да проявява странности, без да дразни, понякога дори съумяваше да събуди съчувствие у хора, които имаха всичкото основание да се оплакват от него. Съществуват такива щастливци, галени от всички, които имат допир с тях. Приятна външност и пламенно красноречие понякога заменят чувствителното сърце. Нямаме намерение да осъждаме сурово господин Реймон дьо Рамиер, нито да обрисоваме портрета му, преди да го накараме да се изяви с постъпките си. Сега го разглеждаме отстрани, както го гледа тълпата, край която минава.

Господин дьо Рамиер беше влюбен в младата креолка с големи черни очи, предизвикала възхищение на селския празник в Рюбел; но влюбен и нищо повече. Беше я заприказвал просто така, от нямане какво да прави, и успехът разпали желанията му; постигна повече, отколкото беше искал; в деня, в който покори това невинно сърце, той се прибра в къщи уплашен от победата си и разтревожено си каза: „Дано само да не ме обикне.“

Едва след като получи всички доказателства за любовта ѝ, разбра колко силна е тя. Тогава се разкая, но беше късно; трябваше да се примири с бъдещето и всичките му последици или да отстъпи подло назад. Реймон не се поколеба: остави се да го обичат и продължи да обича от благодарност. Катереше се по стените на имението Делмар от любов към опасността; падна лошо поради собствената си неловкост и така се трогна от болката на младата си и красива любовница, че отсега нататък сам се оправда в собствените си очи, продължавайки да дълбае пропастта, в която Нун трябваше да падне.

Щом се възстанови, зимата престана да му се вижда студена, нощта – опасна, угризенията на съвестта изчезнаха, нямаше вече какво да го възпира да прекосява гората, за да се среща с креолката, да ѝ се къдне, че обича само нея, че я предпочита пред всички жени на света, да ѝ дава уверения, които винаги правят впечатление на клетите доверчиви девойки.

През януари госпожа Делмар замина за Париж с мъжа си; техният благороден съсед сър Ралф Браун се оттегли в земите си и Нун, останала стопанка в къщата на господарите си, можеше да изчезва под най-различни предлози. Това се оказа истинско нещастие за нея, тъй като лесните срещи с любовника ѝ съкратиха мимолетното щастие, което ѝ се беше паднало да изживее. Гората с нейната поезия, полилеите от скреж, лунните лъчи, тайнствената вратичка, бързото прокрадване сутрин, когато малките крачета на Нун оставяха следи по снега в парка, всички тези предпоставки, допълващи любовната игра, удължиха опиянението на господин дьо Рамиер. Нун, цяла в бяло, със спуснати черни коси, беше дама, кралица, фея; когато я съзреше как излиза от дома от червени тухли, тежка четвъртитя сграда от времето на Регентството, в чиято архитектура имаше полуфеодални елементи, тя му се струваше като владетелка от Средновековието и в павилиона, пълен с екзотични цвята, където го опияняваше с чара на младостта и страстта си, съвсем леко забравяше всичко, над което щеше да се замисли по-късно.

Но когато, забравила всяка предпазливост и презряла на свой ред опасността, Нун идваше при него с бяла престилка и кокетна рокля, тя се превръщаше в камериерка, и то камериерка на красива дама, от което, разбира се, прислужницата винаги губи. А Нун беше много красива; нали я беше видял облечена така първия път на селското празненство, където си проби път сред множеството ухажори, за да се доближи до нея, и където пожъна малката победа да я отнеме от двадесет съперници. Нун често му напомняше нежно този ден; горката девойка не знаеше, че любовта на Реймон съвсем не е започнала от такава далечна дата и че денят, с който тя се гордееше, за него всъщност беше само ден на удовлетворено тщеславие. Освен това смелостта, с която тя жертвуваше заради него доброто си име, смелост, която би трябвало да усили любовта му, не се нравеше на господин дьо Рамиер. Ако жената на някой пер на Франция се жертвуваше по този начин, това би било наистина ценна победа, но една камериерка! Това, което е прието да се смята за героизъм при едната, е безсрамие при другата. За първата ви завиждат множество ревниви съперници, за втората ви осъждат тъпа лакеи.

Благородната дама жертвува за вас двадесетте си предишни любовници, камериерката един единствен – бъдещия си съпруг.

Какво да се прави! Реймон беше човек със светски нрави, живееше изискано, обичаше поетично. За него работничката не беше жена и Нун само благодарение на своята необикновена красота бе успяла да го привлече в онзи ден на народно веселие. Реймон не беше виновен за всичко това; бяха го възпитали за висшето общество, бяха направлявали всичките му мисли към една единствена цел, бяха го убедили, че е роден за царски живот, а горещата му кръв го бе увлякла в такава еснафска любов. Беше направил всичко по силите си, за да се задоволи с нея – не успя; как да постъпи тогава? Благородни и необикновени мисли му минаваха през ума в дните, когато беше най-силно влюбен в Нун; искаше му се да я издигне до себе си, да узакони тяхната връзка... Да, кълна се в честта си, той си го беше помислил! Но любовта, която оправдава всичко, започна да отслабва. Тя си отиваше заедно с опасностите от приключението и съблазънта от тайнствеността. Бракът вече му се струваше невъзможен и обърнете внимание: Реймон разсъждаваше много логично и уж все в интереса на любовницата си.

Ако действително бе я обичал, той би могъл, като пожертвува заради нея бъдещето, семейството и доброто си име, да бъде щастлив и следователно да направи и нея щастлива; защото любовта е също такъв взаимен договор, както и бракът. Но какво бъдеще би могъл да създаде на тази жена, след като вече беше охладнял? Правилно ли беше да се ожени за нея, за да стои всеки ден мрачен, с оскърбени чувства, в тъжен дом? Да се ожени за нея, за да стане тя непоносима на семейството му, презряна от равните нему, смешна в очите на прислужницата му, да я въведе в общество, където не би се чувствувала на мястото си, където унижението би я убило, да я подложи на угризения на съвестта, като я накара да разбере всичките злини, които е причинила на любимия си.

Да, вие ще се съгласите с него, че не беше възможно, не беше благородно, никой не се бори така срещу обществото, този добродетелен героизъм прилича на героизма на Дон Кихот, който счупва копието си в крилата на вятърната мелница; желязна смелост, която вятърът с един замах разпръсва, рицарство от миналия век, предизвикващо съжаление в наши дни.

След като претегли така всичко „за“ и „против“, господин дьо Рамиер разбра, че е по-добре да прекъсне тази злополучна връзка. Посещенията на Нун започнаха да го измъчват. Майка му, която беше отишла да прекара зимата в Париж, сигурно скоро щеше да научи за тази

скандална историйка. Тя дори вече започваше да се чуди на честите му пътешествия до вилата им в Серси и на това, че прекарва по цели седмици там. Той я беше уверил, че има сериозна работа, която искал да завърши далеч от шумния град, но този предлог започваше да става неубедителен. Реймон не искаше да лъже добрата си майка, да я лишава толкова време от грижите си; какво още да прибавя? Той чисто и просто напусна Серси и не се върна вече там.

Нун плака, чака, изпадна в отчаяние и виждайки, че времето минава, най-сетне се реши да му пише. Горката девойка! Това беше последният удар. Писмо на една камериерка! Макар че взе от копринената хартия и благоуханият восък на госпожа Делмар, макар че писмото избликваше направо от сърцето й... какъв правопис! Знаете ли какво може да означава за чувствата употребата на една сричка повече или по-малко? Уви! Горката полуграмотна девойка от остров Бурбон не знаеше дори, че езикът има граматически правила. Тя мислеше, че пише и говори така добре, както господарката си, и като видя, че Реймон не идва, си каза: „Писмото ми е тъй хубаво написано, че ще ми го доведе.“

Реймон няма смелостта да прочете докрай това писмо. То може би беше шедевър на наивната и прелестна страст; Виржини може би никога не е писала такива очарователни неща на Пол, когато е напуснала родината си... Но господин дьо Рамиер побърза да го хвърли в огъня, за да не е черви пред себе си. Още веднъж повтарям, какво искате? Това са предразсъдъците на възпитанието, а честолюбието в любовта е това, което е личният интерес в дружбата.

В обществото бяха забелязали отсъствието на господин дьо Рамиер, а това не е малко за един човек в свят, където всички си приличат. Можеш да бъдеш умен и да държиш на светския живот, както можеш да бъдеш глупав и да го презираш. Реймон го обичаше и имаше право – в обществото го търсеха, харесваха го. Към него тази тълпа от безразлични или насмешливи кукли отправяше внимателни погледи и любезни усмивки. Нещастниците могат да бъдат мизантропи, но хората, които всички обичат, рядко са неблагодарни; така поне мислеше Реймон. Той беше признателен за малките прояви на внимание, стремеше се да получи уважението на всички, беше горд с многото си приятели.

В обществото, където мненията са безпрекословни и превзети, той плуваше чудесно, харесваха дори недостатъците му; и когато потърси причината за това доброжелателство, което винаги го беше закриляло, откри го в самия себе си, в стремеша си да се добере до него, в радостта, която изпитваше, и в постоянното неизчерпаемо благоразположение,

което щедро раздаваше.

Дължеше успеха си също и на майка си, изключително умна, очарователна жена, притежаваща всички добродетели, необходими да я издигнат над другите. От нея беше наследил онези нравствени устои, които винаги го извеждаха на прав път и го предпазваха въпреки буйните му двадесет и пет години да загуби уважението на обществото. Наистина към него понякога се отнасяха по-снизходително, отколкото към другите, защото майка му притежаваше дарба да го извинява, като го укорява, да предизвиква снизхождение към него, като си даваше вид, че го порицава. Тя беше от тези жени, преминали през различни епохи, жени, чийто ум е станал гъвкав като съдбата им, които са се обогатили от изживените беди, които избягнаха ешафода през 1793 година, пороците на Директорията, суетата на Империята, озлоблението на Реставрацията – изключителни жени, каквито все по-рядко и по-рядко се срещат.

След дълго отсъствие Реймон се яви на един бал у испанския посланик.

– Ако не се лъжа, това е господин дьо Рамиер, нали? – запита една хубава дама събеседницата си.

– Той е като комета. Появява се в неравни интервали – отговори другата. – Цяла вечност не сме чували нищо за този красавец.

Жената, която говореше така, беше чужденка и възрастна. Събеседницата ѝ леко се изчерви.

– Той е много мил – забеляза тя, – нали, госпожо?

– Честна дума, очарователен е – съгласи се старата сицилианка.

– Обзалагам се, че говорите – намеси се хубав полковник от националната гвардия – за героя на изисканите салони, тъмнокосия Реймон.

– Каква красива глава за етюд! – каза младата дама.

– И може би ще ви хареса още повече, защото е луда глава! – добави полковникът.

Младата жена беше неговата собствена съпруга.

– Защо луда глава? – запита чужденката.

– Южни страсти, госпожо, достойни за горещото слънце на Палермо.

Две-три млади дами доближиха красивите си главици, украсени с цветя, за да чуят по-добре какво говори полковникът.

– Той направи истински опустошения в гарнизона тази година – обясни полковникът. – Всички бяхме принудени да се изпокараме с него, за да ни освободи от присъствието си.

– Ако той е Лъвлес¹, толкова по-зле – каза една млада личност с

насмешливо изражение, – не мога да търпя хора, които всички обичат.

Италианската графиня почака полковникът да се отдалечи и като удари леко с ветрилото си пръстите на госпожица дьо Нанжи, каза:

– Не говорете така, вие не знаете как уважават в обществото мъж, който копнее да бъде обичан.

– Значи вие смятате, че от мъжете зависи дали да бъдат обичани или не? – запита девойката с продълговатите насмешливи очи.

– Госпожице – подкани я на танц полковникът, – внимавайте красивият Реймон да не ви чуе.

Госпожица дьо Нанжи се разсмя. Но през цялата вечер групата красиви жени, сред които беше и тя, не заговори вече за господин дьо Рамиер.

V

Господин дьо Рамиер плуваше без отвращение и без скука сред вълните на тази добре облечена тълпа.

И все пак не беше щастлив. Завръщайки се в този свят, изпитваше нещо като угризение на съвестта, своего рода срам за всичките безумни мисли, породени от недостойното му увлечение. Той гледаше жените, прелестни под блестящите полилеи, вслушваше се в изисканото им и остроумно бърбене, чуваше как превъзнасят дарбите им и сред всичките тези избрани красавици, в допир с почти царските тоалети, заслушан в изтънчените разговори, във всичко откриваше упрек, че е отишъл против себе си. Освен от срам Реймон се измъчваше и от едно по-реално угризение, защото беше чувствителен и деликатен и колкото и закоравяло да беше сърцето му, не можеше да понася женските сълзи.

Тази вечер една млада жена привличаше вниманието на всички; не знаеха името ѝ и понеже се появяваше за пръв път в обществото, всички погледи бяха обърнати към нея. Ненатруфената ѝ рокля се открояваше сред диамантите, перата и цветята на другите жени. Няколко реда перли, вплетени в черните ѝ коси, бяха единственото ѝ украшение. Масовата белота на огърлицата, на копринената ѝ рокля и на разголените ѝ рамене се преливаха и въпреки че в салона беше горещо, бузите ѝ бяха само леко поруменели – нежни като бенгалска роза, разцъфнала в снега. Тя беше дребничка, прелестна, тънка, феерично красива под ярката светлина на полилеите, красота, която би посърнала под слънчевите

1. Герой от романа на Ричардсън „Клариса Херлоу“. Тип на съблазнител. – Б.пр.

лъчи. Танцуваше тъй леко, сякаш един полъх би могъл да я отнесе; но в тази лекота нямаше нито жизнерадост, нито удоволствие. Когато седнеше, тя се прегърбваше, като че ли не може да държи изправено гъвкавото си тяло, а когато говореше и се усмихваше, усмивката ѝ беше тъжна. По това време фантастичните приказки имаха голям успех и любители-те им сравняваха тази млада жена с възхитително видение, което, изви-кано с магическа пръчка, щом настъпи зората, ще избледнее и ще изчезне като мечта.

Докато очакваха този миг, мъжете я обсаждаха и я канеха на танц.

– Побързайте – говореше някакъв романтичен денди на своите приятели. – Ей сега ще пропеят петлите и крачетата на вашата партньорка ще престанат да докосват паркета. Обзалагам се, че не усещате вече ръката ѝ в ръката си.

– Погледнете колко мургаво и оригинално лице има господин дьо Рамиер – каза една художничка на събеседника си. – Не ви ли се струва, че до тази млада, бледа, крехка красавица неговата мъжественост подчертава изяществото на дамата.

– Тази млада красавица – обясни една от дамите, която познаваше всички и изпълняваше на тези събрания едва ли не ролята на справочник – е дъщеря на онзи стар безумец дьо Карважал, който в желанието си да остане докрай жозефинист отиде да умре разорен на остров Бурбон. Това красиво екзотично цвете, мисля, е много глупаво омъжено, но леля ѝ е добре поставена в двора.

Реймон се беше приближил до красивата креолка. Странно вълнение го обхващаше всеки път, когато я погледнеше; той беше виждал вече това бледо и тъжно лице в един от своите сънища; затова сега очите му я обгръщаха с онази радост, която изпитваме, когато намерим отново едно прелестно видение, което сме смятали изгубено завинаги. Вниманието на Реймон смути тази, която беше го предизвикала; скромна и стеснителна, чужда на това общество, тя по-скоро се притесняваше от успеха си, отколкото да му се радва. Реймон обиколи салона, узна най-сетне, че тази жена се нарича госпожа Делмар, и я покани на танц.

– Вие не си спомняте за мене – каза ѝ той, когато останаха сами сред тълпата, – но аз не съм ви забравил, госпожо. Макар че ви видях само за миг, като през мъгла; но в този миг вие проявихте такава доброта към мен, бяхте тъй изпълнена със съчувствие...

Госпожа Делмар потрепери.

– Ах, да, господине – каза бързо тя. – Това сте вие!... Аз също ви познах.

Тя се изчерви и сякаш се уплаши, че е нарушила приличието. Оглежда се наоколо си, като че ли да провери дали някой не я беше чул. Смущението добавяше още по-голямо очарование към естествената ѝ прелесть и Реймон се развълнува до дъното на душата си, от гласа ѝ, малко приглушен и така нежен, сякаш създаден да изрича молитва или благословия.

– Страхувах се – каза той, – че никога няма да ми се удаде случай да ви благодаря. Не можех да дойда у вас, а знаех, че се явявате рядко в обществото. Боях се също, че ако се доближа до вас, ще трябва да се видя с господин Делмар, а отношенията ми с него са такива, че срещата ни не би могла да бъде приятна. Колко съм щастлив, че този миг ми позволява да изплатя задължението на моето сърце!

– За мен би било още по-приятно – каза тя, – ако господин Делмар беше тук, за да приеме също своята част от този дълг; ако го познавахте малко повече, щяхте да разберете, че въпреки избухливостта си той е добър. Щяхте да му простите, че едва не стана ваш убиец, тъй като в сърцето си той страдаше много повече, отколкото вие от раната си.

– Да не говорим за господин Делмар, госпожо, аз му прощавам всичко от цялото си сърце. Бях виновен пред него и понесох заслуженото наказание; остава ми само да забравя за това. Но вие, госпожо, вие ми подарихте толкова нежни и великодушни грижи, че искам да си спомням цял живот вашата любезност към мен, вашите тъй чисти черти, ангелската ви нежност и тези ръце, които изсипаха балсам върху раните ми и които аз дори не можах да целуна...

Докато говореше така, Реймон държеше ръката на госпожа Делмар, готвейки се да танцува кадрил с нея. Той стисна нежно ръката ѝ и всичката кръв на младата жена нахлу към сърцето ѝ.

Когато я отведе до мястото ѝ, госпожа дьо Карважал, лелята на госпожа Делмар, се беше отдалечила; танцуващите намаляха. Реймон седна до госпожа Делмар. Той се държеше непринудено, беше опитен в сърдечните работи; пламенните желания, устремът в любовта правят мъжете глупави пред жените. Мъжът с по-изхабени чувства бърза по-скоро да се понарави, отколкото да обича. И все пак господин дьо Рамиер се вълнуваше пред тази естествена и съвсем нова за него жена, вълнение, каквото не беше изпитвал никога досега. Може би причина за това бързо изникнало чувство беше споменът за нощта, прекарана край нея; тъй или иначе, истината е, че той ѝ говореше с жар, и това, което му беше на сърцето, беше и на устата му.

Навикът да говори пред жените придаваше на думите му онази

убедителност и сила, на които неопитната Индиана се поддаваше, без дори да подозира, че всичко това съвсем не е измислено за нея.

За повечето от жените е напълно ясно, че мъж, който говори умно за любовта, не е кой знае колко влюбен. Реймон беше изключение; той умееше да изрази чувствата си изкусно и ги преживяваше пламенно. Само че не страстта го правеше красноречив, а красноречието го правеше страстен. Когато харесваше някоя жена, той ставаше красноречив, за да я съблазни, и съблазнявайки я, се влюбваше в нея. Приличаше на адвокатите и проповедниците, които проливат горещи сълзи, докато се потят, за да развълнуват другите. Той срещаше, разбира се, достатъчно хитри жени, които не вярваха на пламенните му приказки; но в името на любовта беше готов да върши тъй наречените безумия; беше отвлякъл една девойка от добро семейство, беше компрометирил благородни дами, беше се бил на три шумни дуела, беше демонстрирал пред цяла тълпа, в зала, пълна с гости, обърканите си чувства и безумните си мисли. Мъж, който прави всичко това, без да се страхува, че ще го осмеят или прокълнат, и който съумява да не бъде нито смешен, нито прокълнат, е неуязвим; той може всичко да рискува и на всичко да се надява. Така че и най-изкусната съпротива отстъпваше пред Реймон, защото той знаеше как да убеди, че е искрено влюбен. В обществото мъж, способен на безумна любов, е твърде рядко явление, което жените не пренебрегват.

Не зная как му хрумна това, но придружавайки госпожа дьо Карвалжал и госпожа Делмар до колата им, той притисна устни до малката ръка на Индиана. Никога досега мъж не бе целувал така бързо и страстно пръстите на тази жена, макар че тя бе родена под пламтящ климат и беше деветнадесетгодишна, а деветнадесет години на остров Бурбон отговаря на двадесет и пет години в нашата страна.

Болнава и нервна, както беше, тя едва не извика при тази целувка и той трябваше да я подкрепи, докато се качваше в колата. Реймон никога досега не беше познавал толкова чувствителна жена. Креолката Нун беше здрава и силна, а парижанките не припадат, когато им целуват ръка. „Ако я видя още веднъж – каза си той, докато се отдалечаваше, – ще си загубя ума по нея.“

На другия ден напълно беше забравил Нун; спомняше си само, че тя е прислужница на госпожа Делмар. Бледата Индиана владееше всичките му мисли, изпълваше всичките му мечти. Когато Реймон чувствуваше, че ще се влюби, той имаше навик да се развлича не за да задуши новата зараждаща се страст, а, напротив, за да не чува гласа на разума, който го съветваше да помисли за последиците. Жаден за наслади,

преследваше целта си с жар. Не беше в негова власт да потуши страстта, която се надигаше в гърдите му, както не беше в негова власт да я разпали отново, когато тя започнеше да стихва и да гасне.

Още на другия ден успя да узнае, че господин Делмар е заминал за Брюксел във връзка с търговията си. На заминаване беше поверил жена си на госпожа дьо Карважал, не защото я обичаше особено, а защото тя беше единствената роднина на госпожа Делмар. Самият той, прост войник, произхождаше от невзрачно и бедно семейство, от което се червеше, макар винаги да повтаряше, че няма защо да се черви. И непрекъснато упрекваше жена си, че презира близките му, макар това да не беше вярно, а сам не я насърчаваше да се сближава с тези необразовани хора. Но при все че не обичаше госпожа дьо Карважал, той ѝ засвидетелствуваше голямо уважение по няколко причини.

Госпожа дьо Карважал произхождаше от знатно испанско семейство и беше от онези жени, които цял живот искат да играят някаква роля. По времето на Наполеон го превъзнасяше за славата му и заедно с мъжа си и с девера си беше от партията на жозефинистите; мъжът ѝ беше убит при падането на не особено дълголетната династия на завоевателя, а бащата на Индиана се беше оттеглил във френските колонии. Тогава госпожа дьо Карважал, ловка и енергична, замина за Париж, където чрез неизвестни спекулации на борсата си създаде ново състояние върху остатъците от миналото величие. Благодарение на ума си, на интригите и предаността си към Бурбоните тя успя да си извоюва разположението на двора и къщата ѝ, без да бъде блестяща, беше един от най-уважаваните домове, ползуващи се с кралското благоволение.

Когато Индиана пристигна във Франция след смъртта на, баща си омъжена за полковник Делмар, госпожа дьо Карважал никак не беше възхитена от този посредствен брак. Но като видя, че господин Делмар преуспява въпреки оскъдните си средства и че практичността и енергията, които проявява в търговията, заместват липсата на състояние, тя купи на Индиана малкото имение в Лани и фабриката към него. За две години благодарение на техническите познания на господин Делмар и парите на сър Родолф Браун, братовчед на жена му, работите на полковника тръгнаха блестящо, дълговете му намаляха и госпожа дьо Карважал, в чиито очи първата препоръка беше състоянието, започна да проявява обич към племенницата си и обеща да я направи своя наследница. Индиана не беше честолюбива, тя обграждаше леля си с грижи и внимание от признателност, а не от интерес; докато в чувствата на полковника към госпожа дьо Карважал тези две неща играеха еднаква роля.

Полковникът беше непоколебим в политическите си убеждения; той не допускаше да се хвърля сянка върху неувяхващата слава на великия император и го защитаваше със сляпото упорство на шестдесетгодишно дете. Така че му беше необходимо наистина голямо търпение, за да се въздържа в салона на госпожа дьо Карважал, където възхваляваха само Реставрацията. Невъзможно е да се опише какви мъки беше изживял горкият Делмар сред пет-шест стари набожни лицемерки. Тези неприятности бяха донякъде причина за лошото настроение, в което той така често изпадаше пред жена си.

След всички тези обяснения да се върнем при господин дьо Рамиер. След три дни той вече знаеше всичките тези подробности, защото търсеше начин да се доближи до семейство Делмар. Разбра, че ако успее да спечели симпатиите на госпожа дьо Карважал, ще може да вижда Индиана. На третия ден вечерта се представи у нея.

В гостната седяха четири-пет неприятни личности, които играеха важно на карти, и двама-трима синове от добри семейства – истински кръгли нули, каквито се срещат само сред потомствените аристократи. Индиана търпеливо довършваше на гергефа ръкоделието на леля си. Тя се беше навела над възбата, погълната външно от това механично занимание и може би доволна, че по този начин не е принудена да участва в празното бърборене на гостите. Не знам дали скрита зад дългите си черни коси, които се спускаха над извезаните от нея цветя, тя не изживяваше отново онзи вълнуващ миг, който я беше приобцил към новото за нея съществуване, когато прислужникът съобщи за нови гости. Тя се изправи машинално, защото не беше чула имената, и едва вдигна очи от възбата, когато неочаквано един глас я прониза като електрически ток, трябваше да се облегне на работната масичка, за да не падне.

VI

Реймон не беше очаквал да се озове в подобна мрачна гостна, сред такова немногочислено и скромно общество. Невъзможно беше да каже и една дума, без да го чуят във всички кътчета на стаята. Достопочтените дами, които играеха на карти, сякаш стояха там само за да пречат на разговорите на младите, и по застиналите им лица Реймон като че ли прочете тайното задоволство на старостта, която си откъщава, като разваля удоволствието на другите. Той беше разчитал на по-приятна среща, на по-задушевен разговор от разговора на бала, а беше станало съвсем

друго. Тази непредвидена мъчнотия засили още повече желанието му, вложи още повече пламък в погледите му, направи още по-остроумни и по-живи въпросите, с които косвено се обръщаше към госпожа Делмар. Тя, горкичката, беше съвсем новачка в този вид нападения. Не можеше да се защитава, защото не ѝ искаха нищо; но беше принудена да слуша как ѝ се предлага едно пламенно сърце, да узнае колко е обичана и да се остави да плетат около нея опасните козни на съблазънта, без да оказва съпротива. Колкото по-дързък ставаше Реймон, толкова повече се увеличаваше смущението ѝ. Госпожа дьо Карважал, която основателно се смяташе за умна и пред която бяха похвалили способностите на господин дьо Рамиер, изостави играта и поведе с него изискан спор за любовта, в който вложи много испанска страст и познания по немската философия. Реймон прие с готовност предизвикателството и под предлог, че отговаря на лелята, каза на племенницата всичко, което тя иначе би отказала да чуе. Клетата млада жена, лишена от защита, изложена от всички страни на бурно и ловко нападение не намери в себе си сили да се намеси в този опасен разговор. Напразно лелята, в желанието си да ѝ даде възможност да блесне, се мъчеше да я включи в различните изтънчени разсъждения и теории за чувствата; поруменявайки, Индиана призна, че няма никаква представа за всичко това и Реймон, опиянен от радост, като видя как пламват бузите ѝ, как развълнувано се повдига гърдата ѝ, се закле да се заеме с обучението ѝ.

Тази нощ Индиана спа по-малко, отколкото друг път; както вече казахме, тя още не беше обичала, а сърцето ѝ отдавна беше узряло за чувство, което никой от досега срещаните мъже не беше успял да събуди. Възпитана от баща със силен и странен характер, тя никога не беше познала щастието да бъде обичана от близък човек. Господин дьо Карважал, погълнат от политически страсти, измъчван от честолюбиви съжаления, беше се превърнал в колониите в груб плантатор и мрачен съсед; дъщеря му беше страдала жестоко от отвратителния му характер. Но виждайки постоянно какви злини нанася робството, измъчвана от самота и подчинение, тя умееше да проявява търпение, снизходителност и доброта към по-нискостоящите от нея, а в същото време притежаваше желязна воля, невероятна сила за съпротива срещу всяка заплаха за личната ѝ свобода. Като се ожени за Делмар, тя само смени господаря си; пристигайки в Лани, смени затвора и самотата. Не обикна мъжа си може би единствено по простата причина, че беше задължена да го обича и че да устои духовно на каквото и да било нравствено подтисничество, беше станало за нея втора природа, основно начало в поведението ѝ,

вътрешен закон. Всъщност от нея никога не бяха искали друго освен сяло покорство.

Възпитана в уединение, пренебрегвана от баща си, живееща сред роби, на които не можеше да помогне, които можеше да утеши само със съчувствието и сълзите си, тя беше свикнала да си казва: „Ще дойде ден, когато всичко в моя живот ще се измени и аз ще правя добро на хората; ден, в който ще ме обичат, в който ще дам цялото си сърце на този, който ми подари своето сърце; а дотогава ще страдам, ще мълча и ще запазя любовта си като награда за този, който ще ме освободи.“ Този освободител, този месия обаче не беше дошъл; Индиана все още го чакаше. Вярно е, че не се осмеляваше да го признае. Беше разбрала тук, под подкастрените храсти на Лани, че и мислите могат да бъдат оковани във вериги, като бяха оковани под девствените палмови гори на остров Бурбон: и когато се улавяше, че по навик все още си казва: „Ще дойде ден... ще се появи мъжът...“ – тя отблъсваше това дръзко пожелание дълбоко в душата си и добавяше: „Тогава ще ми остане само да угасна!“

И тя наистина гаснеше. Непозната болест подкопаваше младостта ѝ. Тя губеше сили и страдаше от безсъние. Лекарите напразно търсеха причината – нямаше причина, но целият ѝ организъм отслабваше, всичките ѝ органи се увреждаха; пламенното ѝ сърце изтляваше, очите ѝ помръкваха, кръвта ѝ избиваше по страните само при нервни кризи: клетата пленница щеше скоро да умре. Но въпреки примирението, въпреки обезвереността си тя продължаваше да мечтае. Мълчаливото и разбито сърце все така зовеше друго младо и благородно сърце, което да го сгрее. Досега тя беше обичала от всички най-много Нун, веселата и смела другарка от тъжните си дни, и човека, който беше проявил най-голяма доброта към нея – флегматичния ѝ братовчед сър Ралф. Но нима тази храна можеше да утоли бурните ѝ мечтания – някаква бедна невежа девойка, безпомощна като нея, и един англичанин, увлечен само по лов на лисици!

Госпожа Делмар беше наистина нещастна и първия път, когато в обграждащата я ледена атмосфера проникна пламтящият дъх на един млад и буен мъж, първия път, когато нежна, ласкава дума погали ухото ѝ и тръпнеща уста като нажежено желязо дамгоса ръката ѝ, тя престана да мисли и за дълга, който ѝ бяха наложили, и за предпазливостта, която и бяха внушили, че трябва да проявява, и за печалното бъдеще, което ѝ бяха предсказали: спомни си само своето омразно минало, безкрайните си страдания, деспотичните си господари. Тя също така нито за миг не помисли, че този мъж би могъл да бъде лъжец и лекомислен. Видя го

такъв, какъвто го желаше, какъвто беше мечтала да го види, и Реймон би могъл да я излъже, ако не беше искрен.

Но как би могъл да бъде неискрен той до такава красива и обична жена? Нима друга досега се беше разкривала пред него тъй чиста и невинна? Коя друга би могла да му предложи по-светло и по-сигурно бъдеще? Нима не беше родена, за да го обича тази робиня, която чакаше само един знак, за да скъса веригата; една дума, за да го последва? Несъмнено самото небе беше създало за Реймон това тъжно дете на остров Бурбон, което никой не беше обичал и което щеше да умре без него.

И все пак ужас замени в сърцето на госпожа Делмар трескавото щастие, което я беше опиянило. Тя си спомни за своя сприхав, прозорлив и отмъстителен съпруг и се уплаши не за себе си – беше свикнала със заплахите му, но за човека, който щеше да започне борба на живот и смърт, с нейния тиранин. Тя едва познаваше обществото, за нея животът беше трагичен роман; плаха по характер, тя не се осмеляваше да обича от страх да не изложи любимия на гибел, без да се замисля нито миг за грозящата я опасност.

В това се състоеше всъщност тайната причина на нейната съпротива, на нейната добродетел. На другия ден реши да избягва господин дьо Рамиер. Същата вечер един от най-богатите банкери на Париж даваше бал. Госпожа дьо Карважал, която обичаше да ходи на гости като всички стари жени без близки, искаше да заведе Индиана; но Реймон сигурно щеше да бъде там и Индиана се зарече да не отива. За да попречи на леля си да я убеждава, госпожа Делмар, която не умееше да оказва съпротива, ако няма сериозна причина, се престори, че приема предложението. Тя се приготви за бала, почака да се приготви и госпожа дьо Карважал; тогава облече пеньоара си, настани се до камината и зачака изпълнена с решителност. Когато старата испанка, пристегнатата и издокарана като портрет от Ван Дайк, дойде да я вземе, Индиана заяви, че е болна и няма сили да излезе. Напразно леля ѝ се помъчи да я убеди.

– От сърце копнея да дойда, но виждате, че едва се държа на краката си. Днес само ще ви преча. Идете на бала без мен, мила лельо, толкова ще ми бъде приятно да се забавлявате.

– Да отида без тебе? – възкликна госпожа дьо Карважал, която щеше да умре от яд, че напразно е загубила толкова време да се облече и в същото време уплашена от мисълта, че ще трябва да прекара една самотна вечер. – Какво ще правя там аз, стара жена, която всички търсят само за да бъдат с тебе? Какво ще правя без хубавите очи на моята племенница, заради които всички ме ценят?

– Вашият ум ще замести моите очи, скъпа лелю – каза Индиана.

Маркиза дьо Карважал, която само чакаше да я убедят, най-сетне тръгна. Тогава Индиана скри лице в ръцете си и се разплака; беше направила голяма жертва и смяташе, че вече е разрушила вълшебния замък от предишната вечер.

Но Реймон съвсем не мислеше така. Първото нещо, което видя на бала, беше горделиво кацналата диадема на старата маркиза. Напразно потърси край нея бялата рокля и черните коси на Индиана. Тогава се приближи до маркизата точно когато тя обясняваше полугласно на друга една дама:

– Племенницата ми е болна. – А после, за да оправдае присъствието си на бала, добави: – Всъщност капризи на млада жена. Предпочете да остане сама с книга в ръка в стаята си, нали е мечтателка!

„Нима ме избягва?“ – помисли Реймон и веднага си тръгна. Приситигна у маркизата, мина, без да каже нито дума на портиера, и запита за госпожа Делмар първия прислужник, когото завари полузаспал в преддверието.

– Госпожа Делмар е болна.

– Зная. Госпожа дьо Карважал ме изпрати да проверя как се чувствава.

– Ще предупредя госпожата...

– Няма нужда, госпожа Делмар ще ме приеме.

И Реймон влезе, без да чака да съобщят за него. Всички други прислужници си бяха легнали. Тъжна тишина цареше в опустелите стаи. Само една лампа, покрита с абажур от зелена тафта, осветяваше слабо големия салон. Индиана, потънала в широкия фотьойл, стоеше с гръб към вратата и гледаше тъжно пламтящите въглени, както вечерта, когато Реймон беше влязъл в Лани, прескачайки стените; сега дори беше потъжна от преди, защото към неясната болка, към безцелните желания се бяха примесили мимолетна радост и лъч на изгубено щастие.

Обут в бални обувки, Реймон се приближи безшумно по пухкавия мек килим. Видя я, че плаче, и когато тя обърна глава, той падна на колене пред нея и улови ръцете ѝ, които тя напразно се мъчеше да изтръгне. Тогава, признавам, с неизразима радост Индиана разбра, че нейният план за съпротива пропада. Почувствува, че обича страстно този мъж, който не се спирал пред никакви препятствия и идваше да ѝ подари щастие въпреки упорството ѝ. Благослови небето, което отхвърляше нейната жертва, и вместо да се разсърди на Реймон, беше готова да му благодари.

Той вече знаеше, че е обичан, не беше необходимо да съзре радостта, блеснала през сълзите ѝ, за да разбере, че е господар и може да се надява. Не ѝ даде време да го разпитва и отнемайки ѝ ролята, без да ѝ обясни неочакваната си поява, без да се извинява, заговори:

– Индиана, вие плачете... Защо плачете?... Искам да зная.

Тя потръпна, като чу името си, изречено от него, но в изненадата ѝ прозираше щастие от дързостта му.

– Защо ме питате? Не бива да ви кажа...

– Е, добре, аз зная защо, Индиана. Зная вашата повест, целия ваш живот. Всичко, което ви засяга, не ми е чуждо, защото всичко, което ви засяга, не ми е безразлично. Пожелал да узная коя сте, но не научих нищо повече от това, което бях отгатнал в онзи единствен миг, прекаран у вас, когато, облян в кръв, пребит ме донесоха във вашите нозе и когато мъжът ви се разгневи, като видя, че вие, така красива и добра, ме поддържате с нежните си ръце и прелестното ви дихание ме лекува като балсам. Ревнивец! О, аз го разбирам! На негово място и аз бих се държал така или по-скоро на негово място бих се самоубил; защото да бъда ваш съпруг, госпожо; да бъдете моя, да ви държа в обятията си и да не ви заслужавам, да не притежавам сърцето ви, това би означавало да бъда най-жалкият или най-подлият от всички мъже.

– Боже мой, млъкнете! – извика тя, като затвори устата му с ръка. – Млъкнете, защото ме карате да се чувствавам виновна! Защо ми говорите за него? Защо ме учите да го ненавиждам?... Ако можеше да ви чуе!... Но аз не съм казала нищо лошо за него; не съм ви разрешила да вършите това престъпление! Аз не го мразя, уважавам го, обичам го!...

– Кажете по-добре, че се боите ужасно от него; защото този деспот е разбил вашето сърце и откакто сте станали негова плячка, живеете във вечен страх. Вие, Индиана, във властта на този грубиян, чиято желязна ръка ви е превила и е обезличила живота ви! Бедно дете! Тъй млада, тъй красива, а вече толкова много изстрадала!... Защото вие не можете да ме излъжете, Индиана, мен, който ви гледам с други очи, не с очите на тълпата, аз знам всички тайни на вашата съдба и не си въобразявайте, че ще съумеете да се прикриете от мен. Нека тези, които се любуват на вашата красота, казват, като ви видят бледа, меланхолична: „Тя е болна...“ Тяжна работа! Но аз, който съм до вас с цялото си сърце, аз, чиято душа ви обгражда с внимание и любов, зная каква е вашата болест. Зная, че ако небето бе пожелало, ако бе ви предопределило за мене, за мене, нещастника, който би трябвало да пръсне черепа си, затова, че е дошъл твърде късно, вие нямаше да бъдете болна. Индиана, кълна се в

живота си, щях толкова силно да ви обичам, че вие също бихте ме обикнали и тогава бихте благославяли оковите си. Щях да ви нося на ръце, за да не нараните нозете си; щях да ги сгривам с диханието си. Щях да ви притискам до сърцето си, за да ви предпазя от болката. Щях да дам всичката си кръв, за да направя вашата силна. И ако и тогава сънят бягаше от очите ви, щях да стоя край вас през нощта, за да ви нашепвам нежни думи, да ви се усмихвам и така да ви вдъхвам смелост, плачейки, че страдате. И когато най-сетне притихнете умиротворена, щях да докосна с устни прелестните ви мигли, за да ги затворя нежно, и щях да бдя над вас, на колене до леглото ви. Щях да принудя въздуха да ви гали леко, златните сънища да разпръсват пред вас цветя. Щях да целувам безмълвно сплетените ви коси, щях да съзерцавам сладостно трептенето на вашата гръд и при пробуждането си, Индиана, вие щяхте да ме намерите винаги там, в краката си, да ви пазя като ревнив владетел, да ви служа като роб, дебнейки вашата първа усмивка, завладявайки вашата първа мисъл, вашия пръв поглед, вашата първа целувка...

– Стига, стига! – извика Индиана, зашеметена и тръпнеща. – Причинявате ми болка!

И все пак, ако се умира от щастие, Индиана щеше да бъде мъртва в този миг.

– Не ми говорете така – помоли го тя. – Аз не бива да бъда щастлива. Не ми откривайте небето на земята, на мене, която съм обречена на смърт.

– Обречена на смърт! – извика Реймон, като я притисна силно в обятията си. – Ти да умреш, Индиана, да умреш, преди да си живяла, преди да си обичала!... Не, ти няма да умреш! Аз няма да те оставя да умреш, защото сега моят живот е свързан с твоя. Ти си жената на моите мечти, обожаваната чистота, вечно бягащата химера, ярката звезда, която блестеше пред мене и ми нашепваше: „Продължавай да вървиш в този жалък живот и небето ще ти изпрати един от ангелите си, за да те придружава.“ Още от рождение ти си била предопределена за мене. Твоята душа е била обречена на моята, Индиана. Хората и техните железни закони са се разполагали с тебе; те са ми отнели другарката, която небето би ми избрало, ако господ понякога не забравяше обещанията си. Но какво ни интересуват хората и законите, след като аз те обичам дори в обятията на друг, след като ти можеш да ме обичаш, прокълнат и нещастен, че съм те загубил! Разбираш ли, Индиана, ти ми принадлежиш, ти си половината от моята душа, която дълго време се мъчи да се слее с другата половина. Когато си мечтала за приятел на остров Бурбон, ти си

мечтала за мене; когато си мечтала за съпруг и нежна тръпка на боязън и надежда е докосвала душата ти, ти си мечтала аз да бъда твой съпруг. Не ме ли познаваш? Не ти ли се струва, че се срещаме след двадесет години? Не те ли познах, мой ангел, когато ти изтриваше кръвта ми с воала си, когато докосваше с ръка угасналото ми сърце, за да му възвърнеш топлината и живота... Ах, аз си спомням този миг. Когато отворих очи, казах си: „Ето я, такава ми се явяваше тя в сънищата, бяла, печална и нежна. Тя е моето съкровище, тя е предопределена да ми даде непознати блаженства.“ И дори възвръщането си към живота аз дължа на тебе. Защото, нали виждаш, необикновени обстоятелства ни свързаха; не беше нито проста случайност, нито прищявка, а съдбата, смъртта ми отвори хратите на този нов живот. Твоят мъж, твоят повелител, подчинявайки се на съдбата, ме донесе окървавен със собствените си ръце и ме захвърли в краката ти, като ти каза: „Вземете го, той е за вас!“ И сега нищо не може да ни раздели...

– Той може да ни раздели! – бързо го прекъсна госпожа Делмар, която слушаше прехласната любовните му думи. – Уви, вие не го познавате. Той е човек, който никога не прощава, който не може да бъде измамен. Реймон, той ще ви убие!...

И тя се сгуши до гърдите му, обляна в сълзи. Реймон я притисна страстно.

– Нека дойде – извика той, иска дойде да ми отнеме този миг на щастие! Не се боя! Остани така, Индиана, остани до сърцето ми. Тук е твоето убежище, твоят подслон. Обичай ме и аз ще бъда неуязвим. Ти сама знаеш, че този човек няма власт да ме убие; веднъж вече се изложих беззащитен на ударите му. Но ти, скъпи мой ангел, ти витаеше над мен, твоите криле ме закриляха. Не се страхувай от нищо; ще съумеем да устоим на гнева му; сега дори не ме е страх за тебе, защото аз съм тук. Ще те браня срещу този господар, срещу властта му. Ще те изтръгна, ако трябва, от жестокия му закон. Искаш ли да го убия? Кажете, че ме обичаш и аз ще стана негов убиец, ако ти го осъдиш на смърт...

– Мълчете, карате ме да треперя! Ако трябва да убиете някого, убийте мене; аз вече живях един ден и не искам нищо повече...

– Умри тогава, но умри от щастие! – възкликна Реймон, като притисна устни до устните на Индиана.

Но това беше твърде силна буря за такова крехко растение; Индиана пребледня и притискайки сърцето си с ръка, загуби свят.

Реймон си помисли отначало, че ласките му ще раздвижат кръвта в застиналите ѝ вени; но той напразно покриваше ръцете ѝ с целувки,

напрасно я зовеше с нежни имена. Това не беше престорен припадък, както често припадат другите жени. Госпожа Делмар, сериозно болна от дълго време, страдаше от нервни припадъци, които траеха по цели часове. Реймон, отчаян, трябваше да повика някого на помощ. Той позвъни; една камериерка дотича; но изведнъж тя изпусна шишенцето с амонияка, което носеше в ръка, и възкликна, като позна Реймон. Той се овладя на часа и пошепна на ухото ѝ:

– Тихо, Нун! Знаех, че си тук, и дойдох при тебе, мислех, че господарката ти не е в къщи, а на бал. Като влязох, я изплаших и тя припадна; внимавай, аз си отивам.

Реймон бързо се измъкна, оставяйки двете жени, всяка съхранила в себе си тайната, която би могла да разбие сърцето на другата.

VII

На другия ден, когато се събуди, Реймон получи второ писмо от Нун. Този път той не го захвърли с презрение; напротив, разпечата го припряно; Нун може би му пишеше за госпожа Делмар. И тя наистина му пишеше, но в какво затруднение хвърляше Реймон това усложнение на интригата! Девојката не можела повече да крие тайната си. Страданиято и страхът и без това ѝ се отразили зле, лицето ѝ посърнало; госпожа Делмар забелязала болезненото ѝ състояние, без да отгатва причината. Нун се страхувала от строгостта на полковника, но много повече се бояла от добротата на господарката си. Тя знаела добре, че ще получи прощката ѝ; но умираше от срам и мъка, че ще трябва да направи това признание. Какво щяло да стане с нея, ако Реймон не се погрижи да ѝ спести предстоящите унижения! Той трябвало да се погрижи за нея или тя щяла да се хвърли в краката на госпожа Делмар и да ѝ разкаже всичко.

Тази заплаха стресна господин дьо Рамиер. Първата му грижа беше да отдалечи Нун от господарката ѝ.

„Не приказвайте нищо, без да сте се съветвали с мене – отговори ѝ той. – Опитайте се да отидете в Лани тази вечер; аз ще бъда там.“

После замисли как да се държи. Нун беше достатъчно разумна, за да не разчита на невъзможно разрешение на въпроса. Тя никога не се беше осмелявала да произнесе думата „женитба“ и тъй като беше скромна и великодушна, Реймон не се чувствуваше виновен. Той си казваше, че никога не я е лъгал и Нун отдавна би трябвало да разбере какво я чака.

За него не представляваше затруднение да предложи половината от състоянието си на бедната девойка. Беше готов да я осигури материално, да се погрижи за нея с необходимата деликатност. Най-мъчително щеше да бъде да ѝ признае, че не я обича вече; защото той не умееше да лъже. Макар в този момент да изглеждаше двуличен и вероломен, в сърцето си той винаги беше искрен. Беше обичал Нун с чувствена любов; сега обичаше госпожа Делмар с цялата си душа. Така че не беше лъгал нито едната, нито другата. Страхуваше се да не му се наложи да лъже; той беше неспособен както да излъже горката Нун, така и да ѝ нанесе смъртен удар. Трябваше да избира между подлост и жестокост. Реймон беше много нещастен. Когато стигна до вратата на парка Лани, още не бе решил как да постъпи.

От своя страна Нун, която може би не бе очаквала да получи веднага отговор, пак започна да се надява.

„Той все още ме обича малко – казваше си тя – и не иска да ме напусне. Позабравил ме е, това е съвсем естествено: в Париж, сред толкова развлечения, обожаван сигурно от всички жени, не се е сещал за бедната креолка. Уви, коя съм аз, та да пожертвува той заради мене толкова истински дами, много по-красиви и по-богати от мене. А кой знае – мислеше си тя наивно, – дали и френската кралица не е влюбена в него.“

Като разсъждаваше така за съблазните, с които разкошът окръжаваше нейния любим, Нун измисли начин да му се хареса колкото може повече. Тя се премени с накитите на господарката си, запали голям огън в стаята на госпожа Делмар в Лани, украси камината с най-красивите цветя, които намери в зимната градина, приготви плодове и най-фини вина, създаде, с една дума, необходимата обстановка за среща в будоар, за каквато по-рано никога не беше мислила; а когато се погледна в едно огледало, се убеди, че е по-хубава от всички цветя, които беше нахъсала, за да се разкъса.

„Той често ми е повтарял – казваше си тя, – че нямам нужда от накити, за да бъда красива, и че в двора никоя дама, сред блясъка на всички диаманти, не струва колкото една единствена от моите усмивки. И все пак той се увлича сега по тези жени, на които по-рано не обръщаше внимание. По-добре да бъда весела, оживена, радостна; може би тази нощ ще успее да си възвърна любовта му.“

Реймон остави коня си в къщичката на един въглищар в гората и влезе в парка, от който имаше ключ. Този път нямаше опасност да го вземат за крадец, защото всички прислужници бяха с господарите си; градинарят беше посветен в тайната им, а Реймон познаваше всички

кътчета на Лани както собственото си имение.

Нощта беше хладна; гъста мъгла забулваше дърветата на парка и Реймон едва различаваше техните черни стволове, загърнати в бели прозрачни наметки.

Той се повъртя из лъкатушните алеи, преди да намери вратата на павилиона, където го чакаше Нун. Тя го посрещна, загърната в наметало с вдигната качулка.

– Не можем да останем тук – каза Нун. – Много е студено. Последвайте ме и не говорете.

Реймон бе обзет от страшно отвращение при мисълта да влезе в къщата на госпожа Делмар като любовник на камериерката ѝ. Но трябваше да отстъпи; Нун вървеше бързо пред него, тази среща трябваше да бъде решителна.

Тя го преведе през двора, успокои кучетата, отвори вратите безшумно и като го улови за ръка, го поведе мълчаливо през тъмните коридори; най-сетне влязоха в кръгла изящно и просто подредена стая, където разцъфнали портокали разпръсваха сладостно ухание; в свещници горяха восъчни свещи.

Нун беше осеяла паркета с листа от бенгалски рози, дивана с виолетки, прелестно ухание се носеше навред и кристалите блестяха на масата сред плодовете, красиво подредени върху зелен мъх в кошнички.

Заслепен поради внезапния преход от тъмнината в ярката светлина, Реймон остана няколко мига като зашеметен; много скоро обаче той разбра къде се намира. Изисканият вкус, целомъдрената простота на обстановката, книгите за пътешествия и любов, разпръснати по полиците от акажу, ръкоделието, красиво и недовършено, навяващо мисли за търпение и тъга, арфата, чиито струни сякаш още трептяха от песни, наситени с очакване и скръб, гравюрите, изобразяващи пасторалната любов на Пол и Виржини, хълмовете на остров Бурбон, сините заливи на Сен-Пол и най-вече малкото легло, полускрито под муселиновите завеси, бялото легло, непорочно като легло на девица, украсено при възглавницата със светена палмова клонка, донесена може би при отпътуването от отечеството, всичко му нашепваше за госпожа Делмар и Реймон потръпна от странно вълнение, като си представи, че тази жена, загърната в наметка, която го беше довела дотук, е може би самата Индиана. Необикновена мисъл, превърнала се сякаш в действителност, когато видя отсреща в огледалото отражението на една призрачна жена, облечена в бяло, с накити, жена, която се завръща от бал и захвърлила наметката си, се явява сияеща и полугола под искрящите светлини. Но това беше

само мимолетно видение; Индиана, разбира се, нямаше да се яви така... гърдата ѝ щеше да бъде скрита под троен воал; косите ѝ щяха да бъдат украсени с истински камелии, но нямаше да бъдат така предизвикателно разпръснати. Сигурно щеше да бъде обута със сатенени обувки, но роклята ѝ нямаше да бъде така прилепнала, че да подчертава изящните ѝ крака.

По-висока и по-едра от господарката си, Нун беше издокарана, а не пременена в нейните дрехи. Тя беше прелестна, но в прелестта ѝ нямаше благородство; беше красива като жена, но не като фея; предизвикваше желаня, но не обещаваше блаженство.

Реймон, след като я съзерцава известно време в огледалото, без да се обръща, извърна поглед към окръжаващите го вещи, които биха могли да му възвърнат чистия образ на Индиана – към музикалните инструменти, рисунките, тясното девическо легло. Опияни го лекото ухание, останало от нейното присъствие в този олтар; потръпна от желание, като си помисли за деня, когато самата Индиана ще му отвори вратите на този рай; а Нун, скръстила ръце, права зад него, го наблюдаваше възторжено, въобразявайки си, че е възхитен от грижите, които тя беше положила, за да му се хареса. Най-сетне той наруши тишината, като каза:

– Благодаря ви за всички приготовления, които сте направили за мене; благодаря ви най-вече, защото ме въведохте тук, но достатъчно се насладих на тази прелестна изненада. Да излезем от тази стая. Тук не сме на мястото си; дължен съм да уважавам госпожа Делмар дори когато тя отсъства.

– Това е жестоко – възрази Нун, която не го разбираше, но виждаше, че е студен и недоволен. – Жестоко е, защото аз се надявах да ви харесам, а вие ме отблъсквате.

– Не, скъпа Нун, аз никога няма да ви отблъсна. Дойдох тук, за да говоря сериозно с вас и да ви засвидетелствам чувството, което ви дължа. Признателен съм ви за желанието да ми харесате; но предпочитам да ви виждам украсена с вашата младост и с вашата естествена прелест, отколкото с тези взети назаем украшения.

Нун разбра само наполовина думите му и заплака.

– Колко съм нещастна! – каза тя. – Ненавиждам се, защото не ви харесвам вече... Трябваше да предвидя, че ще престанете да ме обичате, мене, бедната девойка без образование. Не ви укорявам. Знаех много добре, че няма да се ожените за мене; но ако бяхте ме обичали винаги, щях да пожертвувам всичко без съжаление, да понеса всичко без оплакване. Уви! Аз съм загубена, опозорена!... Може би ще ме изпъдят отук.

Ще дам живот на едно същество, което ще бъде още по-нешастно от мене и никой няма да ме съжали... Всеки ще смята, че е в правото си да ме тъпче... бих приела всичко това с радост, ако знаех, че все още ме обичате.

Нун говори дълго така. Може би не изричаше точно тези думи, но изразяваше същите мисли, и то много по-добре, отколкото бих могла да го сторя аз. Къде се крие тайната на подобно красноречие, с каквото изведнъж може да заговори някой невеж и непросветен човек под напора на истинска страст и дълбока скръб?... Тогава думите добиват друг, различен смисъл; тогава обикновените слова стават възвишени поради чувството, което ги диктува, поради тона, с който са казани. Тогава дори и най-простата жена, обзета от вълнение, е много по-прочувствена и по-убедителна от всяка друга, която поради възпитанието си е свикнала да се въздържа и да се владее.

Реймон се почувствува поласкан, че е успял да внуши такава беззаветна любов и от признателност, състрадание, а може би и малко от тщеславие в сърцето му за миг припламна любов.

Нун се задушаваше от сълзи; тя захвърли цветята, с които се бе закичила, дългите ѝ коси се разпиляха по закръглените ѝ красиви рамене. Ако госпожа Делмар не го беше очаровала със своето страдание и покорство пред съдбата, в този миг Нун би я затъмнила с красотата си; тя беше великолепна в своята скръб и любов. Победен, Реймон я притисна в объятията си, накара я да седне до него на дивана, дръпна масичката, наля ѝ няколко глътки портокалов сок в позлатена чаша. Успокоена повече от вниманието му, отколкото от прохладното питие, Нун изтри сълзите си и се хвърли в краката на Реймон.

– Обичай ме както преди – молеше го тя, като целуваше страстно коленете му, – кажи ми, че ме обичаш още и аз ще оздравея, ще бъда спасена. Целуни ме както някога и тогава няма да съжалявам, че се погубих, за да ти подаря няколко часа наслада!

Тя го прегръщаше със свежите си мургави ръце, дългите ѝ коси го обвиваха, от големите ѝ черни очи се излъчваше палеца нега, жарката ѝ кръв пламтеше, тя трептеше от онази сякаш източна сласт, която властно покорява всяка воля и пред която разумът мълчи. Реймон забрави всичко – и своите решения, и новата си любов, и мястото, където се намираше. Той отвърна на безумните ласки на Нун. Натопи устните си в същата чаша и опиващите вина пред тях на масата напълно замъглиха разсъдъка им.

Постепенно смътният далечен спомен за Индиана се примеси с

опиянението на Реймон. Двете големи огледала, отразяващи образа на Нун, го размножиха до безкрайност и сякаш се населиха с хиляди призраци. Той дебнеше да открие в това двойно отражение един тъничък силует и изведнъж му се стори, че съзира в една от далечните неясни сенки на Нун изящната и стройна фигура на госпожа Делмар.

Нун, зашеметена от възбудителните напитки, на каквито не беше свикнала, не си даваше сметка за странните думи на своя любим. Ако не беше така пияна като него, щеше да разбере, че дори в най-безумното опиянение Реймон мисли за друга. Щеше да види, че той целува воала и панделките, които беше носила Индиана, че вдъхва парфюмите, които му напомняха за нея, че притиска пламенно плата, който беше покривал нейната гръд; но Нун приемаше всички тези страстни изблици за себе си, докато Реймон виждаше в нея само роклята на Индиана. Когато целуваше черните ѝ коси, той си представяше, че целува черните коси на Индиана. Индиана виждаше в изпаренията на пунша, който ръката на Нун беше запалила; нея зовеше, тя му се усмихваше зад белите муселинови завеси; за нея мечтаеше върху това скромно, неопетнено легло, когато, покорен от любовта и виното, привлече там своята креолка с разпилени коси.

Когато Реймон се събуди, денят беше настъпил, светлина проникваше през процеците на капачите; той полежа така неподвижен, без да съзнава нищо, загледан като насън в мястото, където се намираше, в леглото, на което беше спал. Всичко в стаята на госпожа Делмар беше подредено. Нун, заспала като господарка на това място, сутринта се беше събудила като камериерка. Тя беше отнесла цветята и останките от вечерята; мебелите бяха поставени на местата им, нищо не издаваше нощната любовна оргия и стаята на Индиана отново беше добила своя невинен и приличен вид.

Смазан от срам, Реймон стана и поиска да излезе, но видя, че е заключено; прозорецът беше висок тридесет стъпки и той беше принуден да остане в тази стая, изпълнен с угризения, както прикования към колелото Иксион².

Тогава той падна на колене, с лице към измачканата и осквернена постеля, която го караше да се черви.

– О, Индиана – възкликна той, кършейки ръце, – как те оскърбих! Ще можеш ли някога да ми простиш това светотатство? Дори и ти да го сториш, аз никога няма да си простя. Не ми вярвай сега, нежна и

---

2. За обяда на Хера Иксион бил прикован на колело, обкръжено със змии. – Б.пр.

доверчива Индиана, защото не знаеш на какъв подъл грубиян искаш да подариш съкровищата на своята невинност! Отблъсни ме, стъпчи ме с крака, мене, който не съумях да почета светилището на твоята чистота; мене, който се напих с твоите вина като лакей до прислужницата ти; мене, който измърсих роклята ти с прокълнатото си дихание и неопорочения плат, покриващ гърдите на друга, с безсрамните си целувки, мене, който не се побоях да отровя покоя на твоите самотни нощи и да омърся със съблазън и блудство леглото ти, което почита дори твоят съпруг! Как ще можеш да намериш ти отсега нататък спокойствие зад тези завеси, чиято тайна аз не се побоях да оскверня. Какви нечисти сънища, какви грешни, покварени мисли ще навещават ума ти, за да го терзаят? Какви призраци на порока и безсрамието ще идват да витаят над девическото ти ложе? И кое целомъдрено божество ще пожелае сега да закриля твоя сън, чист като съня на дете? Не прогоних ли аз ангела, който пазеше твоята възглавница? Не отворих ли на демона на сладострастието дверите на твоя алков? Не му ли продадох душата ти? И безумната страст, изгаряща тялото на тази сладна креолка, няма ли да се впие като одеждата на Деянира³, за да разкъсва твоето тяло! О, аз съм нещастник, престъпник и нещастник! Защо не мога да измия с кръвта си срама, с който опетних твоето ложе!

И Реймон обля със сълзи леглото на Индиана. Точно в този миг влезе Нун с престилка; като видя Реймон коленичил, тя си помисли, че се моли. Не знаеше, че светските хора не се молят. Почака, права, мълчалива, той да я забележи.

Като я видя, Реймон се смути и се ядоса, но нямаше смелост да ѝ се скара, нито пък сили да ѝ каже една приятелска дума.

– Защо сте ме затворили тук? – запита той. – Не помислихте ли, че вече е съвсем светло и аз няма как да изляза, без да ви изложа.

– Няма защо да излизате – каза ласкаво Нун. – Къщата е пуста, никой няма да ви види; градинарят никога не идва в тази част на замъка, чиито ключове пазя аз. Ще останете с мене и този ден, вие сте мой пленник.

Реймон се отчая от това предложение; той чувствуваше сега към любовницата си само отвращение, но трябваше да се подчини, а може би въпреки мъката, която изпитваше в тази стая, някакъв непреодолим чар все още го задържаше тук.

---

3. Наметало, което Деянира изпраща на мъжа си, Херакъл, желаейки да си възвърне любовта му, без да знае, че то е напоено с отрова. – Б.пр.

Когато Нун го остави и отиде да донесе закуска, той започна да разглежда на светло всичките тези мълчаливи свидетели на самотата на Индиана. Разгърна книгите ѝ, прелисти албумите ѝ, но бързо ги затвори; защото отново се уплаши да не оскърби със съприкосновението си тайните на тази жена. После закрачи из стаята и видя върху едно дървено пиано срещу леглото на госпожа Делмар голяма картина в разкошна рамка, покрита с двоен воал.

Може би това беше портретът на Индиана? Горещ от желание да го види, Реймон забрави всичките си добри намерения, покатери се на един стол, откопча иглите и разкри с изненада портрета на хубав млад човек в цял ръст.

VIII

– Струва ми се, че съм виждал това лице – каза той на Нун, като се опита да си придаде безразличен вид.

– Ах, господине – каза девойката, като остави на масата закуската, която носеше, – не е красиво от ваша страна да се опитвате да проникнете в тайните на моята господарка.

При тези думи Реймон пребледня.

– Тайни ли! – възкликна той. – Ако има някаква тайна и ти я знаеш, Нун, ти си двойно по-виновна, че ме въведе в тази стая.

– О, не, няма никаква тайна – усмихна се Нун, – защото самият господин Делмар помогна да закачат портрета на сър Ралф в стаята. Нима госпожата би могла да има тайни от такъв ревнив съпруг?

– Сър Ралф ли казваш? Кой е този сър Ралф?

– Сър Родолф Браун, братовчедът на госпожата, нейният приятел от детинство. Бих могла да кажа и моят също; той е толкова добър!

Реймон разглеждаше портрета, изненадан и неспокоен. Вече спомнахме, че сър Ралф въпреки безизразното си лице беше много красив, бял и румен, строен, с гъста коса, винаги изискано облечен и способен, ако не да завърти някоя романтична глава, то поне да задоволи изискванията на някоя положителна личност. Флегматичният барон беше в ловджийски костюм, почти същия, в каквото го видяхме в първата глава на настоящата история, заобиколен от своите кучета начело с красивата Офелия, нарисувана на преден план заради сребристосивата ѝ козина, характерна за шотландската порода. Сър Ралф държеше в едната си ръка ловджийски рог, а в другата – юздата на великолепен сив петнист

английски кон, изпълващ почти целия фон на портрета. Беше прекрасно изпълнена картина, истински семеен портрет, изписан грижливо с всички най-дребни подробности; портрет, пред който кръчмарката плаче, кучетата лаят и шивачът изпада във възторг. Най-неизразителното в него беше оригиналът.

Въпреки това той предизвика силен гняв у Реймон.

„Как! – каза си той. – Този млад и широкоплещест англичанин се ползува с привилегията да стои в най-свещеното място на госпожа Делмар! Неговият безцветен образ е винаги тук и той наблюдава хладно най-съкровените мигове от нейния живот! Бди над нея, пази я, следи всичките ѝ движения, притежава я непрекъснато! Нощем я вижда, като спи, и прониква в тайната на нейните сънища; сутрин, когато става, бяла и тръпнеща от леглото си, гледа как нежното ѝ голо краче стъпва върху килима; а когато се облича грижливо, когато дръпва пердетата на прозореца си, за да попречи дори на светлината да се докосне нескромно до нея, когато тя мисли, че е сама, скрита от света, това безсрамно лице стои тук и се насища на нейните чарове! Този мъж в ловджийски ботуши присъствува на нейния тоалет!“

– Портретът винаги ли е покрит така? – попита той камериерката.

– Винаги, когато госпожата отсъства – отговори тя. – Не си правете труд да го покривате. Госпожата се връща след няколко дни.

– В такъв случай, Нун, ще направите много добре, ако ѝ кажете, че това лице има много безочливо изражение... На мястото на господин Делмар не бих се съгласил да го оставя тук, преди да му избода двете очи... Но това е то глупаво разбраната ревност на мъжете! Все си въобразяват разни неща, а не виждат това, което им е под носа.

– Какво не ви харесва в лицето на добрия господин Браун? – запитва Нун, докато оправяше леглото на господарката си. – Той е чудесен господар! Не го обичах много по-рано, защото все чувах да го наричат егоист. Но откакто се погрижи така за вас...

– Вярно е – прекъсна я Реймон, – той ми помогна. Сега го познах... Но го направи, защото госпожа Делмар го помоли...

– Моята господарка е толкова добра! – каза горката Нун. – Кой не би станал добър край нея!

Когато Нун говореше за госпожа Делмар, Реймон я слушаше с внимание, което тя изобщо не би могла да отгатне.

Денят премина спокойно, без Нун да се осмели да заговори за главното, за което го беше извикала. Най-сетне вечерта тя направи последно усилие да предизвика обясненията му.

Реймон имаше едно единствено желание – да се освободи от един опасен свидетел и от една жена, която не обичаше вече. Но искаше да осигури съдбата ѝ, затова разтреперан ѝ предложи да я възнагради щедро.

Това беше горчива обида за нещастната девойка; тя започна да скубе косите си и сигурно би разбила главата си о стената, ако Реймон не бе я задържал. Тогава, използвайки цялото си красноречие и съобразителност, с които природата го беше надарила, той я накара да повярва, че не заради нея, а заради детето, на което щеше да стане майка, иска да ѝ помогне.

– Това е мой дълг – каза той. – Ще ви дам парите като негово наследство и вие ще бъдете виновна пред него, ако от лъжлива деликатност откажете да ги приемете.

Нун се успокои и изтри очите си.

– Е, добре – каза тя, – ще ги приема, ако ми обещаете да ме обичате; защото, изпълнявайки дълга си към детето, вие не изпълнявате дълга си към майка му. Вашите пари ще му дадат възможност да живее; но вашето безразличие ще ме убие. Не можете ли да ме вземете при вас като прислужница? Нали виждате, искам ви толкова малко, не се стремя към нещо, което друга може би на мое място би съумяла да добие с хитрост. Но позволете ми да бъда ваша прислужница. Заведете ме при майка си. Тя ще бъде доволна от мене, кълна ви се, и дори вие да престанете да ме обичате, поне ще мога да ви виждам.

– Искате нещо невъзможно от мене, скъпа Нун. Вие сте в такова положение, че не можете дори да помислите да постъпите на работа някъде; а да излъжа майка си, да злоупотребя с нейното доверие, би било подлост, на която аз никога няма да се съглася. Идете в Лион или в Бордо; наемам се да се погрижа да не ви липсва нищо до момента, когато отново ще можете да се покажете пред света. Тогава ще ви настаня у някои мои познати, в Париж, ако искате... ако държите да бъдете по-близо до мене, но не е възможно да останем под един покрив...

– Невъзможно! – възкликна Нун, скръствайки скръбно ръце. – Виждам, че ме презирате, че се червите от мен... Е, добре, не, няма да замина, няма да си отида сама и унижена, да умра изоставена в някой далечен град, където ще ме забравите. Какво ме интересува доброто ми име! Аз исках да си запазя вашата любов!...

– Нун, ако се страхувате, че ви лъжа, елате с мене! Ще отидем заедно с колата там, където искате, само не в Париж и при майка ми; ще дойда с вас, ще ви осигурия грижите, които ви дължа...

– Да, за да ме изоставите като ненужен товар върху чужда земя още на другия ден, след като ме настаните! – усмихна се горчиво тя. – Не, господине, не, оставам тук: не искам да загубя всичко наведнъж. Бих пожертвувала, за да бъда с вас, тази, която обичах най-много на света, преди да ви познавам; но не се боя толкова от позора, та да пожертвувам едновременно и любовта, и приятелството. Ще се хвърля в краката на госпожа Делмар, ще ѝ кажа всичко и тя ще ми прости, знам това, защото е добра и ме обича. Ние сме родени почти в един и същи ден, тя е моя млечна сестра. Никога не сме се разделяли, тя няма да пожелае да я напусна; ще плаче с мен, ще се погрижи за мене, ще обича детето ми, моето клето дете! И кой знае? Може би тя, която няма щастието да бъде майка, ще го отгледа като свое!... Ах, безумна аз, как си помислих да я напусна! Тя е единственият човек на света, който ще се съжали над мене!

Това решение хвърли Реймон в ужасно смущение; точно в този миг в двора изтрополи кола. Нун изтича изплашена до прозореца.

– Госпожа Делмар – извика тя, – бягайте!

Ключът от тайната стълба изчезна безследно в бъркотията. Нун улови Реймон за ръка и бързо го вмъкна в коридора, но не бяха стигнали на половината път, когато чуха стъпки; гласът на госпожа Делмар прозвуча на десетина крачки и светлината на една свещ, носена от някакъв прислужник, затрептя по изплашените им лица. Нун успя да се върне веднага, без да изпуска Реймон, и се вмъкна с него в спалнята.

Тоалетната стая със стъклена врата можеше да му послужи за убежище за кратко време; от нея обаче нямаше изход, а госпожа Делмар би могла да влезе там, щом пристигне. За да спечели време, Реймон беше принуден да се скрие зад завесите на алкова. Малко вероятно беше госпожа Делмар да си легне веднага, а дотогава Нун все щеше да измисли нещо, за до го измъкне.

Индиана влезе бързо, хвърли шапката си на леглото и целуна Нун нежно като сестра. Стаята беше слабо осветена, затова тя не забеляза възлението ѝ.

– Нима си ме чакала? – запита тя, като се приближи до огъня. – Откъде знаеше, че идвам?

И без да дочака отговора ѝ, добави:

– Господин Делмар ще си дойде утре. Щом получих писмото му, потеглих. Имам причина да го посрещна тук, а не в Париж. После ще ти обясня. Но кажи нещо! Ти като че ли не се радваш, както обикновено, че ме виждаш.

– Много ми е мъчно – каза Нун, като коленичи пред господарката си, за да я събуе. – Аз също имам да ви говоря, но ще го сторя по-късно, а сега елате във всекидневната.

– Какво говориш! Откъде ти дойде на ума! Там е ужасно студено!

– Не, там гори хубав огън.

– Ти бълнуваш ли? Ей сега минах през всекидневната.

– Но нали трябва да вечеряте?

– Не искам да вечерям. Пък и там сигурно нищо не е приготвено.

Иди да ми донесеш кожата, забравих я в колата.

– След малко.

– Защо не веднага. Върви, върви!

Докато говореше, тя изтича Нун нервно, а Нун, като видя, че трябва да прояви смелост и хладнокръвие, реши да излезе за малко. Но щом тя напусна стаята, госпожа Делмар дръпна резето, свали шубата си и я хвърли до шапката си. Тя се доближи толкова до Реймон, че той неволно се отдръпна; леглото обаче беше на колелца, то се отмести и леко скръцна. Госпожа Делмар се изненада, но не се стресна, защото помисли, че тя е блъснала леглото; все пак разтвори завесите, надникна и при бледата светлина на горящата камина видя на стената сянката на мъжка глава.

Тя извика уплашено и се спусна към звънеца, за да извика за помощ. Реймон би предпочел още веднъж да мине за крадец, отколкото да го заварят в това положение. Ако не вземеше веднага решение, госпожа Делмар щеше да извика прислугата и сама тя да се изложи. Уверен в любовта, която беше й вдъхнал, той се спусна към нея и успя да ѝ попречи да вика и да звъни, като ѝ каза полугласно от страх да не го чуе Нун, която несъмнено не беше далеч.

– Аз съм, Индиана, виж ме и ми прости! Индиана, простете на един нещастник, чийто разсъдък вие отнехте и който не можа да се реши да ви върне на мъжа ви, преди да ви види още веднъж.

И точно когато той притисна Индиана в обятията си, колкото да я трогне, толкова и да я възпре да звъни, Нун тревожно почука на вратата. Госпожа Делмар се освободи, изтича да отвори и после се отпусна на един фотьойл.

Бледа и полумъртва, Нун се спусна към вратата, за да спре слугите, които сновяха в коридора, и да им попречи да присъствуват на тази странна сцена; по-бледа от господарката си, разтреперана, облегната на вратата, тя очакваше своята присъда.

Реймон почувствува, че с малко повече ловкост още може да

излъже и двете жени.

– Госпожо – каза той, като коленичи пред Индиана, – моето присъствие тук сигурно ви се струва обидно; аз съм в краката ви, за да измоля прошката ви. Съгласете се да ме изслушате насаме и аз ще ви обясня...

– Млъкнете, господине, и излезте оттук – извика с достойнство госпожа Делмар, овладявайки се. – Излезте оттук открито. Нун, отворете тази врата и пуснете господина да мине. Нека всичките ми прислужници го видят и срамът от неговото поведение да падне върху него самия.

Нун, смятайки, че тайната ѝ е открита, се хвърли на колене до Реймон. Госпожа Делмар млъчеше и я гледаше изумена.

Реймон се опита да улови ръката на госпожа Делмар, но тя я дръпна с негодувание. Зачервена от гняв, стана и му посочи вратата.

– Излезте, казвам ви! Излезте, защото вашето поведение е отвратително. Такива са, значи, средствата, с които си служите! Скрили сте се в стаята ми като крадец! Изглежда, че сте свикнали да се промъквате така в чуждите семейства! Това ли е чистото чувство, в което ми се кълняхте вчера вечерта? Така ли смятате да ме закриляте, да ме уважавате, да ме защищавате! Ето го вашето обожание! Срещате жена, която ви оказва помощ, която, за да ви възвърне към живота, предизвиква гнева на мъжа си; проявявате пред нея престорена признателност, изигравате ролята на влюбен с любов, достойна за нея, и като награда за грижите ѝ, като награда за нейната доверчивост, искате да я изненадате в съня ѝ и да постигнете целта си с не знам каква подлост! Подкупвате камериерката ѝ, пъхвате се почти в леглото ѝ като неин любим; не се срамувате да посетите прислугата в близост, която не съществува... Вървете си, господине, вие сам се погрижихте да се разочаровам от вас толкова бързо!... Излезте, казвам ви, не стойте нито миг повече тук!... А вие, жалка девойко, която уважавате толкова малко честта на господарката си, вие също заслужавате да ви изпъдя! Излезте от тази стая, заповядвам ви!...

Нун, полумъртва от изненада и отчаяние, беше впила в Реймон очи, за да узнае какво означава тази непонятна тайна. После като обезумяла, трепереща, тя се дотътри до Индиана, улови ръката ѝ силно и извика, стиснала зъби от яд:

– Какво казахте? Той ви обича?

– И вие несъмнено сте го знаели! – отговори госпожа Делмар, като я отблъсна силно и презрително. – Знаели сте твърде добре по какви причини един мъж може да се скрие зад завесите на леглото на една жена. Ах, Нун – добави тя, като видя колко отчаяна е девойката, – това е невероятна подлост, на каквато никога не бих те сметнала способна! Ти

си искала да продадеш честта на тази, която толкова много ти е вярвала!...

И госпожа Делмар се разплака колкото от гняв, толкова и от мъка; Реймон никога не беше я виждал тъй красива, но едва се осмеляваше да я погледне, защото гордостта ѝ на оскърбена жена го принуждаваше да свежда очи. Той стоеше там убит, вледенен от присъствието на Нун. Ако би могъл да остане насаме с госпожа Делмар, сигурно би намерил начин да я умилостиви. Но изражението на Нун беше страшно; ярост и омраза бяха разкривили чертите ѝ.

На вратата се почука отново и тримата потрепериха. Нун се спусна пак, за да запази вратата; но госпожа Делмар я отблъсна решително и с повелителен жест накара Реймон да се оттегли в дъното на стаята. Тогава с хладнокръвието, на което беше способна в моменти на опасност, тя го покри с един шал, полуотвори сама вратата и запита прислужника, който беше почукал, какво желае.

– Господин Родолф Браун току-що дойде – отговори той, – пита дали госпожата ще го приеме.

– Кажете на господин Родолф, че съм очарована от посещението му и веднага ще слеза при него. Запалете камината в салона и наредете да приготвят вечеря. Един момент! Донесете ми ключа от малкия парк.

Прислужникът се отдалечи. Госпожа Делмар остана така, държейки все още вратата полуотворена; тя не желаше да слуша Нун и заповяда властно на Реймон да мълчи.

Три минути след това прислужникът се върна. Госпожа Делмар взе ключа, нареди да побързат с вечерята и щом се отдалечи, се обърна към Реймон:

– Посещението на братовчед ми сър Браун ви избавя от скандала, на който сяхте да се изложите; той е човек на честта и щеше горещо да се заеме с моята защита; но тъй като в никакъв случай не бих желала да изложа на опасност живота му заради вас, позволявам ви да се оттеглите безшумно. Нун, която ви е довела тук, ще съумее да ви изведе. Вървете си!

– Ние пак ще се видим, госпожо – отговори Реймон, мъчейки се да се покаже спокоен. – И колкото и да съм виновен, може би ще съжалите за строгостта, с която сте се държали сега.

– Надявам се, господине, че няма да се видим никога вече – отговори тя.

И все така права, държейки вратата, без да благоволи да отговори на поздрава му, го проследи, докато той излизаше с жалката си

трепереща съучастница.

Останал сам с Нун в мрака на парка, Реймон очакваше тя да го укори; Нун не му каза нито дума. Заведе го до малката вратичка на парка и когато той се опита да улови ръката ѝ, тя беше вече изчезнала. Реймон я извика тихо, защото искаше да узнае присъдата си; но Нун не му отговори; а изведнъж появилият се градинар му каза:

– Хайде, господине, вървете си, госпожата се върна, могат да ви открият.

Реймон се отдалечи, отчаян до смърт; в своята болка, че е обидил госпожа Делмар, той почти беше забравил Нун и мислеше само как да измоли прощката на Индиана; защото той беше от тези хора, които обичат препятствията и винаги се стремят страстно към почти непостижими неща.

Вечерта, когато госпожа Делмар се оттегли в стаята си след мъчливата вечеря със сър Ралф, Нун не дойде както обикновено да я съблече; тя напразно звъни и като помисли, че камериерката нарочно не идва, затвори вратата и си легна, но прекара ужасна нощ и щом настъпи денят, слезе в парка. Гореше от треска; имаше нужда от прохлада, която да угаси огъня, разкъсващ гърдите ѝ. Едва предната вечер в същия час беше тъй щастлива, опиянена от своята нова любов; какви страшни разочарования само за едно денонощие. Преди всичко новината за завръщането на мъжа ѝ няколко дни по-рано, отколкото го очакваше; тя се беше надявала да прекара тези дни в Париж, представяше си живота, изпълнен с щастие, което никога няма да свърши, като любовен сън, след който нямаше да има пробуждане; но още на другата сутрин трябваше да се откаже от всичко това, да се подчини отново на семейното иго и да се върне при господаря си, за да не се срещне той с Реймон у госпожа дъ Карважал. Защото Индиана се страхуваше, че ще ѝ бъде невъзможно да излъже мъжа си, ако той я види в присъствието на Реймон. А след това Реймон, когото тя боготвореше, ѝ беше нанесъл такова подло оскъбление! И най-сетне нейната приятелка, тази млада креолка, която тя така обичаше, се беше оказала недостойна за доверието и уважението ѝ.

Госпожа Делмар беше плакала цялата нощ. Тя се отпусна на трева-та, все още побеляла от утринната слана, край малката рекичка, течаща през парка. Беше край на март, природата започваше да се пробужда, утрото, макар и прохладно, беше прелестно. Мъглата все още се носеше като воал над водата и птичките се опитваха да изпеят своите първи пролетни песни, изпълнени с любов.

Индиана се поуспокои, благоговейно чувство обхвана душата ѝ.

„Господ е пожелал така – каза тя, – providението ми изпрати строго изпитание, но за мене това е щастие. Този човек сигурно щеше да ме увлече по пътя на порока, щеше да ме погуби; а сега аз зная неговите низки подбуди и ще бъда защитена срещу тази бушуваща пагубна страст, разкъсваща гърдите му... Ще обичам мъжа си... Ще се опитам... или поне ще му се покорявам, ще го направя щастлив, като не му противореча никога. Ще избягвам всичко, което би могло да предизвика ревността му; защото сега знам каква е цената на лъжливото красноречие, което мъжете умеят да показват пред нас. А може би ще ми провърви, може би бог ще се смили над мъките ми и скоро ще ми изпрати смъртта...“

Зад върбите на другия бряг започваше да се чува шумът на мелницата, която привеждаше в движение машините на фабрика Делмар. Реката, нахлуваща върху шлюзите, понеже ги бяха отворили, се раздвижи; и докато госпожа Делмар следеше с тъжен поглед забързаните води, тя видя между тръстиките някакви дрехи, които течението се мъчеше да избута. Тя стана, наведе се над водата и различи съвсем ясно дрехите на една жена, която твърде добре познаваше. Остана като закована от страх на мястото си, но водата продължаваше да тече, извличайки бавно един труп от тръстиките, където по-рано го беше задържала, и го понесе към госпожа Делмар...

Тя извика отчаяно, работниците от фабриката притичаха до реката – госпожа Делмар лежеше в несвяст на брега, а пред нея, в реката, плуваше трупът на Нун.

Втора част

IX

Изминаха два месеца. Нищо не се беше изменило в Лани, в този дом, в който ви въведох една зимна вечер; само пролетта цъфтеше край червените стени, оградени със сини камъни, и край плочите, пожълтели от столетен мъх. Семейството се наслаждаваше на спокойствието и вечерните ухания, залязващото слънце позлатяваше стъклата и шумът от фабриката се смесваше с шума от чифлика. Господин Делмар, седнал на стъпалата пред входа с пушка в ръка, се упражняваше, като убиваше летящите лястовички. Индиана, седнала със своята везба до прозореца, се навеждаше от време на време, за да погледне тъжно в двора жестокото развлечение на полковника. Офелия скачаше, лаеше и негодуваше срещу необичайния за нея лов; сър Ралф, седнал на каменното перило на стълбата, пушеше пура и както обикновено безстрастно гледаше радостите и тъгите на другите.

– Индиана – извика полковникът, като остави пушката си, – оставете най-сетне ръкоделието си. Работите така, като че ли ви плащат на час.

– Още е съвсем светло – отговори госпожа Делмар.

– Няма значение, покажете се на прозореца, искам да ви кажа нещо.

Индиана се подчини; полковникът се приближи и ѝ каза със закачлив тон, присъщ на стар ревнив съпруг:

– Понеже днес работихте добре и бяхте послушна, ще ви кажа нещо, което ще ви достави удоволствие.

Госпожа Делмар се усмихна принудено. Такава усмивка би отчаяла всеки по-чувствителен от полковника човек.

– За да ви развлека – добави полковникът, – поканих на закуска утре един от вашите предани поклонници. Сигурно ще ме попитате, хитруша такава, кого от тях съм поканил, тъй като имате цяла колекция.

– Може би нашия добър свещеник – каза госпожа Делмар, която винаги се натъжаваше, когато мъжът ѝ беше в добро настроение.

– О, нищо подобно!

– Тогава сигурно кметът на Шайи или стария нотариус от Фонтенбло.

– Женски хитрости! Знаете много добре, че не става дума за тези

хора. Хайде, Ралф, кажете на госпожата името, което ѝ е на устата, но не иска да го произнесе сама.

– Не са необходими толкова уговорки, за да ѝ съобщим, че ще дойде господин дьо Рамиер – каза спокойно сър Ралф, като захвърли пурата си. – Предполагам, че това ѝ е съвсем безразлично.

Госпожа Делмар почувствува как кръвта нахлува в главата ѝ, престори се, че търси нещо в кошничката си, а после, като успя да се овладее, каза треперейки:

– Надявам се, че това е шега.

– Напротив, съвсем сериозно. Ще бъде тук утре в единадесет часа.

– Как! Вие ще приемете този човек, който се промъква в дома ви, за да открие тайната на фабриката ви и когото щяхте да убиете като злосторник?... Изглежда, че и двамата сте много миролюбиви, щом можете да забравите подобни обиди!

– Вие ми дадохте пример за това, скъпа моя, като сте го приели любезно у леля си, където той ви посетил.

Индиана пребледня.

– Мисля, че не беше дошъл заради мене – възрази бързо тя, – и толкова малко съм поласкана от посещението му, че на ваше място не бих го приела.

– Всички жени са лъжливи и хитри по природа! Както ми казаха, вие сте танцували на един бал през цялата вечер с него!

– Излъгали са ви.

– Каза ми го самата ви леля. Впрочем не се защитавайте толкова; не виждам нищо лошо в това, още повече че леля ви е нямала нищо против и сама е подпомогнала да се сблизите. Господин дьо Рамиер отдавна се стреми да стане наш приятел. Той ми направи много деликатно и почти без сам да има полза от това, важни услуги за моето предприятие. И тъй като съвсем не съм толкова свиреп, колкото вие разправяте, не искам да се чувствавам задължен пред чужд човек и реших да му се отплатя.

– Как?

– Станахме приятели и тази сутрин ходихме в Серси със сър Ралф. Запознахме се с майката на господин дьо Рамиер, прекрасна майка и очарователна жена; домът им е изискан и богат без излишна пищност. В нищо не прозира високомерието на старите знатни семейства. Самият дьо Рамиер е чудесен млад човек, когото поканих у дома на закуска и ще го заведа да разгледа фабриката. Имам добри сведения за брат му и се убедих, че няма да загубя нищо, ако той използва моите методи на

работа. Така че предпочитам това семейство повече от което и да е друго да се възползува от постиженията ми; пък и в края на краищата нищо не остава в тайна, така че и моята работа скоро ще стане обществена тайна, ако индустрията продължава да се развива в същите темпове.

– Аз, както знаете – каза сър Ралф, – никога не съм одобрявал, драги Делмар, това, че пазите в тайна работата си. Всяко откритие на един добър гражданин принадлежи колкото на него, толкова и на неговата страна...

– Дявол да го вземе, вие, сър Ралф, пак почвате с вашата практическа филантропия!... Ще ме накарате да помисля, че богатството ви не е ваше и ако утре нацията поиска да го вземе, сте готов да замените петдесетте си хиляди франка доход с торба и тояга! Много подхожда на господар като вас, влюбен в удобствата на живота като султан, да проповядва презрение към богатствата.

– Това, което казвам, съвсем не е филантропия – възрази сър Ралф, – а разумен егоизъм, който ни подтиква да правим добро на хората, за да ги възпрем те да ни причиняват зло. Аз съм егоист, всеизвестна истина е. Свикнах да не се стеснявам от това и анализирайки всички добродетели, стигнах до извода, че в основата им винаги можем да открием личната заинтересованост. Любовта и благочестието, които като че ли привидно са безкористни чувства, всъщност са най-егоистичните чувства на света. Също така и патриотизмът, мога да ви уверя в това. Аз не обичам особено много хората, но за нищо на света не бих им го показал, страхувам се от тях, макар много-много да не ги уважавам. Така че ние и двамата сме егоисти, но аз съзнавам това, а вие го отричате.

Те започнаха спор, в който, изтъквайки всички доводи на егоизма, всеки се стремеше да докаже егоизма на другия. Госпожа Делмар се оттегли в стаята си, за да се отдаде на размислите, които неочакваната новина бе събудила в нея.

Би трябвало не само да проникнем в тайната на нейните мисли, но и да разкажем за хората, които малко или повече бяха засегнати от смъртта на Нун.

За читателя и за мене е съвсем ясно, че нещастната девойка се беше хвърлила в реката от отчаяние в един от онези мигове на силна нервна възбуда, когато човек лесно взема крайни решения. Но тя не се беше върнала в къщи, след като изпрати Реймон, никой не беше я видял и никой не би могъл да узнае намеренията ѝ.

Само двама души бяха убедени, че се е самоубила: господин дьо Рамиер и градинарят на Лани. Първият успя да скрие скръбта си, като се

престори на болен; другият замълча от страх и от угризения на съвестта. Този човек, който от користни цели беше покровителствувал цяла зима срещите на двамата влюбени, единствен би могъл да отгатне тайната мъка на младата креолка. Страхувайки се с право от упрека на господарите си и от порицанието на другите прислужници, той замълча от егоизъм и когато господин Делмар, който знаеше за тази любовна интрижка, обзет от някои подозрения, го разпита дали е продължила в негово отсъствие, той отговори отрицателно. Неколцина местни жители (трябва да отбележим, че това място беше много пусто) бяха виждали Нун да отива към Серси късно вечер; но никой не я беше виждал с господин дьо Рамиер след края на януари, а тя беше умряла на 28 март. Следователно можеха да приемат, че смъртта ѝ се дължи на случайност; прекосявайки парка късно вечерта, тя сигурно се е заблудила в гъстата мъгла, която от няколко дни беше паднала над местността, и е паднала от малкия мост над тясната река със стръмни брегове, придошли от дъждовете.

Макар сър Ралф, много по-наблюдателен, отколкото другите можеха да си представят, да беше открил по неизвестно какви тайни пътища, че има сериозни причини да подозира господин дьо Рамиер, той не ги сподели с никого, като сметна за ненужно и жестоко да упреква човек, когото и без това сигурно измъчват по-тежки угризения на съвестта. Той дори успя да убеди полковника, който също имаше известни подозрения по този въпрос, че е по-добре да скрият от болезнено чувствителната госпожа Делмар възможните причини за самоубийство на нейната приятелка от детинство. Към смъртта на нещастната Нун се отнесоха така, както и към нейната любов. По мълчаливо споразумение никой не заговори за това пред Индиана, а скоро въобще престанаха да споменават за нея.

Всички тези предпазни мерки обаче бяха безполезни, защото госпожа Делмар също си имаше причини да подозира част от истината. Горчивите упреци, които беше отправила към нещастната девойка в тази съдбоносна вечер, ѝ се струваха достатъчна причина за нейното внезапно решение. В ужасната минута, когато тя първа беше видяла плуващия във водата труп, на нейния и без това вече нарушен покой, на смутеното ѝ сърце бе нанесен последният удар; болестта ѝ, която се бе развивала бавно, сега се развихри и тази тъй млада и може би тъй силна жена, нежелаеща да оздравее и прикриваща болките си от непрозорливия си и твърде деликатен мъж, се оставяше да гасне под тежестта на мъката и отчаянието.

– Какво нещастие, какво нещастие! – възкликна тя, като влезе в стаята си, след като научи за предстоящото посещение на Реймон. – Да бъде проклет този човек, който дойде в нашия дом само за да донесе в него отчаянието и смъртта. Боже мой, защо позволявате той да застане между вас и мене, да се разпорежда с моята съдба, нали той ще ме завладее само като протегне ръка и каже: „Тя е моя, аз ще я накарам да загуби разсъдък, ще разбия живота ѝ и ако се помъчи да ми се съпротивява, ще посея смърт около нея, ще я принудя да се измъчва от угризения, съжаления и страх!“ Боже мой, не е справедливо да бъде преследвана така една нещастна жена!

И тя заплака горчиво; защото мисълта за Реймон я караше да си спомня с още по-голяма болка за Нун.

– Горкичката ми Нун! Бедната ми приятелка от детинство! Моята съотечественица, моята единствена другарка! – ридаше горестно тя. – Този човек е твоят убиец! Нещастно дете! Той те погуби, както погуби и мене! Тебе, която толкова много ме обичаше, която единствена отгатваше моите мъки и умееше да ги уталожих с прелестната си жизнерадост! Какво нещастие да те загубя! Затова ли те доведох от толкова далеч тук? С какви хитрости този човек можа да спечели твоето доверие и да те накара да извършиш такава подлост? Ах, той сигурно те е излъгал ловко и ти разбра грешката си едва когато видя колко съм възмутена! Аз бях много строга, Нун, строга до жестокост; накарах те да стигнеш до отчаяние, подтикнах те към смърт! Бедна моя! Защо не почака вятърът да отнесе като перушинка гнева ми срещу тебе! Защо не дойде да поплачеш в обятията ми и да ми кажеш: „Излъгаха ме, действах така, без да разбирам какво правя, но вие знаете колко ви уважавам, колко ви обичам!“ Тогава аз щях да те притисна в прегръдките си, ние щяхме да си поплачем заедно и ти нямаше да си мъртва! Умряла тъй млада, тъй красива, тъй жизнерадостна, умряла на деветнадесет години от такава ужасна смърт!

Оплаквайки така своята приятелка, Индиана оплакваше неволно и своите разбити мечти, продължили само три дни, трите най-хубави дни, единствените в живота ѝ, защото тя беше обичала през тези три дни Реймон с такава страст, каквата дори и най-самонадеяният мъж никога не би могъл да си представи. Но колкото по-доверчива и силна беше любовта ѝ, толкова по-силно бе почувствувала тя нанесеното ѝ оскърбление – първата любов на хора със сърца като нейното е винаги целомъдрена и нежна!

И все пак Индиана беше действувала по-скоро под влияние на

срама и обидата, отколкото поради някакво обмислено решение. Не се съмнявам, че Реймон щеше да получи прощката ѝ, ако беше имал няколко мига, за да я измоли. Но съдбата беше изиграла любовта и умението му да запленива и госпожа Делмар искрено повярва, че отсега нататък ще го ненавижда.

Не от празно тщеславие, нито от уязвено самолюбие се стремеше Реймон сега повече от когато и да било да получи прощката и любовта на госпожа Делмар. Той смяташе, че това е невъзможно, затова му се струваше, че любовта на никоя друга жена и никое друго земно щастие не могат да се сравняват с любовта на Индиана. Такъв беше той. Неутолима жажда за нови чувства и вълнения разяждаше живота му. Той обичаше обществото с неговите закони и окови, защото то му поднасяше обширно поле за борба и съпротива; страхуваше се от сблъскванията и произвола само защото смяташе, че те ще направят насладите твърде леки и достъпни.

Не мислете все пак, че беше останал равнодушен пред гибелта на Нун. В първия миг така се отврати от себе си, че зареди пистолетите си с искреното намерение да си пръсне черепа; но едно достойно за похвала чувство го възпря. Какво щеше да стане с майка му... неговата възрастна немощна майка... тази клета жена, изтърпяла толкова тревоги и мъка, която живееше само за него, за която той беше единствената радост и надежда? Можеше ли да разбие сърцето ѝ, да съкрати малкото дни, които ѝ остават? Разбира се, не. Най-добрият начин да изкупи своето престъпление беше да се посвети отсега нататък единствено на майка си; с това намерение той се върна в Париж и вложи всичките си сили да я накара да забрави, че беше я изоставил и пренебрегнал през по-голямата част от зимата.

Реймон оказваше необикновена власт над всички, с които имаше нещо общо; защото независимо от грешките и отклоненията на младостта стоеше над обкръжаващото го общество. Още не сме обяснили как се беше създадо мнението, че е умен и талантлив човек, защото това няма нищо общо със събитията, които разказахме, но време е вече да кажем какъв беше с всичките си слабости Реймон, когото вие може би осъждате заради лекомислието му, тъй като той е от хората, оказали върху вас на времето си голямо влияние и въздействие, независимо от това какви са днес възгледите ви. Вие сте чели с увлечение политическите му брошури и преглеждайки вестниците от онова време, сте се увличали от непреодолимото очарование на неговия стил и изяществото на неговата куртоазна и светска логика.

Аз ви говоря за дни, които са вече далеч от нас, макар че днес времето не се измерва със столетия, нито с властвуване, а със смяната на министерства. Говоря ви сега за кабинета на Мартиняк, за този период на относителен покой и съмнения, който се появи в нашата политическа ера не като мирен договор, а като съглашение за примирие, за тези петнадесет месеца господство на онези доктрини, които така странно повлияха върху нашите принципи и нрави и които може би подготвиха неочаквания изход за нашата последна революция.

По това време именно разцъфнаха млади таланти, нещастни, че са родени в такива преходни и бездействени дни; защото те платиха своята дан за примирителните и колебливи настроения на епохата. Никога още, доколкото ми е известно, хората не са достигали до такова съвършенство на приказките, за да прикрият невежеството си или да изопачат нещата. Настъпило беше господството на умерената политика и аз не бих могла да кажа кои се възползуваха повече от това – йезуитите в къси раса или адвокатите в дълги тоги. Политическата сдържаност се пренесе в нравите като учтиво държане и в двата случая вежливостта послужи за маска, под която прикриваха неприязънта си и която даваше възможност на хората да се борят без скандал и без шум. Трябва все пак да се каже за оправдание на младите хора от тази епоха, че тях често ги мъкнеха на буксир, както големи кораби влачат леки лодки, и те плуваха, без да знаят добре къде ги водят, весели и горди, че цепят вълните и издуват нови платна.

По рождение и богатство Реймон спадаше към привържениците на абсолютната монархия, но даде своята дан на новите идеи и стана горещ поклонник на Хартата; поне сам той мислеше така и се стремеше да го докаже по всякакъв начин. Но остарелите договори могат да се тълкуват различно и с Хартата на Луи XVIII стана това, което се случи с евангелието на Исус Христос: тя се превърна в текст, който всеки използваше да покаже красноречието си, и речите от това време нямаха по-голямо значение от черковните проповеди. В тази епоха на разкош и равнодушие цивилизацията като че ли беше задрямала на ръба на бездънна пропаст и всички жадуваха да се насладят на последните удоволствия.

По своите убеждения Реймон стоеше на тази междинна линия, между привържениците на неограничената власт и на свободата, подвижен терен, върху които добронамерените люде търсеха, макар и напразно, убежище срещу бурята, която се надигаше. Той, както и мнозина други неопитни умове, смяташе, че публицистът може да бъде добросъвестен в тези дни. Безспорно заблуждение във време, когато всички се

преструваха, че отстъпват пред гласа на разума само за да го заглушат по някакъв начин. Реймон смяташе, че е човек безпристрастен и незаинтересуван политически, но това беше само-заблуда, защото общественият строй, организиран така, както беше, всъщност беше изгоден и благоприятен за него. Ако станеше преврат, неговото лично благосъстояние щеше да пострада, а пълната увереност в доброто положение влияе на мислите и прекрасно подпомага умерените възгледи. Къде е този неблагодарник, който би упрекнал providението за нещастieto на другите, ако то е дарило самия него с усмивки и милости? Как биха могли да убедят младите привърженици на конституционната монархия, че конституцията вече е остаряла, че тя тежи на обществото и го уморява, когато на тях им се струва така лека и имат само полза от нея? Ситият на гладния не вярва.

Нищо не е по-лесно и по-просто, отколкото да лъжеш сам себе си, когато си умен и когато владееш тънкостите на речта. Нашата реч е продажна жена, която се издига или пропада в зависимост от ролята, която се явява в различни одеяния, кичи се, преструва се и се измъква; тя е ловка адвокатка, която има отговор за всичко, винаги всичко е предвидила и е готова да се извърти на деветдесет градуса, за да докаже, че е права. Най-честен човек е този, който мисли и действа по-добре от другите, но най-могъщ е онзи, който умее да пише и да говори по-добре от другите. Освободен от неудобството да пише за пари, Реймон пишеше за удоволствие и (както сам той казваше) „по призвание“. Рядката способност, която притежаваше да опровергава талантливо очевидната истина, го беше направила човек, ценен за правителството, на което той служеше по-добре със своята уж безпристрастна опозиция, отколкото някои други със сляпата си преданост; ценеше го също така и младото блестящо парижко общество, което отричаше смешните стари привилегии, но в същото време искаше да запази своите сегашни блага.

Така че необходим беше голям талант, за да задържаш все още това общество, готово да рухне в пропастта, и когато сам седиш над бездната, да се бориш спокойно и ловко срещу жестоката истина, готова да те погълне. Да успееш да си създадеш убеждение въпреки всяка очевидност и да го внушиш на хората, нямащи никакви убеждения, това е голямо изкуство, което надминава възможностите на един примитивен и необигран ум, несъумял да изучи как да изопачава истините.

Достатъчно беше Реймон да се върне в този свят, да навлезе пак в своята родна стихия, за да почувствува нейното живително и възбуждащо влияние. Дребните любовни интриги, които го бяха занимавали, се

заличиха за миг пред по-широките и по-блестящи интереси. Той им се отдаде с присъщата си пламенност и смелост; и като видя, че го търси най-отбраното парижко общество, почувствува, че повече от всякога обича живота. Виновен ли беше, че забрави тайните угризения на съвестта, за да пожъне заслужени лаври за услугите, направени на отечеството? Той чувствуваше в младото си сърце, в дейния си ум, в цялото си изпълнено с жизненост и сила същество как животът напирва и съдбата сама му дарява щастие; тогава искаше прошка от неспокойната сянка, която идваше понякога да смуцава сънищата му, затова че търси в любовта на живите хора подкрепа срещу ужасите на смъртта.

Скоро след като заживя както преди, той почувствува, че любовниците мисли и мечтите за приключения отново започват да занимават мислите му наред с политическите наблюдения, с честолюбивите и философски блянове. Казах честолюбиви, но тук не става дума за почести и пари – те му бяха нужни по-скоро за успех и популярност сред аристокрацията.

Отначало той не се надяваше да види пак госпожа Делмар след трагичната развързка на двойствената му любовна интрига. Но колкото повече измерваше тежката загуба, колкото повече мислеше за изплъзналото му се съкровище, надеждата да го постигне отново пак се зараждаше, а заедно с надеждата – волята и увереността. Той пресметна пречките, които щеше да срещне, и разбра, че най-трудно ще преодолее съпротивата на самата Индиана; и реши да започне атаката с мъжа ѝ – не ново изобретение, но за това пък съвсем сигурно; ревнивите мъже са особено склонни да оказват подобни услуги.

Две седмици след като му хрумна тази мисъл, Реймон беше вече на път за Лани, където го чакаха за закуска. Надявам се, че няма да искате от мене да ви разказвам с какви хитри услуги бе успял да стане приятел на господин Делмар; мисля, че по-добре ще бъде да ви опиша характера на действащите лица на тази история и по-специално да ви обрисувам портрета на полковника.

Знаете ли кого наричат в провинцията *порядъчен човек*? Този, който не посяга незаконно на земята на своя съсед, не иска от длъжниците си нито су повече от това, което му дължат, сваля шапка на всеки, който го поздравява, не изнасилва девойките по пътищата, не пали чуждите хамбари, не пребърква джобовите на минаващите край неговия парк. При положение, че уважава и почита живота и кесията на съгражданите си, от него не се иска нищо друго, Той може да бие жена си, да тормози прислугата си, да разорява децата си, това никого не интересува.

Обществото го осъжда само за некрасиви прояви във от къщи; личният му живот не интересува никого.

Така разсъждаваше и господин Делмар. Той се подчиняваше само на един обществен договор: „Всеки е господар у дома си.“ Към всяко душевно преживяване се отнасяше като към детинщини и излишна чувствителност. Човек не особено умен, нетактичен и без възпитание, той се ползуваше с много по-голямо уважение, отколкото заслужават далеч по-талантливи хора. Имаше широки рамене и силен юмрук; владееше превъзходно сабята и шпагата и освен това се отличаваше с мрачна докличливост. Понеже не всякога разбираше шегите, непрекъснато страдаше от манията, че му се подиграват. Неспособен да отговори на шегата, знаеше само едно средство за защита – със заплахи да застави шегаджията да млъкне. Любителите му анекдоти се въртяха винаги около побоища и дуели; ето защо в провинцията към името му винаги прибавяха епитета „храбър“, тъй като по мнението на мнозина широките плещи, буйните мустаци, силните ругатни и умелото боравене с шпагата и при най-малък повод олицетворяват военната храброст.

Пази боже някой да помисли, че военният живот превръща хората в скотове! Но вие ще ми разрешите да смятам, че е необходима голяма житейска мъдрост, за да не се превърнат в пасивна и груба власт придобитите навици. Ако сте служили във войската, знаете отлично кого войниците наричат „смелчага“ и ще се съгласите, че има мнозина такива смелчаци сред останките от старата Наполеонова армия. Тези хора, събрани заедно и направлявани от могъща ръка, извършиха чудовни подвизи, израснаха като гиганти сред дима на битките. Но върнали се в мирния живот, героите се превърнаха в дръзки и груби войници, които мислят и действуват като машини; добре поне че още не са започнали да се държат в обществото като в завоювана страна. И това не е тяхна грешка, а грешка на века, в който са живели. Наивни и простовати, те вярваха на ласкателствата, вярваха, че са славни воители и големи патриоти, щом са защищавали родината си, макар и някои от тях да го бяха сторили въпреки желанието си, а други за пари и почести. А как само защитиха родината си тези хиляди хора, които сляпо подкрепиха безумния план на един единствен човек и които, след като спасиха Франция, така ужасно я погубиха. И ако предаността на войниците към техния пълководец ви се струва велика и благородна, така да бъде; аз обаче наричам това вяроност, а не патриотизъм; поздравявам победителите от Испания, но не им благодаря. Колкото до честта на Франция, на мен съвсем не ми е ясно как е възможно по такъв начин нашите съседи да бъдат заставени да се

отнасят с уважение към нея и трудно ми е да повярвам, че генералите на императора са мислели за нея в тази тъжна епоха на нашата слава; зная обаче, че е забранено да се говори открито за тези неща, затова замлъквам, нека потомството ги съди.

Господин Делмар притежаваше всички достойнства и недостатъци на тези хора. Детински простодушен по някои въпроси на честта, в останалите работи той прекрасно умееше да защитава интересите си, без да го е грижа дали причинява зло или добро на другите. Съвестта за него беше законът, а собственото право – моралът му. Той притежаваше тази педантична и непреклонна честност, която не позволява на хората да вземат заеми от страх, че ще трябва да връщат дълга си, но и не им позволява да дават заеми от страх, че може да не им върнат дълга. Беше порядъчен човек, който не взема и не дава нищо; по-скоро би умрял, отколкото да открадне вързоп съчки от кралските гори, но би ви убил, без да му мигне окото, за една клонка от собствената си гора. Не вредеше на никого, но беше полезен само на себе си. Не се бъркаше в работите на другите от страх да не бъде принуден да окаже някаква услуга на някого. Но когато смяташе, че е въпрос на чест да се отплати, никой не би могъл да направи това с по-голямо усърдие и с по-рицарско благородство. Едновременно доверчив като дете и подозрителен като деспот, той вярваше на лъжлива клетва и не се доверяваше на искрено обещание. В обикновения живот, както и във военната служба, за него всичко се свеждаше до формата. До такава степен се ръководеше от общоприетото мнение, че здравият смисъл и разумът не играеха никаква роля в решенията му и когато кажеше: „Така е прието“, смяташе, че това е неопровержим довод.

Така че по природа той беше пълна противоположност на жена си, неспособен да я разбере и оцени. Освен това подчинението беше породило в душата на тази жена съдържана и мълчалива неприязън към него, която всъщност не всякога беше справедлива. Госпожа Делмар не вярваше в доброто сърце на мъжа си; той беше само суров, а тя го смяташе жесток. В неговите избухвания имаше повече грубост отколкото злоба, в държанието му повече невъзпитание, отколкото безсрамие. По природа той не беше лош; имаше мигове, когато изпитваше жалост и се разкайваше, а когато се разкайваше, ставаше дори чувствителен. Но военният живот беше направил грубостта негово житейско правило. С друга, по-малко чувствителна и не тъй нежна жена той би бил покорен като опитомен вълк; но Индиана, ненавиждайки своята съдба, не си даваше труд да я направи по-добра.

X

Когато слезе от колата си в Лани, Реймон почувствува как сърцето му замира. Ето че трябваше да влезе под този покрив, който му навяваше толкова ужасни спомени. Доводите на разума, които той оправдаваше със страстите си, можеха да му помогнат да овладее вълнението си, но не и да го потуши, и в този миг гласът на съвестта говореше в него така силно, както и гласът на желанието.

Първият човек, когото срещна, беше сър Ралф Браун; като го видя във вечния ловджийски костюм, заобиколен от кучетата си и важен като шотландски лорд, на Реймон му се стори, че той е слязъл от портрета, който беше видал в стаята на госпожа Делмар. Малко след това дойде и полковникът; поднесоха закуската, Индиана не се появи. Когато прекося преддверието и мина край билиардната зала, когато разпозна всичките тези стаи, които бе виждал при толкова различни обстоятелства, Реймон се почувствува зле и почти забрави с каква цел беше дошъл сега.

– Нима госпожа Делмар наистина няма намерение да слезе? – запита полковникът недоволено своя верен служител Льолиевр.

– Госпожата е спала лошо – отговори Льолиевр – и госпожица Нун... извинявайте, все това проклето име ми се върти в ума, исках да кажа, госпожица Фани ми съобщи, че госпожата си почива.

– Едва ли е така, защото я видях на прозореца. Фани се е излъгала. Идете да предупредите госпожата, че масата е сложена... или по-добре, сър Ралф, скъпи братовчедо, ако обичате, качете се вие лично да проверите дали братовчедка ви е наистина толкова болна.

Когато прислужникът по навик спомена името на нещастната девойка, болезнена тръпка премина през тялото на Реймон, но нареждането на полковника предизвика в душата му странно чувство на гняв и ревност.

„Да отиде в стаята й! – помисли си той. – Не се задоволява само да закачи портрета му там, ами го праща и лично. Този англичанин се ползува с таква права тук, каквито даже съпругът като че ли няма.“

Господин Делмар отгатна размисленията на Реймон.

– Не се учудвайте – обясни той, – господин Браун е нашият домашен лекар. Освен това той е наш братовчед, чудесен човек, когото всички ние много обичаме.

Ралф се върна след десет минути. Реймон беше разсеян, в лошо настроение. Той не ядеше, поглеждаше постоянно към вратата. Най-сетне

англичанинът се върна и каза:

– Индиана наистина не е добре. Посъветвах я да си легне.

Той седна спокойно на масата и започна да яде с голям апетит. Полковникът го последва.

„Разбира се – помисли Реймон, – това е само предлог, за да не ме види. Тези двама мъже не вярват на неразположението ѝ и съпругът е по-скоро недоволен, отколкото обезпокоен от състоянието на жена си. Чудесно, работите се нареждат много по-добре, отколкото предполагах.“

Препятствието усили желанието му за победа и образът на Нун се заличи от мрачните тапицерии, които в първия миг бяха смразили сърцето му. Скоро той започна да вижда сред тях само лекия силует на госпожа Делмар. Във всекидневната седна до ръкоделието ѝ, разгледа, (както през всичкото време разговаряше с деловит вид) извезаните от нея цветя, докосна копринените конци, вдъхна парфюма, който нейните нежни пръсти бяха оставили по тях. Той беше вече виждал тази везба в стаята на Индиана; тогава тя току-що беше започната, сега беше покрита с цветя, разтворили чашки под нейното трескаво дихание, напоявани всеки ден със сълзите ѝ. Реймон почувствува как и под неговите клепащи напират сълзи и под влияние на не знам каква мисъл тъжно отправи поглед към хоризонта, който Индиана имаше навик меланхолично да съзерцава, и съзря в далечината белите стени на Серси, открояващи се на фона на тъмните поля.

Гласът на полковника го стресна.

– А сега, любезни съседе – каза той, – време е да ви се отплатя и да съдржа обещанието си. Фабриката работи с пълен капацитет и работниците до един са по местата си. Ето ви молив и лист, може би ще пожелаете да си вземете бележки.

Реймон последва полковника, разгледа фабриката с внимателен и заинтересуван вид, направи забележки, които доказваха, че е добре запознат както с химията, така и с механиката, с необяснимо търпение изслуша безконечните поучителни разсъждения на господин Делмар, съгласи се с някои негови мисли, възрази срещу други и през цялото време се държа така, като че ли страшно много се интересува от тези неща, докато всъщност те едва достигаха до съзнанието му и всичките му мисли бяха заети с госпожа Делмар.

Всъщност той имаше познания във всички области на науката и новите открития не му бяха безразлични; действително искаше да помогне на брат си, който беше вложил почти цялото си състояние в подобно

предприятие, макар и много по-голямо. Специалните познания на господин Делмар, всъщност единственото му преимущество, дадоха възможност на Реймон да намери най-добрата тема за разговор.

Сър Ралф, лош търговец, но умен политик, правеше при разглеждането на фабриката наблюдения с много по-голяма икономическа стойност. Работниците, желаяйки да покажат ловкостта си пред един познавач, се стремяха да проявяват своята схватливост и умение. Реймон гледаше всичко, слушаше всичко, отговаряше на всичко и мислеше само за любовта, която го беше довела на това място.

Когато разгледаха машините, заговориха за силата и скоростта на течащата вода. Те излязоха навън, изкачиха се до шлюза и помолиха надзирателя да пусне водата, за да проверят разликата в нивото на водата.

– Моля да ме извините, господине – каза работникът на господин Делмар, който обясняваше на присъстващите, че максималният уровень на водата е петнадесет фута, – но тази година водата достига до седемнадесет фута.

– Как така? Лъжете се – възрази полковникът.

– Извинявайте господине, но това стана в навечерието на вашето завръщане от Белгия; чакайте, ще ви кажа кога точно, през нощта, когато госпожица Нун се удави; доказателство за това е, че тялото е преминало над ей тази дига и се беше спряло точно тук, на това място, където стои господинът.

Докато говореше така оживено, работникът посочи мястото, което заемаше Реймон. Горкият млад човек пребледня като смъртник; той хвърли ужасен поглед към водата, която течеше в краката му; стори му се, съзирайки отражението на бледото си лице, че трупът все още плува пред него; обзе го шемет и сигурно щеше да падне в реката, ако господин Браун не го беше уловил под ръка и не го беше отвел настрана.

– Възможно е – съгласи се полковникът, който нищо не беше забелязал и толкова малко мислеше за Нун, че нито за миг не заподозря какво става в душата на Реймон. – Но това е изключителен случай, а средната сила на водата се равнява... Но дявол да го вземе, какво ви стана на вас двамата? – прекъсна мисълта си той изведнъж.

– Нищо особено – отговори сър Ралф, – направих една крачка назад и настъпих господина; неприятна работа, защото очевидно много го заболя.

Сър Ралф отговори с толкова спокоен и естествен тон, че дори Реймон му повярва, че казва истината. Двамата си размениха няколко

учтиви думи и разговорът се възобнови.

Реймон напусна Лани няколко часа по-късно, без да види госпожа Делмар; така беше по-добре; той се страхуваше тя да не го посрещне безразлична и спокойна.

Не му провървя и при следващото посещение. Този път полковникът беше сам; за да го спечели, Реймон пусна в ход цялата си находчивост, прояви ловко отстъпчивост, похвали Наполеон, когото не обичаше, възмути се от равнодушието на правителството, което не се интересува и просто пренебрегва славните ветерани от великата армия, изказа опозиционни възгледи, доколкото му позволяваха принципите, и от многобройните си убеждения подбра именно тези, които биха могли да се поправят на господин Делмар. За да спечели доверието му, той представи даже собствения си характер по-различен, отколкото беше. Обрисува се като бонвиван, веселяк и безгрижен безделник.

„Едва ли някога ще му се удаде да се хареса на жена ми“ – каза си полковникът, като гледаше след него.

После се засмя на себе си и си помисли, че Реймон е наистина „очарователен младеж“.

Госпожа дьо Рамиер беше по това време в Серси; Реймон похвали пред нея красотата и ума на госпожа Делмар и без да ѝ предлага да я посети, ловко я наведе на тази мисъл.

– Всъщност – каза майка му – аз не се познавам само с тази моя съседка. Понеже съм отскоро в този край, редно е аз да започна с посещенията. Другата седмица ще отидем заедно в Лани. Най-сетне денят дойде.

„Сега няма да може да ме избегне“ – помисли си Реймон.

Действително госпожа Делмар не можеше да не го приеме; като видя, че от колата слиза непозната възрастна дама, Индиана лично излезе да я посрещне на площадката пред замъка. В същия миг позна Реймон в мъжа, придружаващ дамата; досети се, че той е излъгал майка си, за да я доведе на гости, и недоволството, което изпита от тази негова постъпка, ѝ даде сила да се държи достойно и спокойно. Тя прие госпожа дьо Рамиер почтително и приветливо, но се държа така ледено студено с Реймон, че той не можа дълго да понесе това ѝ държане. Не беше привикнал на подобно незачитане и гордостта му се бунтуваше, когато не можеше с един поглед да победи тези, които иска. Давайки си вид, че е безразличен към прищевките ѝ, той поиска разрешение да потърси господин Делмар в парка и остави двете жени сами.

Малко по малко Индиана, победена от чара, излъчващ се от един

тънък ум, съчетан с благородна и великодушна душа, който се проявяваше и в най-обикновено общение с хората, започна на свой ред да се държи любезно и сърдечно с госпожа дьо Рамиер и почти се развесели. Тя не помнеше майка си и госпожа дьо Карважал въпреки подаръците и комплиментите съвсем не можеше да ѝ я замести; именно за това изпита такова хубаво чувство към майката на Реймон.

Той се върна в стаята и когато се качваха в колата, видя как Индиана поднесе до устните си ръката на госпожа дьо Рамиер. Клетата Индиана изпитваше горещо желание да се привърже към някого. Всичко, което ѝ предлагаше надеждата за съпричастие и закрила в нейния самотен и нещастен живот, тя го приемаше пламенно; освен това си казваше, че госпожа дьо Рамиер може би ще я спаси от примката, която ѝ поставяше Реймон.

„Ще се хвърля в обятията на тази прекрасна жена – мислеше си тя вече – и ако се наложи, ще ѝ кажа всичко, ще я помоля да ме спаси от сина си и нейното благоразумие ще бди над мене.“

Реймон разсъждаваше по друг начин.

„Милата ми майка – казваше си той, като се връщаше с нея в Серси, – нейното очарование и доброта правят истински чудеса. Какво ли не дължа на нея! И възпитанието си, и успехите си в живота, и уважението на обществото. Остава ми само да ѝ дължа и щастието да покоря сърцето на жена като Индиана.“

Реймон, както се вижда, обичаше майка си заради нейните грижи и удобствата, с които тя го заобикаляше; всички деца обичат така майките си.

Няколко дни по-късно Реймон получи покана да прекара три дни в Белрив, великолепно имение между Серси и Лани, притежание на сър Ралф Браун; той го канеше заедно с най-добрите местни ловци да участва в изстребването на дивеча, опустошаващ горите и градините на имението. Реймон не обичаше нито сър Ралф, нито лова; но когато сър Ралф приемаше гости, обикновено госпожа Делмар изпълняваше ролята на домакиня в дома му и с надеждата да я срещне там, Реймон веднага прие поканата.

Всъщност сър Ралф този път не разчиташе на госпожа Делмар; тя се беше извинила, че не ѝ е добре. Но полковникът, който се ядосваше, когато му се струваше, че жена му търси развлечения, още повече се ядосваше, когато се отказваше от развлеченията, които той ѝ предлага.

– Да не би да искате всички съседни да си помислят, че ви държа под ключ? – каза той. – Карате ме да минавам за ревнивци. Това е смешна

роля, която ми омръзна да играя. Как така не искате да проявите малко внимание към братовчед си? Нима ви е все едно, че на него и на приятелството му към нас дължим и успеха, и доброто име на фабриката, та не искате да му окажете такава дребна услуга? Вие сте му необходима, а се колебаете. Няма да се съглася с вашите прищевки. Всички хора, които не ми се харесват, са добре дошли при вас, а тези, които ми са приятни, имат нещастieto никога да не ви се нравят.

– Струва ми се, че това е съвсем неоснователен упрек – възрази госпожа Делмар. – Аз обичам братовчед си като брат и ние с него бяхме стари приятели, когато започна вашата дружба с него.

– Да, да, пак вашите хубави приказки. Но аз отлично зная, че вие го смятате, горкият човек, за недостатъчно чувствителен! Държите се с него като с егоист, защото не обича романите и не оплаква смъртта на някое куче. Но аз не говоря само за него. Как посрещнахте господин дьо Рамиер? Чудесен млад човек, бога ми! Госпожа дьо Карважал ви го представя и вие го приемате с овации, но аз имах нещастieto да го харесам и вие веднага решихте, че той е непоносим, а когато ви идва на гости, си лягате да спите. Сигурно искате да минавам за човек, който не знае как да се държи. Време е тази история да свърши и вие да заживеете, както живее цял свят.

Реймон прецени, че е по-подходящо за неговите планове да не бърза много с ухажванията си; заплахата от безразличие води до успех почти при всички жени, които се мислят обичани. Но ловът беше започнал сутринта, когато той пристигна у сър Ралф. Госпожа Делмар трябваше да пристигне за обед. Докато я чакаше, той обмисляше как да се държи.

Трябваше по някакъв начин да се оправдае пред нея, защото решителната минута приближаваше. Имаше на разположение два дни и той разпредели времето така: в края на деня да я развълнува, на другия ден да я убеди, а на следващия да бъде вече щастлив. Той погледна дори часовника си и пресметна до минута шансовете за успех и поражение.

XI

Бяха минали около два часа, откакто стоеше в гостната, когато чу в съседната стая нежния и малко приглушен глас на госпожа Делмар. Той така беше обмислил своя план за съблазън, че беше проникнал в него като автор в произведението си, като адвокат в защита на делото си и бихме могли да сравним вълнението, което изпита, като видя Индиана, с

вълнението на актьор, вживял се в своята роля, който се среща с главната героиня на драмата и вече престава да различава изкуствените сценични положения от действителността. Индиана беше така изменена, че въпреки нервната възбуда Реймон почувствува в сърцето си искрена жалост към нея. Мъката и болестта бяха белязали с дълбоки следи лицето ѝ и тя дори не изглеждаше красива, така че сега победата можеше по-скоро да поласкае самолюбието, отколкото да му достави наслада... Но Реймон смяташе за свой дълг да възвърне на тази жена щастието на живота.

Като я видя бледа и тъжна, той прецени, че едва ли ще трябва да се бори срещу някаква силна воля. Нима такава крехка обвивка би могла да крие силна морална съпротива?

Размисли, че трябва най-напред да ѝ заговори за самата нея да я изплаши със здравето ѝ, с вида ѝ, а след това да пробуди в душата ѝ желанието и надеждата за по-красиво бъдеще.

– Индиана – каза ѝ той, прекрасно прикривайки своята самоувереност под дълбоко натъжен вид, – нима така трябваше да ви срещна пак? Не знаех, че този тъй дълго чакан, тъй страстно търсен миг ще ми причини такава ужасна болка!

Госпожа Делмар съвсем не обичаше такива думи; тя смяташе, че Реймон, чувствувайки се виновен, ще се държи смутено и притеснено пред нея; вместо да се извинява, той ѝ говори за своето разочарование и болка, той изпитваше само тъга и жалост към нея. Колко ли слаба и сломена изглежда тя, за да вдъхне съчувствие дори на този, който би трябвало да я умолява за нейното съчувствие.

Французойката, светската жена, не би оставила да ѝ завъртят главата в такова деликатно положение; но Индиана нямаше *опит*; тя не притежаваше нито умението, нито фалшивото държане, необходимо да запази предимството си при дадени обстоятелства. Думите му ѝ припомниха всички страдания и в очите ѝ заблестяха сълзи, готови всеки миг да се отронят.

– Да, аз съм болна – каза тя, като се отпусна слаба и изнемошяла във фотьойла, който ѝ предложи Реймон. – Чувствам се много зле и имам право да се оплача пред вас, господине.

Реймон не се надяваше на толкова бърз успех. Той се вкопчи, както се казва, здраво за щастливия случай и улавяйки сухата ѝ и студена ръка, възкликна:

– Индиана, не ми споменавайте, не ми казвайте, че аз съм причина за вашето страдание! Защото ще полудея от мъка и от радост!

– От радост! – повтори тя, отправяйки към него големите си сини очи, изпълнени с тъга и удивление.

– Би трябвало да кажа по-скоро надежда, защото, ако аз съм причина за вашите мъки, госпожо, може би ще бъда в състояние да ги излекувам. Кажете само една дума – добави той, като коленичи пред нея върху една от възглавниците, паднала от дивана – и аз съм готов да ви отдам кръвта си, живота си!...

– Ах, мълчете – прекъсна го горчиво Индиана, като издърпа ръката си, – вие така грозно изменихте на обещанията си; опитайте се само да поправите злото, което сторихте!

– Толкова искам да го поправя! – извика той, мъчейки се да улови пак ръката ѝ.

– Късно е вече – каза тя, – върнете ми моята приятелка, моята сестра, върнете ми Нун, моята единствена другарка.

Кръвта се вледени във вените на Реймон. Този път не беше необходимо да се преструва на развълнуван. Има такива чувства, които изблихват могъщи и страшни без ловки преструвки.

„Тя знае всичко – помисли си той – и ме осъжда.“

Какво по-унизително за него от това да го упреква в престъпление тази, която беше негова невинна съучастница, какво по-горчиво от това Нун да бъде оплаквана от своята съперница.

– Да, господине – каза Индиана, като вдигна към него обляното си в сълзи лице, – вие сте причината...

Но тя замлъкна, като видя колко блед е Реймон. Наистина беше смъртно блед, защото никога не беше страдал така.

Тогава добротата, цялата неволна нежност, която изпитваше към този мъж, отново обзеха госпожа Делмар.

– Простете ми – каза тя уплашено, – причинявам ви болка, но аз толкова страдах! Седнете и да поговорим за друго.

Тази неочаквана сърдечност и великодушие развълнуваха още по-дълбоко Реймон; от гърдите му се изтръгнаха ридания. Той поднесе ръката на Индиана до устните си и я покри със сълзи и целувки. Плачеше за първи път след смъртта на Нун – на Индиана се бе паднало да свали от душата му този тежък товар.

– О, щом я оплаквате така – каза тя, – вие, който не я познавахте, щом съжалявате така силно за злото, което ми причинихте, няма повече да ви упреквам. Да я оплачем заедно, господине, и дано тя ни види горе от небето и ни прости.

Студена пот изби по челото на Реймон. Думите: „Вие, който не я

познавахте“ го освободиха от една жестока тревога, но този зов към паметта на неговата жертва в устата на невинната Индиана го смрази със суеверен ужас. Той посърна, стана, нервно се отправи към един прозорец и седна на перваза, за да вдъхне чист въздух. Индиана остана мълчалива и дълбоко развълнувана. Виждайки, че Реймон плаче като дете и губи съзнание като жена, тя изпита тайна радост.

„Той е добър – мислеше си тя, – обича ме и сърцето му е пламенно и благородно. Извърши грешка, но разкаянието му я изкупва и аз трябваше още по-рано да му простя.“

Тя го гледаше разнежено и доверието ѝ в него се възвърна. Вземаше угризенията на виновника за разкаяние на влюбения.

– Не плачете – каза тя, като стана и се приближи до него, – аз я убих, аз единствена съм виновна. Това угризение ще тегне вечно над живота ми. Аз се поддадох на чувството на недоверие и гняв, аз я оскърбих, раних я дълбоко в сърцето, излях върху нея цялото озлобление, което изпитвах към вас; вие ме бяхте обидили, а аз наказах своята клета приятелка. Бях много строга към нея!...

– И към мене! – възкликна Реймон, като забрави изведнъж миналото и започна да мисли само за настоящето.

Госпожа Делмар поруменя.

– Може би не би трябвало да ви обвинявам за жестоката загуба, която претърпях през тази ужасна нощ – продължи тя, – но не мога да забравя вашето безразсъдно държане. Такава липса на деликатност в един толкова романтичен и в същото време престъпен план, ме огорчи страшно много... Аз мислех тогава, че ме обичате, а вие дори не ме уважавате!

Реймон си бе възвърнал силата, волята, любовта, надеждите; мрачното настроение, което го беше вледило, се разсея като кошмар. Той се събуди от страшния сън млад, пламенен, изпълнен с желания, страст и мечти за бъдещето.

– Щом ме мразите, значи, съм виновен – каза той, като стремително се хвърли на колене пред нея, – но ако ме обичате, това означава, че не съм виновен и никога не съм бил виновен. Кажете, Индиана, обичате ли ме?

– А заслужавате ли да ви обичам? – запита го тя.

– Да, ако за да заслужи любовта ти, трябва да те обожавам...

– Слушайте – каза тя, като го остави да държи ръцете ѝ и го загледа с големите си влажни очи, където от време на време припламваше мрачен огън, – слушайте! Знаете ли какво означава да обичате жена като

мене? Не, вие не знаете. Помислили сте си, че става дума за задоволяване на мимолетна прищявка. Преценявали сте моето сърце като преситените сърца, над които досега сте налагали своята краткотрайна власт. Вие не знаете, че аз още не съм обичала и че няма да дам чистото си и недокоснато сърце в замяна на повехнало и изхабено сърце, възторжената си любов в замяна на любов, лишена от пламък, целия си живот в замяна на един бързо отлитащ ден!

– Госпожо, обичам ви страстно, сърцето ми е младо и пламенно и дори да не е достойно за вашето, никое мъжко сърце никога няма да бъде достойно за вас. Знам как трябва да ви обичам; отдавна съм го разбрал. Не знам ли как е минал вашият живот досега? Не ви ли го разказах на бала още първия път, когато ви заговорих? Не прочетох ли повестта на вашето сърце още в първия ви поглед, отправен към мен? И в какво се влюбих веднага? Само във вашата красота ли? Ах, несъмнено тя е в състояние да разпали страстта дори и на по-малко пламенен и не тъй млад като мене мъж; но аз обожавам тази изящна и прелестна обвивка, защото тя обгръща чиста и божествена душа, защото я обгаря божествен пламък и защото във вас не виждам само жена, а и ангел.

– Зная, че притежавате дарба да ласкаете, но не се надявайте, че ще въздействувате на моето тщеславие. Аз нямам нужда от възхвали, а от любов. Трябва да обичате само мене, без подялба, безвъзвратно, безгранично! Трябва да бъдете готов да ми посветите всичко, богатство, добро име, дълг, работа, убеждения, семейство; всичко господине. Защото аз ще поставя същата преданост на везните и искам двете блюда да бъдат равни. Сам разбирате, че не можете да ме обичате така.

Не за пръв път Реймон виждаше жена да взема любовта за сериозна работа, макар че тези примери, за щастие, бяха доста редки в обществото. Но той също така добре знаеше, че любовните клетви за щастие не заангажират с нищо честта. Много често дори жената, изтръгнала от него тържествени обещания, първа скъсваше връзките. Така че не се смути от прекалените изисквания на госпожа Делмар или по-скоро не се замисли нито за миналото, нито за бъдещето. Той беше увлечен от неотразимия чар на тази жена, тъй крехка и страстна, слаба физически, но с решително сърце и ум. Тя беше толкова хубава, така оживена, така възвишена, докато изричаше своите желания, че той стоеше като омагьосан в краката ѝ.

– Кълна ти се – каза той – да ти принадлежа тялом и духом, посвещавам ти живота си, отдавам ти кръвта си, отказвам се от собствената си воля. Вземи всичко, разполагай с всичко, със състоянието ми, с

честта ми, със съвестта ми, с мислите ми, с цялото ми същество!

– Мълчете – каза бързо Индиана, – идва братовчед ми.

Действително в стаята влезе Ралф Браун, невъзмутим както обикновено; той се изненада и много се зарадва, като видя братовчедка си, на чието посещение не се надяваше. Поиска разрешение да я целуне от благодарност и навеждайки се към нея, бавно я целуна по устата, както е обичаят в тяхната родина.

Реймон пребледня от гняв и щом Ралф излезе да даде някакви нареждания, той се приближи до Индиана, за да заличи следите от тази безочлива целувка. Но госпожа Делмар спокойно го отблъсна.

– Помнете – каза му тя, – че са нужни много неща, за да изкупите вината си пред мене, ако искате да ви повярвам.

Реймон не разбра колко много деликатност имаше в този отказ. Той възприе само отказа и намрази сър Ралф. Малко по-късно забеляза, че когато Ралф говори тихо на Индиана, се обръща на „ти“ към нея и беше готов да приеме въздържаното му поведение пред другите като предпазливост на щастлив любовник, но скоро се засрами от това свое оскърбително подозрение, като срещна чистия поглед на младата жена.

Вечерта Реймон прояви блестящо остроумие. Имаше много гости и всички го слушаха; той не можеше да не се възползува от дарбите си. Говореше умно и ако Индиана беше тщеславна, би вкусила за пръв път щастие, като слуша. Но тя бе разумна и простодушна и превъзходството на Реймон дори я уплаши. Опита се да се бори срещу възшебната сила, която той разпръскваше около себе си, магнетичното влияние, с което небето или адът дарява някои хора, власт, не всеобхватна и мимолетна, но тъй действителна, че никой простосмъртен не може да ѝ устои, а в същото време тъй краткотрайна, че след тези хора не остава никаква следа и след смъртта им всички се чудят как е било възможно приживе да имат такъв необикновен и шумен успех.

От време на време Индиана се поддаваше очарована на този блясък, но миг след това си казваше тъжно, че на нея ѝ се иска не слава, а щастие. Тя се питаше с тревога дали ще може този човек, на когото животът се предлагаше тъй многолик, изпълнен с толкова привлекателни неща, да ѝ посвети цялата си душа, да пожертвува заради нея честолобието си. И сега, когато той защищаваше крачка по крачка убедително и с умение, със страст и хладнокръвие своите чисто умозрителни теории и проблеми, напълно чужди на тяхната любов, тя се изплаши, че заема твърде малко място в живота му, докато той беше всичко в нейния живот. Казваше си уплашено, че за него тя е само кратка прищявка, докато

той е за нея мечтата на целия ѝ живот.

Когато ѝ предложи ръката си, за да излязат от гостната, той ѝ прошепна няколко любезни думи, но тя му отговори тъжно:

– Вие сте много умен!

Реймон разбра този упрек и прекара целия следващ ден в краката на госпожа Делмар. Другите гости, заети с лова, ги оставиха напълно свободни.

Реймон беше красноречив. Индиана имаше толкова голяма нужда да вярва, че половината от красноречието му беше излишно. Французойки, вие не знаете какво представлява креолката! Вие, разбира се, помъчно бихте отстъпили, бихте се оставили да ви убеждават, защото не сте от тези, които някой може да подведе и излъже!

XII

Когато сър Ралф се върна от лов и провери както обикновено пулса на госпожа Делмар, Реймон, който го наблюдаваше внимателно, видя, че по невъзмутимото му лице се прокраднаха незабележимо изненада и задоволство. А после, под влияние на не знам каква тайна мисъл, погледите на двамата мъже се кръстосаха и черните очи на Реймон неволно се сведоха под погледа на светлите очи на сър Ралф, вторачени в неговите като очите на кукумявка. През останалата част от деня в невъзмутимото държане на сър Ралф към госпожа Делмар прозираше особено внимание, нещо като съчувствие или грижа, ако лицето му изобщо би могло да изразява някакво определено чувство. Но Реймон напразно се помъчи да открие дали в мислите, които го вълнуват, се таят страх или надежда. Сър Ралф беше непроницаем.

Изведнъж Реймон, който стоеше на няколко крачки зад фотьойла на госпожа Делмар, чу как Ралф ѝ казва полугласно:

– Добре ще бъде, братовчедке, утре да пояздиш.

– Нали знаете – отговори тя, – че нямам кон.

– Ще ти намерим кон. Искаш ли да дойдеш с нас на лов? Госпожа Делмар се помъчи под различни предлози да отклони това предложение. Реймон разбра, че тя предпочита да остане с него, но в същото време забеляза, че братовчед ѝ особено много настоява тя да отиде. Той се приближи до нея и също я помоли да участва в лова. Яд го беше на сър Ралф, на този незван опекун на госпожа Делмар, и реши да излъже неговата бдителност.

– Ако се съгласите да отидете на лов – каза той на Индиана, – ще ме насърчите, госпожо, да последвам вашия пример. Аз не обичам много лова, но за мене ще бъде голямо щастие да бъда ваш кавалер...

– В такъв случай, ще дойда – отговори непредпазливо Индиана.

Тя размени многозначителен поглед с Реймон, но колкото и бързо да се спогледаха, сър Ралф забеляза това и през цялата вечер Реймон не успя да погледне или каже една дума на Индиана, без господин Браун да не чуе и да не види. Неприязън, почти ревност обзе душата му. С какво право този братовчед, този домашен приятел си присвояваше ролята на наставник на любимата му жена? Той се закле, че сър Ралф ще се разкайва за това и чакаше само случай да го ядоса, без да изложи госпожа Делмар, но това беше невъзможно. Сър Ралф се държеше към гостите си с достойна и хладна вежливост, която не даваше повод за насмешки и възражения.

На другия ден още преди да затръбят сбор на ловците, сър Ралф влезе тържествено при Реймон. Държеше се по-сериозно от обикновено и Реймон почувствува как сърцето му нетърпеливо заби от желание и надежда той да го предизвика. Но оказа се, че сър Ралф само се интересува от коня, с който Реймон беше дошъл в Белрив и за който беше казал, че има намерение да го продаде. Сключиха сделката за пет минути; сър Ралф никак не се пазари за цената, извади от джоба си златни монети и ги наброи на камината със странно хладнокръвие, без да обръща внимание на възраженията на Реймон, който не можа да разбере защо той бърза толкова много. После сър Ралф си тръгна, но се върна и запита:

– Конят е мой от днес, нали, господине?

Тогава Реймон реши, че сигурно иска да му попречи да участва в лова и заяви сухо, че няма как да отиде пеш с тях.

– Господине – отговори сър Ралф с лека отсянка на гняв, – аз зная твърде добре законите на гостоприемството.

И се оттегли.

Когато слезе на площадката пред входа, Реймон видя госпожа Делмар облечена като амазонка; тя си играеше вече с Офелия, която късаше батистената ѝ кърпичка. По бузите ѝ се беше появила лека руменина, очите ѝ блестяха с отдавна загубен блясък. Пак беше станала красива; черните ѝ къдрици се изплъзваха изпод малката ѝ шапка, тази прическа я правеше очарователна, а дрехата ѝ, закопчана от долу до горе, очертаваше изящната ѝ гъвкава талия. Главното очарование на креолките според мене се състои в необикновено изящните им черти и в детинската

миловидност, която те запазват задълго. Засмяна и игрива, Индиана приличаше сега на четиринадесетгодишно момиченце.

Възхитен от нейната прелест, Реймон ликуваше в душата си, а ѝ отпрати най-изтърган комплимент за красотата ѝ.

– Нали се безпокояхте за здравето ми – тихо му каза тя, – виждате ли сега, че искам да живея?

Той ѝ отговори само с поглед, изпълнен с щастие и признателност. Сър Ралф доведе лично коня на братовчедка си; Реймон позна своя кон.

– Как – възкликна изненадано госпожа Делмар, която беше видяла вечерта Реймон с този кон в двора, – няма господин дьо Рамиер е готов да ми заеме своя кон?

– Нали се възхитихте вчера на красотата и кротостта на този кон – каза сър Ралф, – от днес той е ваш. Много съм огорчен, скъпа, че не можах да ви го подаря по-рано.

– Вие присмивате ли ми се, братовчедо – запита госпожа Делмар. – Нищо не разбирам от тази шега. На кого трябва да благодаря, на господин дьо Рамиер, който е съгласен да ми заеме коня си, или на вас, който сте го помолили за това?

– Трябва да благодаря на братовчед си – каза господин Делмар, – който купи този кон за теб и ти го подарява.

– Вярно ли е това, скъпи Ралф? – запита госпожа Делмар, галейки красивото животно, радостна като малко момиченце, което получава първия си накит.

– Нали се уговорихме аз да ти подаря един кон в замяна на покривката, която ти вземеш за мене? Хайде, яхни го, не се страхувай, аз съм го огледал и дори го проверих тази сутрин.

Индиана се хвърли на врата на сър Ралф, а след това яхна коня на Реймон и направи кръг с него.

Тази семейна сцена се разигра в единия край на двора пред очите на Реймон. Той бе обзет от неприятно чувство, наблюдавайки простата и сърдечна привързаност на тези хора, мислейки си, че въпреки голямата си страст може би няма да прекара целия ден с Индиана.

– Колко съм щастлива! – каза му тя, като го извика до себе си, когато тръгнаха по алеята. – Изглежда, че добрият Ралф е отгатнал кой подарък ще ми бъде най-скъп. А вие, Реймон, не сте ли щастлив, като виждате, че вашият кон става мой? О, аз ще се грижа за него с нежна обич. Как се казва, кажете, не искам да сменям името, което вие сте му дали.

– Ако някой е щастлив тук – отговори Реймон, – то той е вашият братовчед, който ви прави подаръци и когото вие така мило целувате.

– Нима ревнувате – засмя се тя – от нашата дружба и звънките целувки, които си разменяме?

– Да ревнувам? Може би, Индиана, не знам. Но когато този ваш млад и умен братовчед докосва с устни вашите, когато ви взема в обятията си, за да ви сложи на коня, който сам той ви е подарил и който аз ви продавам, признавам, че страдам. Не, госпожо, аз не съм щастлив, че вие ставате господарка на кон, който ми беше любимец. Съгласен съм, че този, който ви го подарява, е щастлив, но да изиграя ролята на търговец, за да осигуря средство на друг да ви бъде приятен, това е унижение, ловко измислено от сър Ралф. Само да бях уверен, че е направил това предумишлено, веднага бих му отмъстил.

– О, подобна ревност не ви подхожда! Как може да завиждате на нашата роднинска близост, вие, които сте за мен извън рамките на всекидневието и сте длъжен да ми създадете свят, изпълнен с очарование, единствено вие! Аз вече съм недоволна от вас, Реймон, струва ми се, че във вашата неприязън и в лошото ви отношение към горкия ми братовчед, съзирам наранено самолюбие. Нима ревнувате обикновеното приятелско чувство, което му засвидетелствувам открито, пред силното пламенно чувство, което изпитвам към друг тайно.

– Прости, прости ми, Индиана, аз не съм прав, не съм достоен за тебе, ангел, изпълнен с нежност и доброта, но признавам, страдам жестоко от правата, които този човек си присвоява над тебе.

– Присвоява! Той ли, Реймон! Вие не знаете каква свята привързаност изпитвам към него! Не знаете, че майка му беше сестра на моята майка. Ние сме родени в един и същи край; като юноша той закриляше моите първи детски години; той беше единствената ми подкрепа, единственият ми възпитател, единственият ми приятел на остров Бурбон; той ме е следвал навсякъде; напусна страната, когато аз я напуснах, за да се засели в страната, където аз дойдох да живея, с една дума, той е единственото същество, което ме обича и което се интересува от моя живот.

– Проклятие! Всичко, което ми казвате, Индиана, още повече подлютява раната ми. Значи, този англичанин ви обича. А знаете ли как ви обичам аз?

– Ах, да не сравняваме! Ако вие двамата ме обичахте с еднакво чувство и бяхте съперници, аз би трябвало да предпочета по-старото приятелство. Но не се страхувайте, Реймон аз никога няма да поискам от вас да ме обичате с такава любов, с каквата ме обича Ралф.

– Обяснете ми тогава що за човек е той, моля ви! Защото невъзможно е човек да проникне зад неговата каменна маска.

– Нима искате да ви описвам достойнствата на моя братовчед – засмя се тя. – Признавам, че ми е трудно да го опиша безпристрастно. Обичам го толкова много, че сигурно ще го прехваля. Такъв, какъвто е, смятам, че няма да ви се хареса. Опитайте се да ми помогнете. Кажете ми какво мислите за него?

– Лицето му (простете, ако ви обиждам) издава напълно незначителен човек, макар че, когато благоволи да говори, в думите му прозират и разум, и добро възпитание, но той така мъчително, така студено разсъждава за всичко, че никой не може да се възползува от познанията му, толкова начинът му да говори смразява и уморява събеседника. Освен това в мислите му има нещо банално и тежко, което ясните изрази не изкупват. Мисля, че той е надъхан с идеите, които са му внушили, и че е твърде апатичен и посредствен, за да има собствено мнение. Той е точно тип на човек, който в обществото минава за дълбокомислен. Главното му достойнство е важността, а безразличното отношение към всичко допълва останалото.

– Във вашия портрет има известна истина – отговори Индиана, – но има също така и предубеждение. Вие смело разрешавате всички съмнения, което аз не бих посмяла да направя, тъй като познавам Ралф, откакто съм родена. Вярно е, че голям негов недостатък е да гледа често през очите на другите. Но това не означава, че е ограничен, вината е във възпитанието му. Вие мислите, че без възпитанието си той би бил нищожество, а аз мисля, че без него той би бил много повече. Трябва да ви разкажа нещо за неговия живот, което ще ви обясни характера му. Той имаше за нещастие брат, когото родителите предпочитаха открито. Този брат притежаваше всички блестящи качества, липсващи нему. Учеше лесно, всички изкуства му се удаваха, беше много умен, лицето му, не така правилно като лицето на Ралф, беше много по-изразително. Той беше ласкав, приветлив, деен, с една дума, много привлекателен. А Ралф беше непохватен, меланхоличен, необщителен; той обичаше самотата, учеше бавно и не демонстрираше скромните си знания. Когато родителите му видяха, че е така различен от по-големия си брат, започнаха да се държат зле с него и дори по-лошо, унижаваха го. Тогава, независимо от това, че беше още дете, той стана мрачен и замислен, непреодолима стеснителност скрива всичките му способности. Съумяха да му внушат отвращение и презрение към самия него. Той се разочарова от живота и на петнадесет години бе обзет от сплин, болест съвсем физическа под мъгливото небе на Англия и нравствена под искрящото небе на остров Бурбон. Той често ми е разказвал как веднъж напуснал дома си с

мисълта да се хвърли в морето. Но точно когато седял на брега, събирайки мислите си, преди да изпълни намерението си, при него дошла негърката, моята кърмачка, носейки ме на ръце. Тогава съм била петгодишна. Разправят, че съм била много хубава и съм проявявала към моя мрачен братовчед предпочитание, както към никой друг. Вярно, че той се отнасяше към мене много грижливо и нежно, а аз не бях свикнала на такива неща в моята бащина къща. Нещастни и двамата, ние вече се разбирахме. Той ме учеше на езика на баща си, а аз в отговор му бърбех на моя. Тази смесица от испански и английски е може би обяснение за характера на Ралф. Когато се хвърлих на врата му, видях, че той плаче и без да разбирам защо, аз също заплаках. Тогава той ме притисна до сърцето си и си дал, както ми каза по-късно, клетва да живее за мене, изоставено, а може би дори нелюбимо дете, за което неговата дружба би била тъй нужна и полезна. Така че аз съм първата и единствена обич в неговото тъжно съществуване. От този ден ние почти не сме се разделяли. Свободни и здрави, ние прекарвахме дните си в самотата на планините. Но може би разказът за нашето детство ви отегчава и вие предпочитате да пуснем конете в галоп и да настигнем ловците.

– Откъде ви дойде на ума! – каза Реймон, като задържа за юздата коня на госпожа Делмар.

– Добре тогава, продължавам. Едмон Браун, по-големият брат на Ралф, умря на двадесет години: майка му също умря от скръб. Баща му беше безутешен. Ралф се помъчи да успокои болката му, но студенината, с която господин Браун прие тези негови първи опити, увеличи още повече естествената му срамежливост. Той прекарваше по цели часове тъжен и мълчалив до отчаяния старец, без да се осмели да му отправи една дума или ласка, толкова се страхуваше, че утешенията му ще бъдат безполезни и неуместни. Баща му го обвини в безсъръдечие, а смъртта на Едмон направи горкия Ралф още по-нешастен и по-самотен отпреди. Аз бях единственото му утешение.

– Каквото и да ми разправяте, не мога да го съжалявам – прекъсна я Реймон. – Все пак във вашия и в неговия живот има нещо, което не разбирам. Защо той не се е оженил за вас?

– Сега ще ви обясня – каза тя. – Когато станах на възраст да бъда омъжена, Ралф, който е по-голям от мене десет години (огромна разлика за нашия климат, където момичетата много рано стават жени), Ралф беше вече женен.

– Нима сър Ралф е вдовец? Никога не съм чувал да се говори за жена му.

– И никога не му говорете за нея. Тя беше млада, богата и красива. Но обичаше Едмон и беше негова годеница и когато, за да се подчини на интересите и съображенията на семейството, прие да се ожени за Ралф, дори не се помъчи да прикрие своята неприязън към него. Той трябваше да замине с нея за Англия, а когато се върна на остров Бурбон след смъртта на жена си, аз бях вече женена за господин Делмар и трябваше да замине за Европа. Ралф се опита да живее сам, но самотата изостряше мъката му. Макар че никога не ми е говорил за госпожа Ралф Браун, сигурна съм, че е бил още по-нещастен с нея, отколкото в семейството си и че новите тежки възпоминания увеличаваха естествената му меланхолия. Той пак бе обзет от сплин. Тогава продаде кафеените си плантации и също дойде във Франция. Начинът, по който е разговарял с мъжа ми, е много оригинален и би ми изглеждал смешен, ако не ме трогваше обичта на прекрасния Ралф. „Господине, казал той, обичам вашата жена. Аз съм я възпитал и се отнасям към нея като към сестра или по-скоро като към моя дъщеря. Тя е единствената ми близка, която ми остава, и единствената обич, която изпитвам към някого. Съгласете се да се настани при вас и тримата да прекараме заедно живота си. Разправят, че ревнувате жена си, но също така разправят, че сте човек на честта и дълга. Давам ви дума, че никога не съм изпитвал любов към нея и никога няма да изпитвам любов, така че ще живея край нея, без да ви създавам безпокойство, все едно, че съм наистина неин брат. Вярвате ли ми, господине?“ Господин Делмар, който много държи на името си на честен войник, прие тази откровена реч с подчертано доверие. И все пак няколко месеца внимателно го наблюдаваше, за да установи дали не му е гласувал прекалено голямо доверие. Сега то е ненарушимо, както неизменната и спокойна преданост на Ралф.

– Убедена ли сте, Индиана – запита Реймон, – че сър Ралф сам не се лъже малко, като се кълне, че никога не е изпитвал любов към вас?

– Аз бях дванадесетгодишна, когато той напусна остров Бурбон, за да последва жена си в Англия. Бях на шестнадесет години, когато ме завари омъжена и прояви по-скоро радост, отколкото мъка, като научи за брака ми. Сега Ралф е съвсем стар.

– На двадесет и девет години?

– Не се смейте. Лицето му е младо, но сърцето му е изхабено от страдания. И Ралф не обича никого, защото не иска повече да страда.

– Дори и вас ли?

– Дори и мен. Приятелството му се превърна по-скоро в навик. Някога то беше благородно, когато Ралф се беше заел да ме закриля и да

ме образова. Тогава аз го обичах така, както той ме обича днес, защото ми беше необходим. Днес аз му се отплащам с цялата си душа за дълга, който имам от миналото. И животът ми протича в стремежа да разхубавя и разведря неговия живот. Но когато бях дете, аз го обичах по-скоро инстинктивно, отколкото със сърцето си, сега той ме обича така. Аз съм му необходима, защото съм почти единственото същество, което го обича; но тъй като днес и господин Делмар му засвидетелствува същата привързаност, той го обича почти толкова, колкото и мене. На времето ме закриляше смело от деспотизма на баща ми, а сега е хладен и предпазлив спрямо мъжа ми. Не чувствава угризения на съвестта, като ме види, че страдам, макар да страдам пред очите му; не се запитва дали съм нещастна, достатъчно е да ме вижда, че живея. Не желае да ми окаже подкрепа, която ще облекчи съдбата ми, но ще го изправи срещу господин Делмар и ще наруши собственото му спокойствие. След като толкова време повтаряха, че е с кораво сърце, той сам се убеди, че е така, и сърцето му наистина закоравя от бездействието и недоверието, в което го остави да тъне. Той е човек, чиято душа би разцъфнала под нечия обич, но неполучила обич, душата му се похаби. Сега единственото му щастие е да живее в покой, единствената му радост – да има удобства. Не го е грижа за чуждите мъки, защото той сам изпитва мъка. И трябва да призная, Ралф е егоист.

– Толкова по-добре – каза Реймон. – Вече не ме е страх от него. И ако искате, дори ще го обичам.

– Да, обичайте го, Реймон – каза Индиана. – Той ще ви бъде признателен за това. За нас никога не е важно да знаем защо точно ни обичат, а как ни обичат. Щастлив е този, който е обичан, все едно по каква причина.

– Вашите думи, Индиана – каза Реймон, като обгърна с ръка гъвкавата ѝ, крехка талия, – са жалбата на едно самотно и тъжно сърце. Но аз искам вие да знаете защо и как ви обичам и най-вече защо.

– За да ми подарите щастие, нали? – запита тя, като го погледна печално и страстно.

– За да ви подаря живота си – каза Реймон, като докосна с устни разпилените коси на Индиана.

Наблизо изсвири рог, който им напомни да бъдат по-внимателни; беше сър Ралф, който ги виждаше или може би не ги виждаше.

XIII

Когато пуснаха кучетата, Реймон остана поразен от промяната, която сякаш се извършваше в душата на Индиана. Очите ѝ заблестяха, бузите ѝ поруменяха, ноздрите ѝ се разшириха, кой знае дали от страх или удоволствие, и изведнъж тя го изостави, пришпори буйно коня си и се спусна след Ралф. Реймон не знаеше, че ловът е единствената обща страст, която имаха Ралф и Индиана. Той също не подозираше, че в тази крехка и външно тъй свенлива жена се таи почти мъжко безстрашие, онази своего рода безумна смелост, която се проявява като нервна криза дори при най-слабите същества. Жените рядко притежават физическа устойчивост да се борят търпеливо срещу мъката или опасността; но често имат душевна сила, която се проявява в минути на опасност или страдание. Чувствителната Индиана с цялото си същество възприемаше шума, бързото движение и вълнението на лова, напомнящи донякъде войната с нейните трудности, хитрости, предвиждания, битки и успехи. В своя мрачен и разяждан от скука живот тя се нуждаеше от тези вълнения; и като че ли се събуждаше от летаргичен сън и за един ден изразходваше насъбралата се за цяла година енергия, накупяла в гръдта ѝ.

Реймон уплашено я гледаше как лети с коня, как безстрашно се отдава на неговата власт, макар да го яздеше за пръв път, как дръзко го насочва към гъсталаците, как с учудваща ловкост избягва клоните, които шибат лицето ѝ, как прескача без колебание рововете, впуска се смело по глинестата хлъзгава почва, без да се замисля, че може да се пребие, жадна да открие първа прясната следа на глигана. Тази нейна решителност го смути и едва не го отблъсна. Мъжете, особено влюбените, в невинното си самодоволство предпочитат по-скоро да закрилят слабите жени, отколкото да се възхищават от тяхната смелост. И нека си признаем, Реймон се стресна при мисълта до каква ли дързост и упорство би могло да стигне в любовта подобно безстрашие. Това не беше покорното сърце на клетата Нун, която предпочете да се удави, отколкото да се бори срещу нещастната си съдба.

„Ако и в любовта вложи такава страст и жар, колкото в най-обикновените си увлечения, ако и към мене прояви такава буйна стремителност, с каквато преследва глигана, тя не би трепнала пред оковите на обществото, нито пред неговите закони, ще погуби живота ми и аз ще трябва да пожертвувам бъдещето си заради нейното настояще.“

Отчаяни и объркани гласове, сред които се различаваше гласът на

госпожа Делмар, изтръгнаха Реймон от тези размишления. Той пришпорил неспокойно коня си; скоро към него се присъедини и сър Ралф, който го попита дали е чул тревожните викове.

В този миг дотичаха изплашени ликьори, като викаха несвързано, че глиганът се хвърлил и повалил госпожа Делмар. Други ловци, още по-объркани, се спуснаха, викайки на помощ сър Ралф.

– Не е нужно – каза един, току-що дошъл ловец, – няма вече никаква надежда, късно е да оказвате помощ.

В този ужасен миг Реймон зърна бледото и мрачно лице на господин Браун. Той не викаше, не беше изгубил присъствие на духа, не кършеше ръце; само извади ловджийския си нож и с истинско британско хладнокръвие се приготви да си пререже гърлото; Реймон му изтръгна ножа и го помъкна към мястото, откъдето идваха виковете.

Ралф сякаш се събуди от сън, като видя госпожа Делмар, която се спусна към него и започна да го моли да помогне на полковника, който се беше проснал на земята като мъртъв. Ралф веднага му пусна кръв; полковникът беше жив, но със счупено бедро, затова го отнесоха в замъка.

Оказа се, че в суматохата ловците по погрешка бяха споменали госпожа Делмар вместо мъжа ѝ или по-скоро на Ралф и на Реймон се беше сторило, че чуват нейното име, защото и двамата мислеха за нея.

Индиана изобщо не беше засегната, но от уплаха и вълнение едва се държеше на краката си. Реймон я поддържаше в обятията си; той ѝ прости женските прищевки, като видя колко дълбоко е развълнувана от злополуката с мъжа ѝ, на когото всъщност по-скоро тя имаше какво да прощава, а не да го съжалява.

Сър Ралф беше си възвърнал обикновеното спокойствие; само страшната му бледност показваше силното вълнение, което беше изпитал; нали едва не бе загубил едно от двете си най-скъпи същества.

Реймон, който в този миг на смут и безумие единствен беше запазил присъствие на духа и виждаше какво става, ясно разбра колко силна любов изпитва Ралф към братовчедка си и колко по-различна е тя от обичта му към полковника. Това напълно опровергаваше обясненията на Индиана и Реймон не пропусна да го забележи за разлика от другите свидетели на тази сцена.

Въпреки това той никога не спомена пред госпожа Делмар за опита за самоубийство, на който беше станал свидетел. В преднамереното му мълчание имаше нещо егоистично и неприязнено, но може би вие ще простите това чувство на Реймон, защото то беше вдъхнато от любов и

ревност.

Чак след шест седмици едва успяха да пренесат полковника в Лани; но повече от шест месеца изтекоха, без той да може да се движи, защото към лошо зарастващата бедрена кост се прибави и изостреният ревматизъм, който осъди полковника на жестоки страдания и пълна неподвижност. Жена му го обгради с най-нежни грижи; тя не напусна леглото му и понесе, без да се оплаква, лошото му и мрачно настроение, грубите му войнишки избухвания и несправедливи оплаквания на болен.

Въпреки неприятностите и тъжното ежедневие здравето ѝ укрепна, тя се освежи и разцъфна, сърцето ѝ преливаше от щастие. Реймон я обичаше, обичаше я истински. Идваше всеки ден; не се спираше пред нищо, за да я види, понасяше капризите на болния съпруг, студенината на братовчедата, примиряваше се, че не може да остане насаме с нея. Един негов поглед изпълваше с радост сърцето на Индиана. Тя вече не мислеше да се оплаква от живота, душата ѝ ликуваше, младостта ѝ цъфтеше, съществуването ѝ беше придобило смисъл.

Полека-лека полковникът се сприятели с Реймон. В своята простота той вярваше, че любезността му е доказателство за грижа към него. Госпожа дьо Рамиер също идва няколко пъти, сякаш да узакони с присъствието си тази близост, и Индиана обикна възторжено майката на Реймон. В края на краищата любимият на съпругата стана приятел на съпруга.

Понеже се виждаха често, Реймон и Ралф също се сближиха – те се наричаха „скъпи приятелю“. Подаваха си сутрин и вечер ръка. Ако единият от тях се обърнеше с молба и за най-дребната услуга към другия, обикновено си казваха: „Разчитам на вашето най-искрено приятелство“ и т.н.

Най-сетне, когато говореха един за друг, те казваха: „Той е мой приятел.“

И макар и двамата да бяха искрени, доколкото това е възможно в обществото, те никак не се обичаха. Бяха съвсем различни по характер и възгледи; вкусовете им не съвпадаха; макар и двамата да обичаха госпожа Делмар, любовта им беше така различна, че по-скоро ги разединяваше, отколкото да ги сближи. Доставяше им странно удоволствие да си противоречат и да си развалят настроението взаимно с намеци, които, уж подхвърлени между другото, всъщност показваха горчиво неодобрение.

Най-често споровете им започваха с политиката и завършваха с морала. Разногласията се проявяваха по най-дребни поводи, особено вечер,

когато се събираха край фотьойла на господин Делмар. Външно те винаги запазваха приличие, което единият си налагаше философски, а другият, защото така го изискваше доброто държане в обществото; но с разни намеци си казваха неприятни неща и това забавляваше много полковника, защото той беше с войнствен и свадлив нрав и като нямаше битки, обичаше споровете.

Аз смятам, че политическите възгледи изцяло обрисуват човека. Кажете ми какво чувствувате и какво мислите и аз ще ви кажа какви са вашите политически убеждения. Към какъвто и обществен слой и партия да принадлежи човек по рождение, неговият характер рано или късно го издига над предразсъдъците или внушенията на възпитанието. Може би ще ви се сторя прекалено категорична, но как бих могла да възприема този, който се съгласява с известни обществени системи, несъвместими с благородството? Посочете ми човек, който твърди, че смъртната присъда е необходима, и колкото и добросъвестен и просветен да е той, мога да ви уверя, че ние двамата никога няма да намерим общ език. Ако такъв човек се опита да ми внуши някои мисли, той никога не би успял, защото, дори да искам, няма да мога да му гласувам доверие.

Ралф и Реймон не мислеха еднакво по нито един въпрос, макар всъщност, преди да се познават, да нямаха напълно установени възгледи. От мига обаче, когато бяха обзети от желание да си противоречат, всеки се стараше да докаже на другия на всяка цена точно обратното мнение. Във всички случаи Реймон се показваше привърженик на съществуващия обществен строй, а Ралф го критикуваше безпощадно.

Това беше лесно обяснимо; Реймон беше щастлив галеник на съдбата, а Ралф през целия си живот беше имал само неприятности и грижи; единият смяташе всичко това за прекрасно, другият беше недоволен от всичко. Хората и обстоятелствата се бяха показали лоши към Ралф и бяха обсипали с благоволения Реймон; и двамата като деца съдеха за всичко по себе си и безапелационно решаваха най-важните въпроси на социалния ред, след като нито единият, нито другият ги разбираха.

Ралф мечтаеше за република, където няма да има злоупотреби, предразсъдъци, несправедливости; мечта, почиваща изцяло върху надеждата, че човешкият род ще се измени. Реймон поддържаше доктрината за наследствената монархия, предпочитайки, както той твърдеше, да понесе злоупотребите, предразсъдъците и несправедливостите, отколкото да види как се издигат ешафоди и се лее невинна кръв.

В началото на спора полковникът почти винаги вземаше страната

на Ралф. Той мразеше Бурбоните и влагаше в съжденията си цялото си озлобление срещу тях. Но Реймон скоро го привличаше на своя страна, като му доказваше, че монархията всъщност е много по-близка до Наполеоновата империя, отколкото републиката. Горкият Ралф не притежаваше дарба да убеждава, той беше тъй непохватен, неловък! Неговата искреност беше така груба, логична и суха, от убежденията му лъхаше такава нетърпимост! Той не щадеше никого и не се стараше да подслади истината.

– Дявол да го вземе – говореше Ралф на полковника, когато той проклинаше намесата на Англия. – Та какво ви е направила лично на вас, човек разумен и здравомислещ, смятам, цяла една нация, която честно се е сражавала срещу вас?

– Честно? – стискаше зъби Делмар и размахваше патериците.

– Да оставим държавите да решават външната политика – подхващаше сър Ралф, – след като сме приели един държавен строй, който ни забранява да обсъждаме своите интереси. Ако някой народ може да бъде отговорен за грешките на своята законодателна власт, нима ще се намери по-виновен народ от французите?

– Така е, господине – викаше полковникът, – срам за Франция, която изостави Наполеон и изтърпя на престола да седне крал, поставен там от вражеските щикове!

– Аз не казвам срам за Франция – продължаваше Ралф, – а казвам, че това е нещастие за Франция! Съжалявам я, че се е оказала така слаба и болна в деня, когато, избавена от своя тиранин, е била принудена да приеме този парцал, вашата конституционна Харта, пародия на свободата, която вие започвате да уважавате, вместо днес да я захвърлите и да завоювате истинска свобода...

Тогава Реймон приемаше ръкавицата, хвърлена му от сър Ралф. Привърженик на Хартата, той искаше също така да мине за привърженик на свободата и чудесно доказваше на Ралф, че Хартата е извор на свободата, че да унищожи Хартата, ще означава той сам да сринне своя идол. Ралф напразно се опитваше да се бори срещу подвеждащите аргументи, с които го обсипваше господин дьо Рамиер; той всячески го убеждаваше, че някоя по-либерална система неминуемо ще доведе до крайностите от 1793 година и че народът още не е узрял за такава свобода, която без съмнение ще се превърне в произвол. И когато сър Ралф твърдеше, че е глупаво конституцията да се ограничава с определен брой параграфи, тъй като това, което е било достатъчно в началото, ще се окаже недостатъчно накрая, вземайки за пример подраствания, чиито

нужди се увеличават с всеки изминат ден, на всички тези упорито повтаряни твърдения Реймон възразяваше, че Хартата не е нещо заковано, че тя се съобразява с нуждите на Франция, като ѝ дава известна гъвкавост, както обясняваше той, за да отговори по-късно на националните изисквания, макар и сега да отговаря само на изискванията на короната.

Колкото до Делмар, той си беше останал с възгледите от 1815 година. Беше закостенял противник на новия строй, упорит като емигрантите на Кобленц, вечни жертви на неговата злобна ирония. Този стар младеж не беше разбрал нищо от великата драма на падението на Наполеон. Той беше видял само военен неуспех там, където беше възтържествувала силата на общественото мнение. Говореше винаги за предателство и за продадена родина, като че ли Франция би допуснала да бъде продадена от неколцина генерали. Обвиняваше Бурбоните в тирания и съжеляваше за славните дни на Империята, когато нямаше работна ръка по полето и хляб за хората. Порицаваше полицията на Франше, а хвалеше полицията на Фуше. Този човек все още живееше с Ватерло.

Наистина интересно беше да се слушат сантименталните приказки на Делмар и на господин дьо Рамиер, тези двама филантропи-утописти, единият мечтаещ за щастие под военните знамена на Наполеон, другият под скиптъра на Луи IX; господин Делмар все още се намираше в подножието на пирамидите, а Реймон седеше под монархическата сянка на Венсенския дъб. Отначало техните утопии като че ли се противопоставяха една на друга, но малко по малко се доближиха; Реймон оплиташе полковника с героичните си приказки; но за една отстъпка искаше десет от него и така полека-лека го накара да мисли, че бялото знаме не увенчава двадесет и пет години победата на Франция. Ако Ралф със своята рязкост и грубост не разваляше впечатлението от цветистата реторика на господин дьо Рамиер, то Реймон сигурно би направил Делмар привърженик на монархията от 1815 година; но Ралф засягаше неговото честолюбие и непохватната прямота, с която се мъчеше да промени мнението му, всъщност само усилваше симпатиите му към императора. Тогава всички усилия на господин дьо Рамиер отиваха напразно; Ралф тежко тъпчеше цветята на неговото красноречие и полковникът упорито се връщаше към трицветното знаме. Той се кълнеше да го „отърси един хубав ден от праха“, плюеше на лилиите и изкачваше на престола на дедите му херцог Райхщад; отново започваше да завоюва света и завършваше винаги с оплакванията за позора, който тегнеше над Франция, за ревматизма, който го приковаваше към фотьойла, и за неблагоприятността на Бурбоните към старите мустакати ветерани, обжарени от слънцето на

пустинята и премръзнали от ледовете на Москва – река.

– Клети приятелю – казваше Ралф, – бъдете справедлив. Вие сте недоволен, че Реставрацията не заплати за услугите към Империята, а подпомага парично емигрантите. Кажете, ако утре Наполеон възкръсне с цялото си могъщество, справедливо ли ще бъде да ви лиши от своята милост и я даде на легитимистите? Всеки за себе си и за своите. Това са спорове, които почиват на лични интереси и твърде малко засягат Франция; днес, когато вие сте се превърнали в почти такъв инвалид като бившите стрелци в емиграция, когато всички страдате от подагра, женени сте и сте недоволни, вие сте еднакво ненужни на родината. И все пак тя трябва да ви храни и не се оплаква от вас. Когато дойде на власт републиката, тя няма да признае вашите искания и това ще бъде справедливо.

Полковникът възприемаше тези прости, но очевидни истини като лична обида, а Ралф, въпреки че беше тъй разумен, не разбираше колко дребнав е човекът, когото той уважаваше, и за това не го щадеше в споровете. До идването на Реймон между тези двама мъже съществуваше мълчалива спогодба да избягват разговори на такива дразнещи теми, където техните убеждения биха могли да се сблъскат и да предизвикат търкания. Но Реймон внесе в тяхното тихо убежище всичките тънкости на казуистиката, всичките вероломни уловки на цивилизацията. Той ги научи, че уж спорейки, човек може да казва каквото иска и да упреква когото иска. Той въведе в дома обичая да се спори, който беше много модерен в гостните по това време, защото страстната ненавист към Стоте дни беше вече намалела и беше преминала в различни отсенки. Но полковникът все така запазваше убежденията си и Ралф жестоко се излъга, като си помисли, че е способен да се вслуша в езика на разума. Господин Делмар с всеки изминат ден се настройваше все повече срещу него и се сближаваше с Реймон, който без да прави големи отстъпки, умееше да бъде любезен и да не дразни честолюбието му.

Много непредпазливо е да се занимава човек с политика в семеен кръг. Ако днес все още съществуват спокойни и щастливи семейства, съветвам ги да не се абонират за никакви вестници, да не четат дори и най-кратката статия за бюджета, да се уединят в своите имения като в оазиси и да издигнат непреодолима стена между себе си и обществото; защото, ако оставят шумът от нашите спорове да достигне до тях, свършено е със сговора и спокойствието в къщи. Не можем дори да си представим до каква степен различните мнения внасят острота и злъч между близки хора; в повечето случаи те служат, за да започнат да се упрекват за недостатъци в характера си, за тяхната ограниченост и безсърдечие.

Никой не би посмял да нарече когото и да било измамник, глупак, честолюбец или страхливец. Но същият смисъл се влага в думите *йезуит*, *роялист*, *бунтовник*, *умерен*. Вярно, че думите са други, но всъщност те са еднакво оскърбителни и дори много по-обидни, тъй като спорещите си позволяват да се преследват, да се нападат без отпих, без снизхождение, без задръжки. Тогава вече не си затварят очите за взаимните грешки, не си признават милосърдието, нито деликатното и благородно въздържане; никой нищо не прощава и под маската на политически убеждения всички изливат своята омраза и отмъстителност. Щастливи жители на селата, ако във Франция все още са се запазили села, бягайте, бягайте от политиката и четете в семеен кръг „Магарешка кожа“⁴!... Но заразата е силна, така че няма достатъчно затънтено кътче, няма такова пълно уединение, та да може да се скрие и да се спаси човек, който иска да запази доброто си сърце от бурите на нашите политически разногласия.

Малкият замък в Бри напразно се беше защищавал няколко години срещу това пагубно нашествие. В края на краищата той загуби своето безгрижие, домашния уют, дългите вечери, изпълнени с мълчание и съзерцание. Шумни спорове събудиха заспалото ехо, горчиви и заплашителни думи стреснаха омърлушените ангели, които се усмихваха от сто години сред праха на лампериите. Тревогите на съвременния живот проникнаха в тази стара къща и всички предмети, надживели годините, всички останки от една епоха на удоволствия и лекомислие с ужас започнаха да се взират в нашата епоха на съмнения и надуті приказки, представена от тези трима мъже, които се затваряха заедно всеки ден, за да се карат от сутрин до вечер.

XIV

Въпреки тези постоянни раздори госпожа Делмар мечтаеше с доверието на младостта за светло бъдеще. Тя изживяваше първото си щастие и пламенното ѝ въображение, младото ѝ, изпълнено с любов сърце умееха да му придадат красотата, която му липсваше. Тя си измисляше пламенни и чисти наслади и добавяше към тях случайните милости на съдбата. Реймон я обичаше. И не лъжеше, когато ѝ казваше, че тя е единствената любов в живота му. Наистина той никога не беше обичал тъй непорочно и тъй продължително. Близо до нея, забравяше всичко извън

4. Френска народна приказка. Б. пр.

нея; обществото, политиката се заличаваха от мисълта му; харесваха му уединеният живот, семейната обстановка, която тя му създаваше. Възхищаваше се от търпението и силата на тази жена; чудеше се на противоречието между ума и характера ѝ, не можеше да разбере как, след като беше вложила толкова тържественост в техния пръв договор, сега искаше тъй малко от него, как я радваха тъй мимолетни и редки минути на щастие, как му вярваше тъй сляпо и пълно. Любовта беше за нея съвсем нова и възвишена страст; хиляди изтънчени благородни чувства се прибавяха към нея и ѝ придаваха сила, която Реймон не разбираше.

Преди всичко той страдеше от непрекъснатото присъствие на съпруга или братовчедата. Беше си представял, че ще изживее и тази любов като всички останали; но Индиана скоро го принуди да се издигне до нея. Примирението, с което тя понасяше постоянния надзор, изразът на щастие, с който го поглеждаше крадешком, очите ѝ, които му говореха красноречиво и безмълвно, възторжената усмивка, когато в разговора някой случаен намек сближаваше сърцата им, всичко това бяха изтънчени и изискани наслади, които Реймон разбра благодарение на своя ум, на културата и възпитанието си.

Каква разлика между тази целомъдрена жена, която сякаш не разбираше каква ще бъде развръзката на любовта ѝ, и другите жени, които се стремяха единствено да ускорят тази развръзка, преструвайки се, че я избягват! Когато Реймон случайно останеше насаме с нея, бузите на Индиана не пламваха, тя не извърещаше смутено поглед. Не, нейните очи, ясни и спокойни, го следяха винаги с упоение; ангелската усмивка не изчезваше никога от розовите ѝ като на малко момиченце устни, познало само майчините целувки. Като я виждаше така доверчива, изпълнена с любов и невинна, всецяло погълната от чувствата, неподозираща нищо за терзанията на своя възлюбен, когато той седеше в краката ѝ, Реймон не се осмеляваше да се прояви като мъж от страх да не се покаже недостоен за образа, който тя си беше създадала за него, и от честолюбие сам ставаше добродетелен като нея.

Необразована като истинска креолка, госпожа Делмар никога не беше се замисляла над сериозните въпроси, които сега ежедневно обсъждаха пред нея. Тя беше възпитана от сър Ралф, който нямаше особено високо мнение за ума и способностите на жените, затова се беше ограничил да ѝ даде някои основни познания, необходими за живота. Беше изучила повърхностно общата история и всяко по-задълбочено разискване я уморяваше. Но когато чуваше как Реймон одухотворява тази суха материя с блестящия си ум, с образния си език, тя го слушаше и се

опитваше да го разбира; после срамежливо задаваше наивни въпроси, на които съвсем лесно би си отговорило всяко десетгодишно момиченце със светско възпитание. На Реймон му беше приятно да развива този необработен ум, който сякаш се разтваряше, за да приеме неговите възгледи; но въпреки властта му над чистата и неопорочена душа на Индиана понякога софизмите му срещаха съпротива.

Индиана противопоставяше на изискванията на цивилизацията, превърнати в принципи, своите логични разсъждения и простите закони на здравия смисъл и човечността; възраженията ѝ бяха наситени с неподправена искреност, която смущаваше понякога Реймон, но той винаги се възхищаваше от детската ѝ непосредственост. Беше се заел да ѝ внуши малко по малко своите възгледи и убеждения и влагаше в това свое желание много сериозност. Щеше да бъде горд, ако успее да възтържествува над нейното разумно възприемане на истините, над вродената ѝ интелигентност, но това не беше лесно. Възвишените разбирания на Ралф, неговата непримирима омраза към пороците на обществото, нетърпеливото му очакване да види как възтържествуват други закони и други нрави, всичко това допадале повече на Индиана поради тъжните ѝ детски спомени. Но ето че Реймон успяваше да унищожи противника си, като доказваше, че отвращението на Ралф към настоящето се дължи на неговия егоизъм; той пламенно изразяваше своите собствени чувства, верността и предаността си към кралската династия, преданост, на която съумяваше да придаде нещо героично и опасно, уважението си към преследваните от векове убеждения на своите предци, религиозните си вярвания, които, както казваше той, приемал не по разум, а чувствувайки инстинктивно, че е необходимо да вярва в нещо. И после какво щастие беше да обича ближните си, да съзнава, че е свързан със съвременниците си с всички връзки на честта и човеколюбието, каква радост беше да оказва услуги на родината си, като отхвърля опасните нововъведения и поддържа вътрешния мир, готов, ако се наложи, да отдаде всичката си кръв макар и за една капка кръв на всеки един от своите съотечественици! Той обрисуваше всички тези лицемерни утопии така изкусно, с толкова много чар, че Индиана се оставяше да бъде увлечена, изпълнена с желание да обича и да уважава всичко, което обичаше и уважаваше Реймон! Известно беше, че Ралф е егоист; когато той защитаваше някоя благородна идея, всички се усмихваха; беше им напълно ясно, че умът и сърцето му си противоречат. Не беше ли по-правилно да вярва на Реймон, който притежаваше такава пламенна, широка и открита душа?

И все пак имаше моменти, когато Реймон почти забравяше своята любов и мислеше само за своята неприязън към Ралф. До госпожа Делмар той започваше да вижда само студения и разсъдлив сър Ралф, който се осмеляваше да напада него, Реймон, човек с много по-големи качества, сразил толкова силни врагове. Чувствуваше се унижен при мисълта, че трябва да се бори с такъв нищожен противник и тогава го задушаваше с красноречието си; пускаше в ход цялото си словесно изкуство и Ралф, който съобразяваше бавно, а още по-бавно изказваше мислите си, съзнаваше безсилието си.

Тогава на Индиана ѝ се струваше, че Реймон изобщо не се сеща за нея; сърцето ѝ се свиваше от безпокойство и страх, като си помислеше, че може би всичките тези тъй красиво изразени благородни и големи чувства са само високопарни приказки, насмешливи тиради на адвокат, който слуша собственото си дар слово и разиграва сантиментална комедия, за да заплени просто душните си слушатели. Тя тръпнеше, когато, срещайки погледа му, не откриваше в него удоволствието, че е разбран от нея, а само тържествуващо честолюбие, че е произнесъл една хубава реч. Тогава започваше още повече да се страхува и се замисляше за Ралф егоиста, към когото всички може би бяха несправедливи; но Ралф не умееше да поддържа нейните душевни колебания, а Реймон беше лъвък и много лесно ги разсейваше.

И така, в този дом имаше един човек, чието съществуване, чието щастие бяха помрачени; този човек беше сър Ралф, той се беше родил под нещастна звезда, животът никога не го беше галил, никога не беше му дарявал истински дълбоки наслади; мрачна и нерадостна беше съдбата му, за която никой не го съжаляваше и той на никого не се оплакваше; живееше като прокълнат, но в живота му нямаше никаква поезия – обикновено, безлично, тъжно съществуване, без топло приятелство, без нежна любов, съществуване, което той влачеше мълчаливо с героизма, породен от любовта към живота и жаждата на всеки човек да се надява; самотен човек, който като всички хора беше имал баща и майка, брат, съпруга, син, приятелка и който никога не беше получил и не беше запазил нито едно от техните чувства; чужд за всички, той живееше тъжен и безрадостен, без да изпитва дори онова вълнуващо чувство на съжаление към себе си, което би придало чар на неговата болка.

Въпреки силния си характер този човек понякога започваше да губи вяра в добродетелта. Той мразеше Реймон и само с една дума би могъл да го изгони от Лани, но не го направи, защото Ралф се ръководеше от един принцип, един единствен, но много по-силен от хилядите

принципи на Реймон. Нито църквата, нито монархията, нито обществото, нито доброто име, нито законите го подтикваха към самопожертвувателност и смелост, а само неговата съвест.

Той беше живял толкова време самотен, че не беше свикнал да различа на другите; но в своето уединение се беше научил да се познава сам. Беше направил свой приятел собственото си сърце; вгледан в себе си, питайки се каква е причината за хорската несправедливост, той се убеди, че не беше я заслужил; и престана да се възмушава, защото придаваше твърде малко значение на своята личност, считайки се прекалено обикновен и невзрачен. Разбираше безразличието, с което го обграждаха, и се беше примирил с него; но в душата си съзнаваше, че е способен да изпита всички чувства, които сам не вдъхваше, и че като прощава грешките на другите, беше решил да не прощава никога на себе си. Това негово вглъбяване и прикритост на чувствата му придаваха вид на егост, а може би всъщност нищо не прилича така силно на егоизма, както уважението към самия себе си.

Впрочем много често от желание да бъдем добри, ние всъщност постъпваме лошо. Сър Ралф направи голяма грешка от деликатност и причини непоправимо зло на госпожа Делмар от страх да не обремени съвестта си с един упрек. Тази грешка беше, че не ѝ каза истинските причини за смъртта на Нун. Несъмнено тя би размислила тогава каква опасност се крие в любовта ѝ към Реймон; но ние ще видим по-късно защо господин Браун не се осмели да разкаже всичко на братовчедка си и какви мъчителни съмнения го бяха подтикнали да скрие истината от нея. Когато се реши да заговори, беше вече късно; Реймон беше успял да я оплете.

Неочаквано събитие застраши бъдещето на полковника и жена му; белгийската търговска къща, от която зависеше благополучието на предприятието Делмар, фалира и полковникът, още недооздравял, трябваше да замине бързо за Анверс.

Беше така слаб и неукрепнал, че жена му предложи да го придружи, но господин Делмар, очаквайки, че ще бъде напълно разорен и решен да заплати всичките си задължения, се страхуваше това негово пътуване да не заприлича на бягство, ето защо предпочете да остави жена си в Лани, като залог, че ще се върне. Не се съгласи да бъде придружен и от Ралф, той го помоли да остане при госпожа Делмар, за да ѝ помогне, ако има неприятности с обезпокоените или финансово затруднени кредитори.

В тези тежки дни Индиана се разтревожи единствено от мисълта, че

може би ще се наложи да напусне Лани и да се отдалечи от Реймон; той обаче я успокои, като ѝ изтъкна, че полковникът сигурно ще трябва да отиде в Париж. Закле ѝ се да я последва, където и да замине тя, и доверчивата жена почти започна да се радва на нещастieto, което ѝ доказваше любовта на Реймон. А той, откакто бе научил какво се е случило, бе обзет само от една тревожна мисъл, изпълнен с неясна надежда: най-сетне щеше да остане насаме с Индиана; за първи път от шест месеца. Тя като че ли не се опитваше да го избягва и макар той да не бързаше да възтържествува в любовта, чиято наивна чистота го вълнуваше с прелестта на необикновеното, все пак започваше да чувствава, че е въпрос на чест да доведе докрай тази любов. Той с достойнство опровергаваше всички лукави намеци за връзките му с госпожа Делмар, като скромно уверяваше, че между нея и него съществува само нежно и спокойно приятелство; но за нищо на света не би признал дори пред най-добрия си приятел, че от половин година го обичат тъй страстно, а той още не се е възползувал от тази любов.

Остана малко разочарован, като видя, че сър Ралф сякаш се готви да замести господин Делмар – той пристигаше в Лани още от сутринта и се връщаше в Белрив вечерта; и понеже живееха в една посока, от известно време проявяваше непоносима учтивост и винаги изчакваше Реймон, за да си тръгнат заедно. Това негово държане скоро раздражни силно господин дьо Рамиер, а госпожа Делмар го почувствува като обидно недоверие към нея и като желание Ралф да ѝ наложи деспотичната си власт.

Реймон не смееше да поиска тайна среща; всеки път, когато се опитваше да ѝ заговори за това, госпожа Делмар му напомняше, че са сключили договор помежду си. Измина цяла седмица, откакто полковникът беше заминал; той можеше да се върне всеки момент; трябваше да се възползува непременно от случая. Да отстъпи победата на сър Ралф, беше истински позор за Реймон. И той пхна една сутрин в ръката на госпожа Делмар следното писмо:

„Индиана, нима не ме обичате, както аз ви обичам? Ангел мой, аз съм нещастен, а вие не го виждате. Аз тъгувам, безпокоя се за вашето бъдеще, не за моето; защото където и да отидете вие, аз също ще дойда там, за да живея и умра при вас. Но се боя, че ви чака оскъдица; тъй крехка и тъничка, каквато сте вие, мое клето дете, как ще понесете лишенията? Вие имате богат и щедър братовчед, може би мъжът ви ще приеме от него това, което ще

откаже на мене. Ралф ще облекчи вашата съдба, а аз няма да мога да сторя нищо за вас!

Вие разбирате, разбирате чудесно, скъпа приятелко, че има защо да бъда мрачен и тъжен! Вие сте героична, надсмивате се над всичко, не искате да скърбя! Ах, каква нужда имам аз от вашите нежни слова, от вашите нежни погледи, за да си възвърна смелостта! Но по някакво съдбоносно стечение на обстоятелствата тези дни, когато лелеех надеждата да прекарам свободно до вас, в краката ви, ми донесоха още по-тежко мъчение.

Кажете само една дума, Индиана, разрешете ми да остана насаме с вас за един час, за да мога да поплача над белите ви ръце, да ви кажа колко страдам, да чуя от вас една утешителна, успокоителна дума.

Освен това, Индиана, така ми се иска да задоволя една своя детинска прищявка, или по-скоро прищявка на влюбен – тъй мечтая да вляза във вашата стая! Ах, не се страхувайте, моя плаха креолко! Аз вече достатъчно изстрадах, за да се науча не само да ви уважавам, но и да се боя от вас. За това искам да вляза във вашата спалня, да коленича на онова място, където вие стояхте тъй разгневена срещу мен, а аз въпреки дързостта си не се осмелих дори да ви погледна! Така силно желая да коленича там, да прекарам един час в щастливо съзерцание, да те помоля за една единствена милост, Индиана – да притиснеш с ръка сърцето ми и да го пречистиш от греха, да го успокоиш, ако бие много бързо, и да ми върнеш доверието си, ако все още смяташ, че съм достоен за теб. О, да, аз бих искал да ти докажа, че сега съм достоен, че вече те познавам, че се прекланям пред теб с по-чисто и по-свято чувство, отколкото девойката се прекланя пред мадоната! Тъй силно желая да се убедя, че вече не се боиш от мене, че ме уважаваш така, както аз те боготворя; да се притисна до сърцето ти и да изживея един час от живота на ангелите! Кажете, Индиана, искаш ли и ти? Един час, първия, последния може би!

Време е да ме оправдаеш, Индиана, да ми върнеш тъй жестоко отнетото доверие, тъй скъпо платеното доверие! Не си ли доволна от мене? Кажете, не прекарах ли шест месеца зад твоя стол, подтискайки страстните си желания, загледан в твоята снежнобяла шия, склонена над ръкоделието, в твоите черни къдрици, вдъхвайки лекия парфюм, излъчващ се от теб, донесен ми от ветреца, подухнал през прозореца, до който ти седеше? Нима такава

покорство не заслужава за отплата една целувка, една сестринска целувка, ако действително искаш така да бъде – целувка по челото? Аз няма да наруша нашия договор, кълна ти се, няма да пожелаая нищо... Кажи, жестоко сърце, нима не искаш нищо да ми дадеш? Нима се страхуваш от себе си?“

Индиана се прибра в стаята си, за да прочете това писмо; тя отговори веднага и пхна в ръката на Реймон бележката заедно с ключа от парка, който той добре познаваше.

„Аз да се страхувам от тебе, Реймон? О, не, сега вече не се страхувам. Знаем колко много ме обичаш и вярвам, сигурна съм в тебе. Ела, аз не се боя от себе си; ако те обичах по-малко, може би щях да бъда по-неспокойна; но ти дори не подозираш колко те обичам... Тръгнете си отгук рано, за да избегнем подозренията на Ралф. Върнете се в полунощ, вие познавате разположението на парка и къщата. Ето ви ключа от малката врата, затворете я след себе си.“

Реймон се изчерви от това наивно и благородно доверие; той се беше помъчил да го получи с намерението да се възползува от него; беше разчитал на нощта, на случайността, на опасността. Ако беше проявила страх, Индиана щеше да бъде загубена; но тя остана спокойна, вярваше в неговата честност; и той се закле да не я разочарова. Впрочем най-важното за него беше да прекара една нощ в стаята ѝ, за да не изглежда глупак в собствените си очи, за да излъже бдителността на Ралф и да има право да му се надсмее в себе си. Това беше лично удовлетворение, от което той имаше нужда.

XV

Но тази вечер Ралф беше наистина непоносим; никога досега не се беше държал така непохватно, хладно и досадно. Всичко, което казваше, беше не на място и като капак, вечерта напредваше, а той дори не помисляше да си тръгне. Индиана стоеше като на тръни; тя поглеждаше многозначително часовника, който показваше единадесет часа, вратата, която скърцаше от вятъра, и безцветната физиономия на братовчед си, който, седнал срещу нея до камината, съзерцаваше жарта, сякаш без да подозира, че присъствието му вече е нежелателно.

Всъщност под непроницаемата маска на сър Ралф, под каменното му спокойствие в този миг бушуваше дълбоко мъчително вълнение. Той беше човек, от когото нищо не убягваше, защото наблюдаваше всичко хладнокръвно. Престореното оттегляне на Реймон не го излъга; той разбираше и тревогата на Индиана. Страдаше много повече от нея и се колебаеше между желанието да ѝ направи спасително предупреждение и страха да не разкрие чувствата, които сам не си признаваше. В края на краищата за нейно добро той събра цялата си душевна сила и наруши мълчанието.

– Спомни си – каза той неочаквано, сякаш продължаваше мисълта, която го измъчваше, – че днес се навършва точно една година, откакто една вечер седяхме така, вие и аз, до камината, както седим днес. Часовникът показваше същия час, времето беше мрачно и студено като тази вечер... Вие не се чувствахте добре и се измъчвахте от печални мисли и аз почти започнах да вярвам в предчувствията.

„Какво ли цели?“ – запита се Индиана, като погледна братовчед си с изненада, примесена с безпокойство.

– Помниш ли, Индиана – продължи той, – че тогава се чувствахте по-зле от друг път? Спомням си думите ти, които още отекват в ушите ми: „Може би ще ме помислите за луда – каза ти, – но чувствавам, че ни заплашва беда. Опасност е надвиснала над някого... сигурно над мен... – добави ти, – аз се вълнувам, струва ми се, че ще настъпи голяма промяна в съдбата ми... страх ме е...“ Това са твоите собствени думи, Индиана.

– Аз вече не съм болна – отговори Индиана, която изведнъж беше пребледняла така, както по времето, за което говореше Ралф.

– Не вярвам вече на тези напразни страхове.

– А аз вярвам в тях – възрази Ралф, – защото тази вечер беше истинска пророчица, Индиана. Голяма опасност ни заплашваше, злокобна сянка се беше надвесила над това спокойно жилище.

– Боже мой, не ви разбирам!...

– Ще ме разбереш, кleta приятелко! Онази вечер Реймон дьо Рамиер се появи тук... Спомняш си в какво състояние...

Ралф замлъкна за миг, без да се осмели да погледне братовчедка си; и тъй като тя не отговори нищо, той продължи:

– Бях длъжен да го върна към живота и го сторих; колкото за да изпълня твоето желание, толкова и от човеколюбие. Но право да ти кажа, Индиана, аз наистина съм нещастник, задето спасих живота на тоя човек. Аз съм виновен за цялото зло...

– Не разбирам за какво зло говорите – прекъсна го тихо Индиана.

Тя беше много огорчена, че ще трябва да го изслуша.

– Говоря за смъртта на нещастната Нун – каза Ралф. – Без него тя щеше да е още жива. Без неговата съдбоносна любов тази красива и честна девойка, която толкова ви обичаше, щеше да бъде още край вас.

До този момент Индиана не разбираше нищо. Тя беше възмутена до дъното на душата си от странния и жесток начин, по който братовчед ѝ я упрекваше за привързаността ѝ към господин дьо Рамиер.

– Достатъчно – каза тя, като стана.

Но сър Ралф сякаш не обърна внимание на думите ѝ.

– Винаги ме е учудвало – продължи той, – как вие не разбрахте истинската причина, поради която господин дьо Рамиер прескачаше стените.

Внезапно подозрение се промъкна в душата на Индиана, краката ѝ се подкосиха и тя седна отново.

Ралф беше забил ножа дълбоко и беше разтворил опасна рана. Но щом видя резултата, той се ужаси от своето дело. Сега мислеше само за злото, което беше причинил на съществото, което обичаше най-много от всичко на света. Почувствува как сърцето му се къса, би заплакал горчиво, ако умееше да плаче. Но нещастникът не притежаваше дар да лее сълзи, не умееше красноречиво да изразява душевните си вълнения. Външното хладнокръвие, с което извърши тази жестока операция, го превърна в палач в очите на Индиана.

– За първи път – каза тя горчиво – виждам как вашата неприязън към господин дьо Рамиер ви кара да си служите със средства, недостойни за вас. Но не разбирам защо в отмъщението си трябва да петните паметта на една личност, която ми беше тъй скъпа и чието нещастие би трябвало да бъде свято за нас. Аз не съм ви задавала въпроси, сър Ралф, и не разбирам за какво ми говорите. Разрешете ми да не ви слушам повече.

Тя стана и остави господин Браун зашеметен и убит от мъка. Той беше предвидил, че това, което ще каже на Индиана, ще я настрои срещу него, но съвестта му беше повелила да говори – все едно какви ще бъдат последствията, и той беше казал всичко със свойствената му рязкост, с присъщата му непохватност. Но не беше предвидил силата на своя закъснял лек.

Напусна Лани отчаян и заскита из гората като обезумял. Беше полунощ. Реймон стигна до вратата на парка. Той отвори, но щом влезе в парка, мислите му взеха друга насока. За какво му беше тази среща? Той

беше взел толкова добродетелни решения; биха ли могли да го възнаградят една целомъдрена среща и една братска целувка за страданията, които щеше да изживее? Защото, ако си спомните при какви обстоятелства той беше прекосил някога тези алеи и бе преминал през тази градина през нощта, тайно, ще разберете колко голяма душевна смелост беше необходима, за да подири отново щастие по същия път, свързан с толкова тежки възпоминания.

В края на октомври в околностите на Париж е мъгливо и влажно, особено вечер край реките. Съдбата бе пожелала тази вечер да бъде млечнобяла, като нощите от онази пролет. Реймон вървеше несигурно под дърветата, обвити в мъгла; той премина пред вратата на един павилион, където през зимата прибираха редки видове здравец. Хвърли поглед нататък и сърцето му заби по-силно при странната мисъл, че тя ей сега ще се отвори и оттам ще излезе жена, загърната в шуба... Реймон сам се присмя на слабостта и суеверието си и продължи да върви. Но колкото повече се приближаваше до реката, толкова по-студено му ставаше, толкова по-силно се свиваше сърцето му.

Трябваше да я премине, за да влезе в цветната градина; единственият проход на това място беше малък дървен мост, проснат от единия до другия бряг на реката; мъглата ставаше все по-гъста и Реймон се залови здраво за перилата, за да не се загуби в тръстиките, които растяха наоколо. Луната се издигна още по-високо и мъчейки се да проникне през мъглата, хвърляше смътни отблясъци над раздвижените от вятъра растения и над бягащата вода. В шепота на листата и в ромона на водата му се струваше, че чува жалби, недоизречени човешки слова. До него прозвуча слабо ридание и тръстиките изведнъж се раздвижиха; когато Реймон се приближи, излетя един бекас. Викът на птицата приличаше на риданието на изоставено дете; сред тръстиките той се понесе като последния стон на давец се. Може би ще помислите Реймон за слаб и малодушен, но зъбите му затракаха, той едва не припадна. Скоро обаче се окопоти от ужаса и тръгна по моста.

Беше изминал едва половината, когато изведнъж пред него изникна някаква фигура, сякаш някой го чакаше да мине оттам. Мислите на Реймон се объркаха, той нема сили да размисли; върна се бързо назад и се скри в сянката на дърветата, загледан втрепенено и уплашено в това бледо видение, което продължаваше да се очертава пред него неясно и смътно като мъглата, спуснала се над реката, като трептящата лунна светлина. Тъкмо започна да мисли, че сигурно е плод на болното му въображение и че взема за човешка фигура сянката на някое дърво или

храст, когато видя, че призракът се раздвижи и тръгна към него.

Ако краката му не се бяха подкосили в този миг, той сигурно щеше да избяга тъй бързо и страхливо, както бяга дете вечер, когато минава край гробищата и му се струва, че чува зад себе си тихи стъпки в трева-та. Но той просто се вкамени и за да не падне, прегърна ствола на една върба и се притаи в сянката ѝ. Тогава загърнат в светъл плащ, като призрак в мъглата, край него мина сър Ралф и пое пътя, който Реймон беше изминал.

„Непохвален шпионин – помисли Реймон, като видя как той търси следите му, – ще измамя твоята подла бдителност и докато ти стоиш тук на пост, аз ще бъда щастлив там.“

Той измени моста лек като птица и уверен в себе си като влюбен. Страхове му се разсеяха; все едно, че Нун никога не беше съществувала, животът закипя около него; там го чакаше Индиана, тук стоеше на стража сър Ралф, за да му прегради пътя.

– Стой на пост – каза весело Реймон, като видя отдалеч как сър Ралф го търси на противоположния бряг, – бди над мен, любезни Родолф Браун, отзивчиви приятелю, закрилай моето щастие и ако кучетата се разбудят и прислугата се разтревожи, успокой ги, накарай ги да млъкнат, като им кажеш: „Аз бдя над вас, спете спокойно!“

Край на колебанията, на угризенията на съвестта, на гласа на добродетелта; Реймон беше изкупил скъпо приближаващия час. Замръзналата кръв във вените му сега преливаше към мозъка с безумна сила. Едва преди малко пред него витаеха смъртен ужас, злокобни сенки, излезли от гроба; сега го чакаше гореща, истинска любов, пламенните радости на живота. Реймон се почувствува дързък и млад, както се чувствуваме сутрин, когато радостен слънчев лъч ни събужда след тежък, мъчителен кошмар.

„Клети Ралф – помисли си той, докато се изкачваше по тайната стълба със смела и лека стъпка, – намери това, което търсиш!“

Трета част

XVI

След като се раздели със сър Ралф, Индиана се затвори в стаята си и в душата ѝ се разрази истинска буря. Не за пръв път смъртно подозрение хвърляше мрачната си сянка върху крехката сграда на нейното щастие. Господин Делмар беше подхвърлял много пъти в разговор някои от своите неделикатни шеги, които обикновено минават за комплименти. Той така недвусмислено беше поздравил Реймон за любовните му успехи, че дори чужд човек би се досетил за неговото приключение. Всеки път когато Индиана заговорише градинаря, по някаква съдбоносна случайност той споменаваше името на Нун, а после изричаше и името на господин дьо Рамиер, сякаш то му беше постоянно в ума и неволно го преследваше. Госпожа Делмар се чудеше на неговите странни и неуместни въпроси. Той се объркваше, когато говореше за най-обикновени неща; сякаш го измъчваше угризение на съвестта, което напразно се стараше да скрие. Друг път в смущението на самия Реймон Индиана откриваше същите белези; макар да не търсеше доказателства, те сами ѝ се натрапваха. Едно странно обстоятелство би могло да ѝ отвори очите, ако тя не беше затворила душата си за всяко недоверие. Бяха намерили на пръста на Нун много скъп пръстен, който госпожа Делмар я беше видяла да носи малко преди смъртта си и за който девойката ѝ беше казала, че го е намерила. След смъртта на Нун госпожа Делмар носеше този пръстен за спомен от нея и неведнъж беше забелязвала как Реймон пребледнява, когато улавяше ръката ѝ, за да я целуне. Веднъж той я помоли никога да не му говори за Нун, защото се смятал виновен за нейната смърт; и тъй като тя се помъчи да го освободи от това тежко бреме, като пое цялата вина върху себе си, той ѝ каза:

– Не, клета моя Индиана, не се обвинявайте, вие дори не знаете колко виновен съм аз!

Тези думи, изречени с горчив и мрачен тон, бяха уплашили Индиана. Тя не се беше осмелила да настоява и дори сега, когато започваше да свързва всичките тези разпокъсани доказателства, все още нямаше смелостта да ги събере и да прозре истината.

Тя отвори прозореца и като се загледа в спокойната нощ, в красивата бледа луна, чийто лъчи проникваха зад сребристая мъгла на

хоризонта, като си припомни, че Реймон ще дойде, че той може би е вече в парка, като си помисли за цялото щастие, което си беше обещала в този потаен любовен час, прокле Ралф, който с една дума беше отровил надеждата ѝ и бе разрушил завинаги покоя ѝ. Почувствува дори омраза към него, към този нещастен човек, който ѝ беше като баща и който бе пожертвувал бъдещето си заради нея; защото неговото бъдеще, неговото единствено щастие беше приятелството на Индиана, а той за да я спаси, се беше примирил с мисълта да го загуби.

Индиана не беше отгатнала тайната на неговото сърце, не бе успяла да проникне и в душата на Реймон. Беше несправедлива не от неблагодарност, а от незнание. Обзета от силна страст, тя не можеше да изтърпи леко раната, която ѝ бяха нанесли. Беше готова дори да обвини изцяло сър Ралф, защото предпочиташе да очерни него, отколкото да заподозре Реймон.

Освен това имаше много малко време да събере мислите си, да вземе решение – Реймон можеше всеки миг да дойде. Той сигурно беше някъде около малкия мост. Какво отвращение би изпитала към сър Ралф в този миг, ако беше отгатнала как той като смътна сянка броди из мъглата и подобен на призрак, прегражда входа на Елисейските полета⁵ пред грешника!

Изведнъж ѝ хрумна една от тези странни и нелепи мисли, които се пораждат в главите само на разтревожените и нещастни същества. Тя реши да постави на карта съдбата си и да подхвърли на необикновено и странно изпитание Реймон, изпитание, което той не би могъл да очаква. Едва бе привършила своето тайнствено приготвяне, когато чу стъпките на Реймон по тайната стълба. Изтича да му отвори и веднага се върна и седна така развълнувана, че едва не припадна. Но както през всичките решителни минути на нейния живот мисълта ѝ оставаше ясна и тя запазваше пълно присъствие на духа.

Реймон беше все още блед и задъхан, когато блъсна вратата, негърпелив да види светлина и да се възвърне към действителността. Индиана стоеше с гръб към него, тя беше наметната с шуба, подплатена с кожи. По някаква странна случайност това беше същата шуба, с която Нун се беше наметнала при тяхната последна среща в парка. Не знам дали си спомняте, че тогава на Реймон за миг му беше хрумнала невероятната мисъл, че тази забулена жена е госпожа Делмар. Сега, съзирайки

---

5. В древногръцката митология мястото, където са отивали сенките на умрелите герои и добродетелните хора. – Б.пр.

същото видение, тъжно приведено на стола под светлината на трепкащата лампа, на същото място, където го чакаха толкова спомени, в същата стая, където не беше влизал след най-злокобната нощ в живота си, цяла изпълнена с угризения, той неволно отстъпи и остана на прага, впил уплашен поглед в неподвижната фигура и треперейки като последен страхливец тя да не се обърне и да му покаже смъртно бледото си лице на удавница.

Госпожа Делмар не би могла да подозира какво става с Реймон. Тя беше завила главата си с индийски воал, завързан небрежно, по креолски; обикновено така се забраждаше Нун. Реймон, победен от страха, едва не припадна, смятайки, че суеверните мисли се превръщаха в действителност. Но като позна жената, която се готвеше да съблазни, той забрави другата, която беше вече съблазнил, и пристъпи към Индиана. Тя изглеждаше сериозна и замислена; гледаше го втренчено, по-скоро с напрегнато внимание, отколкото с нежност, и дори не помръдна, за да го привлече по-бързо до себе си.

Реймон, изненадан от този прием, го приписа на целомъдреността и скромната въздържаност на младата жена. Той падна на колене и ѝ каза:

– Любима моя, нима се страхувате от мен?

Но в този миг забеляза, че госпожа Делмар държи нещо и като че ли се готви да му го поднесе с подчертана тържественост. Той се наведе и видя кичур коси, неравно, сякаш набързо подрязани, които Индиана приглаждаше с ръка.

– Познахте ли тези коси? – запита го тя, като го погледна с ясните си очи, в които се прокрадваше някакъв странен многозначителен блясък.

Реймон се поколеба, погледна воала, с който тя беше завила главата си, и му се стори, че е разбрал.

– Лошо момиче – възкликна той, като взе косите, – защо сте ги отрязали? Те бяха тъй красиви, аз толкова ги обичах!

– Нали вчера ме запитахте – каза тя, като се опита да се усмихне – дали съм готова да ги пожертвувам за вас.

– О, Индиана – извика Реймон, – ти чудесно знаеш, че отсега натък ще бъдеш още по-красива в моите очи! Дай ми ги! Не искам да съжалявам, че те не украсяват челото ти, твоите коси, от които се възхищавах всеки ден и които сега всеки ден ще мога да целувам! Дай ми ги, за да не се разделя никога с тях...

Но когато усети в ръката си тази богата коса, от която няколко къдрици докосваха земята, Реймон почувствува, че тя е някак суха и твърда

под пръстите му, нещо, което никога не беше забелязвал, галейки косите на Индиана. Нервна тръпка премина по тялото му – тези коси бяха някак студени и тежки, като че ли отдавна отрязани, загубили своята благоуханна мекота и жизнена топлина. Като ги погледна по-отблизо, той напразно се опита да открие в тях синкавия отблясък на гарваново крило – тези коси бяха съвършено черни като косите на негърка или на индианка и бяха мъртво тежки... Индиана не сваляше ясните си пронизателни очи от очите на Реймон. Той неволно погледна към една полуотворена абаносова кутия, откъдето се подаваха няколко къдрици от същата коса.

– Това не са вашите коси! – възкликна той и смъкна индийския воал от главата ѝ.

Нейната коса не беше подрязана и се разпиля с целия си блясък върху раменете ѝ. Но тя отблъсна Реймон и сочейки му отрязаните коси, запита:

– Не познавате ли тези коси? Никога ли не сте се възхищавали от тях, не сте ли ги галили? Може би една влажна нощ им е отнела уханието. Няма ли в сърцето ви поне един спомен, няма ли в очите ви поне една сълза за тази, която носеше този пръстен?

Реймон падна в едно кресло; косите на Нун се изплъзнаха от треперещата му ръка. Беше се изтощил от толкова мъчителни вълнения. Той имаше сангвиничен темперамент, кръвта бързо течеше във вените му, нервите му бързо се изостряха. Потрепери от глава до пети и падна в безсъзнание на пода.

Когато дойде на себе си, госпожа Делмар стоеше на колене до него, обливаше го в сълзи и го молеше да ѝ прости; но Реймон не я обичаше вече.

– Вие ми причинихте страшно страдание – каза той, – страдание, което не е във ваша власт да изкупите. Вие никога няма да ми върнете, чувствавам го, доверието си. Току-що ми показахте какво отмъщение, каква жестокост се крият във вашето сърце! Клета Нун! Клета нещастна девойко! Пред нея бях виновен аз, а не пред вас; тя имаше право да си отмъщава, но не го стори. Тя се самоуби заради бъдещето ми. Пожертвува живота си заради моето спокойствие. Вие, госпожо, не бихте постъпили така!... Дайте ми тези коси, те са мои, принадлежат ми и са единственото нещо, останало ми от единствената жена, която истински ме е обичала... Нещастна Нун! Ти беше достойна за друга любов, а вие, госпожо, която ме упрекувате за нейната смърт, вие, която обичах толкова много, че я забравих, и не се побоях да се изложа на страшните

угризения на съвестта заради една ваша целувка, вие ме накарахте да прекося реката, да премина по моста сам, гонен от всички страни от страха, преследван от адските призраци на моето престъпление! И когато се убедихте с каква безумна страст ви обичам, вие впахте женските си нокти в сърцето ми, за да изцедите и последната капка кръв, готова да бъде пролята за вас! Ах, как пренебрегнах нейната предана обич заради вашата жестока любов! Аз не съм бил безумец, аз съм престъпник!

Госпожа Делмар не отговори. Неподвижна, бледа, с разпилени коси и втречени в една точка очи, тя събуди жал в сърцето на Реймон. Той улови ръката ѝ и продължи:

– И все пак любовта ми към тебе е тъй сляпа, че още мога да забравя, чувствавам го въпреки себе си, и миналото, и настоящето, и престъплението, което помрачи живота ми, и злото, което ти ми причини. Обичай ме и аз ти прощavam!

Отчаянието на Индиана отново събуди желанието и гордостта в сърцето на нейния възлюбен. Като видя колко е уплашена да не загуби любовта му, смирена пред него, готова да му се подчини в бъдеще, за да получи оправдание за миналото, той си припомни с каква цел бе излъгал бдителността на Ралф и оцени всички преимущества на положението си. Отначало демонстрира дълбока тъга, мрачно отчаяние; едва отговаряше на съзлите и ласките на Индиана. Чакаше я да се умори от ридания, да почувствува ужаса от раздялата, да не ѝ останат сили от тези мъчителни страхове; и когато най-сетне тя падна на колене пред него, умираща, изтощена, очаквайки смъртната си присъда, той я вдигна с някаква особена трепетна ярост и я привлече до гърдите си. Тя не се възпротиви, слаба като дете. Покорно се остави той да я целува. Беше почти в несвяст.

Но изведнъж, сякаш събудена от сън, се изтръгна от пламенните му милувки и избяга в другия край на стаята, до портрета на сър Ралф; и като че ли потърси закрила при този сериозен човек с чисто чело и спокойна уста; притисна се до него трепереща, обезумяла, обзета от странен ужас. Реймон помисли, че се е развълнувала от прегръдката му, че се страхува от самата себе си, че е вече негова. Той се спусна към нея, дръпна я властно и ѝ каза, че бил дошъл с намерението да съдържи обещанието си, но нейната жестокост го освобождавала от клетвите му.

– Сега вече – каза той – не съм нито ваш роб, нито ваш съюзник. Аз съм само мъж, който безумно ви обича и ви държи в обятията си, лоша, капризна, жестока, но красива, съблазнителна и обожаема. С ласкави и топли думи вие можехте да съдържите моята пламенност; спокойна и великодушна като вчера, щяхте да ме накарате да бъда нежен и примирен

както обикновено; но вие разпалихте всички мои страсти, объркахте всички мои мисли; накарахте ме едно след друго да се чувствавам нещастен, страхлив, болен, безумен, отчаян. Сега трябва да ме направите щастлив или чувствавам, че не мога да вярвам вече във вас, че няма да мога да ви обичам, да ви благославям. Прости ми, Индиана, прости ми! Ако те плаша, ти си виновна за това, ти ме накара толкова много да страдам, че вече не мога да разсъждавам.

Индиана цяла трепереше. Тя не познаваше живота и смяташе, че е невъзможно да се съпротивява. Беше готова вече да му отстъпи не от любов, а от уплаха. Но докато се мъчеше да се изтръгне от обятията на Реймон, тя каза отчаяно:

– Нима сте способен да проявите насилие спрямо мен?

Реймон се овладя, удивен от нейната нравствена съпротива. Индиана беше тъй слаба физически; той бързо я пусна и извика:

– Никога! Готов съм по-скоро да умра, отколкото да те направя моя въпреки волята ти!

После падна на колене и умът замени сърцето, пламенното въображение чистото чувство – Реймон й отправи гореща молба на прелъстител. Когато въпреки това тя не отстъпи, той се примири с действителността и я упрекна, че не го обича; сам каза, че презирал и се надсмивал на този прием, срамувал се дори, че има работа с толкова наивна жена, която е могла да повярва на думите му.

Този упрек засегна по-силно Индиана, отколкото всичките възкличания, с които Реймон беше украсил речта си.

Но внезапно тя като че ли си припомни нещо и запита:

– Реймон, сигурно тази, която толкова ви е обичала... тази, за която говорихме преди малко... нищо не ви е отказвала?...

– Нищо! – отговори Реймон, излязъл от търпение при това неуместно припомняне. – Вместо постоянно да ми говорите за нея, по-добре е да ми помогнете да забравя колко силно съм бил обичан!

– Слушайте – помоли го замислено и сериозно Индиана, – потърпете поне още малко, трябва да си поговорим. Може би не сте толкова виновен пред мен, колкото аз съм си мислила. Ще ми бъде приятно да ви простя това, което смятах за смъртна обида... Кажете ми... когато ви заварих тук... заради кого бяхте дошли? Заради нея или заради мене?...

Реймон се поколеба; после като прецени бързо, че госпожа Делмар сигурно ще узнае истината, а може би дори вече я знае, отговори:

– За нея!

– Разбирам, по-добре, че е така – каза тя тъжно, – предпочитам

изневярата пред оскърблението. Бъдете искрен докрай, Реймон, колко време бяхте стояли в стаята, когато аз влязох в нея? Помнете, че Ралф знае всичко и ако исках да го разпитам...

– Не е необходимо да прибъгвате до доносите на сър Ралф, госпожо. Бях тук от предната вечер.

– Значи сте прекарвали цялата нощ в тази стая?... Вашето мълчание е достатъчен отговор.

Двамата останаха за миг безмълвни; най-сетне Индиана стана и се нареди да каже нещо; бързо почукване на вратата смръзна кръвта във вените им. Двамата стояха, без да помръднат, затаили дихание.

Под вратата някой пъкна една бележка; на лист от бележник бяха написани с молив няколко нечетливи думи:

„Мъжът ви е тук

Ралф“

XVII

– Лицемерие и подла лъжа! – извика Реймон, щом стъпките на Ралф заглъхнаха. – Сър Ралф явно се нуждае от урок и аз ще му го дам.

– Забранявам ви – прекъсна го Индиана студено и решително. – Мъжът ми сигурно е тук. Ралф никога не лъже. Ние сме загубени, вие и аз. Беше време, когато при тази мисъл застивах от ужас. Днес ми е все едно какво ще стане!

– Добре тогава – каза Реймон, като я притисна пламенно в обятията си, – понеже смъртта ни дебне, бъди моя! Прости ми всичко и нека в този върховен миг последната ти дума бъде „любов“, последната ми въздишка – въздишка на щастие.

– Този ужасен миг, в който трябва да проявим смелост, би могъл да бъде най-красивият миг в моя живот – каза тя, – но вие развалихте всичко!

В двора на чифлика се чу шум от колела; груба, нетърпелива ръка дръпна звънеца.

– Познавам неговия начин да звъни – каза Индиана спокойно и хладно. – Ралф не е излъгал. Но вие имате време да избягате, вървете си!...

– Не, не желая! – извика Реймон. – Подозирам някаква подлост и не желая вие да станете изкупителната жертва. Оставам тук и ще ви

защитя...

– Няма никаква подлост... виждате, че слугите се събуждат и скоро ще отворят вратата. Бягайте, дърветата в градината ще ви скрият, пък и луната още не е изгряла. Нито дума повече, вървете!

Реймон беше принуден да се подчини; но тя го изпрати до края на стълбата и хвърли изпитателен поглед към дърветата в градината. Навред мълчание и спокойствие. Индиана остана дълго на последното стъпало, заслушана страхливо в шума от неговите стъпки по чакъла, без да се замисля, че мъжът ѝ се приближава. Какво я интересуваха подозренията и гневът му, щом Реймон беше във от опасност!

В същото време Реймон прекоси бързо и припряно реката и парка. Достигна малката врата, но във вълнението си не можа да я отвори веднага. Когато излезе, се озова лице с лице със сър Ралф, който го помоли хладнокръвно, сякаш се срещаша при най-обикновени обстоятелства:

– Бъдете така любезен да ми върнете ключа. Никой няма да има неприятности, ако го намерят у мен.

Реймон би предпочел най-тежката обίδα пред това иронично великодушие.

– Аз съм от хората, които не забравят една истинска услуга – каза той, – но откъщвам за оскърбленията и наказвам за подлостите.

С все така безизразно лице и безразличен тон сър Ралф отговори:

– Вашата признателност не ми е нужна, чакам спокойно отмъщението ви. Но сега не е време за разговори. Вървете си по пътя и помислете за честта на госпожа Делмар.

И той изчезна.

Тази нощ, изпълнена с вълнения, така беше смутила Реймон, че той почти бе готов да повярва в някаква магия. Пристигна на разсъмване в Серси и си легна обзет от треска.

Госпожа Делмар, запазвайки пълно спокойствие и самообладание, присъствува на закуската с мъжа си и братовчед си. Тя още не бе успяла да обмисли положението си; действуваше инстинктивно, налагаше си хладнокръвие и присъствие на духа. Полковникът седеше мрачен и угрижен; беше изцяло погълнат от работите си и дори на ум не му минаваше да ревнува.

Едва вечерта Реймон дойде на себе си и се замисли за чувствата си; любовта му вече не беше същата. Той обичаше препятствията, но не и неприятностите, а сега, когато Индиана имаше право да го упреква, предсещаше, че му предстоят многобройни неприятности.

Той все пак си каза, че е длъжен да се заинтересува за нея и изпрати

прислужника си в Лани, за да научи какво става там. Той му донесе следното писмо от госпожа Делмар:

„Надявах се тази нощ да загубя или разума, или живота си. За мое нещастие запазих и разума, и живота си. Но аз не се оплаквам, заслужих мъките, които изпитвам. Сама пожелах този бурен живот и днес би било малодушие да отстъпя. Не зная дали сте виновен и не искам да зная; да не се връщаме никога вече на тази тема! Тя е прекалено болезнена и за двамата ни. За последен път се връщам на този въпрос.

Вие ми казахте една дума, която ми причини жестока радост. Клетя Нун, горе на небето, моля те, прости ми, ти вече не страдаш, не обичаш и може би ме съжаляваш!... Вие ми казахте, Реймон, че заради мен сте пожертвували тази нещастница, че сте ме обичали повече от нея... О, не отричайте! Вие го казахте, а на мен ми беше тъй необходимо да го повярвам, че повярвах. И все пак вашето поведение тази нощ, вашата настойчивост и безумие биха могли да ме накарат да се съмнявам в чувствата ви. Прощавам ви, защото бяхте много развълнуван. Сега вече сигурно сте размислили, свързали сте се, кажете, можете ли да се откажете от тази любов? Аз ви обичам от цялото си сърце и досега вярвах, че ще мога да ви вдъхна обич, чиста като моята. И не бях мислила за бъдещето. Не бях поглеждала толкова надалеч и не се страхувах от мисълта, че един ден, победена от вашата преданост, ще трябва да пожертвувам за вас своя дълг и съвестта си. Но днес всичко се промени. Днес аз виждам, че в бъдеще ме очаква съдба, страшно подобна на съдбата на Нун. Ах, ако не ме обичате повече от нея!... Страхувам се дори да го помисля!... И все пак тя беше по-красива от мене, много по-красива. Защо ме предпочетохте? Значи сте ме обичали по друг начин, по-силно... Ето какво исках да ви кажа, Вие сте били неин любовник, съгласен ли сте да се откажете от мисълта да ми станете любовник? Тогава ще мога още да ви уважавам и да вярвам във вашите угризения, във вашата искреност, във вашата любов. Ако не сте съгласен, не мислете за мене, няма да ме видите никога вече. Може би ще умра от мъка, но предпочитам да умра, отколкото да се унижа да бъда само ваша любовница.“

Реймон не знаеше какво да отговори. Нейната гордост го

обиждаше. Чудно му се виждаше как е възможно една жена, която сама се бе хвърлила в обятията му, да му оказва съпротива и така хладнокръвно да обсъжда причината за това.

„Тя не ме обича – каза си той, – сърцето ѝ е студено, надменна е по характер.“

И от тази минута престана да я обича. Тя беше засегнала честолюбието му; беше му отнела надеждата за още една победа, беше го лишила от очакваната наслада. В този миг тя означаваше за него много по-малко, отколкото Нун. Горката Индиана, която беше мечтала да бъде всичко за него. Нейната страстна любов остана неразбрана, той се отнесе с презрение към сляпата ѝ вяра. Реймон никога не беше я разбирал, как би могъл тогава да я обича дълго?

Силно ядосан, той се закле да я покори; закле се не от гордост, а от желание за мъст. Сега вече не беше въпрос да завоюва щастие за себе си, а да я накаже за обидата; не да притежава жената, а да я подчини. Той се закле да стане неин господар, макар и за един ден, а после да я изостави заради удоволствието да я види унижена.

Под влияние на тези мисли той написа следното писмо:

„Искаш да ти обещаая... Безумна, как можеш да искаш това от мен? Аз ти обещавам всичко, което желаяш, защото съм готов винаги да ти се подчинявам, но ако наруша клетвата си, няма да бъда виновен нито пред бог, нито пред теб. Ако ти ме обичаше, Индиана, нямаше да ми налагаш такива жестоки изпитания, нямаше да ме излагаш на опасността да наруша клетвата си, нямаше да се червиш при мисълта да бъдеш моя любовница... Но вие смятате, че е унижително да бъдете в моите обятия...“

Реймон почувствува, че в думите му прозира горчивина. Той скъса това писмо и след като размисли, написа ново:

„Вие ми пишете, че сте щели да загубите разума си тази нощ; аз напълно загубих своя разум. Бях виновен... не, бях безумен. Забравете тези часове на страдание и бълнуване. Сега съм спокоен; размислих, още съм достоен за вас... Бъди благословена, ангел мой, изпратен ми от небето, за да ме спаси, за да ми напомни как трябва да обичам. А сега заповядвай, Индиана! Аз съм твой роб, ти го знаеш. Бих дал живота си за един час в твоите обятия; но мога да страдам цял живот за една твоя умишлена. Ще бъда твой приятел, твой брат, нищо повече, дори и да страдам, ти няма да го

узнаеш. Дори кръвта ми да кипи близо до тебе, сърцето ми да изгаря, дори да ми притъмнява пред очите, когато докосвам ръката ти, когато нежната ти целувка, твоята сестринска целувка обгарва челото ми, ще смирявам кръвта си, ще потискам пламенните си мисли, няма да те докосвам с устни. Ще бъда нежен, ще бъда покорен, ще бъда нещастен, ако за да бъдеш щастлива, ти са нужни моите страдания, само за да чуя пак да ми кажеш, че ме обичаш. О, кажи ми, че ме обичаш, върни ми доверието си, моята радост; кажи кога ще се видим пак. Не зная какво се е случило тази нощ, защо не ми пишеш нищо, защо ме оставяш да се измъчвам? Карл ви видял да се разхождате тримата в парка. Полковникът изглеждал болен или тъжен, но не бил ядосан. Значи, Ралф, все пак не ни е издал! Странен човек! Но можем ли да разчитаме на неговата дискретност и как ще се осмеля да се появя отново в Лани сега, когато нашата съдба е в неговите ръце? И все пак аз ще дойда, дори ако трябва да ти се моля, дори ако трябва да прекърша гордостта си, ще победея отвращението си към него, ще направя всичко само да не те загубя. Една твоя дума и аз съм готов да се обрека на каквито искаш угризения заради тебе, готов съм да напусна дори майка си; готов съм да извърша престъпление. Ах, Индиана, ако ти можеше да разбереш моята любов!“

Перото падна от ръката на Реймон; той беше страшно уморен, почти заспиваше. Все пак препрочете писмото, за да се увери, че ясно е изразил мислите си; свят му се виеше, едва разбираше какво е написал. Той позвъни на прислужника си, заповяда му да отиде в Лани още в зори и потъна в този дълбок целителен сън, чиято спокойна наслада познават само доволните от себе си хора.

Индиана изобщо не си легна; тя не чувствуваше умора и писа цялата нощ; шом получи писмото на Реймон, отговори:

„Благодаря, Реймон, благодаря! Вие ми възвръщате живота и силата. Сега не се боя от нищо и мога да понеса всичко, защото вие ме обичате и дори най-тежките изпитания не ме плашат. Да, ние отново ще се видим, нищо няма да ни спре. Нека Ралф постъпи с нашата тайна както намери за добре, не се безпокоя за нищо, ти ме обичаш; не ме е страх дори от мъжа ми.

Вие искате да знаете докъде са стигнали нашите работи... Забравих вчера да ви пиша за това, не ми предстои нищо

радостно. Ние сме разорени; трябва да продадем Лани и става дума дори да отидем да живеем в колониите. Но какво ме интересува всичко това, не мога сега да мисля за подобни неща. Зная само едно – че никога няма да се разделим... ти ми се закле, Реймон, вярвам на твоето обещание, нищо няма да ме удържи. Моето място е до тебе и само смъртта може да ни раздели.“

– Женски приповдигнати приказки! – каза Реймон, като смачка писмото. – Романтични планове и опасни начинания възбуждат плахото й въображение, както горчивите лекарства възбуждат апетита на болните. Аз успях. Отново я завладях, а колкото до тези безумни и неразумни мечти, с които ме заплашва, ще видим по-нататък. Всичките жени са от един дол дренки, лекомислени и лъжливи създания, вечно готови да предприемат невъзможното и смятат, че правят голяма жертва, като излагат добродетелта си на скандал. Кой би помислил, ако прочете това писмо, че тя е такава скъперница на целувки и нежности!

Още същия ден той отиде в Лани. Ралф не беше там, полковникът го прие приятелски и откровено разговаря с него. Заведе го в парка, за да си побъбрят по-свободно, и там му каза, че е напълно разорен и че фабриката ще бъде обявена за продан на другия ден. Реймон предложи да му помогне, Делмар отказа.

– Не, драги приятелю – каза му той, – аз и без това достатъчно съм страдал при мисълта, че дължа благосъстоянието си на милостта на Ралф. Все исках да му се отплатя. Продажбата на имението ще ми даде възможност да изплатя всичките си дългове. Вярно, че няма да ми остане нищо, но аз имам смелост, енергия и разбирам от сделки. Бъдещето е пред нас. Веднъж вече успях да натрупам малко състояние, сега ще започна пак отначало. Длъжен съм да сторя това заради жена си, млада е и не искам да я оставя в оскъдица. Тя има не много голяма къща на остров Бурбон, ще се оттегля там и пак ще започна търговия. След няколко години, най-много десет, надявам се пак да се видим...

Реймон стисна ръката на полковника, усмихвайки се в себе си на вратата му в бъдещето – той говореше за десет години като за един ден, след като оголялата му глава и отслабналото му тяло явно показваха, че здравето му е подкопано и животът му си отива. Той се престори, че споделя неговите надежди и каза:

– Много се радвам, че не падате духом от тази промяна. В това виждам вашето мъжество, вашата храброст. Но госпожа Делмар притежава ли същата смелост? Не се ли страхувате, че тя ще се възпротиви на

вашиите проекти да напуснете Франция?

– Няма да ми е приятно, ако не се съгласи – отговори полковникът, – но жените са създадени да се подчиняват, а не да дават съвети. Не съм съобщил още окончателно решението си на Индиана. Освен това, драги приятелю, не виждам за кого би могла тя да съжалява тук освен за вас, макар че от желание да ми противоречи сигурно ще има сълзи и нервни припадъци... Дявол да ги вземе тези жени!... Но все едно, разчитам на вас, драги Реймон, да вразумите жена ми. Тя ви вярва, опитайте се да ѝ въздействувате и да ѝ попречите да плаче; ненавиждам сълзите.

Реймон обеща да дойде на другия ден, за да съобщи на госпожа Делмар решението на съпруга ѝ.

– Ще ми направите истинска услуга – каза полковникът, – ще заведа Ралф в чифлика, за да можете свободно да поговорите с нея.

„Това се казва работа!“ – помисли си Реймон, като си тръгна.

XVIII

Плановете на господин Делмар напълно съвпаднаха с желанията на Реймон; той предвиждаше, че тази любов, която му беше омръзнала, за в бъдеще можеше да му донесе само неприятности и усложнения, затова остана доволен, като видя, че събитията се подреждат благоприятно и ще го избавят от досадните и нежелателни последствия на една отшумяла любовна интрига. На него му оставаше само да се възползува от последните вълнения на госпожа Делмар и след това да остави на благосклонната съдба грижата да го освободи от нейните сълзи и упреци.

И така, той се отправи на другия ден за Лани с намерението да доведе екзалтацията на тази нещастна жена до връхната ѝ точка.

– Знаете ли, Индиана – каза той, като пристигна, – каква роля ми определи вашият съпруг? Наистина странна поръчка! Аз трябва да ви моля да заминете за остров Бурбон, да ви придумам да ме напуснете, сам да разбия сърцето и живота си! Как мислите, сполучливо ли е избрал той своя адвокат?

Но мрачната сериозност на госпожа Делмар съдържа фалшивите излияния на Реймон.

– Защо ми говорите за всичко това? – запита го тя. – Страхувате се да не се оставя да ме уговорите ли? Страхувате се да не се подчиня? Успокойте се, Реймон, аз вече взех решение. Две нощи го обмислях от всички страни. Знам какво ми предстои. Знам с какво трябва да се боря,

какво трябва да пожертвувам и какво трябва да пренебрегна. Готова съм да премина през това тежко изпитание на съдбата. Нима вие няма да бъдете моя опора и мой водач?

Реймон се изплаши за миг от това хладнокръвие и почти повярва на безумните ѝ заплахи, но после се помъчи да се убеди, че Индиана съвсем не го обича толкова, а постъпва така, защото подобна приповдигнатост ѝ напомня прочетеното в книгите. И за да не остане по-назад от романтичната си възлюбена, той се впусна в пламенни приказки и драматични импровизации, така че съумя да увеличи още повече заблудата ѝ. Тази любовна сцена обаче би се сторила на всеки спокоен и безпристрастен зрител просто театрална лъжа, играна на сцената на живота. Превеличените чувства, поетичният възторг на Реймон приличаха на студена и жестока пародия на истинските чувства, които Индиана така просто изразяваше: единият играеше показно, другият – от сърце.

Реймон обаче, който все пак се страхуваше малко тя да не изпълни плановете си за съпротива, ако той не съумее ловко да ѝ попречи, я посъветва да се преструва на покорна и безразлична до момента, когато бъде удобно да се възбунтува открито срещу мъжа си. Според него тя трябваше да мълчи, докато напуснат Лани, за да не стане скандал пред прислугата и да избягнат нежелателната намеса на сър Ралф.

Ралф обаче не изостави своите приятели в нещастieto. Предложи им цялото си състояние, замъка Белрив, рентите си от Англия, да продаде плантацията си в колониите – полковникът не прие нищо. Не изпитваше вече същите приятелски чувства към сър Ралф, не желаше да му дължи нищо повече. Ако Ралф притежаваше находчивостта и уменията на Реймон, може би би успял да го уговори; но след като изрази ясно мислите и чувствата си, горкият Ралф сметна, че е направил всичко необходимо и престана да се надява, че е в състояние да убеди когото и да било. Затова даде Белрив под аренда, последва господин и госпожа Делмар в Париж и зачака те да отпътуват за остров Бурбон.

Имението Лани беше обявено за продан заедно с фабриката и всички постройки. Зимата изтече тъжно и мрачно за госпожа Делмар. Реймон беше в Париж. Той я посещаваше всеки ден. Беше внимателен и мил, но едва оставаше по един час при нея. Идваше обикновено след вечеря и щом полковникът тръгнаше по своите работи, излизаше с него, за да прави светските си посещения. Знаем вече, че обществото беше стихията, животът на Реймон; на него му бяха необходими всичкият този шум, движение, тълпа, за да диша, да проявява остроумието си, непринудеността си, превъзходството си над другите. В интимен кръг той

умееше да бъде любезен. В обществото ставаше блестящ. Там той не беше просто човек от една компания, приятел на одного или другото, а умен мъж, който принадлежеше на всички и за когото обществото беше жизнена среда.

Освен това, както вече казахме, Реймон си имаше своите принципи. Като видя, че полковникът му засвидетелствува доверие и приятелство, че гледа на него като образец на порядъчност и искреност, че го прави посредник между жена си и себе си, той реши да оправдае това доверие, да заслужи това приятелство, да помири съпрузите, да се откаже от чувствата на Индиана, ако това би могло да наруши спокойствието на мъжа ѝ. Той отново стана нравствен, добродетелен и философски настроен. Сами ще видите за колко време.

Индиана, която не разбра тази промяна, страдаше непоносимо от пренебрежението му, макар за щастие, да не си даваше напълно ясна сметка за разбитите си мечти. Не беше мъчно да се зальже, тя търсеше само това, толкова горчив и печален беше животът ѝ в действителност! Мъжът ѝ ставаше все по-непоносим. Хората го смятаха мъжествен, устойчив човек, който не пада духом; в домашен кръг той се превръщаше в раздразнително, смешно и прекалено капризно дете. Индиана беше жертва на неговите несполуки и, трябва да признаем, сама си беше виновна за това. Ако беше повишила глас, ако бе се оплакала кротко, но решително, Делмар, който беше само груб, щеше да се засрами, че може да мине за лош. Нямахме нищо по-лесно от това да бъде смекчено сърцето му, да се намери общ език с него, стига човек да се принизеше до неговите разбирания и да се ограничи в тези рамки. Но Индиана беше твърда и високомерна в своето покорство. Тя винаги се подчиняваше безмълвно, но мълчалива и покорна като робиня, която е превърнала в добродетел омразата, в заслуга нещастията си. Смирението ѝ приличаше на достойното смирение на крал, готов по-скоро да приеме веригите и тъмницата, отколкото да се откаже от короната и от ненужната титла. Обикновена жена би съумяла да води за носа този мъж с проста закалка; тя щеше да се съгласява с него на думи, а щеше да мисли по съвсем друг начин, щеше да се преструва, че уважава предразсъдъците му, а тайно щеше да ги потъпква, щеше да го ласкае и в същото време щеше да го лъже. Индиана виждаше, че много жени действуват така; но смяташе, че е много по-издигната от тях, затова би се срамувала да им подражава. Добродетелна и целомъдрена, тя не приемаше да ласкае своя владетел на думи, щом е безупречна на дело. Не желаше и нежностите му, защото не можеше да му отговори с взаимност. Би се почувствувала много

по-виновна да прояви любов към нелюбим мъж, отколкото да признае любовта към любимия си. Лъжата беше престъпление в нейните очи и по двадесет пъти на ден тя беше готова да признае, че обича Реймон; въздържаше я единствено страхът да не го погуби. Надменното ѝ покорство дразнеше полковника много повече, отколкото ако бе се разбунтувала открито. Честолюбието му беше накърнено от това, че не е пълновластен господар в дома си, но много повече го измъчваше мисълта, че го смятат за омразен и смешен деспот. Искаше му се да убеждава, а умееше само да заповядва, искаше му се да царува, а умееше само да подчинява. Понякога изразяваше неточно заповедите си, разпореждаше се необмислено, все в своя вреда. Госпожа Делмар изпълняваше всичко безпрекословно, безропотно, безразлично, като кон, който влачи ралото в една или в друга посока. Като виждаше резултата от своите лошо разбрани желания, лошо изтълкувана воля, Делмар побесняваше от яд; но когато тя му доказваше със спокойни и ледени думи, че само се е подчинила точно на нарежданията му, не му оставаше друго, освен да се гневи сам на себе си. За този човек с дребнаво самолюбие и избухлив нрав това беше жестоко страдание, кръвна обида.

Ако живееш в Смирна или Кайро, в такива минути той би могъл да я убие. И все пак дълбоко в сърцето си обичаше тази слаба жена, зависима от него, съхранила с религиозна преданост тайната на неговите недостатъци. Не бих могла да кажа дали я обичаше или само я съжаляваше. Искаше му се тя да го обича, защото се гордееше с интелигентността ѝ, с това, че го превъзхожда. Би се издигнал в собствените си очи, ако тя се съгласеше да отстъпи, ако се откажеше от своите възгледи и принципи. Понякога сутрин, когато отиваше при нея, готов да ѝ се кара, той я заварваше заспала и не се осмеляваше да я събуди. Съзерцаваше я мълчаливо. Плашеше го нейната деликатност, бледите ѝ бузи, спокойната тъга, горестното смирение, изписани по неподвижното ѝ безмълвно лице. Видът ѝ извикваше в него хиляди поводи за упреци, угризения, гняв и страх. Той се срамуваше, като си помислеше колко силно влияние има над съдбата му това тъй крехко същество, над него, човека с желязна воля, свикнал да заповядва на другите, над командира, който само с една дума хвърляше в бой тежки ескадрони, буйни коне, закалене воини.

А ето че една жена, почти дете, го беше направила нещастен! Тя го принуждаваше да се затваря в себе си, да се замисля над желанията си, да променя много от тях, да се отказва от други и всичко това, без дори да благоволи някога да му каже: „Не сте прав, моля ви постъпете

иначе...“ Тя никога не го беше помолила за нищо, никога не го беше приела като равен на себе си, не се беше почувствувала негова спътница в живота. Тази жена, която само да пожелаеше, би могъл да прекърши с една ръка, стоеше там тъничка и може би пред очите му сънуваше друг, надсмивайки му се в съня. Искаше му се да я удуши, да я повлече за косите, да я стъпче с крака, за да я принуди да моли пощада, да му иска прошка; но тя беше тъй красива, тъй прелестна и бяла, че той започваше да я жали, както детето се разнежва, когато се загледа в птичката, която е искало да убие. И този железен мъж започваше да плаче като жена и си отиваше, за да не ѝ даде възможност да тържествува, като го види, че плаче. Всъщност не знам кой от двамата беше по-нещастен – тя или той. Тя беше жестока от добродетелност, той – добър от слабост; тя притежаваше неизчерпаемо търпение, той беше нетърпелив; нейните недостатъци бяха следствие от достоинствата ѝ, неговите достоинства – следствие от недостатъците му.

Около тези двама тъй неподходящи един за друг съпрузи се въртяха множество приятели, които се опитваха да ги сблизат: едни от нямане какво да правят, други, защото обичаха да си пъхат носа в чужди работи, трети от криворазбрани приятелски чувства. Някои вземаха страната на жената, други – на мъжа. Те се караха заради господин и госпожа Делмар, след като господин и госпожа Делмар никога не се караха помежду си – постоянното покорство на Индиана лишаваше полковника от възможността да спори с нея. Освен това имаха такива приятели, които, без да вникват в същността на нещата, чисто и просто искаха да бъдат необходими. Те съветваха госпожа Делмар да се подчинява на мъжа си, след като изобщо не забелязваха, че тя дори прекалено много му се подчинява; друг и път съветваха господин Делмар да бъде строг, да не отстъпва на жена си и да не се оставя да го водят за носа. Това са посредствени хора с понижено самочувствие, затова винаги се страхуват да не ги настъпят на болното място; те обикновено се поддържат, срещат се навсякъде; вечно се въртят край другите и непрекъснато шумят около себе си, дано да ги забележат.

Господин и госпожа Делмар бяха завързали познанства с по-голямата част от хората в Мьолън и Фонтенбло. Те се срещнаха и в Париж и именно тези хора най-много злословеха за тях. Както ви е известно, клюките заемат първо място в малките градове. Там никога не разбират добрите хора, а умните смятат за обществени врагове. Трябва ли да се вземе страната на някой глупак или простак, те са винаги налице. Има ли някъде кавга, те веднага се явяват първи, за да присъствуват като на

зрелище; и дори се обзалагат; вървят по петите ви, толкова са жадни всичко да видят, всичко да чуят. Сипят кал и хули по победения; който не е прав, винаги е по-слаб. Ако се борите срещу предразсъдците, дребнавостите и пороците, все едно че ги засягате лично, нападате ги в най-съкровено им, вие сте вероломен и опасен. Могат да ви заведат в съда хора, на които не знаете дори името, но които ви обвиняват, че именно за тях сте наемвали с безобразните си приказки. Какво още да прибавя? Ако ви се случи да срещнете такъв човек, избягвайте да настъпите дори сянката му при залез слънце, когато човешката сянка е дълга тридесет фута; цялото пространство, заето от нея, принадлежи на човека от провинциалните градчета и вие нямате право да стъпвате върху сянката му. Ако дишате въздуха, който той диша, вие вече му нанасяте вреда, рушите здравето му; ако пиете вода от неговата чешма, чешмата ще пресъхне. Ако търгувате в неговата община, подбивате цената на продуктите, които той купува. Ако му предложите цигари, искате да го тровите, ако кажете, че дъщеря му е хубава, желаете да я съблазните, ако похвалите добродетелната му съпруга, вие ѝ се подигравате, тъй като дълбоко в сърцето си сигурно я презирате за невежеството ѝ; ако за своя беда направите на някого комплимент, той няма да го разбере и навсякъде ще разказва, че сте го обидили. Съберете си вещите и идете в гъстите гори или сред безлюдните долини. Само там човекът от провинциалните градчета ще ви остави на спокойствие.

Дори зад дебелите стени на Париж провинцията продължи да се занимава с нещастното семейство Делмар. Богати семейства от Фонтенбло и Мьољон дойдоха да прекарат зимата в столицата и пренесоха в нея своите приятни провинциални нрави. Тези любезни приятели се завъртяха около Делмар и жена му и направиха всичко възможно да изострят още повече отношенията им. Те започнаха още по-малко да се разбират и още по-малко да си отстъпват.

Ралф благодарно не се бъркаше в споровете им.

По едно време госпожа Делмар беше започнала да го подозира, че той настройва мъжа ѝ срещу нея, за да изгони Реймон от къщата им; но скоро разбра, че обвиненията ѝ са несправедливи. Доброто и спокойно отношение на полковника към господин дьо Рамиер беше необходимо доказателство, че Ралф не му е казал нито дума. Тогава ѝ се прииска да му благодари, но той упорито избягваше каквото и да било обяснение; всеки път, когато оставаше насаме с него, той отклоняваше опитите ѝ да му заговори по този въпрос и се преструваше, че не разбира думите ѝ. Тази тема беше толкова деликатна, че госпожа Делмар не се решаваше

да спомене каквото и да било пред Ралф; само се опита с нежни грижи и с ласкаво внимание да му засвидетелствува признателността си; но Ралф като че ли не ѝ обръщаше внимание и гордостта на Индиана страдаше от неговото високомерно великодушие. Страхувайки се да не изпадне в ролята на виновна жена, молеща за снизхождение един строг свидетел, тя стана отново хладна и сдържана с бедния Ралф. Неговото поведение в този случай ѝ се стори ново доказателство за егоизма му; реши, че той все още я обича, но не я уважава; че има нужда от нейното присъствие само за да не скучае, че чисто и просто не желаше да се лиши от създадените навици и от грижите, които тя непрестанно му оказваше. Дори си въобрази, че него никак не го е грижа дали тя се чувства виновна пред мъжа си или пред съвестта си.

„Ето колко много презира жените – мислеше си тя, – в неговите очи те са само домашни животни, длъжни да поддържат реда в къщи, да приготвят ястията и да поднасят чай. Не им оказва честта да обсъжда с тях каквото и да било; грешките им не могат да го развълнуват, ако не го засягат лично, ако не нарушават привичките му. Ралф няма нужда от моето сърце; нужни му са моите ръце, които умеят да приготвят любимия му пудинг и да свирят за него на арфа. Какво го интересува моята любов към друг, моите тайни тревоги, моята мъка, теглото ми. Аз съм за него нещо като прислужница и той не иска друго от мене.“

XIX

Индиана вече не упрекваше Реймон; той се защищаваше така лошо, че тя се страхуваше да не се убеди напълно в неговата вина. Страхуваше се не да не бъде излъгана, а да не бъде изоставена. Не можеше да се откаже от вярата си в него, от надеждите си за бъдещето, от обещанията му; животът между господин Делмар и Ралф ѝ беше станал тъй отворителен, че ако не разчиташе скоро да се изтръгне от властта на тези двама мъже, сигурно би се удавила. Тя мислеше често за това; казваше си, че ако Реймон постъпи с нея, както бе постъпил с Нун, ще ѝ остане само една възможност – да последва Нун. Тази мрачна мисъл неотстъпно я преследваше и дори в известен смисъл ѝ доставяше удоволствие.

Междувременно датата на тяхното заминаване приближаваше. Полковникът като че изобщо не очакваше съпротива от страна на жена си; по цели дни подреждаше работите си; изплащаше едно по едно задълженията си; госпожа Делмар спокойно наблюдаваше тези

приготовления – беше сигурна в себе си и в своята решителност. Тя също се подготвяше да се бори срещу предстоящите трудности. Преди всичко се постара да си осигури подкрепата на леля си госпожа дьо Карважал; призна ѝ, че не желае да замине и старата маркиза, която възлагаше големи надежди на красотата на племенницата си, за да бъде желана гостенка навсякъде, заяви, че дълг на полковника е да остави жена си във Франция; каза, че ще бъде истинска диващина той да я изложи на такова уморително и опасно пътуване, след като едва се е почувствувала малко по-добре, така че много по-разумно било той да отиде да оправя сам работите си, а Индиана да остане при старата си леля, за да се грижи за нея. Господин Делмар прие отначало тези намеци на старата жена като празни приказки; скоро обаче схвана, че тя не се шегува, тъй като съвсем ясно му даде да разбере, че завещанието ѝ ще зависи от това. Делмар, като човек, който цял живот беше работил неуморно, за да печели, обичаше парите, но беше горд по характер; той заяви решително, че жена му на всяка цена ще замине с него. Маркизата беше убедена, че парите са най-важното нещо в живота на всеки здравомислещ човек, затова не сметна този отговор за последната дума на господин Делмар; тя продължи да насърчава съпротивата на племенницата си, като ѝ обеща да я вземе под свое покровителство и да я извини пред обществото. Само такава покварена от интриги и властолюбие жена, двулична, със сърце, опорочено от лъжливи чувства, би могла да си затваря очите пред истинските причини, поради които Индиана не искаше да замине. Любовта ѝ към господин дьо Рамиер беше вече тайна само за мъжа ѝ; но тъй като Индиана още не бе дала повод за скандал, всички злословеха под сурдинка и госпожа дьо Карважал беше чула доста приказки по този повод. Но това ласкаеше старата тщеславна глупачка, защото единственото ѝ желание беше племенницата ѝ да бъде на „мода“ в обществото и любовта на Реймон ѝ се струваше хубаво начало. И все пак госпожа дьо Карважал се отличаваше от жените по време на Регентството; Реставрацията беше издигнала на почит добродетелта сред дамите с нейния манталитет; и тъй като в двора беше необходимо безупречно „поведение“, маркизата ненавиждаше скандалите, които погубват и разоряват хората. По времето на мадам Дюбари не би се показала така строга, но в сегашния двор проявяваше превзета почтеност. Разбира се, само привидно за пред хората; възмущаваше се и се отнасяше с презрение само към прояви, които добиваха гласност, и никога не съдеше, преди да узнае края на интригата. Оправдаваше съпружеските изневери, които не излизаха наяве. В нея заговорваше испанката, когато трябваше да

преценява потайни любовни страсти; виновни бяха само онези, които не съумяваха да прикрият чувствата си. Така че Индиана, страстна, но целомъдрена, влюбена, но въздържана, беше прекрасен обект за госпожа дьо Карважал, обект, с който си заслужаваше да се заеме; жена като Индиана беше в състояние да покори най-влиятелните хора в това лицемерно общество и да се справи с най-деликатни поръчения. Маркизата смяташе да се възползува от нейната душевна чистота и от пламенното ѝ въображение. Горката Индиана! За щастие, съдбата разруши надеждите на госпожа дьо Карважал и увлече Индиана по пътя на страданията, така че тя избягна опасното покровителство на леля си.

На Реймон му беше безразлично какво ще стане по-нататък с Индиана. Тази любов го беше уморила, беше му дошла до гуша. А когато човек започне да скучае, това означава, че любовта си е отишла безвъзвратно. За щастие, Индиана изживяваше последните дни на илюзиите си и не разбираше нищо.

Една сутрин, като се върна от бал, Реймон завари госпожа Делмар в стаята си. Тя беше отишла в дома му в полунощ; чакаше го от пет часа. Времето беше много студено. Индиана стоеше до незапалената камина, подпряла глава с ръка, измъчвана от студ и безпокойство, изпълнена с онова мрачно търпение, на което я беше научил животът. Когато той влезе, тя вдигна глава; застинал от изненада, Реймон не прочете по бледото ѝ лице нито досада, нито упрек.

– Чаках ви – каза тя тихо. – От три дни не сте идвали, а през това време станаха неща, които трябва да узнаете колкото може по-скоро; излязох снощи от къщи, за да ви ги кажа.

– Каква невероятна непредпазливост! – възкликна Реймон, като затвори грижливо вратата зад себе си. – Прислужниците ми знаят, че сте тук! Те ми съобщиха за вас.

– Аз не съм се крила – отговори тя студено – и мисля, че „непредпазливост“ не е най-подходящата дума, която можете да употребите.

– Казах непредпазливост, а всъщност би трябвало да кажа лудост!

– А аз бих казала *смелост*. Но какво значение има това. Слушайте, господин Делмар смята да замине за Бордо след три дни, а оттам за колониите. Ние с вас се бяхме условили, че вие ще ме запазите, ако той реши да прибегне до насилие. Няма съмнение, че ще стане така, защото снощи, когато му заявих, че няма да замина с него, той ме заключи в стаята. Излязох през прозореца, вижте, ръцете ми са цели в кръв. В този момент сигурно ме търсят; но Ралф е в Белрив и няма да може да каже къде съм. Реших да се крия, докато на господин Делмар му мине ядът и

ме остави на мира. Мислили ли сте къде да ми осигурите убежище и как да подготвите бягството ми? Отдавна не съм ви виждала сам и не зная какви са намеренията ви. Веднъж обаче, когато се усъмних във вашата решителност, вие ми казахте, че не признавате любов без доверие; убедихте ме, че никога не сте се съмнявали в мене, доказахте ми, че съм несправедлива, и тогава, страхувайки се да не бъда недостойна за вас, аз отхвърлих всички детински подозрения, постарях се да не проявявам женска дребнавост, която така принизява любовта. Понесох с примирение кратките ви посещения, принудените разговори, старанието ви да избегнете каквото и да било обяснение, запазих вратата си във вас; небето ми е свидетел, че когато безпокойство и страх разяждаха сърцето ми, аз ги отхвърлях като престъпни мисли. Днес идвам да потърся награда за вратата си; часът настъпи, кажете, приемате ли моята жертва?

Нещата се развиваха страшно бързо, Реймон почувствува, че няма сили да се преструва повече. Отчаян, вбесен, че е попаднал в собствения си капан, той загуби власт над себе си и се впусна в груби и просташки проклетия.

– Вие сте луда! – извика той, като се хвърли в едно кресло. – Как сте си представяли любовта? Кажете ми, моля ви се, от кой роман, написан за камериерки, сте изучавали обществото?

Но изведнъж замлъкна, усети, че отива прекалено далеч, и се помъчи да намери други думи да я отпрати, без да я обижда.

Индиана обаче стоеше спокойна като човек, готов всичко да изслуша.

– Продължавайте – каза тя, като скръсти ръце, сърцето ѝ замираше. – Слушам ви! Сигурно имате да ми кажете още много неща.

„Пак трябва да развихря въображението си, да изиграя още една любовна сцена!“ – помисли си Реймон и скочи бързо.

– Никога, никога няма да приема подобна жертва! – извика той. – Когато те уверявах, че имам сили за това, аз съм се хвалел, Индиана, или по-скоро съм се клеветял; защото само подлец може да се реши да изложи на позор честта на жената, която обича! Ти не познаваш живота и не разбра колко опасен е подобен план, а аз се боях да не те загубя и не исках да размишлявам...

– Затова пък сега много трезво размишлявате – каза тя, като дръпна ръката си, която той се помъчи да улови.

– Индиана – възрази той, – нима не виждаш, че със своя героизъм ти ме тласкаш към безчестие, че ме осъждаш, защото искам да остана достоен за твоята любов. Би ли могла да ме обичаш, наивна и

неопетнена каквато си ти, ако пожертвувам живота ти заради удоволствията си, доброто ти име заради насадата?

– Вие сам си противоречите – каза Индиана. – Ако остана при вас и ви даря щастие, какво значение има за вас мнението на околните? На хорското мнение ли държите повече или на мене?

– Ах, Индиана, не заради себе си държи на хорското мнение!...

– Тогава, значи, държите на него заради мене? Предвидих, че ще разсъждавате така и за да ви освободя от всякакви угризения, взех инициативата в свои ръце. Не дочаках вие да ме отведете от семейството ми и дори не се посъветвах с вас, преди да напусна дома си. Сега решителната крачка вече е направена и вие няма в какво да се упреквате. Аз вече загубих честта си, Реймон. Докато ви чаках, отброих часовете, които отбелязват моя позор. Сега, когато зараждащият се ден хвърля бледите си лъчи върху моето чело, също тъй неопорочено, както и преди, в хорските очи аз съм вече пропаднала жена. До вчера все още можех да намеря съчувствие в сърцата на жените, но днес в тях ще има само презрение за мен. Аз прецених всичко това, преди да действам.

„Отвратителна женска предвидливост!“ – помисли си Реймон.

И започна да я разубеждава като съдебен изпълнител, дошъл да описва мебелите.

– Вие преувеличавате значението на постъпката си – каза той ласкаво, с бащински тон. – Не, драга приятелко, нищо още не е загубено, макар че сте постъпили глупаво. Ще заповядам на прислугата да мълчи.

– А можете ли да заповядате на моите прислужници да мълчат, след като сигурно ме търсят тревожно в този миг? Как мислите, дали мъжът ми ще се съгласи да запази мирно и тихо тайната ми? Мислите ли, че ще ме приеме утре, след като съм прекарала цяла нощ под вашия покрив? Може би ще ме посъветват да се върна при него, да се хвърля в краката му и да го помоля за милостта отново да ми окачи веригата, верига, която разби целия ми живот и унищожи младостта ми! Нима без съжаление ще се съгласите да видите как се връща във властта на друг любимата жена, над чиято съдба сте господар, когато можете да я запазите за цял живот в обятията си, когато тя е във ваша власт и ви предлага да остане завинаги с вас! Не ви ли е тежко, не се ли страхувате да я върнете на този неумолим деспот, който може би я чака, за да я убие?

Реймон бързо размисли. Настанала беше минутата да овладее тази горда жена; едва ли друг път щеше да му се удаде подобен случай. Тя беше дошла да му поднесе всички жертви, от които той нямаше нужда, и стоеше пред него, изпълнена с високомерната увереност, че се излага

единствено на опасността, която сама беше предвидила. Реймон се чудеше как да се отърве от нейната неизмолена самопожертвувателност или поне да се възползува колкото може от нея. Той се смяташе за приятел на господин Делмар и държеше твърде много на доверието му, за да похити жена му, затова щеше да се задоволи само да я съблазни.

– Имаш право, моя Индиана – извика той пламенно, – ти отново ме възвръщаш на самия мене, събуждаш всички мои възторзи, които бях задушил при мисълта за предстоящите опасности и от страх да не ти навредя. Прости ми детинската предпазливост и разбери колко нежност и истинска любов бяха заключени в нея. Но твоят нежен глас отново възпламени кръвта ми, жарките ти думи запалиха сърцето ми! Прости, прости ми, че можах да помисля за друго в този блажен миг, когато ти си моя, накарай ме да забравя всички опасности, които ни заплашват, остави ме да ти благодаря на колене за щастието, което ми даряваш. Позволи ми да изживея с цялата си душа този час на наслада, когато мога да остана в краката ти, час, който не бих могъл да заплащам дори с живота си. Нека да дойде, нека да се опита да те изтръгне от обятията ми твоят глупав мъж, който те затваря в стаята ти, а после заспива доволен от грубостта и простачините си! Нека да дойде да те вземе от ръцете ми, мое съкровище, мой живот! Отсега нататък ти вече не му принадлежиш, ти си моя любима, моя приятелка, моя любовница!...

Говорейки така, Реймон постепенно сам се вдъхнови от думите си, както му се случваше, когато се мъчеше да убеди някого в чувствата си. Напрегнато, романтично, изпълнено с опасности положение! Реймон обичаше рисковете като истински потомък на рицарите. При всеки шум, долитащ от улицата, му се струваше, че чува стъпките на съпруга, идващ да търси жена си, жаден да пролее кръвта на съперника си. Да търси любовни наслади във възбуждащите вълнения на подобно положение, беше удоволствие, достойно за Реймон. За четвърт час той пак обикна страстно госпожа Делмар; разпиля пред нея целия чар на пламенното си красноречие. Той говореше тъй убедително, играеше тъй искрено... за този човек с богато въображение любовта беше изящно изкуство! Така добре разигра тази сцена на страстта, че започна сам да си вярва. Срам за тази глупава жена! Тя се отдаде с наслада на лъжливите му уверения, почувствува се щастлива, засия от надежда и радост. Прости му всичко и беше готова да направи каквото той поиска. Но Реймон сам разруши постигнатото с прекалено голямата си прибързаност. Ако беше съумял да задържи поне едно денонощие Индиана в това положение, тя може би щеше да му се отдаде. Но денят се събуждаше ярък и

блестящ, той изливаше потоци светлина в стаята и уличният шум все повече и повече се усилваше. Реймон хвърли поглед към часовника, който показваше седем.

„Време е да свършим с цялата тази история – помисли си той. – Делмар може да се яви всеки миг, необходимо е да я убедя доброволно да се прибере в къщи.“

Той стана по-настойчив и по-малко нежен; устните му побеляха от страст и нетърпение, целувките му станаха груби, почти гневни. Индиана се уплаши. Някакъв добър ангел сякаш разпери криле над нейната трепетна и смутена душа, тя се съвзе и отблъсна нападките на хладния и егоистичен порок.

– Оставете ме – каза тя, – не желая да ви отстъпя от слабост, след като можех да ви се отдам от любов или благодарност. Не ви са нужни повече доказателства за чувствата ми. Моето присъствие тук е достатъчно убедително доказателство, че виверявам живота си. Но позволете ми да запазя съвестта си чиста, за да се боря срещу пречките, които още ни разделят. Аз имам нужда от твърдост и спокойствие.

– За какво ми говорите? – извика гневно Реймон, който не слушаше, възмутен от съпротивата ѝ. И загубвайки окончателно власт над себе си в миг на раздразнение и досада, той грубо я отблъсна и закрачи из стаята, задъхан, с пламнала глава; после си наля от едно шише пълна чаша с вода и я изпи наведнъж; това го успокои и охлади страстта му. Той погледна иронично Индиана и каза:

– И така, госпожо, време е да си вървите.

Най-сетне лъч светлина достигна до Индиана и ѝ разкри цялата душа на Реймон.

– Вие сте прав – каза тя и тръгна към вратата.

– Забравихте си наметката и кожата – каза той.

– Вярно – отговори тя, – следите от моето присъствие могат да ви изложат.

– Какво дете сте! – възкликна той медено любезно, като я загърна грижливо с наметката. – Знаете чудесно колко ви обичам, но наистина като че ли ви доставя удоволствие да ме измъчвате, да ме подлудявате! Чакайте да извикам файтон. Бих ви изпратил до вас, но това би означавало да ви погубя?

– А мислите ли, че аз вече не съм се погубила? – запита го тя горчиво.

– Не, скъпа – отговори Реймон, който мечтаеше само за едно – колкото се може по-скоро да се отърве от нея. – Сигурно не са забелязали,

че ви няма, щом още никой не е дошъл да ви потърси тук. Макар че мен сигурно ще ме заподозрат последен! Съвсем естествено е да ви подирят у всички ваши познати. Освен това можете да поискате закрила от леля си. Съветвам ви дори да се обърнете към нея. Тя ще съумее да се справи. Ще ви повярват, че сте прекарвали нощта при нея...

Госпожа Делмар не го слушаше. Тя гледаше с безсмислен поглед яркото червено слънце, което се издигаше над блесналите покриви.

Реймон се опита да я изтръгне от това съзерцание. Тя се обърна към него, но като че ли не го позна. Бузите ѝ бяха зеленикави, а пресъхналите ѝ устни бяха като сковани.

Той се уплаши. Спомни си за самоубийството на Нун и изпадна в ужас; не знаеше какво да предприеме и се страхуваше да не стане за втори път престъпник в собствените си очи, но се чувствуваше напълно изтощен и не можеше да я лъже повече, затова грижливо я настани в креслото, затвори я в стаята и се качи на другия етаж при майка си.

XX

Завари я будна; тя беше свикнала да става рано. Навик от изпълнение ѝ с трудности живот през време на емиграцията, който тя не загуби напълно, когато отново стана богата.

Като видя, че Реймон идва при нея рано сутринта блед и развълнуван, облечен във фрак, разбра, че синът ѝ е изпаднал в трудно положение, както често му се случваше в неговия бурен живот. В такива случаи тя винаги му беше опора и спасение, грижите оставяха в майчиното ѝ сърце дълбоки и мъчителни следи. Сполуките и несполуките на Реймон се бяха отразили на здравето ѝ. Характерът на сина ѝ, едновременно бунен и студен, разсъдлив и страстен, беше резултат от нейната неизчерпаема любов и всеопрощаваща нежност. Той може би щеше да стане по-добър с някоя по-лоша майка, но беше свикнал да приема всичките ѝ жертви; тя го беше научила да се стреми тъй пламенно и силно към своето благополучие, както сама се стремеше да го добие за сина си. Смяташе, че е създадена да го предпазва от всякакви огорчения и да му принася в жертва личните си интереси, ето защо той приемаше като нещо съвсем естествено, че светът съществува само за него и той може да получи каквото пожелае само като спомене на майка си. От прекалено голямо великодушие тя бе отгледала един бездушен егоист.

Когато той влезе в стаята, горката майка пребледня, надигна се в

леглото и го изгледа тревожно. Тя вече го питаше с поглед: „Какво мога да направя за тебе? Къде трябва да тичам?“

– Мамо – каза той, като сграбчи сухата, прозрачна ръка, която тя му протягаше, – страшно съм нещастен, имам нужда от вас. Помогнете ми да се освободя от мъката... Обичам госпожа Делмар. Вие го знаете...

– Не, не знаех... – отговори госпожа дьо Рамиер с нежен упрек.

– Не отричайте, мила мамо – прекъсна я Реймон, който нямаше време за губене. – Много добре го знаехте, но от деликатност не се решавахте да ми заговорите първа за това. Е добре, тази жена ме отчайва, просто полудявам!

– Разкажи ми всичко – подкани го госпожа дьо Рамиер с младежко оживление, породено от горещата ѝ майчинска любов.

– Нищо няма да скрия, още повече че този път не съм виновен. От няколко месеца се опитвам да успокоя романтичната ѝ глава и да я върна на земята. Но всичките ми старания само разпалват в нея жажда за опасности и приключения, присъщи на жените от нейната родина. Сега, докато разговаряме с вас, тя стои в стаята ми, без да съм я викал, и нямам представа как да я убедя да си отиде.

– Горкото дете! – възкликна госпожа дьо Рамиер и бързо се облече. – Тъй свенлива, тъй скромна, ще отида при нея, ще ѝ поговоря! Нали това искаше да ме помолиш?

– Да, да! – отговори Реймон, развълнуван от нежността на майка си. – Идете при нея и я убедете да бъде благоразумна. Тя несъмнено ще се вслуша в гласа на добродетелта, ще се поддаде на вашите ласки, ще се овладее! Горката, толкова много страда!

Реймон се хвърли в един фотьойл и заплака – сутрешните вълнения бяха разстроили нервите му. Майка му също се заплака и чак след като го принуди да вдъхне няколко капки етер, се реши да го остави.

Когато я позна, Индиана стана и я посрещна спокойно и с достойнство; тя не плачеше. Госпожа дьо Рамиер не очакваше подобно благородно самообладание и се смути пред тази млада жена, сякаш проявяваше нетактичност, като я изненадваше в спалнята на сина си.

Тогаваше се поддаде на чувствата си и ласкаво ѝ протегна ръце. Госпожа Делмар се хвърли в обятията ѝ; отчаянието ѝ се разрази в горчиви ридания и двете жени дълго плакаха прегърнати.

Когато госпожа дьо Рамиер се опита да каже нещо, Индиана я спря.

– Не ми казвайте нищо, госпожо – помоли я тя, като изтри сълзите си. – Всяка ваша дума ще ми причини болка. Вашето съчувствие и ласки ми стигат и ми доказват великодушното ви отношение към мен; това

облекчава сърцето ми, доколкото изобщо е възможно да бъде облекчено. Сега си отивам; не е необходимо да ме убеждавате, за да разбере, че трябва да го сторя.

– Аз дойдох при вас не за да ви убеждавам да си вървите, а за да ви утеша – каза госпожа дьо Рамиер.

– Аз не мога да бъда утешена – възрази Индиана, като я целуна. – Обичайте ме, това ще ми помогне, но не ми говорете. Сбогом, госпожо, вие вървате в бог, помолете го за мене!

– Няма да ви пусна да си отидете сама! – извика госпожа дьо Рамиер. – Аз лично ще ви заведа при мъжа ви, за да ви оправдая, да ви защита, да ви закрилям.

– Колко сте великодушна! – каза Индиана, като я притисна до сърцето си. – Това е невъзможно. Вие единствена не знаехте тайната на Реймон. Цял Париж ще говори за нея тази вечер и вие ще се изложите. Оставете ме да понеса сама скандала. Аз няма да страдам дълго.

– Какво искате да кажете? Нима се готвите да извършите престъпление, да посегнете на живота си? Скъпо дете, вие също вървате в бога!

– Да, госпожо, затова след три дни заминавам за остров Бурбон.

– Ела в обятията ми, скъпа дъще, ела да те благословя, бог ще те възнагради за твоята смелост...

– Надявам се – отговори Индиана, като погледна към небето.

Госпожа дьо Рамиер искаше поне да извика кола, но Индиана не се съгласи. Тя пожела да си отиде сама, без много шум. Като я виждаше тъй слаба и измъчена, майката на Реймон се плашеше, че няма да може да измине пеш толкова дълъг път.

– Не се страхувайте – успокои я Индиана. – Една дума на Реймон беше достатъчна да ми възвърне силите.

Тя се загърна в палтото си, спусна черната воалетка над лицето си и излезе от къщата през задния вход, който госпожа дьо Рамиер ѝ показа. Щом се озова на улицата, почувствува, че краката ѝ треперят. Струваше ѝ се, че само след миг грубата ръка на побеснелия ѝ мъж ще я сграбчи, ще я повали, ще я смъкне в калта. Скоро уличният шум, безгрижните хора, които преминаваха край нея, утринната хладина ѝ възвърнаха силата и спокойствието, макар това да беше сила, изпълнена с напрежение, и спокойствие, натегнало от мрачно предчувствие – като затишие, надвиснало над морските води, от което прозорливият моряк се плаши повече, отколкото от самата буря. Тя се спусна по кея от Института до Законодателния корпус, но вместо да прекоси моста, продължи да върви безцелно покрай реката, потънала в тъпо безсмислено съзерцание.

Незабелязано се озова до водата, която влачеше парчета лед в краката ѝ и ги разбиваше в крайбрежните камъни. Зеленикавата вода я привличаше с неудържима сила. Човек привиква и с най-страшните мисли; щом веднъж ги приеме, изпитва дори някакво удоволствие от тях. От дълго време възможността да последва примера на Нун я успокояваше в часовете на отчаяние, така че за нея самоубийството се беше превърнало в нещо като сладостно изкушение. Една единствена религиозна мисъл я беше спирала досега да се реши; но в този миг в опустошеното ѝ съзнание нямаше никакъв проблясък. Тя едва си спомняше, че е имало някога бог, че Реймон е съществувал и вървеше все напред, приближаваше се все повече до реката като хипнотизирана, подчинявайки се инстинктивно на страданието.

Когато усети ледено студената вода, докосваща обувките ѝ, тя сякаш се събуди от тежък сън, огледа се, видя Париж зад себе си, Сена, която течеше в краката ѝ, отразявайки в маслените си води белите къщи и сивото небе. Постоянното движение на водата и неподвижността на земята се смесиха в обърканите ѝ представи и изведнъж ѝ се стори, че водата стои неподвижна, а земята бяга под краката ѝ. В този шеметен миг тя се притисна до една стена и се наведе като омагьосана над водата, която ѝ приличаше на твърда почва... Но изведнъж край нея залая куче, тя се разсея, остана за миг неподвижна. Дотича мъж, сграбчи я, дръпна я настрана, положи я в една изоставена лодка на брега. Индиана го погледна в лицето, но не го позна. Той се отпусна на земята в краката ѝ, съблече палтото си и я зави с него, улови ръцете ѝ, за да ги стопли, назова я по име.

Но тя беше прекалено слаба, за да направи каквото и да било усилие: от две денонощия не беше хапвала нито зальк.

Все пак, когато вледененото ѝ тяло се поотпусна от топлината, тя видя Ралф на колене пред себе си; той държеше ръцете ѝ и чакаше да се свести.

– Срещнахте ли Нун? – запита тя.

После все още под влияние на своята натрапчива мисъл добави:

– Видях я, като мина по този път – и му показа реката. – Искях да я последвам, но тя вървеше много бързо, а аз няхах сила да я догоня. Като в кошмар!

Ралф я гледаше отчаяно. Струваше му се, че сам губи съзнание, мислите му се объркваха.

– Да си вървим – каза той.

– Да вървим – съгласи се тя. – Но преди това потърсете краката ми,

загубих ги по камъните.

Ралф видя, че краката ѝ са мокри и вкочанени от студ. Той я взе на ръце и я отнесе в една гостоприемна къща, където някаква добра жена се погрижи за нея и Индиана най-сетне дойде в съзнание. В това време Ралф изпрати да съобщят на господин Делмар, че е намерил жена му. Полковникът не бил в къщи. Той продължаваше да търси Индиана, изпълнен с тревога и гняв.

Ралф бе проявил съобразителност и изтича до господин дьо Рамиер; Реймон го посрещна иронично и студено. Той току-що беше легнал. Тогава Ралф си спомни за Нун и тръгна край реката, а слугата му започна да я търси в обратната посока. Офелия бързо откри следите на господарката си и отведе Ралф до мястото, където той я намери.

Малко по малко Индиана си спомни какво се беше случило през тази злополучна нощ, но напразно се мъчеше да възстанови минутите на трескавото си блънуване. Тя не можа да обясни на Ралф за какво беше мислила един час преди това; той обаче отгатна всичко, разбра какво е почувствувала, без да я разпитва. Само улови ръката ѝ и ѝ каза нежно и в същото време с тържествен тон:

– Братовчедке, моля ви да ми обещаете нещо. Това ще бъде последно доказателство за приятелството ви, повече няма да ви отегчавам.

– Говорете – каза тя, – да направя нещо за вас, е единствената радост, която още ми остава.

– Закълнете ми се – помоли я Ралф – никога вече да не помислите за самоубийство, без да ме предупредите. От своя страна и аз ви се заклевам в честта си да не ви попреча да го сторите. Само ви моля да ме предупредите. Вие знаете, че и аз не се страхувам от смъртта и неведнъж съм мислил за нея...

– Защо ми говорите за самоубийство? – запита Индиана. – Аз никога не съм искала да посягам на живота си! Винаги съм смятала това за грях, в противен случай...

– Да, но преди малко, когато ви взех на ръце, след като горкото куче (и той погали Офелия) ви бе дръпнало за роклята, вие бяхте забравили и бог, и света, и братовчед си Ралф...

Сълзи блеснаха в очите на Индиана. Тя стисна ръката на Ралф и му каза тъжно:

– Защо сте ме спрели? Сега щях да бъда вече на небето, без да съм извършила грях, защото нямаше да съзнавам какво правя.

– Знам, но аз смятам, че самоубийството трябва да бъде резултат от предварително взето решение. Ще поговорим пак за това...

Индиана потръпна. Колата, която ги отвеждаше, спря пред къщата, където тя щеше да се срещне отново с мъжа си. Нямаше сили да изкачи стълбите. Ралф я отнесе на ръце в стаята ѝ. Прислугата им се състоеше от една камериерка, която беше отскочила до съдиите, за да клюкарствува за бягството на госпожа Делмар, и от Льолиевр, който беше отишъл в моргата, за да види труповите, донесени от сутринта. Ралф остана да се погрижи за Индиана, защото тя още не се чувствуваше добре. Рязко дръпване на звънеца извести завръщането на полковника. Тръпка на ужас и омраза премина през тялото на Индиана, тя бързо улови ръката на братовчед си и му каза:

– Моля ви се, Ралф, ако поне малко ме обичате, избавете ме от присъствието на този човек. Не искам да предизвиквам съжалението му, предпочитам гнева му пред състраданието... Не отваряйте или го отпрадете; кажете му, че не са ме намерили още.

Устните ѝ трепереха, тя не пускаше Ралф. Измъчван от две противоречиви чувства, горкият Ралф се чудеше чия страна да вземе. Делмар звънеша тъй силно, че можеше да скъса звънеца, а Индиана седеше в креслото почти в безсъзнание.

– Вие мислите само за това, че е ядосан – каза най-сетне Ралф, – а не помисляте дори за мъките му, за тревогите му; все ви се струва, че ви мрази... Ако бяхте го видели колко мъчно му беше тази сутрин!...

Индиана пусна ръката му; Ралф отиде да отвори.

– Тук ли е? – извика полковникът, като влезе. – Що за дяволска история! Досега съм тичал да я търся! Много съм ѝ благодарен, че ми намери такова хубаво занимание. Да бъде проклета! Не искам да я видя, защото ще я убия!

– Не забравяйте, че ви чува – напомни му тихо Ралф. – Състоянието ѝ е такова, че не може да понесе никакво вълнение. Овладейте се!

– Да бъде трижди проклета! – изрева полковникът. – Хубаво ме развълнува от сутринта! Добре, че имам нерви като въжета! Кажете ми, ако обичате, кой от нас е по-обиден, по-уморен и по-болен, аз или тя? Къде я намерихте и какво правеше? Заради нея оскърбих ужасно онази стара глупачка дьо Карважал, която ми отговаряше двусмислено и ме обвиняваше, че аз съм бил виновен за шуротиите на племенницата ѝ... Дявол да го вземе, просто съм смазан от умора!

Делмар наговори всичките тези приказки с пресипнал и груб глас, седнал на един стол в преддверието; той изтри челото си – беше се изпотил въпреки студа; повтаряше, проклинайки непрекъснато, колко се е уморил, как се безпокоил, колко се измъчвал; задаваше хиляди въпроси

и, за щастие, не слушаше отговорите, защото горкият Ралф не умеше да лъже и се чудеше какво да каже на полковника, за да го успокои. Той седеше до една маса невъзмутим и безмълвен, сякаш нямаше нищо общо с тревогата на тези двама души, докато всъщност изживяваше всичко това много по-тежко от тях.

Като чу проклятията на мъжа си, Индиана се почувствува по-силна, отколкото си мислеше. Тя предпочиташе той да избухне гневно, защото това я оправдаваше в собствените ѝ очи, отколкото да прояви великодушие, тъй като щеше да изпита угризения. Изтри сълзите си и събра последните остатъци от силите си, без да се замисля, че още биха могли да ѝ потрябват – толкова ѝ беше опротивял животът. Когато мъжът ѝ се приближи до нея, властен и груб, самообладанието ѝ го изненада – той почувствува, че тя е по-силна от него и промени тона и изражението си. Опитва се да се държи с хладно достойнство като нея, но, разбира се, не успя.

– Ще благоволите ли да ми кажете, госпожо – запита той, – къде прекарахте сутринта, а може би и нощта?

От това „може би“ Индиана разбра, че са открили късно отсъствието ѝ. Тя стана по-уверена и отговори:

– Не, господине, нямам намерение да ви съобщя.

Делмар позеленя от яд и изненада.

– Нима? – възкликна той с треперещ глас – Наистина ли смятате да скриете от мен?

– Няма да ви отговоря – каза тя с леден тон, – защото искам да ви докажа, че нямате право да ми задавате такива въпроси.

– Нямам право ли, дявол да ви вземе! Кой е господарят тук, вие или аз? Кой носи роля и трябва да се подчинява? Искате да ме сложите под чехъл! Няма да го бъде, любезна моя!

– Знам, че аз съм робиня, а вие сте господар. Според законите на тази страна вие сте мой владетел. Можете да вържете ръцете и краката ми, да ме оковете във вериги, да се разпореждате с моите действия. Притежавате правото на по-силния и обществото ви закриля; но върху волята ми, господине, вие нямате никаква власт, само бог може да я превие. Опитайте се да откриете закон, затвор или уред за измъчване, за да ме подчините! Все едно да затворите въздуха или да уловите празното пространство.

– Млъкнете, глупава и дръзка жена! Всичките тези приказки, взети от романите, съвсем ни отегчиха.

– Вие можете да ми заповядате да мълча, но не можете да ме

възпрете да мисля.

– Глупава гордост, жалка самомнителност! Вие злоупотребявате със съжалението, което предизвиквате, но скоро ще се убедите, че не е толкова трудно да бъде усмирен „силният ви характер“.

– Не ви съветвам да опитвате. Ще си загубите спокойствието, а достойнството ви нищо няма да спечели от това.

– Сигурна ли сте? – запита той, като стисна силно ръката ѝ.

– Сигурна съм – отговори тя, без да промени изражението си.

Ралф направи две крачки, улови ръката на полковника с желязната си ръка, изви я като тръстика и му каза спокойно.

– Няма да допусна да падне нито едно косъмче от главата на тази жена.

Делмар изпита непреодолимо желание да се хвърли върху него, но почувствува, че не е прав, а той най-много от всичко се боеше да не се черви от постъпките си. Затова се сдържа и каза само:

– Не се бъркайте в чужди работи.

После отново се обърна към жена си.

– И тъй, госпожо – каза той, като притисна ръка до гърдите си, за да не я удари, – вие открито се обявявате срещу мене и отказвате да ме последвате на остров Бурбон? Искате да се разделим? Добре, дявол да го вземе, аз също...

– Вече не желая да се разделим – отговори тя. – Вчера мислех друго, но тази сутрин промених мнението си. Вие си послужихте със сила, като ме затворихте в стаята. Излязох през прозореца, за да ви докажа, че цялата ви власт не представлява нищо, щом не можете да подчините волята на една жена. За няколко часа отхвърлих вашия деспотизъм; вдъхнах въздуха на свободата, за да ви докажа, че морално вие не сте мой господар и че на земята аз завися само от себе си. Докато се разхождах, размислих и реших, че дългът и съвестта ми ме задължават да се върна при вас; върнах се по моя воля. Братовчед ми ме *придружи*, а не ме *доведе*. Ако не желаех да го последвам, уверявам ви, той не би могъл да ме убеди. И така, господине, не си губете времето и не се опитвайте да ме убеждавате в противното; никога няма да успеете. Вие загубихте това право от мига, когато започнахте да действувате със сила. Пригответе се за отпътуване; готова съм да ви последвам. Не защото такава е вашата воля, а защото такава е моето намерение. Можете да се разпореждате с мене, но аз винаги ще се подчинявам само на себе си.

– Много ми е мъчно, че разумът ви е така разбъркан! – каза полковникът, като сви рамене.

И се оттегли в стаята си, за да сложи в ред книгата си, доволен дълбоко в душата си от решението на госпожа Делмар и без да се страхува от нови усложнения. Защото вярваше на думата ѝ, макар и да презираше възгледите ѝ.

XXI

Реймон беше много уморен; веднага след като отпрати студено сър Ралф, заспа дълбоко. Събуди се, обзет от блажено спокойствие, като си припомни, че романът му с Индиана най-сетне е свършил. Той отдавна предвиждаше, че ще дойде време, когато ще трябва да се бори с любовта ѝ, ще трябва да защитава свободата си срещу изискванията на нейната романтична страст и предварително беше решил да не се съгласява с тези изисквания. Най-сетне беше успял, беше направил трудната крачка, беше казал „не“, не беше необходимо да се връща повече към този въпрос, тъй като нещата се бяха развили чудесно. Индиана не бе плакала кой знае колко, не бе настоявала кой знае колко. Беше се показала разумна; разбра всичко от първата дума и се покори на участта си бързо и гордо.

Реймон беше много доволен; той вярваше в съдбата си като в любещая майка и разчиташе, че тя ще подреди всичко в негова полза, ако трябва дори в ущърб на другите. Досега тя винаги го беше галила, така че нямаше защо да се съмнява в нея. Да предвиди последствията от грешките си и да се безпокои за тях, му се струваше престъпна неблагодарност към доброто божество, което бдеше над него.

Той стана от леглото все още уморен от нервното напрежение, с което бе изживял мъчителната сцена. В това време майка му се върна; тя беше отишла у госпожа дьо Карважал, за да я разпита за здравето и душевното състояние на госпожа Делмар. Маркизата като че ли никак не се безпокоеше; по-скоро се разстрои, когато госпожа дьо Рамиер направо я запита за Индиана. Всъщност тя се тревожеше само да не би бягството на Индиана да предизвика скандал. Оплака се горчиво от племенницата си, която едва предната вечер бе превъзнасяла до небесата; госпожа дьо Рамиер разбра, че с постъпката си клетата Индиана беше настроила завинаги срещу себе си лея си и беше изгубила единствената подкрепа, която ѝ оставаше.

Тези, които знаеха какво представлява маркизата, разбираха, че това не е кой знае колко голяма загуба; но за майката на Реймон госпожа

дъо Карважал беше безупречна добродетел. Нейната младост беше обвита с тайнствено мълчание и следите ѝ се губеха в революционните вихрушки. Госпожа дъо Рамиер не можа да сдържи сълзите си, като си помисли за съдбата на Индиана, и се опита да я оправдае, но маркизата злобно забеляза, че тази история сигурно не ѝ е безразлична, затова не може да съди безпристрастно.

– Но какво ще стане с нещастната млада жена? – запита госпожа дъо Рамиер. – Кой ще я закриля от мъжа ѝ?

– Ще стане това, което е угодно богу – отговори маркизата. – Аз нямам намерение да се меса в тази история и не желая да я видя никога вече.

Добрата госпожа дъо Рамиер не се успокои и реши на всяка цена да узнае нещо за госпожа Делмар. Тя помоли да я отведат до ъгъла на улицата, където живееше Индиана, и изпрати прислужника си да разпита портиера, като му поръча да се добере до сър Ралф, ако той е в къщи. После остана да чака в колата; скоро дойде самият Ралф.

Може би единственият човек, оценил правилно Ралф, беше госпожа дъо Рамиер. Те си размениха няколко думи, но и двамата разбраха, че еднакво искрено се вълнуват от съдбата на Индиана. Ралф разказа какво се беше случило сутринта, но тъй като само подозираше как е протекла нощта, не се опита да изясни този въпрос. Госпожа дъо Рамиер обаче сметна, че трябва да му каже всичко, което знае, тъй като той сигурно щеше да съдействува тази съдбоносна и пагубна връзка да бъде прекъснатата. Ралф се чувствуваше по-свободен пред нея, отколкото пред всеки друг; затова не скри дълбокото вълнение, което изпитваше по време на този откровен разговор.

– Вие казвате, госпожо – прошепна той, сякаш подтискайки нервна тръпка, – че тя е прекарала нощта във вашата къща?

– Самотна и тежка нощ. Реймон не може да бъде обвинен в съучастие, защото се е върнал в шест часа, а в седем дойде при мене, за да ме помоли да вразумя нещастното дете.

– Тя е искала да напусне мъжа си! Искала е да се опозори! – възкликна Ралф, втренчил поглед пред себе си, странно развълнуван. – Значи, толкова много обича този недостоен за нея човек!

Забравяше, че говори пред майката на Реймон.

– Отдавна бях отгатнал това – продължи той. – Защо не предвидих, че ще настъпи ден, в който тя ще се реши да се погуби. По-скоро бих я убил, отколкото да допусна това.

Подобни думи в устата на Ралф поразиха госпожа дъо Рамиер; тя се

надаваше, че ще разговаря със спокоен и снизходителен човек и вече се разкайваше, че е повярвала на външната му невъзмутимост.

– Боже мой! – извика ужасено тя. – Нима и вие ще я осъдите безпощадно? Нима и вие ще я изоставите като леля й? Нима в сърцата ви няма жалост? Нима не умеете да прощавате? Нима няма да й остане поне един приятел след нейната грешка, от която тя и без това вече толкова много страда!

– За мене можете да бъдете спокойна – отговори Ралф. – От шест месеца зная всичко и не съм казал нито дума. Станах случайно свидетел на първата им целувка и въпреки това не смъкнах господин дьо Рамиер от коня му. Често улавях в гората любовните им послания и въпреки това не ги унищожавах. Срещнах господин дьо Рамиер на моста, когато той го прекосяваше, за да отиде при нея – беше нощ, бяхме сами, аз съм четири пъти по-силен от него и въпреки това не блъснах този човек в реката; и когато видях, че успя да ми убегне, да ме измами, да се промъкне при нея, вместо да изкъртя вратите и да го изхвърля през прозореца, аз спокойно ги предупредих за пристигането на съпруга и спасих живота му, за да спася честта й. Както виждате, госпожо, аз съм жалостив и милосърден. Тази сутрин този човек пак беше в ръцете ми; аз знаех, че той е причина за всички наши нещастия и ако нямах право да го обвиня без доказателства, поне можех да го предизвикам на дуел заради дръзкото му и подигравателно държане. Е добре, аз понесох оскърбителното му презрение, защото знаех, че смъртта му ще убие Индиана; оставих го да се обърне на обратната страна и да спи, докато Индиана, полумъртва, обезумяла, стоеше на брега на Сена, готова да последва друга една жертва... Както виждате, госпожо, аз съм търпелив с тези, които мразя, и съм снизходителен към тези, които обичам.

Госпожа дьо Рамиер седеше в колата срещу Ралф и го гледаше с изненада, примесена с ужас. Той беше толкова различен от човека, когото познаваше, че тя се уплаши да не е получил мозъчно сътресение. Намекът му за смъртта на Нун потвърди предположението й, защото тя не знаеше нищо за тази история и взе думите, изплъзнали се от устата на Ралф, за измислици, нямащи нищо общо с разговора, който водеха. Ралф действително беше силно развълнуван, състояние, в каквото може би изпадат понякога и най-разумните хора и което граничи с лудостта. Подобно на всички уравновесени хора гневът му обикновено беше хладен и сдържан, но неудържим, както е присъщо на благородните души, затова в този миг той беше страшен. Госпожа дьо Рамиер улови ръката му и каза тихо:

– Вие сигурно страдате много, скъпи господин Ралф, щом без никакво угризение на съвестта ми причинявате такава болка. Забравяте, че човека, за когото говорите, е мой син, и че неговите грешки, ако той е направил грешка, нанаяват много повече моето сърце, отколкото вашето.

Ралф веднага се овладя и целуна ръката на госпожа дьо Рамиер с изблик на симпатия, което за него беше почти тъй рядко явление, както и гнева му.

– Простете ми, госпожо – каза той, – вие сте права. Аз страдам много и забравих, че има неща, които трябва да уважавам. Забравете и вие горчивите думи, които изрекох пред вас, а аз ще съумея да затая всичко в сърцето си.

Госпожа дьо Рамиер се поуспокои, но не напълно; все още се вълнуваше, като разбираше каква дълбока омраза изпитва Ралф към сина й. Тя се опита да го оправдае, но Ралф я спря.

– Отгатвам мислите ви, госпожо, но не се тревожете. На нас с господин дьо Рамиер не ни е съдено да се видим скоро. Не съжалявайте за това, което ми разказахте за братовчедка ми. Дори цял свят да я напусне, аз ви се заклевам, че един приятел ще ѝ остане завинаги.

Госпожа дьо Рамиер се върна привечер в къщи; Реймон, грееше блажено край камината краката си, обути в кашмирени пантофи, и пиеше чай. Все още се мъчеше да се съвземе от изживените тревоги, но вече лелееше сладки мечти за бъдещето; най-сетне се беше почувствувал свободен и можеше да се радва на това скъпо щастие, което никога не съумяваше да запази.

„Защо съм устроен така – питаше се той, – че се отегчавам толкова бързо от свободата си, която вечно откупувам на такава висока цена? Щом някоя жена ме улови в мрежата си, бързам да я разкъсам, за да намеря отново покой, да си възвърна душевното спокойствие! Да бъда проклет, ако скоро пак пожертвувам свободата си заради някоя жена! Мъките, които изтърпах с тези две креолки, ще ми послужат за добър урок и вече ще имам работа само с лекомислени и шеговити парижанки... истински светски дами. Може би няма да е зле дори да се ожения, за да сложа край, както се казва...“

Тъкмо беше се вгълбил в тези мирни и тихи мисли, когато майка му влезе развълнувана и уморена.

– Тя е по-добре – каза госпожа дьо Рамиер. – Всичко е минало благополучно. Надявам се, че ще се успокои...

– Кой? – запита Реймон, пробуден внезапно от прелестните си

мечти.

И все пак на другия ден той реши, че е длъжен да спечели ако не любовта, то поне уважението на Индиана. Не му беше приятно тя да се похвали, че го е напуснала. Искаше да ѝ докаже, че благоразумието и великодушното му са я подтикнали към това решение. Искаше да запази властта си над нея, дори след като я беше отблъснал, затова ѝ написа следното писмо:

„Няма да ви искам прошка, скъпа приятелко, за жестоките или дръзки думи, изплъзнали ми се в минутите на безумие. В разгара на треската човек не може да си даде сметка за чувствата си и да ги изрази както подобава. Не е моя грешката, че не съм бог и не мога да се овладее край вас, когато пламне кръвта ми, че губя ума си, че полудявам. Може би и аз имам право да се оплача от жестокото хладнокръвие, с което ме бяхте осъдили на ужасни мъки, без нито веднъж да се смилите над мене; но това също не е по ваша вина. Вие сте прекалено съвършена, за да играете в този свят същата роля, каквато играем ние, обикновените смъртни, подчинени на човешките си страсти, роби на грубия си инстинкт. Аз често съм ви казвал, Индиана, че вие не сте жена и когато мисля сега за това спокойно, още веднъж се убеждавам, че сте ангел. Прекланям се пред вас като пред божество. Но, уви, когато съм до вас, в мен се пробужда първобитния човек! Благоуханното ви дихание обгаряше като буен пламък устните ми; когато се навеждах над вас и косите ми докосваха вашите, тръпка на неизразима наслада пробягваше по кръвта ми и тогава забравях, че сте небесно създание, олицетворение на мечтата за вечно блаженство, ангел, слязъл от небето, за да направлява моите стъпки в този грешен живот и да ме посвети в радостите на друго едно съществуване. Защо ти, светъл ангел, ми носеше съблазните на ада? Често си мислех, че държа щастието в обятията си, а ти беше само добродетел!

Простете ми тези престъпни съжаления, моя приятелко! Аз не бях достоен за вас и може би, ако вие бяхте решили да се принадите до мен, щяхме да бъдем по-щастливи! Но вие постоянно страдахте от моето несъвършенство и смятахте за престъпление, че не притежавам вашите добродетели.

Сега, когато вече сте ми простили – сигурен съм в това, защото идеалното същество не може да не прояви снизхождение,

позволете ми още веднъж да се обърна към вас, за да ви благодаря и да ви благословя. Да ви благодаря!... О, не, мой живот, благодаря не е точната дума, защото душата ми се разкъсва много по-тежко от вашата, когато проявихте смелостта да се изтръгнете от обятията ми. Но аз се възхищавам от вас и облян в сълзи, одобрявам решението ви! Да, моя Индиана... вие намерихте в себе си сили да принесете такава скъпа жертва! Вие разбихте сърцето и живота ми, помрачихте бъдещето ми, съсипахте моето съществуване! Така да бъде! Аз ви обичам толкова силно, че съм готов да понеса всичко, без да се оплаквам, защото моето щастие не е нищо, за мен вашето щастие е всичко на света. Готов съм хиляди пъти да пожертвувам заради вас честта си, но вашата чест ми е по-скъпа от всички радости, които бихте могли да ми дарите! Не бих приел никога такава жертва! Напрасно бих се мъчил да се забравя, опиянен от страстна любов, напрасно бихте разтворили обятията си, за да ме обсипете с небесни наслади, винаги щях да изпитвам угризение, то щеше да отрови дните ми и аз бих се чувствувал по-унизен и от вас от презрението на хората! О, боже! Да зная, че сте загубили всяко уважение, че сте отхвърлена заради мен! Да зная, че сте загубили обожанието, което винаги ви е заобикаляло. Да ви виждам оскърбена в моите обятия и да не мога да измия тази обида! Защото аз бих могъл да пролея всичката си кръв за вас! Бих могъл да отмъстя за вас, но никога не бих могъл да ви оправдая пред света! Моето пламенно желание да ви защитя би било още едно обвинение срещу вас; моята смърт – неопровержимо доказателство за вашето престъпление. Клета Индиана, аз бих ви погубил! О, колко нещастен бих се чувствувал тогава!

Заминете, любима моя, идете под друго небе, за да се радвате на плодовете на вашата добродетел и вяра. Бог ще ви награти за нашата жертва, защото той е добър! Ще ни свърже в друг, пощастлив живот и може би дори... Но не... тази мисъл също е греховна и все пак аз не мога да си забраня да се надявам!... Сбогом, Индиана, сбогом! Сама виждате, че нашата любов е престъпление! Уви, сърцето ми е разбито! Как ще намеря сила да ви кажа: «Прощавайте!»

Реймон отнесе сам това писмо у госпожа Делмар; но тя се затвори в стаята си и отказа да го приеме. Той напусна къщата, като успя да

предаде тайно писмото на камериерката и да прегърне сърдечно съпруга. Когато прекрачи и последното стъпало, му олекна; времето му се стори по-хубаво, жените по-красиви, магазините по-блестящи – чудесен ден в живота на Реймон.

Госпожа Делмар заключи писмото в едно ковчеже – щеше да го отвори в колониите. Искаше да се сбогува с лея си, но сър Ралф не й позволи. Той беше видял госпожа дьо Карважал и знаеше, че тя се готви да посрещне Индиана с упреци и презрение; възмущаваше го нейната лицемерна строгост и не можеше да се примири с мисълта, че Индиана ще трябва да изживее подобни обиди.

На другия ден, когато Делмар и жена му вече се качваха в дилижанса, Ралф им каза с обикновената си невъзмутимост:

– Аз често съм повтарял, приятели мои, че искам да бъда с вас; но вие не ме разбрахте и не ми отговорихте. Ще ми позволите ли да дойда с вас?

– До Бордо ли? – запита господин Делмар.

– До остров Бурбон – отговори Ралф.

– Не бива – възрази господин Делмар. – Не бива да свързвате съдбата си с нас, бъдещето ни е несигурно, положението ни е много лошо. Това би означавало да злоупотребим подло с вашето приятелство и да се откажете от общественото си положение. Вие сте богат, млад, свободен, трябва да се ожените пак, да си създадете семейство...

– Работата не е там – отговори студено сър Ралф. – Аз не умея да изразявам мислите си красиво, затова ще ви кажа откровено какво изпитвам. От около шест месеца ми се беше сторило, че вие двамата някак сте изстинали към мене, може би без да разбере, съм направил някаква грешка. Ако се лъжа, само една ваша дума ще бъде достатъчна да ме успокои. Позволете ми да дойда с вас. А ако съм виновен, време е да ми го кажете! Ако се разделим, ще ми бъде много тежко, че не съм поправил грешките си.

Полковникът беше толкова развълнуван от това наивно и великодушно признание, че забрави всичките обиди, нанесени на честолюбивото му, които го бяха отдалечили от приятеля му. Той му протегна ръка, закле му се, че никога не го е обичал по-искрено и че е отказал да приеме услугите му само от деликатност.

Индиана мълчеше. Ралф преодоля душевния си смут и запита сподадено:

– А вие, Индиана, вие все още ли сте моя приятелка?

Тези думи събудиха в душата й цялата й минала обич, всичките

детински връзки, които сближаваха сърцата им. Те се прегърнаха разплакани и Ралф едва не припадна; защото в душата на този силен човек, външно тъй спокоен и съдържан, бушуваха могъщи страсти. Мълчалив и блед, той седна за малко, защото чувствуваше, че ще падне, после улови ръката на полковника и на жена му и каза:

– В този час, когато може би се разделяме навеки, бъдете откровени с мен! Защо отказвате да приемете предложението ми да ви придружа, заради мене или заради вас?

– Кълна се в честта си – отговори Делмар, – че като ви отказвам, жертвувам щастието си заради вас.

– Вие знаете – добави Индиана, – че аз никога не бих пожелала да ви напусна.

– Грешно би било да се съмнявам в искреността ви в подобен миг – отговори Ралф, – вашата дума ми е достатъчна, благодаря и на двама ви.

И той изчезна.

Шест седмици по-късно двумачтовият кораб „Корали“ се готвеше да вдигне платна от пристанището в Бордо. Ралф беше писал на приятелите си, че ще дойде при тях, преди да заминат, но както обикновено от писмото не се разбираше дали има намерение да дойде само да им каже сбогом или да ги придружи до острова. Те напразно го чакаха; най-сетне капитанът даде знак за отплаване, Ралф не дойде. Мрачни предчувствия завладяха измъчената душа на Индиана, когато последните къщи на пристанището изчезнаха в зеленината на брега. Тя потръпна, като си помисли, че от сега нататък ще живее сама в света с този мъж, когото мразеше и с когото трябваше да остане до смъртта си, без приятел край себе си, който да я утеши, без близък, който да я закриля срещу деспотичната му власт...

Но когато се обърна, тя видя на палубата зад себе си Ралф – той се усмихваше спокоен и ласкав.

– Значи, все пак ти не ме напускаш? – извика тя и се хвърли обляна в сълзи на врата му.

– Никога няма да те напусна – отговори Ралф, като я притисна до гърдите си.

XXII

Писмо на госпожа Делмар до господин дьо Рамиер:

„Остров Бурбон, 3 юни 18..

Бях решила да не ви напомням за себе си, но когато пристигнах тук и прочетох писмото ви, писано в навечерието на заминаването ми от Париж, почувствах, че ви дължа отговор, защото в ужасната мъка, в която бях изпаднала тогава, бях отишла много далеч; бях си внушила неверни неща за вас, затова ви дължа обяснение не като пред любим, а като пред човек.

Простете ми, Реймон, че в този страшен миг от моя живот вие ми се сторихте истинско чудовище. Една ваша дума, един единствен поглед ме лишиха завинаги от цялата ми вяра, от надеждата. Знам, че вече не мога да бъда щастлива, но все пак се надявам, че поне няма да има защо да ви презирам – това би било за мен последният удар.

Да, аз ви смятах подлец и още по-лошо дори – егоист. Отвратих се от вас. Съжалих, че остров Бурбон не е достатъчно далеч, за да избягам, и негодуванието ми даде сила да изпия горчивата чаша до дъно.

Но сега, след като прочетох писмото ви, ми е по-добре. Вече не съжалявам за вас, но не ви мразя и не желая да ви измъчват угризения, че сте разрушили живота ми. Бъдете щастлив, бъдете безгрижен, забравете ме, аз съм още жива и може би ще живея дълго.

Всъщност вие за нищо не сте виновен; аз бях безразсъдна. Вие имате сърце, но то бе затворено за мене. Не ме излъгахте, аз сама се заблудих. Вие не сте нито клетвопрестъпник, нито нечувствителен човек, вие просто не ме обичахте.

Боже мой, не сте ме обичали! А аз обичах ли ви истински?... Но няма да се унижавам с жалби! Не ви пиша, за да отрова с тежък спомен покоя на вашия сегашен живот. Не ви пиша и за да измоля съчувствието ви за страданията, които имам сили да понеса сама. Сега вече зная добре коя роля ви подхожда, за това искам да ви оправдая и да ви простя.

Няма да се мъча да опровергавам писмото ви, това би било най-лесното. Няма и да отговоря на разсъжденията ви в какво се състоят задълженията ми. Бъдете спокоен. Реймон, аз зная какъв е дългът ми, но ви обичах много и бях готова да го пренебрегна, без да размисля. Не беше необходимо да ми обяснявате, че хората ще ме презрат за грешката ми; това ми е известно. Знаех, че ще опетня живота си и петното ще остане незаличимо, ужасно, че

всички ще ме отблъснат, прокълнатата, покрита с позор, че няма да имам нито един приятел, който да ме съжали и да ме утеши. Единствената ми заблуда беше вярата ми във вас, вярата, че ще разтворите обятията си за мене и ще ми помогнете да забравя презрението, изоставянето и самотата. Но едно нещо не предвидих – че вие може би ще откажете да приемете жертвата ми, след като вече съм я принесла. Въобразих си, че това не може да ми се случи. Когато идвах у вас, мислех, че отначало по принцип и от чувство за дълг ще се опитате да ме отблъснете, но бях убедена, че като ви припомня какво ме очаква след тази моя постъпка, ще сметнете, че сте длъжен да ми помогнете. Не, наистина никога не бих помислила, че ще ме изоставите да понеса последиците от моето пагубно решение, че ще трябва сама да събирам горчивите плодове, вместо да ми откриете обятията си и да ме обградите с любовта си.

Как бих предизвикала тогава целия свят, неспособен да ме оскърби с мълвата си! Колко безразлична би ми била омразата, ако бях уверена във вашата любов! Колко лесно би заглушила слабия глас на угризенията страстната ми любов към вас! Живейки само за вас, аз щях да забравя себе си. Горда с любовта ви, нямаше да имам време да се червя от моята. Една ваша дума, един поглед, една целувка щяха да бъдат достатъчни да се почувствувам храбра и мисълта за хорското мнение и законите не би намерила място в нашия живот. Да, аз бях безумна, както вие цинично се изразихте, защото съм изучавала живота от романите за камериерки, от тези весели и наивни измислици, които ни увличат с благополучния край на безумни авантюри и невъзможни блаженства. Във вашите думи, Реймон, има ужасна истина! Най-много ме тормози и ме измъчва това, че вие имате право.

Едно само не мога да си обясня – защо ние двамата с вас възприехме по различен начин невъзможното? Защо аз, слаба жена, почерпих в пламъка на чувствата си сила и не се побоях да изпадна в невероятно положение, като в романите, а вие, силен мъж, не намерихте решителност да ме последвате? Всъщност вие споделяхте моите мечти за бъдещето, бяхте се съгласили с безумните ми планове, вие поддържахте в мене тази невъзможна надежда! Колко пъти слушахте детинските ми планове, глупавите ми замисли с усмивка на уста, с блеснали от радост очи и ми отговаряхте с любов и признателност. Вие също бяхте спял,

непредвидлив и храбър само на думи. Как така станяхте благоразумен едва когато се озовахте пред опасността? Винаги съм мислела, че опасността омагьосва човека, разпалва смелостта му, кара го да забрави страха. А ето че вие се разтреперихте в решителната минута! Нима на мъжете е присъща само физическа храброст, която не се бои от смъртта? Не сте ли способен на нравствена храброст, която приема да понесе нещастieto? Обяснете ми, моля ви се това, вие, който така великолепно умеете да обяснявате всичко!

Може би вашата мечта не е била като моята, може би аз черпех смелост в любовта! Вие сте си въобразявали, че ме обичате и изведнъж сте се събудили и сте разбрали грешката си в деня, когато аз вървах уверена и закриляна от любовта си! Велики боже! Каква странна заблуда е била вашата обич, след като не сте предвидили всички препятствия, които ви ужасиха точно когато беше дошло времето да действваме, и ми напомнихте пръв за тях, когато беше вече късно!

Защо ви упреквам сега? Нима сме отговорни за чувствата, които вълнуват сърцата ни? Нима от вас е зависело да ме обичате вечно? Не, разбира се! Моя грешка е, че не съумях да ви се харесам за дълго. Търся причината и не я намирам в сърцето си; но тя съществува. Може би прекалено много съм ви обичала, може би нежността ми е била досадна и уморителна... Вие сте мъж, обичате независимостта и насладите. Аз ви бях в тежест. Опитвах се понякога да променя живота ви. Уви, това не са големи грешки и струва ми се, че не заслужавах да ме изоставите така жестоко.

Наслаждавайте се на свободата, откупена с цената на цялото ми съществуване, няма ди ви тревожа повече. Защо не ми дадохте по-рано този урок? Тогава сигурно щях да страдам по-малко, а и вие също.

Бъдете щастлив, това е последното пожелание на моето разбито сърце. Не ми напомняйте вече за бог; оставете тази грижа на свещениците, техен дълг е да вълнуват сърцата на грешниците. Моята вяра е по-силна от вашата; аз служа на друг бог, но му служа по-добре и по-чисто. Вашият бог е бог на хората, той е цар, основател и опора на вашата класа. Моят бог е бог на вселената, създател, поддръжка и надежда на всички живи същества. Вашият бог е създал всичко само за вас; моят е сътворил всички живи същества, за да си помагат едни на други. Вие се смятате за

господари на света; а аз мисля, че сте само тиранни. Въобразявате си, че бог ви покровителства и ви е разрешил да заграбите властта на земята; аз мисля, че той ще потърпи това известно време, но ще дойде ден, когато ще ви разпръсне като пясъчинки с диханието си. Не, Реймон, вие не познавате бог или по-добре, позволете ми да ви повтора това, което Ралф ви каза веднъж в Лани: «Вие не вярвате в нищо!» Вашето възпитание и желанието да притежавате неограничена власт, за да я противопоставите на народната мощ, са ви накарали да приемете без уговорки вярванията на предците си, но в сърцата си вие не вярвате в съществуването на бог и може би никога не сте се молили. Аз имам само една вяра, несъмнено единствената, която вие не притежавате – вярвам в бог, но отхвърлям религията, която вие сте измислили, целия ви морал, всичките ви принципи, интересите на вашето общество, които вие сте издигнали в закони и за които твърдите, че изхождат от самия бог, подобно на вашите свещеници, създали религиозни обреди, за да узаконят могъществото и богатството си над народите. Но всичко това е лъжа и безбожие. Аз, която вярвам в бог, аз, която го разбирам, зная, че няма нищо общо между него и вас, и прекланяйки се пред него с цялата си душа, не мога да бъда с вас, които непрестанно се стремите да унищожавате делата му и да осквернявате даровете му. Не ви подхожда да злоупотребявате с неговото име, за да сломите съпротивата на една слаба жена, за да заглушите жалбата на едно разбито сърце. Бог не иска да угнетяват и да погубват творенията му, създадени от неговите ръце. Ако той би пожелал да слезе и да се намеси в нашите жалки дела, би сломил силния и би поддържал слабия; би протегнал могъщата си ръка над нашите глави и би ги изравнил както водите на морето; би казал на роба: «Захвърли оковите и изтичай на хълма, където съм създал за тебе вода, цветя и слънце.» Би казал на кралете: «Отдайте своята багреница на просяците, за да им послужи за рогозка, и идете да спите в долините, където съм постлал за вас килими от мъх и изтравниче!» Би казал на силните: «Коленичете и понесете на плещите си товара на вашите слаби братя, защото отсега вие ще имате нужда от тях и аз ще им дам сила и смелост.» Да, такива са моите мечти; те не са от този живот, а от друг свят, където законът на силния няма да угнетява миролюбивия, където съпротивата и бягството няма да бъдат считани за престъпление, където човек ще може да се изтръгне от властта на човека, както

газелата избягва от пантерата, без оковите на закона да го хвърлят в краката на неприятеля му, без гласът на предразсъдъка да се издигне, за да го оскърби, като му повтаря: «Ти си подлец и негодник, защото не си пожелал да се смириш и не раболепствуваш.»

Не, не ми говорете за бог, особено вие, Реймон, не призовавайте неговото име, за да ме изпратите в изгнание и да ме принудите да мълча. Като се подчинявам, аз отстъпвам пред хорската власт. Ако бях послушала гласа на сърцето си, на благородното инстинктивно чувство, тъй силно и дръзко, което може би е истинската съвест, щях да избягам в пустинята, щях да съумея да мина без помощ, без закрила, без любов; щях да отида да живея сама в дебрите на нашите прекрасни планини; щях да забравя тираните, неправдите, неблагоприятните хора. Но, уви, човек не може да мине без себеподобните си и дори Ралф не може да живее сам.

Сбогом, Реймон! Бъдете щастлив без мен! Прощавам ви зло, което ми причинихте. Говорете понякога за мен на майка си, най-прекрасната жена, която някога съм познавала. Помнете, че в моето сърце няма срещу вас нито омраза, нито мъст. Моята болка е достойна за любовта, която изпитвах към вас.

Индиана“

Клетата Индиана се залъгваше. Само достойнството ѝ я караше да говори за дълбока и спокойна болка, но останала сама със себе си, тя страдеше до смърт. Понякога лъч на слаба надежда заблестяваше в помръкналите ѝ очи. Може би все още не беше загубила напълно вярата си в любовта на Реймон въпреки жестокия урок, въпреки ужасните мисли, които всеки ден ѝ разкриваха колко студен и равнодушен е този човек, когато нещата не се отнасят до неговите лични интереси и удоволствия. Струва ми се, че ако би искала да разбере горчивата истина, Индиана не би могла да влачи по-нататък своя жалък, похабен живот.

Жените са неразумни по природа, сякаш за да уравни явното превъзходство над мъжете, което те притежават в изтънчените си чувства, небето преднамерено е вложило в сърцата им сляпа суетност и глупаво лековерие. И може би, за да се завладее подобно нежно, доверчиво и трогателно същество, е необходимо само умение да го похвалиш и да го поласкаеш. Има мъже, съвършено неспособни да окажат каквото и да било въздействие върху другите мъже, но притежаващи безгранично влияние над жените. Ласкателството е игото, под което жените скланят

ниско своите пламенни и лекомислени глави. Горко на мъжа, който би пожелал да бъде искрен в любовта! Ще го постигне съдбата на Ралф.

Ето какво бих ви отговорила, ако ми кажехте, че Индиана е изключителен характер и че необикновената жена не проявява в съпротивата си към мъжа нито такова упорство, нито подобно безнадеждно търпение. Бих ви казала да погледнете другата страна на медала и да видите жалката слабост, безсмисленото заслепление, което тя проявяваше към Реймон. Бих ви помолила да откриете жената, която не умее да лъже и да се самозалъгва; която би могла да затвори за десет години в сърцето си тайната на една надежда, а после в един миг на безумие да постави всичко на карта, която би се приютила слаба като дете в обятията на любовия, но би се показала силна и недостъпна в обятията на човека, когото не обича.

XXIII

Междувременно атмосферата в семейство Делмар се беше поуспокоила. Заедно с лъжливите приятели бяха изчезнали и много от неприятностите, които под плодоносната ръка на тези услужливи и усърдни посредници непрекъснато се задълбочаваха. Сър Ралф, мълчалив и привидно безучастен, умееше да изглажда дребните недоразумения на ежедневието, които така често се раздуват от сплетниците; Индиана живееше сега почти сама. Къщата ѝ беше в планината над града и всяка сутрин господин Делмар, който имаше склад на пристанището, ходеше там и по цял ден се занимаваше с търговските си сделки с Индия и Франция. Сър Ралф живееше с тях и винаги намираще начини да им помага, без те да го забелязват. Той изучаваше естествените науки или наблюдаваше работата в плантацията. Индиана си възвърна ленивите привички и прекарваше горещите часове на деня в своя хамак, а дългите вечери в самотата на планините.

Остров Бурбон е всъщност огромен конус, основата на който представлява окръжност, дълга около четиридесет левги, а гигантските върхове се издигат на височина хиляда и шестстотин тоаза⁶. Почти от всички точки на острова зад острите скали, зад тесните долини и гъстите гори погледът открива синьо море, което се слива с хоризонта. От прозорците на стаята си Индиана виждаше между две скали благодарение на дълговидното връзване на склоновете срещу тяхното жилище белите

6. Тоаз – старинна мярка за дължина, равна на 1.95 м. – Б.пр.

платна на корабите, кръстосващи Индийския океан. През тихите часове на деня това зрелище привличаше погледа ѝ и тогава нейната тиха печал се превръщаше в еднообразно и съсредоточено отчаяние. Великолепната гледка не будеше поетични възторзи в душата ѝ, а я изпълваше с горчиви, мрачни мечти; тогава тя спускаше щорите и се скриваше дори от дневната светлина, за да пролива тайно парещите сълзи на изстрадалото си сърце.

Но когато вечер откъм сушата повееше лек ветрец и ѝ донесеше уханието на разцъфнали оризища, тя оставяше Делмар и Ралф да пият ароматичния фахам⁷ и да пушат бавно пурите си на верандата и навлизаше в саваната. Изкачваше се на върха на някой достъпен склон, угаснал кратер на стар вулкан, за да погледа слънчевия залез, който багреше в червено облаците и се разпръсваше като златен и рубинен прах над шумолящите върхове на захарната тръстика, над искрящите стени на подводните скали. От време на време слизаше до устието на река Сен-Жил, защото морето, макар да ѝ причиняваше болка, я привличаше като измамлив мираж. Струваше ѝ се, че зад вълните, зад далечните мъгли пред погледа ѝ ще изникне вълшебното видение на друга една земя. Понякога облаците приемаха странни очертания: ту гигантска бяла вълна се издигаше над повърхността и се очертаваше като фасадата на Лувъра, ту изведнъж от мъглата изникваха две четвъртити платна, напомнящи кулите на „Парижката света Богородица“, когато Сена скрива основите на черквата и тя се появява сякаш увиснала в небето; друг път разкъсаните порозовели облаци с променливи форми ѝ заприличваха на причудливите архитектурни очертания на огромен град. Мислите ѝ се рееха в илюзиите на миналото и Индиана цяла трепереше от радост, като съзираше този въображаем Париж, макар в действителност той да ѝ напомняше най-нещастните дни от нейния живот. Тогава я обхващаше странен шемет. Застанала високо над брега, загледана в бягащите теснини, които я отделяха от океана, на нея ѝ се струваше, че е бързо запратена в простора стрела и че се приближава към този обаятелен град, извиан от въображението. Завладяна от тази своя мечта, тя се залавяше за скалата, която ѝ служеше за опора; и ако някой видеше тогава жадно вперените ѝ очи, нетърпеливо задъханата ѝ гръд и дивата радост, изписана по лицето ѝ, би я помислил за обезумяла. А всъщност това бяха единствените часове на щастие, единствените мигове на блаженство, към които бяха устремени надеждите ѝ през целия ден. Ако поради

---

7. Чай от листа на орхидея. – Б.пр.

прищявка мъжът ѝ забранил тези самотни разходки, не зная с какво би запълнила съществуването си; защото тя живееше само с илюзиите си, с пламенния порив към това, което не би могло да се нарече нито спомен, нито очакване, нито надежда, нито съжаление, а само страстно обгарящо желание. Тя живееше така по цели седмици и месеци под тропическото небе, отдадена само на една празна мечта, влюбена в една химера.

Ралф също беше подновил разходките си из мрачните и сенчести места, където не долиташе дъхът на морския вятър; защото океанът му беше станал непоносим, както и мисълта да го прекоси отново.

В неговите спомени Франция беше прокълнатото място. Там той беше се почувствувал тъй нещастен, че бе загубил смелост, той, който беше привикнал с нещастieto и понасяше така търпеливо страданията. Мъчеше се с всички сили да забрави тази страна, защото колкото и разочарован да беше от живота, все още му се искаше да живее, докато се чувствуваше нужен някому. Затова се стараше никога да не произнася дума, която да напомня, че някога е бил там. Какво не би дал да изтръгне това ужасно възпоминание от паметта на госпожа Делмар! Но той не вярваше в силите си, чувствуваше се тъй неловък, некрасноречив, че предпочиташе да я избягва, отколкото да я разсее. Прекомерно деликатен и въздържан, той продължаваше да изглежда студен егоист, ходеше да страда сам надалеч и ако някой би го видял как обикаля горите и планините, преследвайки птици и насекоми, би го помислил за естествоизпитател, потънал в невинната си страст, който изобщо не се интересува от сърдечните вълнения, кипящи около него. А всъщност ловът и естествената история бяха за него само предлог, който прикриваше горчивите му тягостни мисли.

Конусообразният остров Бурбон е сгушил в основата си тесни и дълбоки устия, където реките вливат прозрачните си или буйни води; една от тези теснини се нарича Берника, живописно място, тясна и дълбока долина, скътана между две стени от отвесни скали, чиято повърхност е осяяна с храсти и папрат.

В браздата, образувана от две скали, тече поточе. В края, където се разделят, то се спуска от огромна височина и образува малко езеро, заобиколено от тръстики, обвито във влажна мъгла. Около бреговете му и по бреговете на потока, изтичащ от препълненото езеро, растат бананови и портокалови дървета, чиято тъмна и пищна зеленина сякаш тапицира вътрешността на теснината. Ралф бягаше тук от горещината и от хората; всичките му разходки го довеждаха до тази любима цел; еднообразният шум на прохладния водопад уталожваше мъката му. Когато

сърцето му се вълнуваше от тайни, дълго прикривани, жестоко неразбрани тревоги, изплакваше там с несподелени сълзи и безмълвна жалба болезнената си обич, подтиснатата си младост.

За да разберете характера на Ралф, може би трябва да обясним, че половината от живота му беше преминал в дълбините на тази теснина. Той идваше тук още в дните на ранното си детство, за да закалява волята си срещу семейните неправди, на които беше жертва; тук набираше душевни сили, за да се бори срещу съдбата, и тук беше изградил твърдия си характер, който впоследствие стана негова втора природа. Тук в юношеството си беше носил на раменете си малката Индиана; беше я приспивал в крайречната трева, докато ловеше риба в прозрачните води или се катереше по скалите, за да открие птичи гнезда.

Единствените гости, нарушаващи неговата самота, бяха чайките, буревестниците, морските кокошки и морските лястовици. В безкрая безспир се виеха, летяха, кръжаха тези птици, свили гнезда в дупките и стените на непристъпните скали. Надвечер те се събираха на неспокойни ята и в тишината се разнасяха пресипналите им пискливи крясъци. Ралф се забавляваше, загледан във величественния им полет, заслушан в меланхоличния им писък. Той казваше на своята малка ученичка имената им, обясняваше навиците им; показваше ѝ красивата мадагаскарска патица с оранжево коремче и изумруден гръб. Заедно с нея се възхищаваше на полета на фаетона⁸ с пурпурни пера, който понякога долита до тези брегове и само за няколко часа изминава разстоянието от Ил дьо Франс до остров Родриг, където се връща всяка нощ да спи в покритото с пух гнездо, след като прелети двеста мили над морето. Буревестниците също идваха да поседят на скалите, разперили тънките си криле; тук кацаше и царицата на моретата, голямата фрегата, с разперена опашка, с тъмнооловна перушина, с изострен клон, която толкова рядко се спуска на земята, че сякаш никога не се спира, и нейна родина е въздухът; безнадеждният ѝ зов се носеше над всички други. Тези диви гости бяха свикнали да гледат децата, които се навъртаха край гнездата им, и почти не се плашеха, от тях, когато Ралф се изкачваше на скалата, където току-що бяха кацнали, те излитаха на черни ята и като че ли да му се присмеят, заставаха само на няколко крачки пред него. Това размиваше Индиана, тя пренасяше предпазливо в шапката си от оризова слама яйцата, които Ралф успяваше да открадне за нея често след смела борба срещу силните удари, които му нанасяха с крилата си големите морски

---

8. Морска птица от тропическите страни. – Б.пр.

птици.

Всички тези спомени нахлуваха в главата на Ралф, но изпълваха сърцето му с горчивина; защото времената се бяха променили и малката девойка, която някога беше негова приятелка, сега вече не го придружаваше и не му разкриваше сърцето си. Макар тя отново да му беше подарила обичта, предаността и грижите си, имаше нещо, което ги отдалечаваше и им пречеше да се доверят един на друг; един спомен, около който се въртяха като въртележка всичките им мисли. Ралф знаеше, че не бива да говори по този въпрос; един единствен път, в минути на опасност, се бе опитал да направи нещо, но безрезултатно; да се върне сега на него, би било безполезна жестокост и Ралф предпочиташе да оправдае Реймон, светския човек, когото не уважаваше, отколкото да увеличи мъките на Индиана, като го осъди справедливо.

И тъй, той мълчеше и дори я избягваше. Макар че живееше под същия покрив, намираще начин да я вижда само по време на хранене; но като тайнствено видение бдеше над нея. Отделяше се от жилището само в часовете на жегата, когато тя лежеше в своя хамак; но вечер, когато излизаше сама, той оставяше Делмар на верандата и отиваше да я чака в подножието на скалите, където знаеше, че тя има навик да сядат. Стоеше там по цели часове, гледайки я през клоните, които побеляваха от лунните лъчи, но спазвайки винаги разстоянието, което ги разделяше, без да се осмели дори за миг да прекъсне тъжното й мечтание. Когато тя се спускаше в долината, винаги го срещаше на брега на малкия поток, край който се виеше пътека към жилището им. Той я чакаше обикновено върху камъните, край които водата трептеше на сребристи струйки. Когато бялата рокля на Индиана се появеше на брега, Ралф ставаше безмълвно, предлагаше й ръката си и я отвеждаше към къщи, без да й заговори, освен ако самата тя, по-тъжна или по-сломена от друг път, не му кажеше нещо. После се разделяше с нея, прибираще се в стаята си и чакаше всички да си легнат, за да заспи и той. Ако Делмар повишеше глас, за да й се кара, Ралф веднага намираще предлог да се яви и винаги успяваше да го успокои или да го разсее, без той да разбере, че е имал такова намерение. Тяхното жилище, сравнено с жилищата в нашите страни, беше като прозрачно; те винаги бяха толкова близо един до друг, че полковникът трябваше да съдържа буйните си прояви. Вечното присъствие на Ралф, който при най-малкия шум заставаше между него и жена му, принуждаваше господин Делмар да се владее; защото той беше много честолобив и умееше да побеждава чувствата си пред този мълчалив и в същото време строг свидетел. Чакаше часа за лягане, който го

освобождаваше от неговия съдия, за да излее лошото си настроение, натрупано от различните търговски неприятности през деня. Но не успяваше – едно тайно око сякаш бдеше над него и още при първата горчива дума, още щом повишеше глас, в стаята на Ралф се чуваше шум от разместени мебели или от стъпки и полковникът млъкваше, защото разбираше, че дискретният и търпелив покровител на жена му не беше заспал.

Четвърта част

XXIV

Смяната на кабинета на осми август промени много неща във Франция и нанесе жесток удар върху сигурността на Реймон. Господин дьо Рамиер не беше вече от слепите честолюбци, които се радваха на кратковременни победи. В политиката той влагаше цялата си душа, всичките си мисли, върху нея градеше мечтите си за бъдещето. Той се беше самозалъгвал, че кралят по пътя на ловките компромиси ще успее да поддържа дълго време равновесието, което осигуряваше спокойното съществуване на благородническите семейства. Но появата на принц дьо Полиняк разруши тази надежда. Реймон беше достатъчно умен и добре познаваше „новото“ общество, за да не разчита на временни успехи. Той разбра, че положението му е несигурно, както е несигурно положението и на самата монархия, и че състоянието му а може би и животът му висят на косъм.

Тогава се озова в деликатно и затруднено положение. Честта го задължаваше да се пожертвува въпреки всички опасности, като прояви преданост към династията, чиито интереси бяха досега тясно свързани с неговите. При това положение той не можеше да отиде против съвестта си и да измени на паметта на прадедите си. Но стремежът към абсолютна власт го смущаваше, защото той беше предпазлив, разумен и, както сам казваше, това противоречеше на вътрешното му убеждение. Такава политика го застрашаваше и нещо по-лошо дори, правеше го смешен, него, известния публицист, който толкова пъти смело беше обещавал от името на кралската власт справедливо отношение към всички и вярност към пакта, в който се беше клел. Сега всички действия на правителството напълно опровергаха непредпазливите твърдения на младия политик; спокойните и равнодушни хора, които само преди два дни все още поддържаха конституционната монархия, започнаха да преминават в опозиция и да наричат измама това, което пишеха Реймон и съмишлениците му. По-учтивите го обвиняваха в непредвидливост и бездарност. Реймон чувствуваше, че е унизително да минава за глупак, след като е играл блестяща роля в монархическата партия. Дълбоко в душата си той започваше да проклена и да презира тази монархия, която пропадеше и в пропадането си увеличаше и него; би желал да се откъсне от нея, ако е

възможно, без да се посрами, преди да настъпи решителна битка. Известно време направи невероятни усилия да спечели доверието на двата лагера. Опозицията от тази епоха много лесно допускаше нови привърженици, тя имаше нужда от хора и тъй като не искаха от новите съмишленици особени доказателства за привързаност, успяха да привлекат мнозина. Впрочем те не пренебрегнаха и подкрепата на представители от знатните семейства и всеки ден в своите вестници с хитри ласкателства успяваха да привлекат най-ценните украшения на тази вече остаряла корона. Реймон не можеше да бъде излъган от тези демонстрации на уважение, но не ги отхвърляше, сигурен, че някога ще може да се възползува от тях. От друга страна, колкото по-безнадеждно ставаше положението, толкова по-нетърпими ставаха защитниците на престола. Те гонеха от редиците си непредпазливо и безпощадно най-полезните си защитници. Започваха да проявяват недоволство и недоверие и към Реймон. Той държеше най-много от всичко на доброто си име и точно когато се чудеше как да излезе от това положение, бе засегнат от остра ревматична криза, затова беше принуден да се откаже временно от всякаква работа и да се оттегли на село при майка си.

Реймон страдаше истински в уединението си, защото се чувствуваше жив погребан в момент, когато сред разпадащото се общество кипеше трескава дейност; измъчваше се, че е болен и не знае кой цвят да избере, под чие знаме да се нареди – от всички страни призоваваха, към решителна битка дори и най-незначителните и неспособни хора. Жестоките страдания от болестта, уединението, скуката и треската незабелязано дадоха друга насока на мислите му. Той се запита може би за пръв път в живота си дали висшето общество заслужаваше всичкото старание, което бе вложил, за да го харесат. Като виждаше как всички са безразлични към него, как лесно бяха забравили талантите и славата му, той осъди висшето общество. Утешаваше го мисълта, че беше проявил достатъчно разум да търси лични облаги и че ги беше постигнал благодарение на собствените си сили. Нищо не засилва така егоизма, както подобни разсъждения. Реймон стигна до извода, че за щастието на човек, който живее в обществото, са необходими две неща; успех в обществения и в личния живот, победи в обществото и семейни радости.

Майка му, която се грижеше за него самоотвержено, се разболя тежко. Наложил се да забрави собствените си грижи и да бди над нея, но не му достигнаха сили. В минути на опасност пламенните и страстни натури проявяват чудеса от издръжливост и здраве; но слабите и вяли хора не са в състояние да поддържат висок дух. Макар че Реймон

минаваше в обществото за добър син, той грохна физически под тежестта на умората. Прикован в леглото си, измъчен виждайки край себе си само прислужници или малцина приятели, забързани да се върнат сред кипежа на обществения живот, Реймон си спомни за Индиана и съжали искрено за нея, защото в този момент тя би му била много необходима. Припомни си какви трогателни грижи беше проявила тя към своя стар и намръщен съпруг и си представи с каква нежност и обич би заобиколила своя любим. „Ако бих приел жертвата ѝ – помисли си той, – тя щеше да бъде опозорена, но какво значение щеше да има това в положението, в което се намирам сега? Нямаше да бъда сам в този лекомислен и себичен свят! Отхвърлената с презрение от всички Индиана щеше да стои, любеща и предана, в краката ми; щеше да оплаква мъките ми и щеше да съумее да ги облекчи. Защо прогоних тази жена? Тя толкова много ме обичаше, че би могла да се примири с хорските обиди и да ми дари щастие.“

Той реши да се ожени веднага щом оздравее и прехвърли мислено имената и лицата, които му бяха направили най-силно впечатление в буржоазните и аристократични салони. Прелестни видения преминаха пред очите му; коси, украсени с цветя, белоснежни рамене, наметнати с лебедов пух, изящни муселинени и атлазени корсажи; чаровни призраци размахаха воалени криле пред натезалите му пламтящи очи; но той си представяше тези феи в парфюмираната вихрушка на бала. Когато се събуди, се запита дали по устните им не разцъфват само кокетни усмивки, дали белите им ръце умеят да лекуват душевни рани, дали изтънченият им и блестящ ум може да утеши и разведри един изтерзан от грижи болник. Реймон беше разсъдлив човек, той не вярваше на женското кокетство и мразеше егоизма, защото разбираше, че такъв характер не би могъл да допринесе нищо за щастieto му. Да си избере жена, беше толкова трудно за него, колкото и да определи политическите си убеждения. Действуваше бавно и предпазливо по едни и същи причини. Беше от строго аристократично семейство, което не би му простило един неравен брак, а в същото време сега осигурено благосъстояние имаха само плебеите. По всичко личеше, че буржоазията ще се издигне над останките на аристокрацията и Реймон можеше да се задържи на повърхността, само като стане зет на някой индустриалец или спекулант. Ето защо реши да почака, за да види накъде ще завее вятърът, и тогава да предприеме стъпката, от която щеше да зависи цялото му бъдеще.

Тези разсъждения ясно му показваха каква незначителна роля играят в светските бракове чувствата, така че надеждата да се ожени един

ден по любов в действителност можеше да се осъществи само по някаква щастлива случайност. Но болестта си беше болест и мечтата за подобри дни не намаляваше острите болки в настоящия момент. Пак го зачовърка мисълта, че е бил заслепен в деня, когато се отказа да похити госпожа Делмар, и се прокле, че така лошо е преценил собствената си изгода.

Точно по това време получи писмото на Индиана от остров Бурбон. Порази го мрачната и непреклонна душевна сила, която тя бе запазила въпреки превратностите на съдбата, способни да сломят всекиго.

„Неправилно съм я преценил – помисли си той, – тя наистина ме е обичала и още ме обича. Готова е била да извърши заради мене героични постъпки, на каквито съм смятал, че жените не са способни. Може би дори и сега е достатъчна една моя дума, за да дойде при мен от другия край на света. За съжаление, за това са необходими шест, а може би и осем месеца, иначе непременно щях да проверя!“

И той заспа с тази мисъл; събуди го внезапно голяма суетня в съседната стая. Едва се надигна от леглото, облече един халат и се домъкна до стаята на майка си; тя беше много зле.

Чак сутринта малко ѝ просветна; напълно ясно ѝ беше, че си отива и последните ѝ мисли бяха за бъдещето на сина ѝ.

– В мое лице – каза тя, – вие губите най-добрата си приятелка. Дано небето ви изпрати вместо мене жена, достойна за вас. Но внимавайте, Реймон, не жерткувайте живота си заради честолюбиви химери. Уви, познавам само една жена, която бих желала да назова моя дъщеря, но небето вече се разпореди с нейната съдба. И все пак послушайте ме, сине мой, господин Делмар е стар и болен, кой знае дали това дълго пътуване не го е съсипало. Уважавайте честта на жена му, докато е жив, но ако скоро ме последва, спомнете си, че на света има една жена, която ви обича почти толкова, колкото ви е обичала вашата майка.

Вечерта госпожа дьо Рамиер умря в ръцете на сина си. Реймон я оплака искрено и безутешно – пред подобна загуба не би могло да става дума за лъжливи чувства и сметки. Майка му наистина му беше необходима; с нея губеше моралната подкрепа в живота си. Той обля с горчиви сълзи смъртнобледото ѝ чело, угасналите ѝ очи; обвини небето, прокле съдбата, заплака и за Индиана. Упрекна бог, че не му дава дължимото щастие, че се отнася към него като към обикновен смъртен и му отнема всичко наведнъж. После дори се усъмни в съществуването на подобен бог, който го лишаваше от правата му; предпочиташе да се отрече от него, отколкото да се подчини на волята му. Загуби всичките си илюзии в

съприкосновение с действителността; и отново се върна в леглото си трескав, измъчен, сломен, като развенчан монарх или прокълнат ангел.

Когато силите му се възвърнаха, пак се интересува какво става във Франция. Положението беше още по-лошо, народът отказваше да плаща данъци. Реймон се изненада от глупавото заслепление на своята партия и реши да не се меси в цялата тази бъркотия, затова се затвори в Серси и се отдаде на тъжни спомени за майка си и за госпожа Делмар.

Възвръщайки се постоянно към една и съща мисъл, която отначало само се бе прокраднала в съзнанието му, той сам се убеди, че не е загубил Индиана стига само да поиска да я извика. Вярно, че щеше да има много трудности, но още повече изгоди. Нямаше защо да я чака тя да остане вдовица, за да се ожени за нея, както го беше посъветвала госпожа дьо Рамиер. Делмар можеше да живее още двадесет години, а Реймон не се беше отказал от възможността за блестящ брак. Богатото му живо въображение му рисуваше красиви картини. Можеше да покори Индиана; чувствуваше се достатъчно ловък и хитър да превърне тази пламенна и възвишена жена в подчинена и предана любовница. Щеше да я скрие от нападките на обществото, да я затвори зад непроницаемата стена на домашния живот, да я запази като съкровище в своето уединение и в моменти на самота и тъга да черпи щастие от нейното чисто и великодушно чувство. Гневът на съпруга не го плашеше; той едва ли щеше да дойде да търси жена си на три хиляди левги път, след като интересите му го задължаваха да остане на другия край на света. Индиана нямаше да жадува за удоволствия и свобода след тежките изпитания, които я бяха научили на покорство. Тя се нуждаеше само от любов, а Реймон чувствуваше, че ще я обича от благодарност, щом му бъде полезна. Той си спомни какво постоянство и нежност беше проявила към него през дългите дни на студенина и равнодушие. Обещаваше си да запази умело свободата си, без тя да смее да се оплаква, лелееше мечтата, че ще съумее така да я овладее, че да я подчини напълно – да се съгласи дори с женитбата му. Това му се струваше напълно възможно – имаше толкова примери за подобни връзки, съществуващи въпреки законите на обществото, които благодарение на предпазливостта и ловкостта оставаха в тайна, извън обсега на хорските приказки.

„Всъщност – казваше си той, – тази жена е готова да направи за мене всякакви жертви. Ще прекоси света без възможност за връщане, без надежда за прошка. Обществото проявява суровост само към дребнави и обикновени грешки; рядката смелост го удивлява, изключителното нещастие го обезоръжава; то ще я съжали и може би дори ще ѝ се възхити,

че заради мене е извършила това, което никоя друга не би се осмелила да направи. Ще я порицават, но няма да ѝ се надсмиват, а никой няма да ме осъди, че съм я приел и че я закрилям след такова доказателство за любовта ѝ. Може би дори ще започнат да превъзнасят смелостта ми; тъй или иначе, ще се намерят защитници и моето поведение ще стане предмет на шумни и неразрешими спорове. Обществото обича понякога да не се съобразяват с него; то не се възхищава само от тези, които вървят по отгъпканите пътища. В наше време трябва да управляваме общественото мнение с камшик.“

Изпълнен с тези мисли, той написа на госпожа Делмар писмо – точно такова писмо, каквото можеше да се очаква от един изкусен опитен мъж. То дъхаше любов, мъка и най-вече звучеше правдиво. Уви, каква гъвкава тръстика е истината, щом може така лесно да се огъва във всякакви посоки!

Все пак Реймон беше достатъчно умен да не изрази определено желанието си. Той се престори, че завръщането на Индиана му се струва несбъднатото щастие, но този път почти не споменаваше за задълженията ѝ, а ѝ писа последните думи на майка си, изплака ѝ красноречиво отчаянието си от тази загуба, самотата, опасността, на която беше изложен. Обрисова ѝ страшната и мрачна картина на революцията, тътнеща на хоризонта на Франция, писа ѝ, че уж се радва, задето ще посрещне сам ударите ѝ. Даде ѝ да разбере, че е настъпил часът тя да прояви възторжената вярност и пагубната преданост, с които се беше хвалила. Обвиняваше съдбата си и уверяваше Индиана, че е заплатил скъпо своята добродетел, че носи тежък кръст, че е държал щастието в ръцете си, но сам се е осъдил на вечна самота.

„Не ми пишете, че сте ме обичали – добавяше той, – това ме кара да губя сила и смелост, да проклинам куража си и да мразя дълга си. Кажете ми по-скоро, че сте щастлива, че сте ме забравили, за да не се мъча да разчупя веригите, които ни разделят.“

Накратко казано, той ѝ писа, че е нещастен, а за Индиана това означаваше, че я чака.

XXV

Изминаха три месеца от изпращането на това писмо и когато пристигна на остров Бурбон, положението на госпожа Делмар беше станало почти непоносимо поради една неприятна домашна разправа. Тя беше

добила тъжния навик всяка вечер да записва изживяната мъка. В дневника си се обръщаше към Реймон и макар никога да не бе имала намерение да му го изпрати, разговаряше с него ту страстно, ту с горчиво съжаление, разказваше му за тежкия си живот, за чувствата си към него, които не можеше да заглуши. Тези листове попаднаха в ръцете на Делмар или по скоро той счупи ковчезето, в което тя ги прибираше при старите писма на Реймон, и ги изчете побеснял от ревност и злоба. Обзет от гняв, той загуби власт над себе си и с туптящо сърце и стиснати юмруци зачака Индиана да се върне от разходката си. Може би ако тя беше закъсняла няколко минути, горкият полковник щеше да се овладее, но злата им съдба ги преследваше – Индиана се върна след малко. Тогава, без да произнесе нито дума, той я улови за косите, събори я на земята и я ритна с ботуша си в главата.

Щом видя кървавите следи по челото ѝ, Делмар се ужаси от грубостта си. Той избяга като подгонен, затвори се в стаята си и зареди pistolетите си, за да си пръсне черепа; но точно когато всичко щеше да бъде свършено, той видя на верандата Индиана – тя беше станала и бършеше спокойно и хладнокръвно окървавеното си лице. Отначало се зарадва, че е жива, на крака, защото мислеше, че я е убил, но после гневът му избухна с нова сила.

– Само съм те одраскал – извика той, – а ти заслужаваш най-жестоката смърт! Не, няма да се самоубия, за да те оставя да се наслаждаваш свободна в обятията на любовника си! Не искам да ви осигуря щастие! Ще живея, за да страдате, за да те гледам как загиваш, как линееш от мъка, ще го науча аз подлеца, който ми се подигра.

Той продължаваше да беснее, когато Ралф влезе от другата страна на верандата и завари Индиана разчорлена и съсипана. Но тя не се беше уплашила, не беше извикала, не беше помолила за пощада. Уморена от живота, сякаш беше изпитала жестокото желание да даде на Делмар време да я убие, без да повика никого за помощ. Ралф беше само на двадесет крачки от тях, но не беше чул никакъв шум.

– Индиана – извика той, като отстъпи ужасен и изумен, – кой ви нарани?

– Излишен въпрос – отговори тя с горчива усмивка, – разбира се *вашият приятел*, кой друг има *право* на това?

Ралф хвърли на земята тръстиковия бастун; ръцете му бяха достатъчно добро оръжие, за да удуши Делмар. С два скока той се озова пред стаята му и изби вратата с един удар... Но Делмар лежеше на земята с мораво лице, с подут език, задъхан – беше получил апоплектичен удар.

Ралф събра разхвърляните по пода книжа. Като позна почерка на Реймон, като видя разбитото ковчеже, той разбра какво е станало; събра грижливо тези обвинителни листове и изтича при госпожа Делмар, като ѝ поръча да ги изгори веднага. Може би Делмар не бе успял да прочете всичко.

След това я помоли да се оттегли в стаята си и извика слугите да помогнат на полковника; но Индиана отказа да изгори писмата и дневника и да скрие раната си.

– Не – високомерно каза тя, – не желая! Този човек не благоволи на времето да замълчи пред госпожа дьо Карважал и побърза да разгласи бягството ми, което нарече мой позор. Нека сега всички видят знака на неговия позор, който той се постара да отпечата върху моето лице. Странна справедливост наистина – единият да пази тайната от престъпленията на другия, след като той си присвоява правото да безчести безжалостно своята жертва!

Когато полковникът се свести, Ралф го упрекна по-рязко и по-грубо, отколкото някой би могъл да си представи. Делмар всъщност не беше лош човек, той заплака като дете, което съжалява за постъпката си; но това беше неосъзнато разкаяние, както се случва при хора, действащи под влияние на моментното си настроение, без да помислят нито за последиците, нито за причините на своето поведение. Сега беше готов да се хвърли в другата крайност – помоли да извикат жена му, за да ѝ поиска прошка; Ралф се помъчи да му обясни, че такова детинско помирение ще намали авторитета му, без да измие обидата, нанесена на Индиана. Той чудесно знаеше, че има грешки, които не се прощават, и нещастия, които не се забравят.

От този миг Индиана страшно намрази мъжа си. Опитите му да заглади грешките си я накараха да загуби и последното уважение, което изпитваше към него. И наистина вината му беше непростима; човек, който не е способен да прояви хладнокръвие и неумолимост в отмъщението си, трябва да се откаже от всяка мисъл за недоволство и злоба. Няма среден път – или си християнин и прощаваш, или си светски човек и се развеждаш. Но в чувствата на Делмар имаше и егоизъм; той беше вече стар, все повече се нуждаеше от грижите на жена си, ужасно го беше страх от самотата; наранената гордост му беше възвърнала войнишките привички и той се беше държал грубо с Индиана, но като поразмисли, бе обзет от слабостта на старците, които все се страхуват да не ги изоставят. Уморен от годините и неприятностите, той не бе мечтал да бъде глава на семейство, остана си стар ерген и след брака и си беше взел

жена, както човек си взема гувернантка. Прощаваше ѝ, че го обича не от любов, а от интерес. Студенината ѝ го вълнуваше само защото се страхуваше, че може да не го гледа добре на старини.

Индиана мразеше и презираше от цялата си душа съществуващите брачни закони и в тази ненавист се прокрадваше и лично чувство. Може би изгарящият стремеж към щастие, омразата към неправдите, жаждата за свобода, които угасват заедно с живота, основните съставни части на „егоизма“ – определение, под което англичаните разбират обичта към себе си, разгледана като право на човека, а не като порок. Струва ми се, че индивидът, осъден да страда от институции, изгодни на подобните му, е длъжен, ако има поне малко воля, да се бори срещу този произвол. Мисля, че колкото по-възвишена и по-благородна е душата му, толкова по-чувствителна е тя към ударите на хорската несправедливост. Ако такъв човек е мечтал щастие то да бъде награда за добродетелта, какви ужасни съмнения, какво безнадеждно разочарование ще му донесе жизнения опит.

И така, всички размисли на Индиана, всичките ѝ постъпки, всичките ѝ мъки се свеждат до тази голяма и страшна борба на природата срещу цивилизацията. Ако пустинните планини на острова биха могли да я подслонят, щеше да избяга още в деня, когато мъжът ѝ я беше ударил; но остров Бурбон беше малък, лесно сяха да я намерят, затова реши, че само морето и някой затънтен кът могат да я спасят от деспота. Тази възможност я разведри, тя стана по-безгрижна, поразвесели се. Делмар се изненада и много се зарадва; с грубостта, свойствена на примитивния човек, той си каза, че е полезно от време на време жените да бъдат поставени на мястото им.

А тя мечтаеше само за бягство, за самота, за свобода. Болното ѝ измъчено въображение ѝ рисуваше хиляди планове за романтично убежище в пустините на Индия или Африка. Вечер следеше с поглед птиците, долитащи да пренощуват на остров Родриг. Този уединен остров ѝ обещаваха всички сладости на самотата, за която жадуваше измъчената ѝ душа. Но съседните острови не можеха да я приютят, както и остров Бурбон. Тя приемаше често в дома си посредници от Мадагаскар, които имаха работа с мъжа ѝ; хора едри, загорели, груби, те проявяваха такт и разбиране само в търговските сделки. Но Индиана слушаше с увлечение разказите им. Обичаше да ги разпитва за този великолепен плодороден остров и чудната му природа разпалваше още повече желанието ѝ да се скрие там. Той беше голям по площ и обитаван от малко европейци – сигурно никога нямаше да я открият. Вече си имаше план за бягство и

плахите ѝ блянове ѝ рисуваха бъдещето. Виждаше самотната си колиба в дебрите на девствена гора, край брега на безименна река; приютяваше се при някое племе, което никога не беше понасяло игото на нашите закони и на нашите предразсъдъци. В своето невежество се надяваше, че ще намери изгонените от нашето полукълбо добродетели и ще живее в покой извън какъвто и да било обществен строй; въобразяваше си, че ще избегне опасностите на самотния живот, че ще устои на страшните болести в този климат. Слаба жена, безсилна да понесе гнева на един мъж, лелееща мечти да смаже природните стихии!

Тя забравяше настоящите си мъки сред тези романтични мечти и невероятни планове и си създаваше свой свят, който ѝ помагаше да забрави този, в който беше принудена да живее; полека-лека отвикна да мисли за Реймон – той нямаше да има място в нейното самотно философско съществуване. Въображаемото бъдеще измести миналото; сърцето ѝ стана по-свободно, по-смело, сякаш тя вече жънеше плодовете на своя отшелнически живот. Но писмото на Реймон дойде и всичките ѝ въздушни замъци се разпръснаха като дим. Тя почувствува или по-скоро си внуши, че го обича повече, отколкото преди. Лично, аз мисля, че никога не го бе обичала от все сърце. Смятам, че несподелената любов се различава от споделената, както грешката се различава от истината; смятам, че нашите възторжени и пламенни чувства ни заслепяват и ние приемаме увлечението за любов, а много по-късно, когато вкусим блаженството на истинската любов, разбираме колко много сме, се заблуждавали.

Но Реймон и пишеше, че е в тежко положение и сърцето на Индиана се устреми към него с онзи великодушен порив, който ѝ беше присъщ. Като узна, че е сам и нещастен, тя сметна за свой дълг да забрави миналото и да не мисли за бъдещето. Доскоро беше мечтала да напусне мъжа си от омраза и злоба; сега съжаляваше, че не го уважава, за да може да принесе истинска жертва на Реймон. Тъй възторжена беше тя, че ѝ се струваше слабо доказателство за любов да избяга от един сприхав господар, готов да я убие, и да се изложи на мъчително четиримесечно пътуване. С радост би дала живота си за една усмивка на Реймон! Такива са жените!

Сега оставаше само да замине. Много мъчно беше да излъже подозрителния Делмар и прозорливия Ралф. Но това не беше главната пречка; трябваше да измисли начин да отпътува, без никой да го узнае, защото според законите на страната всеки пътник беше длъжен да съобщи за заминаването си чрез вестниците.

Сред малкото параходи, хвърлили котва в опасния залив край остров Бурбон, беше и корабът „Йожен“, който се готвеше да отплува за Европа. Индиана се чудеше как да заговори капитана, без да я види мъжът ѝ; всеки път, когато пожелаеше да се разходи до пристанището, той молеше сър Ралф да я придружи и сам не ги изпускаше от поглед. Въпреки, това тя успя да узнае, че капитанът на кораба, който ще отплува за Франция, има родственица в село Салин, намиращо се във вътрешността на острова, и често се връща оттам пеш да спи на кораба. От този момент започна да стои непрекъснато на скалата, която ѝ служеше за наблюдателен пункт. За да не предизвика подозрения, отиваше дотам по околни пътеки и се връщаше по тях, когато се спускаше нощта – но не можеше да срещне капитана.

Оставаха ѝ още само два дни, защото вятърът беше започнал да духа откъм сушата; корабът не можеше повече да остане на котва и капитан Рандом гореше от нетърпение да се озове в открито море.

Тогавя тя се обърна с гореща молба към бог – защитник на подтинатите и слабите, и отиде да чака на самия път за Салип, пренебрегвайки опасността и рискувайки последната си надежда. Не беше изминал и час, когато капитан Рандом се спусна по пътеката. Той беше истински моряк, груб и циничен, все едно дали е в добро или в лошо настроение; погледът му смрази клетата Индиана. Все пак тя събра цялата си смелост и се отправи срещу него с решителен и пълен с достойнство вид.

– Господине – каза му тя, – поставям във ваши ръце щастието и живота си. Искам да напусна колониите и да се върна във Франция. Ако вместо да ме вземете със себе си, издадете тайната ми, която ви доверявам, ще ми остане само един изход – да се хвърля в морето.

Капитанът изруга и заяви, че морето ще откаже да потопи такава хубава лодка, но щом искала да се бори с вятъра, можел да я заведе на буксир до края на света.

– Значи, сте съгласен, господине? – запита неспокойно госпожа Делмар. – В такъв случай приемоте предварително това за отплата, че ме вземате на кораба си.

И тя му подаде кутията си със скъпоценности, която госпожа дьо Карважал ѝ бе подарила някога; това беше единственото ѝ богатство. Но морякът имаше друго на ум; той ѝ върна кутията и ѝ каза няколко думи, от които тя се зачерви.

– Аз съм много нещастна, господине – каза Индиана, като съдържа гневните сълзи, заблестели в края на дългите ѝ ресници. – Молбата ми ви дава право да ме обиждате, но ако знаехте колко отвратителен е

животът ми в тази страна, щяхте да изпитате към мене жал, а не презрение.

Благородният и трогателен вид на Индиана направи впечатление на капитан Рандом. Хората, които обикновено не са склонни към състрадание, понякога проявяват много по-неподправено и искрено съчувствие от другите. Той си припомни несимпатичното лице на полковник Делмар и слуховете за лошото му държане в семейството. Като погледна с опитни очи това крехко и прелестно създание, той остана поразен от навиния и невинен вид на Индиана; особено се развъълнува, като забеляза на челото ѝ един белег, очертал се още по-ясно, когато тя поруменя. Капитанът беше имал някога търговски връзки с Делмар и беше запазил лош спомен за този несговорчив и стиснат човек.

– Дявол да го вземе! – извика той. – Презирам мъжете, способни да ритат с ботуши в лицето такава хубава жена! Делмар е разбойник и аз с удоволствие ще му изиграя един номер. Но бъдете предпазлива, госпожо, и не забравяйте, че рискувам заради вас положението си. Трябва де се измъкнете безшумно, щом се скрие луната, и да прелетите като нещастен буревестник зад някоя тъмна скала...

– Зная, господине – прекъсна го тя, – че като ми оказвате тази голяма услуга, вие нарушавате законите. Може би рискувате да платите глоба, затова ви предлагам тази кутия, която струва двойно по-скъпо от билета за път.

Капитанът взе кутията и се усмихна:

– Сега не е време да си уреждаме сметките. Все пак ще взема да пазя вашия малък капитал. Като имам предвид обстоятелствата, сигурно няма да имате кой знае колко голям багаж. Елате през нощта на заминаването при скалите на заливчето Латание. Ще ви изпратя лодка с двама добри гребци, която ще ви доведе на борда между един и два часа.

XXVI

Денят на отпътуването измина като насън. Индиана се страхуваше, че ще бъде дълъг и мъчителен, а той отлетя като миг. Мълчанието на полята, спокойната домашна атмосфера бяха в пълно противоречие с душевния ѝ смут. Тя се затвори в стаята си, за да приготви малкото вещи, които искаше да вземе със себе си; после, като ги криеше под шала си, ги отнесе една по една до скалите в залива Латание, сложи ги в плетен куфар и го покри с пясък. Морето беше неспокойно и с всеки

изминат час вятърът се усилваше. От предпазливост корабът „Йожен“ беше излязъл от пристанището и госпожа Делмар виждаше в далечината белите му платна, които вятърът издуваше, докато екипажът лавираше, за да го задържа на котва. Сърцето ѝ трепетно се устремяваше към кораба, който сякаш беше буен, нетърпелив кон, готов всеки миг да полети. Но когато се връщаше към вътрешността на острова, пак я чакаха спокоен и ведър въздух, ярко слънце, птича песен, жужене на насекоми, навред кипеше работа както предната вечер, никой дори не помисляше за нейните тревоги. Тогава започваше да се съмнява дали всичко това е истина, дали ще пътува, или само сънува наяве.

Вечерта вятърът стихна. „Йожен“ се приближи до брега и при залез слънце госпожа Делмар чу от своята скала пушечен изстрел, който ехото повтори из целия остров. Това беше сигнал за заминаване на следващия ден при изгрев слънце.

След вечерята господин Делмар се почувствува зле. Жена му помисли, че всичко е загубено, че той ще държи къщата будна цялата нощ и планът ѝ ще пропадне; освен това полковникът страдеше, имаше нужда от нея, не беше време да го напусне. И в сърцето ѝ се събудиха угризения, запита се кой ще се съжали над този старец, когато тя го изостави. Потръпна, като си помисли, че може да стане престъпница в собствените си очи и че гласът на съвестта ще се издигне много по-високо от гласа на обществото, за да я обвини. Ако Делмар както обикновено ѝ беше поискал грубо да се погрижи за него, ако се беше показал капризен и раздражителен, съпротивата на подтиснатата робиня щеше да изглежда правилна и законна; но за пръв път в живота си той понесе болката тихо и благодари топло и сърдечно на жена си. В десет часа каза, че се чувствува добре, изпрати я да си легне и забрани да останат да се грижат за него. Ралф също я увери, че няма нищо опасно и спокойният сън е по-важен от всяко лекарство. Когато прозвъни единадесет часа, в жилището всичко беше спокойно и тихо. Госпожа Делмар коленичи и се помоли, плачейки с горчиви сълзи; защото щеше да натовари душата си с голяма вина и отсега нататък единствен бог можеше да ѝ прости. Влезе тихо в стаята на мъжа си, той спеше дълбоко; лицето му беше спокойно, дишането равно. Когато се готвеше да излезе, видя, че някой спи във фотьойла. Беше Ралф; той се беше промъкнал безшумно и бдеше над спящия мъж.

„Горкият Ралф – помисли Индиана, – какъв красноречив и жесток упрек за мене!“

Изпита желание да го разбуди, да му признае всичко, да го помоли

да я запази от самата нея, но после се сети за Реймон.

„Още една жертва за него – каза тя, – и то най-тежката от всички! Заради него жертвувам дълга си.“

Любовта е добродетелта на жената; тя смята за подвиг грешките, извършени от любов; любовта ѝ дава сили да се бори с угризенията. Колкото по-трудно ѝ е да извърши престъплението, толкова по-голяма награда очаква от този, когото обича. Любовта е нещо като фанатизма, който поставя камата в ръката на вярващия. Индиана свали от шията си една златна верижка, която беше получила от майка си и с която никога не се разделяше; постави я тихо на врата на Ралф – последен залог за сестринска обич, наведе още веднъж лампата към лицето на своя стар съпруг, за да се увери, че е по-добре. Той сънуваше и произнесе със слаб тъжен глас:

– Пази се от този човек, той ще те погуби!...

Индиана цяла потръпна и избяга в стаята си. Закърши ръце в мъчителна нерешителност; но после изведнъж си каза, че не постъпва така заради себе си, а заради Реймон; че отива при него не за личното си щастие, а за да даде на него щастие и че дори да бъде осъдена на вечни мъки, няма да съжалява, защото ще е направила по-добър живота на своя любим. Тя излезе от жилището и тръгна към залива Латание с бърза крачка, без да смее да се обърне, без да поглежда какво оставя зад себе си.

Веднага изрови от пясъка плетения куфар и седна върху него мълчаливо, трепереща, заслушана във вятъра, който свистеше, в шума на вълните, които се разбиваха, умирайки в краката ѝ, в пронизителния крясък на сатанита⁹, който пишеше в морските водорасли, спускащи се по стените на скалите; но над всички тези шумове чуваше биенето на сърцето си – то ехтеше в ушите ѝ като звън на погребална камбана.

Чака дълго, после погледна часовника си, видя, че определеният час е минал. Морето бушуваше, плуването край бреговете на острова беше и без това трудно; започна вече да се отчайва и да не вярва в добрата воля на гребците, натоварени да я отведат, когато изведнъж забеляза върху бляскащите вълни сянката на черна пирога, която се мъчеше да се приближи. Но прибоят беше силен, вълните огромни, лодката като черупка всеки миг изчезваше, сякаш потъваше в мрачните гънки на тъмен саван, обсипан със сребристи звезди. Индиана стана и отговори няколко пъти на сигнала, – с който я викаха, но вятърът отнасяше гласа ѝ,

---

9. Нощна птица. – Б.пр.

без той да достигне до гребците. Най-сетне се доближи и я чува; насочи-ха лодката към нея, зачакаха вълните. Щом усетиха, че лодката се издига, гребците удвоиха усилията си и една вълна ги изхвърли с лодката на брега.

Сен-Пол е построен върху почва, образувана от морски пясъци и наноси от планините, пренесени от буйната река Гале на големи разстояния до нейното устие. Купчините изгладени камъни се издигат край брега като подводни насипи, които прибоят отнася, разпръсква и натрупва, както му харесва. Това е опасно и е необходима голяма ловкост, за да се премине между подводните скали, които непрекъснато се местят. Силните течения често изтръгват от котвите им големите кораби в пристанището Сен-Дьони и ги разбиват в брега; когато вятърът задуха от сушата и настъпи внезапен отлив, остава само едно – да излязат в открито море колкото може по-бързо; именно това беше направил корабът „Йожен“.

Лодката отнесе Индиана и нейния багаж сред развилнелите се вълни, сред воя на бурята и ругатните на двамата гребци, които не се стесняваха да я проклинат високо заради опасността, на която се бяха изложили. От два часа, казваха те, корабът щял да вдигне котва и само заради нея капитанът отказвал упорито да даде заповед за отплаване. Сипеха обиди и груби приказки, които нещастната бегълка безмълвно преглъщаше; единият моряк забеляза, че могат да ги накажат за лошото им държане към *любовницата на капитана*, но другият изруга:

– Остави ме на мира! Ясно е, че тази нощ ще отговаряме пред акулите. Ако видим пак капитан Рандом, дано не е по-лош от тях!

– Ето ти ги и акулите – каза първият. – Като че ли една вече е зад нас; зад лодката ми се мярка грозна муцуна.

– Глупак! Как можеш да вземеш кучешка муцуна за муцуна на морски хищник! Хей ти, четириног пътник, сигурно са те забравили на брега! Хиляди дяволи, няма да можеш да си хапнеш от моряшкия сухар. Имаме заповед да заведем само госпожицата, не е ставало дума за прасета...

И той вдигна греблото, за да удари по главата животното; госпожа Делмар погледна разсеяно към морето; тя позна своето красиво куче Офелия, което беше открило следата ѝ по скалите на острова и сега плуваше подир нея. Точно когато морякът щеше да я удари, вълната я отнесе далеч от лодката и господарката ѝ чу мъчителното, нетърпеливо скимтене. Тя помоли гребците да я вземат и те се престориха, че са съгласни; но когато върното животно се приближи, разбиха черепа му с

греблото и избухнаха в груб смях. Индиана видя как върху водата плувна трупът на съществото, което я беше обичало повече от Реймон. В същия миг огромна вълна издигна лодката и я хвърли в бездната; смеховите на моряците пресекнаха, те заругаха отчаяни. Но плоската и лека лодка изплува като птица над вълните, задържа се за миг, отново потъна в бездната и пак кацна на пенливия гребен на друга вълна. Колкото повече се отдалечаваха от брега, толкова повече се успокояваше морето и скоро лодката заплува бързо и безопасно към кораба. Тогава настроението на двамата гребци се подобри, а ведно с това и способността им да разсъждават. Те се помъчиха да загладят грубото си държане, но техните любезности бяха по-обидни дори от гнева им.

– Хайде, хубава госпожо – каза единият, – успокойте се, ето че се спасихме. Капитанът сигурно ще ни почерпи от най-хубавото вино, за дето му носим ценния товар.

Другият уж се тревожеше, че вълните са намокрили дрехите на хубавата дама, но добавяше, че капитанът я чакал и щял да се погрижи за нея. Неподвижна и безмълвна, Индиана ги слушаше уплашено; тя разбираше в какво ужасно положение се е озовала и си казваше, че единственият начин да издържи обидите, е да се хвърли в морето. На два-три пъти едва не го направи. Но после почерпи смелост, като си помисли: „Заради него, заради Реймон страдам толкова много. Трябва да живея, дори да ме смажат от обиди!“ Тя притисна с ръка наболялото си сърце и напипа острието на кинжала, който инстинктивно беше скрила сутринта. Притежанието на това оръжие ѝ възвърна спокойствието; беше къса, много остра кама, която баща ѝ имаше навик да носи – старо испанско оръжие, принадлежало някога на един от представителите на рода Медина-Сидониа, чието име беше гравирано върху стоманата заедно с датата 1300 година. То без съмнение неведнъж се беше обаграло с благородна кръв, беше измило не една обида, беше наказало не един безсрамник. Напипвайки оръжието, Индиана се почувствува испанка, качи се смело на кораба и си каза, че жената не може да се страхува от никаква опасност, щом има средство да се самоубие, за да избегне позора. Тя не си отмъсти за грубостта на своите водачи, напротив, щедро ги възнагради за умората. После се оттегли в кабината на кърмата и с тревога зачака да дойде часът на отплуването.

Най-сетне разсъмна и в морето заплуваха много пироги, които довеждаха до борда пътници. Индиана, скрита в своя тъгъл, поглеждаше със страх хората, които слизаха от лодките; трепереше да не види лице на мъжа си, който идва да я вземе. Най-сетне пушечен изстрел отекна

върху скалите на острова – нейния затвор. Корабът разпени водите и слънцето, като се издигна в небесата, хвърли весели розови отблясъци върху белите върхове на Салазките планини, които постепенно започнаха да се скриват на хоризонта.

На няколко левги в морето разиграха комедия, за да не обвинят капитана в измама. Той се престори, че открива госпожа Делмар на кораба, изненада се, разпита моряците, ядоса се, после се успокои и накрая състави акт, че на борда на кораба е намерен „пътник без билет“ – обичайната формулировка при подобни обстоятелства. Позволете ми да завърша тук разказа за това пътуване. Ще прибавя само за да оправдая капитан Рандом, че въпреки грубото си възпитание той прояви достатъчно здрав разум и разбра бързо характера на госпожа Делмар; след няколко опита да се възползува от самотата ѝ, той се развълнува от съдбата ѝ и стана неин приятел и покровител. Но порядъчността на този славен човек и достойнството на Индиана съвсем не спряха приказките, подигравателните погледи, обидните съмнения и дръзките и хапливи шеги. Това беше истинско изпитание за клетата Индиана по време на пътуването; за умората, лишенията, опасностите, неприятностите и морската болест няма да говорим – самата тя смяташе, че това е нищо.

XXVII

Три дни след като изпрати писмото на остров Бурбон, Реймон напълно забрави и писмото, и лицето, до което беше адресирано. Той се почувствува по-добре и реши да посети съседите си. Имението Лани, което господин Делмар беше оставил на кредиторите, за да изплати задълженията си, беше продадено на един богат индустриалец – господин Юбер, гъвкав и достоен за уважение човек, малко по-различен от другите индустриалци – истинско изключение сред новозабогателите. Реймон завари собственика в къщата, свързана с толкова много възпоминания. Той се разходи развълнуван из парка, където по пясъка сякаш още личаха следите от леките стъпки на Нун, и в просторните стаи, съхранили звука от нежния глас на Индиана. Но скоро появата на ново лице измени хода на мислите му.

В големия салон на мястото, където госпожа Делмар седнаше, за да бродира, една млада личност, висока и стройна, с продълговати очи, едновременно нежни и лукави, ласкави и насмешливи, беше седнала пред триножник и рисуваше с акварел странните фрески на стената. Това

беше очарователно копие, тънка карикатура, показваща изискания и насмешлив вкус на художничката. Тя беше преувеличила прекалената маниерност на старите фрески, беше уловила фалшивия и надут дух на века на Луи XV върху тези претенциозни фигурки. Полагайки по-свежи тонове вместо избелелите от времето, беше им възвърнала престорените прелести, предала беше превзетостта на царедворците, еднакво странно издокараните благородници и пастири. В ъгълчето на тази насмешка над историята тя беше написала думата „Подражание“.

Девојката вдигна бавно към Реймон продълговатите си очи, от които сякаш бликаше насмешлива, прелъстителна и вероломна ласка, която, не знам защо, му напомни Ана Пейдж на Шекспир. В държането ѝ нямаше нито свенливост, нито дързост, нито излишна буйност, нито неувереност в себе си. Те поведоха разговор за влиянието на модата в изкуството.

– Не намирате ли, господине, че моралният облик на епохата се е отразил в тази живопис? – попита тя, като му показва дървената ламперия, украсена с пасторални рисунки в стила на Буше. – Не ви ли се струва, че всичките тези овце не ходят, не спят, не пасат като днешните овце? А хубавата лъжлива и загладена природа, буйните храсти от рози посред горите, където в наши дни растат само шипки, опитомените птички, чиято порода изобщо е изчезнала, розовите атлазени рокли, които не избеляват от слънцето, не съдържат ли всичките те поезия, нега, щастие и чувство за сладък, безполезен живот? Без съмнение тези смешни фантазии струват колкото нашите мрачни политически многоглаголствувания! Ех, защо не съм се родила в тези дни! – добави тя засмяно. – Както съм лекомислена и ограничена, колко хубаво щях да си живея – щях да рисувам ветрила и шедьоври от златоткани платове, отколкото да обсъждам вестниците и да се занимавам със споровете в Камарите!

Господин Юбер остави двамата млади сами и без да искат, те заговориха за госпожа Делмар.

– Вие бяхте много близък с предишните собственици на тази къща – каза девојката – и от ваша страна е много любезно, че дойдохте да посетите новите стопани. Госпожа Делмар – добави тя, като го погледна проникателно, – била забележителна жена, както разправят, и сигурно е оставила тук такива възпоминания, които едва ли ще бъдат в наша полза!

– Тя беше възхитителна жена – отговори Реймон безразлично – и мъжът ѝ беше много достоен човек.

– Да – възрази безгрижната девојка, – но, струва ми се, че беше

нещо повече от възхитителна жена. Доколкото си спомням, притежаваше чар, който заслужава много по-ярко и поетично определение. Видях я преди две години на един бал у испанския посланик. Беше пленителна в този ден, спомняте ли си?

Реймон потрепери при спомена за тази вечер, когато беше заговорил за първи път с Индиана. Той се досети също така, че беше зърнал на бала изящното лице и умните очи на девойката, с която сега разговаряше, но тогава не беше запитал коя е.

Едва когато си отиваше и на сбогуване изрази пред господин Юбер възторга си от прелестната му дъщеря, той узна името ѝ.

– Аз нямам щастието да ѝ бъда баща – обясни му индустриалецът. – Но за мене е истинска радост, че съм я осиновил. Не знаете ли моята история?

– Бях болен няколко месеца – отговори Реймон, – за вас знам само колко добрини сте направили в този край.

– Има хора – отговори господин Юбер усмихнато, – които смятат голяма моя заслуга, че съм осиновил госпожица дьо Нанжи; но вие, господине, който имате благородна душа, сам ще разберете, че съм постъпил, както ми подсказа съвестта. Преди десет години останах вдовец, без деца, собственик на голямо състояние, плод на моя труд, и пожелах да вложа някъде капитала си. Така закупих в Бургундия земята и замъка на дьо Нанжи, които много ми харесаха – тогава те бяха държавна собственост. Малко по-късно научих, че старият господар на имението живее в колиба със седемгодишната си внучка и че са много бедни. Старецът наистина получил обезщетение, но употребил парите, за да изплати дълговете си, направени, докато бил емигрант. Пожелах да облекча съдбата му и му предложих да се засели при мене; въпреки нещастията той беше запазил гордостта на рода си; отказа да влезе във владението на своите деди по милост и умря малко след моето идване, без да приеме от мен каквато и да било услуга. Тогава аз взех при себе си неговата внучка. Малката горда аристократка прие по неволя грижите ми, но в тази възраст предразсъдъците нямат дълбоки корени и взетите решения не траят дълго. Тя свикна скоро да гледа на мене като на свой баща и аз я възпитах като моя собствена дъщеря. Възнагради ме с щастието, с което подслажда сега старините ми. За да не го загубя, аз осинових госпожица дьо Нанжи и сега единствената ми мечта е да ѝ намеря достоен съпруг, способен да ръководи имуществата, които ще ѝ оставя.

Незабелязано този чудесен простоват човек, окуражен от интереса, който Реймон прояви към признанията му, още при първия разговор му

разказа семейните си работи. Внимателният му събеседник разбра, че тук едно голямо, напълно уредено имущество само очаква да го поеме някой по-млад и с по-изискани вкусове собственик, отколкото добрия Юбер. Реймон почувствува, че той може да стане човекът, призван да изпълни тази приятна задача, и благодари на изобретателната съдба, която щеше да оправи всичките му работи, като му предлагаше с помощта на романтичната случайност една жена, равна на него по произход и владееща голямо плебейско състояние. Такъв чудесен случай не беше за изпускане и той вложи цялото си умение, за да постигне успех. Освен това самата наследница беше очарователна; Реймон прости на провидението последните изпитания. Колкото до госпожа Делмар, той дори и не желаше да мисли за нея. Приспа опасенията си, които го тревожеха, като се сети за писмото си; помъчи се да си докаже, че клетата Индиана няма да разбере скрития му смисъл или няма да отговори; най-сетне успя да се убеди в собствената си невинност, защото да признае, че е егоист, му се струваше ужасно. Той не беше от тези простодушни злодеи, които се появяват на сцената, за да признаят чистосърдечно пороците си. Порокът не се любува на собствената си грозота, защото би се уплашил от себе си, и Яго на Шекспир, закоравял злодей, не е убедителен, а е фалшив, когато, принуден от сценичните условия, разкрива сам тайните подтици на коварната си порочна душа. Човек рядко стъпква хладнокръвно съвестта си. Той обикновено я обръща, подчинява я на желанията си, разтегля я, обезобразява я и когато я извърти, подтисне и изхаби, я носи със себе си като снизходителен наставник, който се огъва пред страстите и интересите си, но винаги се преструва, че се съгласява и се бои от съвестта си.

И тъй Реймон започна често да ходи в Лани и посещенията му бяха приятни на господин Юбер, защото, както вече знаем, господин дьо Рамиер притежаваше способността да се харесва и скоро богатият плебей започна да мечтае да го направи свой зет. Но искаше дъщеря му сама да го избере, затова предостави пълна свобода на младите да се опознаят и харесат.

Лор дьо Нанжи не бързаше да ощастливи Реймон; тя изкусно го държеше между съмнението и надеждата. Далеч не така великодушна като госпожа Делмар, но много по-опитна, студена и умееща да ласкае, горда и в същото време приветлива, тя беше жената, която можеше да подчини Реймон; защото го превъзхождаше по ловкост, точно както той превъзхождаше Индиана. Лор много скоро разбра, че апетитите на този неин обожател са насочени към богатството ѝ, а не към самата нея. Но

беше достатъчно благоразумна да не очаква нищо повече; познаваше заобикалящия я свят и разбираше, че не може да мечтае за безкористна любов, след като има два милиона. Спокойно и философски гледаща на нещата, тя се примири с участието си и не осъждаше Реймон; не го презираше, че е пресметлив и практичен като своя век; само че го разбираше прекалено добре, за да го обича. Тя се гордееше, че не пада по-долу от този студен и разсъдлив век; честолюбието ѝ би страдало, ако сърцето ѝ лелееше наивните мечти на глупава пансионерка; би се червила от всяко разочарование като от глупост; с една дума стремеше се с всички сили да избегне любовта, както госпожа Делмар смяташе за свой дълг да се отдаде изцяло на любовта.

Госпожица дьо Нанжи беше решила да понесе брака като социална необходимост, но си доставяше лукавото удоволствие да използва свободата, която ѝ принадлежеше, и да властвува още малко над човека, който се стремеше да ѝ я отнеме. За тази девойка, осъдена да понесе всичките задкулисни борби на богатшите, не съществуваша безгрижна младост, сладки мечти, блестящо измамно бъдеще. За нея животът беше хладна сметка, а щастието – наивна илюзия, от която трябваше да се зашицава като от комична слабост.

Докато Реймон се мъчеше да се подреди, Индиана се приближаваше към бреговете на Франция. Но как се изненада и ужаси, когато пристигайки в Бордо, видя, че над стените му се развява трицветното знаме! В града цареше оживление; предната вечер едва не бяха убили префекта; народът се надигаше; гарнизонът се готвеше да се хвърли в кървава схватка; още никой не знаеше какъв е изходът от въстанието в Париж.

„Идвам много късно!“ – беше мисълта, която порази като гръм Индиана. В уплахата си остави на кораба малкото пари, които носеше, и заброди из града като обезумяла. Потърси дилижанс за Париж, но колиите бяха претъпкани с хора, които бягаха или бързаха да разграбят имуществата на победените. Едва вечерта намери място. Точно когато се качваше в колата, патрулът от националната гвардия спря пътниците и поиска книгата им. Индиана нямаше документи. Докато тя се мъчеше да разсее глупавите подозрения на победителите, около нея заговориха, че кралската власт е свалена, кралят избягал и министрите, както и всичките им привърженици са избити. Тези новини, съпроводени от смях, тропот и радостни викове, нанесоха смъртен удар на госпожа Делмар. Едно единствено нещо я интересуваше в цялата революция; във Франция за нея съществуваше един единствен човек. Тя падна в несвят на паважа и дойде в съзнание след няколко дни в болницата.

Излезе оттам два месеца по-късно без пари, без дрехи, без багаж, слаба, залитаща, изтощена от възпаление на мозъка, от което на няколко пъти щеше да загуби живота си. Когато се озова на улицата сама, едва държейки се на краката си, без подкрепа, без средства и сили, когато се помъчи да си припомни какво ѝ се беше случило и разбра как загубена и самотна е в този голям град, тя изпита неизразимо чувство на страх и отчаяние; съдбата на Реймон сигурно отдавна беше решена и около нея нямаше нито едно същество, което би могло да я спаси от страшната неизвестност. Ужасното съзнание, че е изоставена, подтисна сломеното ѝ сърце и безнадеждното отчаяние, последица от несгодите, притъпи всичките ѝ способности. Тя се повлече разтърсвана от треска, като убита, към пристанището; седна на един камък, за да се сгрее на слънцето, и загледа безразлично и втрънено водата, течаща в краката ѝ. Поседа така няколко часа без сили, без надежда, без воля; най-сетне си спомни, че има багаж и пари на кораба „Йожен“, които все още можеше да получи; но нощта беше се спуснала и тя не посмя да се смеси с моряците, които приключваха дневната си работа, разменяйки си груби шегички, и да ги запита за кораба. Понеже не искаше да привлече вниманието, напусна пристанището и се скри в развалините на една къща зад широкия крайбрежен булевард Кенконс. Прекара сгушена в един ъгъл нощта – студена октомврийска нощ, изпълнена с горчиви мисли и страхове. Най-сетне се развидели; почувствува остър, неумолим глад. Реши да проси. Но дрехите ѝ, макар че бяха в лошо състояние, не бяха просяшки; разглеждаха я любопитно, недоверчиво, иронично, но не ѝ дадоха нищо. Тя се повлече отново към пристанището и запита за кораба „Йожен“ първия лодкар, когото срещна – корабът все още не беше отплувал от Бордо. Потърси лодка и завари Рандом на закуска.

– Как! – извика той. – Ето я моята красива пътничка! Нима се върнахте вече от Париж? Добре направихте, че дойдохте, защото утре заминавам. Ще се върнете ли на остров Бурбон?

Той разказа на госпожа Делмар, че я търсил навсякъде, за да ѝ предаде вещите. Но когато я отведеха в болницата, Индиана нямаше документи, от които да установят името ѝ. Тя беше записана в администрацията на болницата и в полицията в графата „Неизвестни“; затова капитанът не беше научил нищо за нея.

На другия ден въпреки слабостта и умората Индиана замина за Париж. Би трябвало да се успокои, като виждаше, че политическите събития са взели друг обрат; но тревогата не разсъждава, а любовта е в плен на наивни страхове.

Щом пристигна в Париж, тя изтича у Реймон и разпита със свито сърце портиера.

– Господинът е много добре – отговори той. – Сега е в Лани.

– В Лани ли? Сигурно искате да кажете в Серси?

– Не, госпожо, в Лани! Той сега е собственик на това имение.

„Милият Реймон – помисли Индиана, – той е откупил нашето имение, за да ме приюти от хорската злоба, която няма да може да ме достигне там. Значи, е бил сигурен, че ще дойда!...“

Опиянена от радост, тя полетя лека като птичка към новия живот, настани се в един хотел; прекара нощта и остатъка от деня в почивка. Горкичката, колко дълго не беше спала спокойно! Сънищата ѝ бяха сладки и измамни, но когато се събуди, не съжали, че свършват, защото я чакаше надеждата. Тя се облече грижливо; знаеше, че Реймон държи на подробностите на тоалета, затова предната вечер си беше поръчала хубава нова рокля, която ѝ донесоха сутринта. Но когато пожела да нагласи косата си, не видя великолепните си къдрици; по време на болестта бяха отрязали косата ѝ. Индиана забеляза това едва сега – от тежки грижи не ѝ беше останало време да обръща внимание на дребните неща.

Все пак, когато зави късите черни къдрици над бялото си тъжно чело, когато постави върху хубавата си глава шапчица английски модел, наричана тогава като намек за изгубените богатства „три процента“, когато закичи на колана си букетче цветя, чието ухание Реймон обичаше, окрили я надежда, че все още ще му хареса; защото беше станала бледа и крехка като в първите дни на запознанството им, а тежката болест беше заличила от лицето ѝ следите от тропическото слънце.

Следобед нае екипаж и пристигна към девет часа вечерта в едно село в края на гората Фонтенбло. Накара да разпрегнат конете, поръча на кочияша да я чака до другия ден и тръгна сама пеш по една пътека сред гората, която за по-малко от четвърт час я отведе в парка Лани. Помъчи се да отвори малката врата, но тя беше заключена. Индиана искаше да влезе незабелязано, да избегне прислужниците и да изненада Реймон. Тръгна край стената на парка. Оградата беше стара; тя си спомни, че на места е счупена и, за щастие, намери пролука, откъдето се промъкна съвсем леко.

Когато стъпи върху земята, принадлежаща на Реймон и която сега щеше да бъде нейно убежище, нейна светиня, крепост и родина, сърцето ѝ заби от радост. Измина лека и ликуваща добре познатите лъкатушни алеи. Влезе в английския парк, мрачен и самотен от тази страна. Всичко беше както преди; само мостчето, свързано с толкова тежки спомени,

беше изчезнало и руслото на реката беше изместено; единствено местата, напомнящи за смъртта на Нун, бяха изменили облика си.

„Искал е да ми спести жестоките възпоминания – помисли Индиана, – не е било необходимо, аз бих могла всичко да понеса. Нали заради мене тези угризения ще го мъчат цял живот? Отсега нататък няма да се различаваме, защото и аз извърших престъпление. Кой знае дали не съм причинила смъртта на мъжа си! Реймон може да ми отвори обятията си, любовта ще ни замени чистата съвест и добродетелта.“

Тя премина реката по дъските, сложени там, където щяха да правят нов мост, и влезе в цветните алеи. Трябваше да спре за миг – сърцето ѝ биеше до спукване; вдигна очи към прозореца на някогашната си спалня. Какво щастие! През сините завеси проникваше светлина, Реймон беше там! Нима можеше да живее в друга стая? Вратата на тайната стълба беше отворена.

„Той ме чака – помисли си Индиана, – ще бъде щастлив, но няма да се изненада.“

Горе на стълбата се спря, за да си поеме дъх: остана без сили пред радостта, както и пред скръбта. Наведе се и погледна през ключалката. Реймон беше сам, той четеше. Наистина там седеше Реймон, силен и жизнен; мъките не бяха го състарили, политическите бури не бяха му отнели нито косъм от главата; той седеше там спокоен и красив, подпярл чело с бялата си ръка, която се губеше в черните му коси.

Индиана блъсна бързо вратата – тя веднага се отвори.

– Ти си ме чакал! – извика тя, като падна на колене и притисна пламналата си глава до гърдите на Реймон. – Броил си месеците, дните! Виждал си, че времето минава, но въпреки това си знаел, че не мога да не отговоря на твоя зов!... Ти ме извика и ето, аз съм тук, тук съм, струва ми се, че умирам!...

Мислите се объркаха в главата ѝ, тя остана за миг мълчалива, задъхана, неспособна да говори и мисли.

После отвори очи като събудена от сън, позна Реймон и нададе вик на неистова радост; прилепи устни до неговите устни, обезумяла, пламенна и щастлива. Той седеше блед, безмълвен, неподвижен, като ударен от гръм.

– Не ме ли познаваш? – извика тя. – Аз съм, аз, твоята Индиана, твоята робиня, която ти извика от изгнанието и която измина три хиляди левги, за да те обича и да ти служи. Аз съм твоята избраница в живота, която напусна всичко, захвърли всичко, от нищо не се побоя, за да ти донесе този миг на радост! Кажи, нали си щастлив? Нали си доволен от

нея? Кажи! Аз чакам наградата си! Една дума, една целувка и ще бъда възнаградена стократно!

Но Реймон не отговаряше. Прословутото му хладнокръвие го беше напуснало. Той беше смазан от изненада, от разкаяние, от страх, като гледаше тази жена в краката си; закри лицето си с ръце и пожела да умре начаса.

– Боже мой! Боже мой! Ти не казваш нищо, не ме целуваш, не ми говориш! – извика госпожа Делмар, прегръщайки коленете на Реймон, притискайки ги до гърдите си. – Нима не можеш да говориш? Щастието причинява болка, то може да убива, зная! Ах, ти се измъчваш, задушаваш се, появих се много внезапно! Но опитай се да ме погледнеш; виж колко съм бледа, колко съм остаряла, колко съм страдала? И все заради тебе! Затова ще ме обичаш още повече! Кажи ми една дума, една единствена дума, Реймон!

– Иска ми се да плача! – отговори с глух глас Реймон.

– На мене също – каза тя, като покри ръцете му с целувки. – Ах, да, сълзите облекчават мъката! Плачи, плачи на моите гърди, аз ще изтрия сълзите ти с целувките си! Дойдох тук, за да ти даря щастие, за да стана всичко, което ти поискаш, твоя приятелка, слугиня, любовница! Някога бях много жестока, безумна, егоистка! Накарах те да страдаш и не пожелах да разбера, че искам нещо извън силите ти! Но оттогава аз много размишлявах и след като ти не се страхуваш от хорското мнение и си готов на всичко, за да бъдеш с мен, нямам право да ти откажа каквато и жертва да поискаш. Разполагай с мен, с кръвта ми, с живота ми, твоя съм тялом и духом! Изминах три хиляди левги, за да ти принадлежа, за да ти кажа това! Взemi ме, аз съм твоя собственост, ти си моят господар!

Пъклена мисъл се мърна в главата на Реймон. Той откри лицето си и погледна Индиана с дяволско хладнокръвие; по устните му заигра жестока усмивка, очите му заискриха, защото Индиана беше все още много красива.

– Първо трябва да те скрия – каза той и стана.

– Защо ще ме криеш? – запита тя. – Нима ти не си господар тук и не можеш да ме защитиш? Та аз нямам вече никого на земята освен тебе! Без теб ще трябва да прося по пътищата. Хайде, не се страхувай, дори светът няма да посмее да приеме като престъпление любовта ти към мене! Аз съм виновна за всичко... Аз!... Но къде отиваш? – извика Индиана, като го видя, че тръгва към вратата.

Вкопчи се в него и се повлече по земята ужасена, като дете, което

не иска да го оставят нито за миг само.

Той се канеше да превърти два пъти ключа, но закъсния. Вратата се отвори, преди да успее да протегне ръка, и Лор дьо Нанжи влезе; тя изглеждаше по-скоро възмутена, отколкото изненадана; не възкликна дори, а се наведе, за да изгледа, примигвайки, жената, която лежеше полузагубила сваят на земята; после каза с горчива, студена и презрителна усмивка:

– Госпожа Делмар, на вас като че ли ви е забавно да поставяте в неудобно положение трима души. Благодаря ви, че ми предоставихте най-малко смешната роля, за това ще ви се отплатя. Благоволете да се оттеглите.

Негодуванието върна силите на Индиана. Тя се изправи горда, изпълнена с достойнство.

– Коя е тази жена? – запита тя Реймон. – И с какво право ми запоядва във вашия дом?

– Вие тук сте в моя дом, госпожо – каза Лор.

– Защо мълчите, господине? – извика Индиана, като гневно разтърси ръката на нещастния Реймон. – Кажете ми, ваша любовница ли е тази жена или ваша съпруга?

– Моя съпруга – отговори Реймон с глупав вид.

– Прощавам ви незнанието – каза госпожа дьо Рамиер с жестока усмивка, – ако бяхте останали там, където ви зове дългът, щяхте да получите покана за сватбата на господина. Какво да се прави, Реймон – добави тя с насмешлива любезност, – много ми е мъчно, че попаднахте в такова неловко положение. Вие сте още млад. Надявам се, по-късно да разберете, че в живота е необходима повече предпазливост. Оставям на вас грижата да приключите тази нелепа сцена. Щях да умра от смях, ако не изглеждахте толкова объркан!

Говорейки така, тя се оттегли много доволна от достойнството, което беше демонстрирала, и тържествувайки тайно от унижението на мъжа си, което го поставяше в шах.

Когато Индиана отново започна да чувствава и мисли, тя видя, че пътува сама в затворена кола, която бързо летеше към Париж.

XXVIII

При градската застава колата спря; един прислужник, когото госпожа Делмар позна – беше го виждала по-рано у Реймон, се приближи до

вратичката и я запита къде желае да слезе. Индиана машинално му каза улицата и хотела, където беше отседнала вечерта. Когато влезе в стаята, тя падна на един стол и остана до другия ден сутринта, без да помисли да легне, без да направи нито едно движение, с единственото желание да умре; но беше тъй сломена, тъй безводна, че нямаше сили да се самоубие. Струваше й се, че е невъзможно да се преживеят толкова мъки, смъртта сигурно сама щеше да я потърси. Остана и следващия ден така, без никаква храна, без да отговори, когато идваха да я питат не желае ли нещо.

Няма нищо по-ужасно от лошите хотели в Париж, особено хотел като този, на тясна и тъмна улица, когато мрачна влажна светлина пълзи неохотно по опушените тавани и замъглените прозорци. А как ви смразяват и отблъскват всичките тези мебели, с които не сте свикнали и върху които напразно се мъчите да откриете с блуждаещ поглед някакъв приятен спомен. Заобикалят ви предмети, които не принадлежат на никого, защото принадлежат на всички, които преминават оттук; стаята, където никой не е оставил следа, освен може би едно неизвестно име върху визитна картичка, пъхната и забравена в рамката на огледалото, това убежище, давано под наем, което приютява толкова клетки пътешественици, толкова самотни чужденци, еднакво негостоприемно за всички, убежище, чиито стени гледат безразлично човешките страдания и никога нищо не разказват; уличният шум, разноглас и непрекъснат, който дори не ви позволява да заспите, за да забравите мъката или скуката – цялата тази обстановка би могла да отврати, да развали настроението на всеки, да не говорим за госпожа Делмар, която беше в такова лошо душевно състояние. Нещастни провинциалисти, напуснали своите поля, небе, зеленина, къщите, семействата си, за да се затворите в тази тъмница на духа и на сърцето, погледнете Париж, прекрасния Париж, за който сте мечтали, вълшебния Париж! Погледнете го долу под себе си, почернял от тиня и дъжд, шумен и забързан като кален поток! Ето ви го обещания непрекъснат блестящ и благоуханен празник! Ето ги опияняващите удоволствия, чудните изненади, наслада за зрението, слуха и вкуса, които вечно са ви подмамвали, а вие сте се страхували, че няма да успеете да ги вкусите наведнъж! Погледнете как тича вечно забързаният, вечно угриженият парижанин, когото сте си представяли любезен, приветлив, гостоприемен! Уморени от шумната тълпа, от този заплетен лабиринт, вие се хвърляте смазани от ужас в „уютната“ стая на някой хотел, където са ви настанили набързо, и единственият прислужник на това понякога огромно заведение ви оставя да умрете сам в мир, ако

умората и мъката са ви отнели силата да преодолеете хилядите дребни житейски трудности.

Но да си жена и да се озовеш тук отхвърлена от всички, на три хиляди левги от близките си, да си без пари, което е по-лошо, отколкото да ти липсва вода в необятната пустиня, да нямаш в миналото си нито един прекрасен спомен, който да не е бил отровен или окалян, в бъдещето си – нито една надежда, която да разсее тежките ти мисли от настоящето – това е последната степен на човешката зла участ и самотата. И госпожа Делмар не се опита да се бори срещу съдбата за разбития си покрусен живот, остави се да умира от глад, от треска и мъка, без да промълви нито жалба, без да пролее нито сълза, без да направи каквото и да било усилие, за да умре час по-рано, за да страда час по-малко.

На втория ден я намериха на земята вкочанена от студ, със стисната зъби, с посинели устни, с угаснали очи; но не беше мъртва. Собственицата на хотела огледа чекмеджето и като установи, че там няма почти нищо, се замисли дали няма да е по-добре да изпрати в болницата тази непозната, която очевидно нямаше пари, за да посрещне разноските, ако се залежи дълго болна. Но тъй като беше жена, *изпълнена с човещина*, сложи я в леглото и изпрати за лекар, който можеше да ѝ каже колко ще продължи болестта. И ето че най-неочаквано се яви лекар, когото не бяха извикали...

Когато отвори очи, Индиана го видя до възглавницата си. Не е необходимо да казваме името му.

– Ах, ти си тук, ти!... – извика тя, като се хвърли почти умираща на гърдите му. – Ти си моят добър ангел, само ти! Но идваш много късно, не мога да направя нищо за тебе, освен да те благословя, преди да умра.

– Вие няма да умрете, скъпа приятелко – отговори Ралф развълнуван. – Животът все още може да ви се усмихне. Законите, които пречеа на щастието ви, няма да пречат отсега нататък на любовта ви. Какво не бих дал, за да разруша непреодолимия чар, с който ви омагьоса един човек, когото не обичам и не уважавам, но това не е в моя власт и аз не мога повече да ви гледам да страдате. Животът ви досега беше ужасен, не би могъл да стане по-лош. Освен това, ако моите тъжни предположения се сбъднат, ако щастието, за което сте мечтали, се окаже краткотрайно, поне ще знаете, че сте го изпитали, поне няма да умрете, преди да сте го вкусили. Затова преодолях лошите си чувства. Съдбата, която ви оставя самотна в моите ръце, ме задължава в качеството ми на опекун и баща да ви съобщя, че сте свободна и можете да свържете съдбата си със съдбата на господин дьо Рамиер. Делмар вече не е между живите.

По бузите на Ралф бавно се стичаха сълзи. Индиана рязко се надигна в леглото си, закърши отчаяно ръце и извика:

– Мъжът ми е мъртъв! Аз го убих, а вие ми говорите за бъдеще и за щастие! Сякаш то е възможно за човек, който се ненавижда и се презира! Но знайте, че бог е справедлив и аз съм прокълната! Господин дьо Рамиер е женен.

Тя падна изтощена в обятията на братовчед си. Заговориха пак за това няколко часа по-късно.

– Разбирам, че имате угризения на съвестта, но успокойте се – каза й Ралф с тържествен и в същото време кротък и тъжен тон. – Делмар беше умрял, когато вие сте го напуснали; той не се събуди и не узна за вашето бягство. Умря, без да ви проклена и без да плаче за вас. Като се събудих сутринта, видях, че лицето му е виолетово и спи тежък трескав сън – беше получил апоплектичен удар. Изтичах в стаята ви, изненадах се, че не сте там, но нямах време да размислям. Разтревожих се от отсъствието ви чак след смъртта на Делмар. Медицинската помощ беше излишна, състоянието му се влошаваше. Един час по-късно той издъхна в ръцете ми, без да дойде в съзнание. Едва в последния момент душата му, успокоена и изстинала, направи последно усилие да се съживи. Той потърси ръката ми – помисли, че е вашата, защото неговите ръце вече бяха посинели и безчувствени; помъчи се да я стисне и умря, произнасяйки със заекване вашето име.

– Аз чух последните му думи – каза Индиана с мрачно изражение. – Точно когато го напусках завинаги, той ми каза в съня си: „Този човек ще те погуби.“ Думите му са тук – добави тя, като посочи с едната ръка сърцето, а с другата челото си.

– Когато се окопитих и престанах да мисля за умрелия – продължи Ралф, – се сетих за вас, за вас, Индиана. Отсега нататък вие бяхте свободна и щяхте да оплаквате господаря си само от доброта и християнско милосърдие. На мен единствен смъртта отнемаше нещо, защото той беше мой приятел и дори да не беше всякога приветлив, поне нямах съперници в сърцето му. Страхувах се, че неочакваната новина ще ви разстрои, затова реших да ви дочакам пред входа на къщата; смятах, че ще се върнете скоро от утринната си разходка. Чаках дълго. Няма да ви разказвам за тревогите си, как ви търсих, какъв ужас изживях, като намерих окървавения и разкъсан труп на Офелия. Вълните бяха го изхвърлили на брега. Сигурен бях, че ще открия скоро и вашия труп, мислех, че сте се хвърлили в морето; три дни бях уверен, че на земята не ми остава нито едно същество, което да обичам. Безполезно е да ви говоря за

мъките си, вие сигурно сте ги предвидили, преди да ме напуснете.

Скоро обаче в колонията се разпространи новината, че сте избягали. Един кораб, който пусна котва в нашето пристанище, се беше разминал отблизо с кораба „Йожен“ в Мозамбикския пролив; някой от пътниците ви познал и след три дни целият остров говореше да вашето заминаване.

Няма да ви разказвам за нелепите и оскърбителни слухове, които се разнесоха поради нещастното съвпадение на двете събития – бягството ви и смъртта на мъжа ви. Мен също не ме пощадиха, направиха много „великодушни“ предположения, но това никак не ме интересуваше. Още един дълг имах да изпълня на земята – да се уверя, че сте жива, и да ви помогна, ако е необходимо. Заминах малко след вас, но пътуването бе ужасно. Във Франция съм от една седмица. Първата ми мисъл беше да изтичам при господин дьо Рамиер, за да се осведомя за вас. Но случайно срещнах прислужника му Карл, който ви беше довел тук. Не зададох други въпроси, интересуваше ме само вашият адрес; веднага дойдох тук, убеден, че няма да ви намеря сама.

– Сама, сама! Захвърлена по ужасен начин! – извика госпожа Делмар. – Да не говорим за този човек, никога вече да не говорим за него. Не искам да го обичам, защото го презирам! Не бива да ми споменавате, че съм го обичала, това ще ми напомня моя позор и моето престъпление, ще бъде страшен упрек на съвестта ми в моите последни дни. Ах, бъди мой ангел утешител, ти, който се явяваш във всички тежки мигове на моя жалък живот, за да ми протегнеш приятелска ръка! Изпълни със снизхождение последната си мисия край мене! Кажи ми нежно, че ми прощаваш, за да умра спокойна, уповавайки се на опрощението на всевишния съдия, който ме чака горе.

Тя се надяваше да умре, но мъката не разбива, а дори заздравява веригата на нашия живот. Дори не беше тежко болна, защото нямаше сили за това; само заляна и изпадна в пълна апатия, близка до затъпяване.

Ралф се опита да я разсее, отдалечи я от всичко, което ѝ напомняше за Реймон. Отведе я в Турен, обгради я с внимание и грижи, посвещаващ ѝ всичките си часове, за да облекчи съществуването ѝ; и когато не успяваше, когато изчерпваше всички извори на старание и нежност, без да може да предизвика дори слаб лъч на удоволствие върху мрачното ѝ посърнало лице, той изпаднаше в отчаяние, упрекваше се горчиво, че не умее да ѝ покаже обичта си.

Един ден я завари по-покрусена от когато и да било. Не се осмели да ѝ заговори, а седна тъжно до нея. Индиана се обърна към него, стисна

нежно ръката му и каза:

– Клети Ралф, как те измъчвам! С какво търпение понасяш моето егоистично подло нещастие! Ти отдавна изпълни своя тежък дълг, дори и най-преданата дружба не може да иска повече, отколкото ти направи за мен. Сега ме остави сама на злото, което ме разяжда, не погубвай чистия си и свят живот в допир с моя прокълнат живот! Опитай се да намериш другаде щастието, което не е възможно да цъфти край мен.

– Аз действително мисля, че не мога да ви излекувам, Индиана – отговори той, – но никога няма да ви напусна, дори да ми кажете, че съм ви омръзнал! Защото вие все още се нуждаете от материални грижи и ако не желаете да бъда ваш приятел, ще бъда ваш слуга. А сега искам да ви предложа едно лекарство, което бях запазил за последния стадий на болестта ви и което ще бъде ефикасно.

– Знам само един лек за мъката – отговори тя. – Това е забравата, защото отдавна съм се убедила, че разумът в този случай е безсилен. Затова да се надяваме, че времето ще ме излекува. Ако можех да си наложа да ти засвидетелствувам благодарността, която изпитвам към тебе, още сега щях да стана весела и спокойна, както в дните на нашето детство. Повярвай ми, приятелю, на мен съвсем не ми се иска да подхранвам болката си и да подлютявам раната си. Нима не зная, че всичките ми страдания се изливат в твоето сърце? Уви, как бих искала да забравя, да оздравея, но аз съм слаба жена, Ралф, бъди търпелив, не ме мисли за неблагодарница.

Тя се обля в сълзи. Ралф улови ръката ѝ.

– Слушай, скъпа Индиана – каза той. – Забравата не е в наша власт, аз не те обвинявам! Мога да понасям търпеливо страданията, но да гледам как страдаш ти, е свръх силите ми. Пък и защо да се борим, слаби същества, каквито сме ние, срещу неумолимата съдба? Достатъчно влачихме това съществуване; бог, в когото вярваме, и ти, и аз, е обрекъл човека на страдания, но му е дал възможност да се избави от тях; според мен човекът превъзхожда животното, защото знае едно лекарство, което може да го избави от всички злини. Това лекарство е самоубийството и аз ти го предлагам и те съветвам да го приемеш.

– Неведнъж съм мислила за това – отговори Индиана, след като помълча. – Много пъти съм искала да свърша с живота, но винаги са ме задържали религиозни скрупули. Отдавна размишлявам в самота и мислите ми се възвисиха. Постигналото ме нещастие полека-лека ме научи и на друга религия, а не само на религията, която изповядват хората. Когато ти дойде да ми помогнеш, бях решила да умра от глад. Но ти ме

помоли да живея и аз нямах право да ти откажа тази жертва. Сега в живота ме задържа само твоето съществуване, твоето бъдеще. Какво ще правиш ти сам на земята, клетки ми Ралф, без семейство, без увлечения, без любов? След тежките рани, които понесе сърцето ми, аз вече не съм годна за нищо, но може би ще оздравея. Да, Ралф, ще направя всички усилия, заклевам ти се! Потърпи още малко. Скоро може би ще мога да ти се усмихвам... ще стана спокойна и весела, за да ти посветя живота си, за който ти толкова много се бори.

– Не, скъпа приятелко – възрази Ралф, – не искам такава жертва, никога няма да я приема. Нима моето съществуване е по-скъпо от вашето? Защо ще се обричате на отвратително бъдеще, за да направите приятен живота ми? Мислите ли, че е възможно аз да му се наслаждавам, като знам, че сърцето ви не споделя моята радост? Не, не съм такъв егоист. Нека не се опитваме да проявяваме невъзможен героизъм; да се откажем от всяко себелюбие, това е голяма гордост и самонадеяност. Да обсъдим спокойно положението и да погледнем последните си дни като наше общо благо, с което никой от нас няма право да разполага без съгласието на другия. Отдавна вече, бих могъл да кажа, откакто съм се родил, животът ме уморява и ми тежи; не чувствавам у себе си повече сили да го понасям без горчивина и без възмущение. Да заминем заедно, Индиана, да се върнем към бог, който ни е изпратил на тази земя на изпитания, в тази *долина на сълзите* той без съмнение няма да ни откаже небесните селения, когато уморени и измъчени, отидем да му поискаме милост и опрощение. Аз вярвам в бог, Индиана, и пръв аз ви научих да вярвате в него. Имайте доверие в мен; благородното сърце не може да излъже този, който го пита искрено. Чувствавам, че и двамата сме страдали достатъчно тук долу на земята, изкупили сме греховете си. Кръщенiето на нещастieto пречисти душите ни – да ги върнем на този, който ни ги е дал.

Ралф и Индиана мислиха през следващите няколко дни за това. Трябваше да решат само как да се самоубият.

– Това е много важен въпрос – каза Ралф, – но аз вече съм мислил по него и ето какво ви предлагам. Нашата постъпка няма да бъде последица от минутно заблуждение, а спокойно и разумно обмислен ход, прозритиачък от нашата вяра, затова трябва да пристъпим към нея с такова благоговение, с каквото вярващият пристъпва към църковните тайнства. За нас светът е храм, в който ние се прекланяме пред бог. В лоното на величествената девствена природа откриваме истинското негово могъщество, чисто и неосквернено от човека. Да се върнем в пустинята,

където можем да се молим. Тук, в тази страна, гъмжаща от хора и пороци, сред тази цивилизация, която отрича бог или извращава неговия образ, ще се чувствавам стеснен, разсеян и печален. Бих искал да умра радостен, с ведро чело, с очи, отправени към небето. Но къде има тук небе? Искам да ви назова мястото, където ми се струва, че самоубийството ни ще бъде благородно и най-тържествено. Това е кътчето над пропастта на остров Бурбон, горе над водопада, който се излива прозрачен като искряща дъга в самотната теснина Берника. Там прекарахме най-прекрасните дни от нашето детство; там оплаках най-горчивите мъки в моя живот; там се научих да се моля, да се надявам, там бих искал през една красива южна нощ да потъна в тези чисти води, да сляза в прохладния и цъфтящ гроб, който предлагат глъбините на тази зелена бездна. Ако не мечтаете за друго кътче на земята, доставете ми удоволствието да умрем в местата, свидетели на нашите детски игри и на нашите младежки страдания.

– Съгласна съм – отговори госпожа Делмар, като му протегна ръка. – Водата винаги ме е привличала с непреодолима сила, може би поради спомена за моята клета Нун. Ще ми бъде приятно да умра като нея; това ще бъде изкупление за смъртта ѝ, чиято причина съм аз.

– Освен това – каза Ралф, – пътешествието по море този път ще ни вълнува с други неща; то ще бъде най-добрата подготовка, която бихме могли да си представим, за да разведрим мислите си, да се освободим от земните чувства, да се издигнем чисти пред върховния съдия. Откъснати от целия свят, готови с радост да напуснем живота, ще съзерцаваме с възторг как бурята надига стихии и разстила пред нас великолепно гледки. Ела, Индиана, да заминем, да се отърсим от праха на тази неблагоприятна земя. Да умрем тук, пред очите на Реймон, би било дребнаво и подло отмъщение. Да оставим на господ грижата да накаже този човек. Да отидем по-добре да го помолим да открие съкровищницата на своето снизхождение за това неблагоприятно и пусто сърце.

Те заминаха. Шхуната „Наандов“ ги отнесе бързо и леко като птица в два пъти напуснатата родина. Никога не бяха пътували така радостно и бързо. Сякаш попътен вятър съпровождаше до пристанището тези двама страдалци, тъй дълго блъскани в скалите на живота. През тези три месеца Индиана се почувствува по-добре, следвайки съветите на Ралф. Морският въздух, живителен и свеж, укрепил крехкото ѝ здраве; спокойствието навлезе в това изморено сърце. Увереността, че скоро няма да има вече грижи, ѝ подеждуваша като обещанията на лекар пред болен. Тя забрави миналия си живот, разкри душата си за дълбоки чувства на

религиозна надежда. Мислите ѝ бяха проникнати от тайнствен чар, от неземно уханье. Никога морето и небето не ѝ бяха изглеждали тъй красиви! Като че ли ги виждаше за пръв път, такова величие и богатство откри в тях. Челото ѝ се разведри, сякаш божествен лъч беше преминал в сините ѝ кротки и меланхолични очи.

Странна промяна се извърши и в душата, и във външността на Ралф. Същите причини дадоха при него почти същите резултати. Душата му тъй дълго ожесточавана в борбата с мъката, се смекчи под живителната топлина на надеждата. Небесно спокойствие се спусна в това обидено и измъчено сърце. Думите му отразяваха сега чувствата и за първи път Индиана откри истинския му характер. Топлата близост на родственици, която ги сближи, отнесе мъчителната стеснителност на единия, несправедливите предубеждения на другия. С всеки изминат Ден Ралф все повече се освобождаваше от своята непохватност, а Индиана от неправилното си мнение за него. В същото време мъчителният спомен за Реймон се разсейваше, бледнееше и изчезваше пред непознатите досега добродетели, пред душевното благородство на Ралф. Колкото повече се възвишаваше и издигаше единият, толкова по-ниско падаше другият. Най-сетне благодарение на сравнението между тези двама мъже сънят и съдбоносна любов угасна в сърцето на Индиана.

XXIX

Миналата година през една вечер от вечното лято, което цари в тези области, двама пътници слязоха от шхуната „Наандов“ на остров Бурбон и три дни след като корабът пристигна, се отправиха към планините. Бяха останали да откънат – постъпка, някак странна, противоречаща на намеренията им. Но те очевидно не разсъждаваха така; защото, след като пиха фахам на верандата, се облякоха грижливо, сякаш се готвеха да прекарат вечерта в града, и поеха по планинската пътека; след един час стигнаха до теснината Берника.

Случайността пожела това да е една от най-красивите тропически лунни вечери. Нощното светило, току-що надникнало над тъмните вълни, прокара сребрист път през морето; но лъчите му не можеха да проникнат в теснината и по повърхността на езерото трептеше само отблясъкът на няколко звезди. Луната не бе успяла да посее бледите си диаманти дори до крехките лъскави листа на лимоновите дървета, с които са обрасли високите планински склонове. Абаносовите и тамарискови

дървета шепнеха в тъмнината; само няколко гигантски палми очертаваха на сто стъпки от земята тънките си стволоче и кичестите им корени сребрееха със зеленикаво сияние.

Морските птици мълчаха по скалите; само няколко гълъби гукаха тъжно и страстно иззад планинските върхари. Красиви бръмбари, същински оживели скъпоценни камъни, тихо жужаха в кафеените дървета или докосваха повърхността на езерото, а еднообразният шум на водопада сякаш си разменяше тайнствени слова с ехото на бреговете.

Двамата самотни спътници се изкачиха по лъкатушната стръмна пътека догоре, там, където потокът като бял въздушен стълб се спуска в бездната. Те се озоваха на малка площадка, много удобна да изпълнят плана си. Лиани, висящи от клоните на рафията, образуваха на това място естествена люлка над водопада. Сър Ралф с изумително хладнокръвие отрязва няколко клонки, които можеха да им попречат, после улови ръката на братовчедка си и я накара да седне на покрити с мъх скала, откъдето пред очите им се разкри възхитителната гледка на този кът в цялата му дива и могъща прелест. Но нощта и облаците като пяна обгръщаха всичко наоколо и пропастта зееше пред тях бездънна и страшна.

– Трябва да ви кажа, скъпа Индиана – заговори Ралф, – че е необходимо голямо хладнокръвие, за да изпълним това, което сме намислили. Ако се хвърлите бързо от тази страна, вземайки тъмните скали за празно пространство, ще се пребиете и ще умрете от бавна и жестока смърт; но ако попаднете в бялата бразда на водопада, тя ще ви понесе и ще ви потопи в езерото. Да почакаме още един час, луната ще се издигне високо на небето и ще огрее всичко.

– Съгласна съм – отговори Индиана, – още повече че в тези последни мигове трябва да се посветим на бог.

– Имате право, скъпа приятелко – каза Ралф, – и аз мисля, че този върховен час трябва да бъде час на размишления и молитви. Не мога да кажа, че трябва да се помирим с всевишния, това би означавало да забравим разстоянието, което ни отделя от неговата висша власт, но смятам, че сме длъжни, да се простим с хората, които са ни накарали да страдаме, и да поверим на вятъра, духащ на североизток, думите на снизхождение на тези, които са на три хиляди левги от нас.

Индиана изслуша това предложение без изненада, без вълнение. Тя все повече се възхищаваше от променения Ралф. Не го слушаше вече като флегматичен наставник, а го следваше безмълвно като добър дух, натоварен да я освободи от всички земни страдания.

– Съгласна съм – каза тя, – щастлива съм, че мога да простя без

принуда, че в сърцето ми вече няма нито омраза, нито съжаление, нито, любов, нито злоба. В този час едва си спомням несполуките на моя тъжен живот и неблагодарността на хората, които са ме заобикаляли. Велики боже, ти прозираш до дълбините на моето сърце, знаеш колко чисто и ведро е то и как всичките ми мисли с любов и надежда са отправени към теб!

Тогава Ралф седна в краката на Индиана и започна да се моли; силният му глас заглушаваше шума на водопада. Може би за пръв път, от както се беше родил, мислите му бяха в пълно съответствие с произнесените думи. Последният час беше прозвънял; душата му не беше вече окована, заобиколена с тайнственост, тя принадлежеше само на бог; веригите на обществото бяха паднали. Страстите му не бяха вече престъпление и той се стремеше свободен към небето, което го чакаше; воалът, прикриващ толкова добродетели, величие и вътрешна сила, падна и умът на този прекрасен човек засия изведнъж като сърцето му.

Както буен пламък избликва от кълбата дим и ги разпръсва, от дълбините на душата му ярко избликна потушеният свещен огън. За първи път неподкупната му съвест се освободи от страховете и задръжките и тогава словата дойдоха на помощ на мисълта; посредственият човек, цял живот говорил банални неща, стана в последния си час красноречив и убедителен, какъвто никога не бе успявал да бъде Реймон. Няма да ви повтарям странните думи, които довери на самотното ехо; дори да беше тук, и той не би могъл да го стори. Има такива мигове в живота, изпълнени с екстаз и вдъхновен възторг, когато мислите ни се пречистват, стават възвишени, сякаш отлитат. Тези редки мигове ни издигат тъй високо, отнасят ни тъй далеч от самите нас, че ако се спуснем на земята, не бихме могли да извикаме отново спомена на това душевно опиянение. Кой може да разбере тайнствените видения на отшелника? Кой може да разкрие мечтите на поета, преди той да ги напише? Кой може да ни обясни чудесата, осенили душата на праведника в часа, когато небето отваря врати, за да го приеме? „Невзрачният“ Ралф, изключителният човек Ралф, защото той твърдо вярваше в бога и постъпваше ден след ден, както му диктуваше съвестта, Ралф правеше в този миг своята равностметка, пред вечността. Вече можеше да покаже истинския си образ, да разкрие духовната същност, да свали пред върховния съдия маската, наложена му от хората. Отмятайки власеницата на страданиято, той се изправи сияещ в целия си ръст, сякаш беше влязъл в райската обител.

Индиана го слушаше, без да се удивлява, без да се запитва защо Ралф говори така. Предишният Ралф не съществуваше вече, сегашният

Ралф беше приятелят от някогашните й мечти, превърнал се в действителност пред прага на гроба. Тя почувствува как пречистената и душа полита. Горещо благоговение развълнува сърцето й, благодарствени съзли блеснаха в очите й и се зарониха върху косите на Ралф.

В това време луната се издигна над голямата палма, лъчите й проникнаха през гъстите лиани, обвиха Индиана с бледа мека светлина и в бялата си рокля, с черните си коси, разпилени по раменете, тя заприлича на призрочна дева, блуждаеща сред пустинята. Ралф коленичи пред нея и й каза:

– А сега, Индиана, прости ми злото, което съм ти причинил, за да мога и аз да ти простя.

– Уви – отговори тя, – какво имам да ти прощavam аз, клети мой Ралф? Мисля, че трябва да те благословя в последния си час така, както съм те благославяла във всички тежки минути на нещастния си живот.

– Не зная колко съм виновен – продължи Ралф, – но невъзможно е в такава дълга и страшна борба със съдбата да не съм прегрешил, макар и неволно.

– За каква борба говорите? – запита Индиана.

– За това – отговори той, – което трябва да ви разкажа, преди да умра. Това е тайната на моя живот. Вие ме питаете за нея на кораба и аз ви обещах да ви я поверя на брега на езерото Берника, когато луната се издигне за последен път над нас.

– Този час е настъпил – каза тя. – Слушам ви.

– Бъдете търпелива, защото ще ви разкажа дълга история, Индиана, историята на моя живот.

– Та аз я знам, нали никога не сме се разделяли!

– Не я знаете, не знаете нито ден, нито час от нея – възрази тъжно Ралф. – Кога бих могъл да ви я разкажа? Небето пожела единственият подходящ момент за изповедта ми да бъде последният ден от вашия и моя живот. Но това признание би изглеждало безумно и престъпно преди, а днес е позволено и разбираемо. То е лично удовлетворение, никой в този час няма право да ме упрекне за него и вие ще ме изслушате както винаги търпелива и нежна. Ще чуете докрай печалната ми повест и ако думите ми ви уморят и ви раздразнят, нека ги заглуши шумът на водопада, който пее над мене погребална песен.

Бях роден, за да обичам; никой от вас не пожела да ме разбере и тази заблуда сложи отпечатък върху целия ми характер. Като ме надари с пламенна душа, природата извърши странна грешка; извая от камък лицето ми, скова езика ми, отказа ми това, което дава дори на най-губите

хора – дарбата да изразявам чувствата си с поглед и с думи. Това ме направи егоист. За моя нравствен облик съдеха по външността и аз бях принуден като неразвит плод да изсъхна под коравата обвивка, която не можах да отхвърля. Още от рождение сърцето, от което имах нужда, не се разтвори за мене. Майка ми ме отблъсна от гърдата си недоволна, защото лицето ми не било озарено с усмивка. Във възрастта, когато е трудно да се различи какво чувствуваш и какъв външен израз му даваш, аз вече бях дамгосан с отвратителното прозвище егоист.

Още тогава решиха, че не заслужавам обич, защото сам не умея да проявявам привързаност към никого. Направиха ме нещастен и смятаха, че не чувствувам нищо; прогониха ме от бащината къща; скалите ме приютиха като плашлива морска птица. Вие знаете какво детство изживях, Индиана. Прекарвах по цели дни в усойте, без никога тревожна майка да потърси следите от стъпките ми, без никога приятелски глас да прозвучи в планинската тишина, за да ме призове в бащиния дом, когато се спуска нощта. Израснах сам, живях сам, но съдбата най-сетне се смили над мен, защото няма да умра сам.

Небето ми изпрати дар, утешение, надежда. Вие се явихте в живота ми, сякаш бяхте създадена за мен. Клето дете, изоставено като мен, захвърлено като мен в живота без любов и закрила, вие сякаш ми бяхте предопределена или аз поне се лъжех, че е тъй. Много самонадеян ли съм бил? Цели десет години вие бяхте моя, моя без подялба, без съперници, без терзания. Тогава не знаех какво е ревност.

Това бяха, Индиана, моите най-хубави дни. Вие ми станяхте сестра, дъщеря, приятелка, ученичка, единствена близка. Аз ви бях необходим и животът ми доби друг смисъл, вече не се чувствавах див звяр; преодолях затъпяването, в което ме беше потопило презрението на моите близки. Започнах да се уважавам, защото можех да направя нещо за вас. Трябва да ви кажа всичко, Индиана: заради вас приех бремето на живота, а в мечтите си виждах надеждата за отплата. Свикнах (простете ми думите, които ще изрека, и днес още не мога да ги произнеса без трепет), свикнах да мисля, че ще станете моя жена. Вие бяхте дете, а аз вече ви гледах като моя годеница: въображението ми рисуваше вашата очарователна младост; горях от нетърпение да пораснете. Брат ми, който беше ме изместил в сърцата на родителите ми, обичаше да се занимава със стопанството; той се грижеше за една градина на хълма – тя се вижда отгук през деня, новите собственици са я превърнали в оризова плантация. Беше му приятно да се грижи за цветята; той ходеше всяка сутрин, гледаше ги нетърпеливо, чудеше се защо не са пораснали за

една нощ, както на него му се искаше. Вие, Индиана, бяхте моето единствено занимание, единствената ми радост, единственото съкровище; вие бяхте младата фиданка, за която се грижех, пъпката, която търпеливо чаках да се превърне в цвят. Всяка сутрин жадно се взирах – исках да открия каква промяна е извършил във вас още един отминал ден; защото аз бях вече млад мъж, а вие бяхте само дете. В сърцето ми кипяха страсти, чието име ви беше непознато; аз бях петнадесетгодишен, въображението ми рисуваше какви ли не картини, а вие се чудехте защо понякога съм тъжен, защо не ме радват игрите. Не разбирахте, че един плод, една птичка не са за мен както преди съкровища, затова започнах да ви се виждам хладен и странен. И все пак ме обичахте такъв, какъвто съм; дори и тъжен, аз ви посвещавах всеки миг; станяхте ми още по-скъпа поради страданията, хранех безумната надежда, че един прекрасен ден вие ще ги превърнете в радости.

Уви! Простете ми, живях с тази кошунствена мисъл цели десет години; може би беше престъпление, аз, нещастното дете да копнея за вас, прекрасна и свободна дъщеря на планините, но само бог е виновен, че тази дръзка мечта се превърна в смисъл на живота ми. Иначе как щеше да тупти моето наскърбено, неразбрано сърце, за което никъде нямаше топлота, а само огорчения? От кого можех да очаквам поглед, любовна усмивка, ако не от вас, моя любима и моя дъщеря?

Не се плашете, че сте израснали под крилото на една нещастна птица, разкъсвана от любов; никога нечисто обожание, престъпна мисъл не са застрашавали непорочната ви душа; никога устните ми не са докосвали бузите ви, за да изпият невинната им свежест, бузите ви – плодове, влажни от утринната роса! Целувах ви като баща и когато детските ви топли устни срещнеха моите, те не горяха със страстния пламък на мъжко желание. Не, не във вас, малко синеоко момиче, бях влюбен аз! Когато ви държах в обятията си, когато се любувах на невинната ви усмивка, на чаровните ви ласки, вие бяхте само мое дете, моя малка сестричка – аз бях влюбен в бъдещата петнадесетгодишна девойка и когато оставах сам, горях и с жаден поглед разкъсвах бъдещето.

Когато ви четях повестта за любовта на Пол и Виржини, вие не я разбирахте. Но плачехте; за вас тя беше само историята на един брат и една сестра, а аз тръпнех от съчувствие към терзанията на двамата влюбени. За мен тази книга беше изпитание, за вас – радост. Приятно ви беше да слушате за върното куче, за красивите кокосови палми, за песните на негъра Доминго. Аз препрочитах сам разговорите на Пол и Виржини, жарките съмнения на единия, тайните мъки на другия. Ах, колко добре

разбирах тези първи вълнения на юношеството, което се стреми да разгадае със сърцето си тайните на живота и се залавя възторжено за първата си любов! Но бъдете справедлива към мен, Индиана, аз не извърших престъпление, не насилих дори с един единствен ден вашето безметежно детство; не промълвих нито дума, която да ви разкрие, че в живота има мъки и сълзи. На десет години вие бяхте тъй невинна, тъй безгрижна, както в деня, когато вашата кърмачка ви постави в ръцете ми, деня, в който бях решил да свърша с живота.

Често, застанал сам на тази скала, кършех ръце, заслушан в пролетните звуци, в негата, затаена в планината, загледан в любовната игра на птиците, в дрямката на насекомите, нежно притиснати в цветните чашки, вдъхвах сладостния прашец на палмите, литнал във въздуха – прелестни удоволствия, които летният ветреца разнося в притома. Тогава се опиянявах, обезумявах; призовавах към любов цветята, птичките, ромона на потока. Виках буйно непознатото щастие, само мисълта за него ме подлудяваше. Но изведнъж виждах как тичате радостно и весело по пътеката; катерехте се като пингвинче по скалите, мъничка и непохватна, с бяла рокличка и черни коси. И кръвта ми се успокояваше, устните ми преставаха да горят, пред седемгодишната Индиана забравях петнадесетгодишната Индиана, за която мечтаех; притисках ви в обятията си с чиста радост; ласките ви охлаждаха челото ми; бях щастлив, чувствавах се баща.

Колко свободни и мирни дни прекарахме ние в гълбините на тази планинска теснина! Колко пъти съм мил малките ви крачета в чистата езерна вода! Колко пъти съм ви съзерцавал заспала сред тръстиките, под сянката на палмовите листа! В такива минути пак започвах терзанията. Обземаше ме отчаяние, че сте тъй малка; питах се дали след всички тревоги ще доживея деня да ме разберете и да отговорите на чувствата ми. Докосвах нежно изящните ви като коприна коси и любовно ви целувах. Сравнявах ги с други къдрици, които бях отрязал по-рано и ги пазех в портфейла си. Радвах се, че с всяка измината пролет те стават все по-тъмни. Поглеждах по ствола на една финикова палма различните знаци – там бях отбелязвал колко сте пораснали за четири-пет години. Те още не са заличени, Индиана; видях ги последния път, когато дойдох тук, за да страдам сам. Уви! Вие пораснахте, красотата ви разцъфна, както можеше да се очаква; косите ви станаха черни като абанос; но не за мен бяхте пораснали вие, не за мен бяха разцъфнали прелестите ви, за друг заби първо вашето сърце!

Спомняте ли си как скитахме леки като гургулици из храстите

високо в планините? Спомняте ли си как се губехме понякога в саваните, разстилащи се над нас? Веднъж решихме да се доберем до мъгливите върхове на Салазките планини; и през ум не ни беше минало, че колкото по-високо се изкачваме, толкова по-редки ще стават плодовете, толкова по-мъчно ще прием вода от планинските потоци, толкова по-силно и остро ще свисти вятърът.

Щом видяхте, че зеленината остава зад нас, вие пожелахте да се върнем, но след като прекосихме неплодната област, намерихме много ягоди; вие се втурнахте да пълните кошничката си и вече дори не помисляхте да се приберете. Отказахме се да се изкачваме до върховете. Тръгнахме по вулканични скали, осеяни с петна и обрасли с пухест мъх; тези клетки треви, брулени от ветровете, неволно извикваха мисълта за гризливата природа, дала топла дреха на скалите, за да ги защити от студа. После мъглата се сгъсти, трябваше да се върнем. Аз ви носех на ръце. Слизях предпазливо по стръмните склонове на планината. Нощта ни застигна в началото на първата гора, изникнала на пътя ни. Откъснах за вас нарове, а аз утолявах жаждата си с лианите, чийто изобилен сок блика, когато ги късаме – като чиста, прохладна вода. Припомнихме си приключението на любимите ни герои, залутани в горите на Червената река, ние обаче нямахме нежни майки, нито загрижени слуги, нито вярно куче, които да ни потърсят. Но аз бях доволен, бях горд; само аз бдях над вас, бях по-щастлив от Пол.

Да, това беше чиста любов, аз ви обичах дълбоко и истински. На десет години Нун беше по-висока от вас с цяла глава; като истинска креолка, тя беше вече напълнила, влажните ѝ очи от време на време добиваха странно изражение, държеше се като девойка. Но аз не обичах Нун или по-скоро обичах я заради вас, защото беше ваша другарка в игрите. Не се сещах да се запитам красива ли е тя и дали ще стане красива след време. Не я гледах. За мен тя беше само дете като вас. Защото ви обичах, защото мислех само за вас: вие бяхте моята избраница в живота, моята младежка мечта...

Но аз си бях правил сметка без бъдещето. Брат ми умря, принудиха ме да се ожения за годеницата му. Няма да ви разказвам нищо за това време от моя живот; това не бяха най-горчивите ми дни, Индиана, и все пак аз бях съпруг на жена, която ме мразеше и която не можех да обичам. Станах баща, но загубих сина си; овдовях и научих, че вие сте омъжена!

Няма да ви разказвам за дните на изгнание в Англия, за тези дни на страдание. Може би съм виновен пред някого, но не пред вас, може би

има виновни пред мен, не се оплаквам. Там аз станах още по-голям *егоист*, тоест по-тъжен и по-подозрителен от когато и да било. Колкото повече се съмнявах в мене, толкова по-горд ставах, толкова повече свиквах да разчитам на себе си. Издържах всички изпитания благодарение на съвестта си. Обвинявах ме, че не обичам жената, за която ме омъжиха по принуда и която винаги се отнасяше към мен с презрение! Обясняваха егоизма ми с това, че не обичам деца. И Реймон по-късно неведнъж безжалостно ми се е подигравал, твърдейки, че грижите, необходими за възпитанието на децата, са несъвместими със закостенелите навици на един стар ерген. Той сигурно не знаеше, че съм бил баща и че аз съм ви възпитавал. Никой от вас не отгатна, че дълги години споменът за сина ми ме изгаряше, както в първия ден на смъртта му, че раненото ми сърце се свиваше винаги когато съзирах руси главици. Когато сме нещастни, всички се стремят да ни изкарат по-лоши, отколкото сме, от страх да не бъдат принудени да ни съжаляват.

Никой не разбра дълбокото възмущение, мрачното отчаяние на нещастния юноша, израснал в дебрите без съчувствен поглед, когато ме отделиха от тези места и ме изпратиха в обществото; когато ми наложиха да заема празното място на брат си в света, който ме беше отблъснал, когато ми внушиха, че трябва да изпълня дълга си към хората, не изпълнили никога дълга си към мен. И какво стана? След като никой от близките ми не пожела да ми бъде опора, сега всички искаха от мен да се погрижа за интересите им! Не ме оставиха да се порадвам на самотата, право, неоспорвано дори на парите! Имах в живота една единствена радост, една надежда, една мечта – че вие ще бъдете моя завинаги; отнеха ми я, казаха ми, че не сте достатъчно богата за мен. Горчива ирония – за мен, отраснал в планините, изгонен от бащиния дом! За мен, никога не вкусил богатата на богатството, когато сега натоварвах с бремето на чужди богатства.

И все пак аз се подчиних. Нямах право да моля за моето оскъдно щастие; и без това ме презираха; ако бях се противопоставил, щях да им стана отвратителен. Майка ми оплакваше безутешно смъртта на другия си син и ме заплашваше, че ще умре, ако не се подчиня. Баща ми ме обвиняваше, че не умея да го утеша, сякаш аз бях виновен, че не ме обича, и беше готов да ме прокълне, ако се опитам да избягам от игото. И аз сведох глава, но как страдах!... Не бихте могли да си представите дори вие, която нещастията не пощадиха. Преследван, оскърбен, угнетен, аз не отвърнах на злото със зло и може би това вече е доказателство, че не съм бил тъй безсърдечен, както ме обвиняваха.

Когато се върнах тук и видях човека, за когото те бяха омъжили... прости ми, Индиана, може би тогава действително проявих егоизъм – винаги има егоизъм в любовта, дори и в моята любов... бях обзет от жестока радост при мисълта, че тази пародия на брак ти беше дала господар, а не съпруг. Ти се учудваше на добрите ми чувства към Делмар – да, защото никога не виждах съперник в него. Знаех, че този старец не може да ти вдъхне любов, че сам не може да изпита любов и сърцето ти ще остане непокътнато. Благодарен му бях за студенината ти, за тъгата ти. Ако бяхте останали тук, може би щях да извърша грях, но вие заминахте... аз не можех да живея без теб. Опитах се да се боря срещу тази неукротима любов, пламнала отново с цялата си сила, когато те заварих тук тъй красива и тъжна, както в младежките си мечти. Но самотата само изостри мъката ми и аз отстъпих – исках да те виждам, да живея под същия покрив, да дишам същия въздух, да се опиянявам всеки миг от нежния ти глас. Ти знаеш какви пречки трябваше да преодолея, с какво недоверие да се боря; тогава разбрах с каква тежка задача се нагърбвам; не можех да живея с тебе, без да дам на съпруга ти свята клетва, а аз никога не съм изменял на думата си. Твърдо реших с разума и със сърцето си да не забравям никога ролята си на брат. Кажу, Индиана, престъпих ли някога своя обет?

Разбрах също, че ще бъде много трудно и дори невъзможно да изпълня тази тежка задача, ако захвърлям понякога маската, недопускаща никаква близост, никакво дълбоко чувство; разбрах, че не бива да си играя с огъня, защото ме изгаряше страст, прекалено силна, за да излезе победителка от една битка. Разбрах, че трябва да издигна около себе си тройна ледена стена, за да не събудя в сърцето ти съчувствие – то би ме погубило. Казах си, че в деня, в който ме съжалиш, ще бъда вече виновен, за това приех да живея под бремето на страшното обвинение в сухота и егоизъм, което, за щастие, вие не облекчихте. Успехът на моето притворство се превърна в моя надежда; вие се държахте към мен с оскърително съжаление, с каквото се държат към евнусите; смятахте, че нямам душа и чувства; презряхте ме и аз нямах право да се гневя, нито да отмъщавам, защото щях да се издам, вие щяхте да разберете, че съм мъж.

Оплаквам се от хората, не от тебе, Индиана. Ти винаги си била добра и снизходителна към мене. Понасяше ме дори под отвратителната маска, която си бях сложил, за да се доближа до тебе; никога не ме накара да се срамувам от ролята си, заместваше ми всичко и понякога си мислех с гордост, че ме гледаш благосклонно, макар да не ме познаваш,

и може би един ден, когато ме опознаеш истински, ще ме обикнеш. Уви, няма друга на твоето място, не би ме отблъснала, няма друга би протегнала ръка на глупака, който не умееше нито да мисли, нито да твори? Всички освен тебе се отдръпнаха с презрение от *егоиста!* Ах, на света съществуваше едно единствено създание, тъй великодушно, че да поеме тази тежка задача! Една единствена благородна душа можеше да сгрее със свещения си огън измъчената, замразена душа на отхвърления от всички клетник! Едно единствено сърце преливаше от чувства, от каквито беше лишено моето сърце! Под небето имаше само една Индиана, способна да обича такъв Ралф!

Освен теб единствен Делмар прояви снизхождение към мен. Ти дори ме обвини, че го предпочитам пред теб, че жертвувам спокойствието ти заради собственото си спокойствие, като не се меся в семейните ви спорове. Несправедлива и сляпа жена! Ти не прозря, че правех всичко възможно за теб. Не разбра, че не можех да те защита, без да се издам. Какво щеше да стане с теб, ако Делмар ме беше изгонил? Кой щеше да те закриля търпеливо, безмълвно, но с постоянството и твърдостта на неувяхващата любов? Разбира се, не Реймон. Освен това признавам, аз обичах от благодарност този груб и суров човек, който можеше да ми отнеме единственото останало ми щастие, но не го стори. Обичах го, защото не беше твой любим и злата му съдба го приравняваше с мен! Обичах го също така, защото никога не ми причини мъките на ревността.

Но ето, сега ще ви разкажа за най-мъчителните дни от моя живот, за онова съдбоносно време, когато вие отдадохте любовта си, за която толкова копнеех, на друг. Едва тогава разбрах колко силно чувство съм подтискал толкова години. И омразата вля отрова в гърдите ми, ревността подкопа силите ми. До този миг въображението ми ви беше запазило чиста; уважението ми ви обвиваше с воал, който дори наивната дързост на сънищата не смееше да повдигне. Но когато ужасната мисъл, че друг ви увлича, друг ви открадва, друг ще се опиянява от щастieto, за което аз дори не смеех да бленувам, просто полудях; искаше ми се да видя този отвратителен човек в дъното на пропастта, да счупя главата му с камъни!

Но вие страдахте тъй дълбоко, че аз забравих собствените си страдания. Не исках смъртта му, защото вие щяхте да го оплаквате. Много пъти дори бях готов, нека небето ми прости тези мисли, да стана подлец и предател, да излъжа Делмар и да помогна на врага си. Да, Индиана, аз обезумях, измъчих се, като ви гледах как се терзаете, съжалих, че се

опитах да ви отворя очите, бях готов да дам живота си и да подаря сърцето си на този мъж, за да ви обича като мен! Ах, негодникът, нека бог му прости злините, които ми причини, но да го накаже за злините, които струпа върху вашата глава! За това го мразя, заради вашите страдания, а не заради моите. Този човек обществото би трябвало да дамгоса още в деня на раждането му, него би трябвало да заклеими и да отхвърли като бездушен и извратен! Но то го носеше на ръце! Ах, аз добре познавам хората, няма защо да се възмуштавам! Превъзнасяйки един нравствен изрод, който руши щастието и честта на другите, хората само се подчиняват на своята природа.

Простете, Индиана, простете ми! Жестоко е може би да се оплаквам пред вас, но го правя за пръв и последен път! Нека да прокълна неблагоприятника, който ви тласна към гроба! Този ужасен урок ви беше необходим, за да се отворят очите ви. Гибелта на Нун не ви подсказа нищо, не чухте гласа на Делмар от смъртния одър: „Пази се от него, той ще те погуби!“ Вие бяхте глуха; злият ви гений ви увлече, сега сте опозорена, хорската мълга ви осъжда и оправдава него. Той ви причини толкова беди и никой не се развълнува. Той уби Нун, но вие забравихте това. Той ви погуби, но вие му простихте, защото умееше да хвърля прах в очите и да залъгва; защото ловките му и вероломни думи проникваха до сърцата; защото неговият змийски поглед хипнотизираше; защото природата, ако го беше надарила с моите студени черти и с моята непохватност, би създала от него напълно завършен екземпляр.

О, да, дано бог го накаже, защото той беше жесток към вас, или по-скоро дано му прости, защото по-скоро беше глупав, отколкото лош! Той не ви разбра, не оцени щастието, което можеше да вкуси! Ах, вие толкова много го обичахте! Той би могъл да ви създаде такъв прекрасен живот! На негово място аз не бих устоял пред изкушението; бих ви притиснал до гърдите си и бих избягал в дивите планини, бих ви скрил от обществото, за да бъдете само моя, бих се страхувал само да не би всички да не са ви проклели, да не са ви отхвърлили! Щях ревниво да пазя доброто ви име, но не като него. Щях да пожелаая да го загубите, за да го заместя с любовта си. Щях да страдам, ако друг мъж би ви подарил дори зрънце щастие, дори един миг радост, щях да се чувствавам ограбен, защото вашето щастие би било за мене дълг, богатство, съществуване, чест! Колко горд и щастлив щях да бъда, ако тази дива планинска теснина ми беше жилище, тези дървета – богатство, стига небето да ми ги беше дало с любовта ви!... Оставете ме да поплача, Индиана, плача за пръв и последен път в живота си. На небето е било угодно да не умра,

преди да вкуся това тъжно удоволствие.

Ралф плачеше като дете. Действително за пръв път тази мъжествена душа жалеше сама себе си; и все пак той оплакваше повече съдбата на Индиана, отколкото своята участ.

– Не плачете за мене – каза той, като видя, че тя също плаче, – не ме съжалявайте; съчувствието ви заличава цялото минало и настоящето вече не е горчиво. За какво да страдам? Вие вече не го обичате.

– Ако ви познавах, Ралф, аз никога не бих го обикнала! – извика Индиана. – Вашата добродетел ме погуби.

– Да – каза Ралф, като я погледна с тъжна усмивка, – аз имам и други причини да се радвам; вие споделихте с мене, без да обърнете внимание, по време на пътуването едно нещо. Казахте ми, че Реймон не е получил щастието, което е имал дързостта да пожелае, и така ме успокоихте; освободихте ме от угризенията, че лошо съм ви пазил, защото аз самонадеяно исках да ви запазя от неговите съблазни и ви оскърбих, Индиана. Не вярвах достатъчно във вашата сила, моля ви да ми простите и за тази грешка!

– Уви – каза Индиана, – няма вие ми искате прошка! На мене, нещастието на целия ви живот, на мене, която пренебрегнах такава чиста и благородна любов заради едно непонятно заслепление, от жестока неблагоприятност! Аз би трябвало да падна на колене и да ви искам прошка!

– Значи, моята любов не те отблъсква, не предизвиква твоя гняв, Индиана!... О, боже мой! Благодаря! Ще умра щастлив! Послушай, Индиана, не се упреквай вече за бедите ми. В този миг не завиждам за нищо на Реймон, мисля, че той би трябвало да ми завижда, ако притежава истинско човешко сърце. Сега аз съм твой брат, твой съпруг, твой любим пред лицето на вечността. От този ден, в който ми се закле, че ще напуснеш живота с мен, затаих в сърцето си сладката мечта, че ми принадлежиш, че си ми предопределена завинаги! И аз пак започнах да те наричам мислено моя годеница. Да бъдеш моя на земята, би било може би прекалено голямо или недостатъчно щастие. В небесните селения ме чакат блаженства, мечтани в моето детство. Там ти ще ме обичаш, Индиана; там твоята душа, божествена, освободена от лъжовните земни суети, ще ме възнагради за живота, изпълнен с жертви, страдания и самоотричане; там ще бъдеш моя, Индиана, защото небето си ти и ако аз заслужих рая, заслужил съм и тебе. Затова те помолих да облечеш бяла рокля. Нека тя бъде твоята сватбена рокля, а скалата над езерото е олтарт, който ни очаква.

Той стана, откъсна от съседния храст разцъфнало портокалово

клонче и закичи с него черните коси на Индиана; после падна на колене пред нея.

– Дари ми щастие! – каза той. – Кажи ми, че сърцето ти е съгласно с този небесен брак! Подари ми вечността, не ме карай да се стремя към небитието!

Ако разказът за духовната същност на Ралф не ви е направил впечатление, ако не сте обикнали този благороден човек, това означава, че неумело съм предала неговите чувства, защото не съм могла да изразя непреодолимата власт, която притежава гласът на истинската страст. Освен това над вас не грее тъжна луна, не пеят сенегалски птички, не благоухаят карамфили, изпълнената с неа и опиянение тропическа нощ не очарова мислите и сърцето ви. Вие може би не знаете какви силни, нови чувства се пораждат в душата пред лицето на смъртта и колко истински изглеждат всички неща в живота, когато трябва да се разделим завинаги с тях. Такава внезапна, ярка светлина заля сърцето на Индиана; превръзката, толкова време закривала очите ѝ, падна. Тя прозря истината, разбра сърцето на Ралф, както никога не го беше разбирала, видя лицето му, както никога не го беше виждала; защото силното душевно вълнение беше предизвикало върху него действие, подобно на електрически ток върху вкочаненото тяло. То го беше освободило от вътрешната скованост, която помрачаваше очите и обезличаваше думите му. В своята искреност и добродетел той беше много по-красив от Реймон и Индиана разбра, че не Реймон, а него е трябвало да обича.

– Бъди мой съпруг на небето и на земята – каза тя – и нека тази целувка ме свърже с тебе навеки!

Устните им се сляха; в любовта, избликнала от сърцето, се таи много по-могъща сила, отколкото в пламенното мимолетно увлечение. Защото тази целувка пред прага на вечността беше за тях символ на всички земни радости.

Тогава Ралф взе на ръце своята годеница и я понесе, за да се хвърли заедно с нея в потока...

Заключение

На Ж. Неро

Миналата година през един топъл и слънчев януарски ден напуснах Сен-Пол, за да се разходя и да помечтая из дивите гори на остров Бурбон. Помислих си за вас, приятелю; тези девствени гори са запазили спомена за вашите разходки и занятия; земята – следите от вашите стъпки. Откривах навсякъде природните чудеса, описани във вълшебните ви разкази, които някога изпълваха с очарованието си вечерите ми, и желаяйки да се полюбувам с вас на всичко това, мислено ви призовах от старата Европа, където живеете обгърнат от благодетелна и скромна неизвестност. Щастлив човек! Нито един вероломен приятел още не е издал пред света ума и заслугите ви!

Отправих се към едно усамотено място в най-високата част на острова, наречено Брюле дьо Сен-Пол.

Огромна част от планината, откъсната по време на вулканично разтърсване, беше издълбала по склона на главния хребет дълъг път, осяян с красиво и разбъркано разпръснати скали. Тук малки камъни поддържат в равновесие огромни блокове; по-долу стена от леки скали се издига ажурена и извезана, подобна на мавритански дворец; там върху назъбена основа израства базалтов обелиск, на който сякаш художник е гравирал и полирал стените; другаде готическа крепост се е превърнала в безформена и странна пагода. Тук са си дали среща всички видове изкуства, различни образци на архитектурата; сякаш гениите на столетията и на народите са дошли да черпят вдъхновението си от тази величествена творба на случайността и разрушението. Несъмнено от тези фантастични постройки се е породила идеята за мавританската скулптура. В горските дебри изкуството е намерило в палмата един от най-хубавите си образци. Дървото вакуа, което се задържа и се вкопчава в земята, разперило стотици корени, сигурно първо е подсказало мисълта за катедралата с леки стълбове. Една бурна нощ е събрала, разположила, подредила, съединила странно и дръзко в Брюле дьо Сен-Пол всички форми, всички видове красота. Вероятно духовете на въздуха и на огъня са взели участие в тази дяволска работа; само те са могли да създадат такива диви, причудливи, незавършени образувания, които отличават произведенията им от тези на човека; само те са могли да натрупат такива страшно големи блокове, да раздвижат тези гигантски маси, да си играят с планините като с песъчинки и сред създадения хаос, поразил въображението на човека, да разхвърлят великите мисли на изкуството, възвишени контрасти, които е невъзможно да бъдат осъществени и които сякаш се надсмиват над дързостта на художника, като му казват подигравателно: „Помъчете се да направите и това.“

Спрях се в подножието на базалтов обелиск, висок около шестдесет фута и шлифован като скъпоценен камък. По средата на този странен паметник се виждаше голям надпис, сякаш изписан от нечовешка ръка. По тези камъни с вулканичен произход често има подобни следи. Върху някогашната материя, омекнала под действието на огъня, са се отпечатали прилепналите раковини и лиани. Така се обясняват странните изображения, йероглифите, тайнствените знаци, образуващи нещо като думи, които свръхестествено същество е очертало с кабалистични знаци.

Дълго стоях там, обзет от наивното желание да вникна в смисъла на тези непознати знаци. Мъчех се да ги разгадая, замислен тъй дълбоко, че съвсем забравих за времето, което минаваше.

Гъста мъгла се беше напластила по планинските върхове; тя се спусна по склоновете и бързо скри от очите ми очертанията им. Мъглата ме догони, преди да стигна до средата на платото, и непроницаема завеса обви всичко наоколо. Миг след това задуха страшен вятър, който с един размах я разпръсна. После стихна, мъглата пак се свлече и отново вятърът я подгони с буен порив.

Потърсих убежище от бурята в една пещера, но ново бедствие ме сполетя. Реките, извиращи от планинските върхове, придойдоха от проливния дъжд. След един час цялата местност беше наводнена и склоновете на планината, по които се стичаха от всички страни потоци, се превърнаха в огромен водопад, който бясно се понесе към долината.

След два дни мъчително и опасно бродене providението ме доведе до вратата на едно жилище, стгушено в затънтено кътче. Домът беше построен просто, красиво, бе устоял на бурята, ограден с крепост от скали, наведени над него, сякаш за да му пазят сянка. Малко по-нататък в дълбините на планинска теснина се спускаше буен водопад, образувайки езеро, излязло от бреговете си; а красиви дървета вече повдигаха над него склонените си и уморени от бурята върхове.

Почуках настойчиво на вратата. Отстъпих, като видях човека, който ми отвори. Преди да проговоря, за да помоля за подслон, собственикът ме покани, кимвайки ми безмълвно и сериозно. Влязох и се озовах лице срещу лице със сър Ралф Браун.

Корабът „Наандов“ беше довел господин Браун и спътницата му в колониите преди година; оттогава не бяха видели повече от три пъти сър Ралф в града; а госпожа Делмар се бе оттеглила напълно от света, така че мнозина от жителите не бяха сигурни дори в съществуването ѝ. Горедолу по това време бях спрял за пръв път на остров Бурбон; сега виждах за втори път господин Браун.

Първата ни среща ми беше направила силно впечатление; бяхме в Сен-Пол, на брега на морето. Отначало не му обърнах особено внимание, но после, когато от празно любопитство разпитах местните жители за него, получих тъй странни и противоречиви отговори, че започнах любопитно да се вглеждам в самотника от Берника.

– Той е груб, невъзпитан човек – каза ми един. – Невзрачна личност, единственото му качество е, че умее да мълчи.

– Той е изключително образован и сериозен – твърдеше друг, но има прекалено високо мнение за себе си и се държи така презрително и самомнително, че не желае да си хаби думите и да разговаря с простосмъртните.

– Той е човек, който обича само себе си – обясни трети, – посредствен е, но не е глупав; ужасен егоист и страшно необщителен.

– Нима не сте чували за него? – запита ме млад човек, израснал в колониите, истински провинциален клюкар. – Той е негодник, убиец, който подло отрови приятеля си, за да се ожени за жена му.

Този отговор така ме зашемети, че се обърнах към един по-разумен възрастен човек. На моя въпросителен поглед той отговори:

– Някога сър Ралф беше светски човек. Не го обичаха, защото не беше кой знае колко общителен, но го уважаваха. Това е всичко, което мога да ви кажа за него, защото след онази злополучна история не съм се виждал с него.

– Каква история? – запитах аз.

Разказаха ми за внезапната смърт на полковник Делмар, за бягство на жена му в същата нощ, за отпътуването и завръщането на господин Браун. Съдебното разследване не разпръснало мрака, обгръщаш всички обстоятелства; никой не успял да докаже престъплението на бегълката. Кралският прокурор прекратил преследването, но всички знаели за пристрастното отношение на властите към господин Браун и общественото мнение го обвинявало, че са прекратили делото, опетняващо с такова страшно подозрение доброто име на двама души.

Подозренията като че ли се потвърждаваха от тайното завръщане на двамата обвиняеми и от загадъчното им настаняване в усойната теснина на Берника. Всички смятаха, че те са избягали, докато бъде потушен скандалът. Но обществото във Франция очевидно ги беше отблъснало и те са били принудени да се приютят в самота, за да се наслаждават спокойно на престъпната си любов.

Но тези слухове се опровергаха от твърденията на някои по-осведомени хора: научих, че госпожа Делмар страняла от братовчед си

господин Браун и като че ли не го обичала. Затова се вгледах внимателно и дори бих казал втрещено в героя на тези странни приказки. Той стоеше върху един денк и чакаше завръщането на моряка, с когото беше уговорил някаква покупка; съзерцаваше хоризонта със сините си като морето, спокойни и мечтателни очи; чертите на лицето му бяха правилни и чисти; нерви, мускули, кръв, всичко у него изглеждаше тъй ведро и завършено, тъй подредено в този здрав и силен организъм, че бих се заклел, че му нанасят смъртна обида – на паметта на този човек не можеше да тежи престъпление, сигурно дори на ум не беше му идвало подобно нещо, ръцете и сърцето му бяха чисти като челото му.

Изведнъж той ме погледна разсеяно – аз го поглъщах с жадни, любопитни очи. Смутен като крадец, уловен на местопрестъплението, извърнах поглед, защото в очите на сър Ралф съзрях строг упрек. После неволно се сещах за него; сънувах го дори; и винаги ме обземаше особено безпокойство, необяснимо вълнение, сякаш от този човек с необикновена съдба се излъчваше магнетичен ток.

Ето защо съвсем естествено пожелах от сърце да опозная по-отблизо сър Ралф, но ми се искаше да го наблюдавам крадешком, без той да забележи. Все ми се струваше, че съм виновен пред него. Прозрачните му очи ме смразяваха от страх. Той сигурно беше или много добродетелен, или много вероломен, затова се чувствавах нищожен и жалък пред него.

Той ме прие без шум и суетене. Заведе ме в стаята, предложи ми дрехи и бельо, а после ме запозна със спътницата си в живота, която ни чакаше на закуска.

Като видях колко е красива и млада (тя не изглеждаше повече от осемнадесетгодишна), възхитен от свежестта, прелестта и очарователния ѝ глас, изпитах мъчително вълнение. Веднага си помислих, че тази жена или е много виновна, или е много нещастна, виновна за ужасно злодеяние или оскърбена от отвратително обвинение.

Цяла седмица реките прииждаха, равнините бяха наводнени и дъждовете и вятърът ме задържаха в Берника. Най-сетне изгря слънце, а аз дори не помислях да се разделя с гостоприемните си домакини.

Нито тя, нито той се стремяха да се издокарат; не проявяваха особено остроумие – може би изобщо не бяха остроумни – умееха да казват сериозни и приятни неща; живееха със сърцето, не с ума. Индиана не беше образована, но не беше дразнещо невежа поради ограниченост, мързел, небрежност или нехайство; тя страстно се стремеше да научи всичко, което животът ѝ беше попречил да разгадае, а може би в честите

й въпроси към сър Ралф се съдържаше малко кокетство, защото това му даваше възможност да блесне с големите си познания.

Тя беше весела, но без излишна живост; в маниерите ѝ се прокрадваше леност и меланхолия, свойствени за креолките, но това ѝ придаваше още по-голям чар; необичайно кротките ѝ очи сякаш разказваха за живот, изпълнен със страдания; и дори когато се усмихваше, в погледа ѝ прозираше тъга, но тъга, изпълнена с щастливо съзерцание или нежна благодарност към съдбата.

Най-сетне една сутрин им каза, че трябва да си вървя вече.

– Защо толкова скоро? – възкликнаха те.

Казаха ми го тъй искрено и сърдечно, че се окуражих. Дадох си дума, преди да си тръгна, да помоля сър Ралф да ми разкаже историята си; смущаваше ме само страшното подозрение, от което не бях успял да се освободя. Опитах се да го преодоля.

– Да ви кажа право, хората са големи мерзавци – започнах аз. – Чух много лоши неща за вас. Но сега, след като се запознахме, не ми е чудно. Животът ви е толкова красив, че сигурно ви клеветят от завист.

Замлъкнах, като видях наивното изумление, изписано по лицето на госпожа Делмар. Разбрах, че тя няма представа за зловнатата мълва, а сър Ралф ме изгледа високомерно и недоволен. Станах веднага да се сбогувам засрамен, огорчен и сконфузен от погледа на господин Браун, който ми напомни първата ни среща и безмълвния ни разговор на брега на морето.

Мъчно ми беше, че ще се разделя по такъв начин с този прекрасен човек, разкайвах се, че го разгневих и го оскърбих – от благодарност за щастливите дни, прекарани у тях, сърцето ми се сви, заплаках.

– Млади човече – каза ми той, като ме улови за ръка, – останете още един ден с нас, не мога да изпратя така единствения ни приятел в този край.

А когато госпожа Делмар се отдалечи, добави:

– Разбрах ви и ще ви разкажа моята история, но не пред Индиана. Има рани, които не бива да се подлютяват.

Вечерта отидохме на разходка в гората. Дърветата, до преди две седмици тъй свежи и красиви, бяха напълно оголени, но вече се покриваха с големи смолисти пъпки. Птиците и насекомите бяха долетели отново. Нови пъпки се разпукваха на мястото на увехналите цветя. Ручейте отхвърляха пясъка, засипал леглата им. Всичко се възвръщаше към живот, щастие, здраве.

– Погледнете – каза Ралф – с каква удивителна бързина прекрасната

и благородна природа заличава пораженията! Не ви ли се струва, че сякаш се срамува от изгубеното време и с всички сили се стреми за няколко дни да извърши работа за цяла година?

– И ще успее – добави госпожа Делмар, – спомням си какви бури имаше миналата година. Само след месец от пораженията им не остана и следа.

– Тъй става и с разбитото от мъки сърце – казах аз, – когато щастието дойде отново, то разцъфва и бързо се подмладява.

Индиана ми протегна ръка и погледна господин Браун с безкрайна нежност и щастие.

Когато настъпи нощта, тя се оттегли в стаята си, а сър Ралф ме покани да седна на една пейка в градината до него и ми разказа историята си до момента, с който завърши предидущата глава. Тук той направи пауза и сякаш забрави моето присъствие. Увлечен от разказа му, не се съърпах и прекъснах съзерцанието му с един последен въпрос.

Той потрепери като човек, който се събужда от сън. После ми се усмихна добродушно и каза:

– Млади приятелю, има спомени, за които човек не бива да говори, за да не ги оскверни. Ще ви кажа само, че аз наистина бях решил да убия Индиана заедно със себе си. Но небето не беше пожелало да приеме от нас тази жертва. Някой лекар сигурно ще ви обясни, че ми се е въртяла главата, затова съм сбъркал пътеката. Но аз не съм лекар и предпочитам да вярвам, че ангелът Авраам и Товия, този прекрасен белоснежен ангел със сини очи и златен пояс, когото често сте виждали в сънищата през детството си, се спусна по един лунен лъч и през трептящите бразди на водопада разпростря сребристите си крила над моята нежна спътница. Единственото нещо, което си спомням съвсем ясно, е, че луната се скри зад високите планински върхове и нито един злокобен звук не смути тихия шепот на водопада; защото птиците, накацали по скалите, политват едва в часа, когато бялата ивица се разпростре над хоризонта; и първият пурпурен слънчев лъч, спуснал се над портокаловите дръвчета, ме намери на колене, благославящ господата.

Но не мислете, че приех без колебание неочакваното щастие, което щеше да ме поведе към нова съдба. Страхувах се да измеря лъчезарното бъдеще, откриващо се пред мен. И когато Индиана отвори очи, за да ми се усмихне, аз ѝ показах водопада и ѝ заговорих за смъртта.

– Ако не съжалиявате, че сте доживели до утрото – казах ѝ, – можем да си признаем един пред друг, че вече сме вкусили докрай щастието, а това още повече ни задължава да се разделим с живота, защото моята

звезда може да помръкне утре. Кой знае дали, когато напуснем този кът и опиянението, в което ме потопиха мислите за смърт и любов, изчезне, няма пак да се превърна в безчувствения човек, когото вие до вчера презирахте? Дали няма да се червите от самата себе си, ако ме видите пак такъв, какъвто ме познавахте?... Ах, Индиана, спестете ми тази жестока болка, това ще бъде последният удар на съдбата.

– Нима се съмнявате в сърцето си, Ралф? – запита Индиана, очарователно нежна и доверчива. – Или не вярвате в моето сърце.

– Да ви кажа ли истината? Първите дни не бях щастлив. Не се съмнявах в искреността на Индиана, но бъдещето ме плашеше. Цели тридесет години не бях вярвал, в себе си, как можех за един ден да свикна с мисълта, че е възможно да ме харесват и да бъда любим. Преживях мигове на несигурност, страх, горчивина; съжалявах понякога, че не се бях хвърлил в езерото, когато една единствена дума на Индиана ме беше направила толкова щастлив.

Разбира се, и тя понякога тъгуваше. Не ѝ беше лесно да се отучи да страда, защото душата свиква с нещастieto, то пуска в нея корени и мъчно може да бъде изтръгнато оттам. Но длъжен съм да бъда справедлив към тази жена и да кажа, че тя никога не съжали за Реймон и дори не си спомни за него с омраза.

И най-сетне, както се случва при дълбоките истински чувства, времето, вместо да намали нашата любов, я увеличи, укрепи я; с всеки изминат ден тя добиваше нова сила, защото с всеки изминат ден ние все повече се уважавахме и ценяхме. Страховете ни изчезнаха един по един и като виждахме как бързо се разсейват съмненията ни, ние си признаваме с усмивка, че приемаме щастieto като страхливци и не се заслужаваме един друг. От този миг започнахме да се обичаме спокойно.

Ралф замлъкна. Поседяхме вгълбени в себе си, в благоговейно съзерцание, после той стисна ръката ми и каза:

– Няма да ви говоря за моето щастие. Има страдания, за които не обичаме да говорим и които обвиват душата ни като саван, но има също така и радости, които скътваме в сърцата си, защото няма земен глас, който би могъл да ги изрази. И дори ангел да слезе от небесата над тези разцъфнали клони, за да ви ги разкаже, вие няма да ги разберете, млади човече, защото бурята не ви е превивала, защото ураганите не са ви брулили. Ах, как би могла да разбере щастieto душа, която никога не е страдала? А колкото до нашите престъпления – добави той с усмивка, – те...

– О! – възкликнах аз и сълзи бликнаха от очите ми.

– Слушайте, господине – продължи Ралф. – Вие поживяхте за малко с двамата престъпници от Берника, но за един час само узнахте целия наш живот. Всичките ни дни си приличат; те са ведри и красиви; преминават бързи и чисти като дните на нашето детство. Всяка вечер благославяме небето; всяка сутрин се молим да ни изпрати слънце и мрак, както предната вечер. С по-голямата част от парите си откупуваме бедните болни негри. Това е главната причина за злобните слухове, които се разпространяват за нас. Защо не сме достатъчно богати, за да освободим всички, които живеят в робство! Нашите прислужници са наши приятели. Те споделят нашите радости, а ние се грижим за техните болки. Така протича животът ни без мъки и угризения. Говорим рядко за миналото, рядко за бъдещето; за миналото говорим без страх, за бъдещето – без горчивина. Ако понякога сълзи навлажнят очите ни, това са сълзи на блаженство. Тежката скръб не знае такива сълзи.

– Приятелю – казах аз, след като помълчахме, – ако хорските обвинения достигнат до вас, вашето щастие ще им даде достоен отговор.

– Вие сте млад – отговори той, – за вас, чиста и наивна съвест, непопорочена от света, нашето щастие доказва добродетелта ни, но за хората то е нашето главно престъпление. Повярвайте ми, самотата е прекрасно нещо и хората не заслужават да ги съжالياват.

– Не всички ви обвиняват – казах аз, – но дори тези, които ви ценят, ви осъждат, че презирате общественото мнение, и признавайки добродетелите ви, казват, че сте горд и високомерен.

– Повярвайте ми – възрази Ралф, – в този упрек има много повече гордост, отколкото в моето предполагаемо презрение. Колкото до общественото мнение, господине, като виждаме кого превъзнася то, по-добре да протегнем ръка на онзи, когото тъпче с крака. Казват, че без него няма щастие. Нека тези, които мислят така, го уважават. Лично аз искрено съжالياвам онези, чието щастие зависи от прищевките на хорската мътва.

– Някои моралисти осъждат вашата самота. Твърдят, че човек принадлежи на обществото, и добавят, че давате опасен пример на другите.

– Обществото не може да изисква нищо от този, който не очаква нищо от него. Колкото до заразителния пример, не вярвам в него, господине; необходима е голяма воля, за да се скъса със света, много страдания, за да се добие тази воля. Така че оставете ни да се наслаждаваме в покой на това неизвестно щастие, което не струва нищо на никого и което се крие от страх да не събуди завист. Вървете си, млади човече, следвайте пътя на съдбата си, имайте приятели, положение, добро име,

отечество. Аз имам Индиана. Не скъсвайте веригите, които ви свързват с обществото, уважавайте неговите закони, ако те ви защитават, ценете неговите съждения, ако са справедливи, но ако някой ден обществото ви наклевети и отхвърли, имайте достатъчно мъжество да минете без него.

– Да – отговорих аз, – едно чисто сърце ще ни помогне да понесем изгнанието, но за да обикнем изгнанието, необходима е спътница в живота като вашата.

– Ах – каза той с неизразима усмивка, – ако знаете колко съжалявам обществото, което ме презира!

На другия ден напуснах Ралф и Индиана. Той ме прегърна, а тя пророни няколко сълзи.

– Сбогом – казаха ми те. – Върнете се в света, но ако някой ден той се отвърне от вас, спомнете си за нашата скромна молба.

КРАЙ

© 1832 Жорж Санд
© 1981 Пенка Пройкова, превод от френски

George Sand
Indiana, 1832

Сканиране: Boman, 2009
Разпознаване и редакция: Alegria, 2009

Издание:

Жорж Санд. Индиана
Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1981
Френска, II издание
Редактор: Здравка Петрова
Художник: Никола Марков
Художник-редактор: Веселин Христов
Технически редактор: Найдено Русинов
Коректор: Бети Леви

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12505>]